

PLA DE JUSTÍCIA DE GÈNERE

2021-2024

III PLA MUNICIPAL D'IGUALTAT D'ALDAIA

ÍNDEX

INTRODUCCIÓ

METODOLOGIA

ANÀLISI DE SITUACIÓ DEL DIAGNÒSTIC

1. DADES GENERALS I DEMOGRÀFIQUES

2. REALITAT SOCIOECONÒMICA

2.1. L'ECONOMIA PER A LA VIDA

Cures i persones majors

Atenció a la infància

Autonomia, diversitat funcional i vida independent

Situació per la COVID-19 i següents passos

2.2 L'ECONOMIA PRODUCTIVA

Atur i ocupació en dones i homes

Temporalitat i jornades parcials

Situació del teixit empresarial

Formació, tipus d'ocupació i precarietat laboral

Emprenedorisme

Situació per la COVID-19 i següents passos

2.3 LA FEMINITZACIÓ DE LA POBRESA

Desigualtats en els ingressos

Pobresa i exclusió social

Situació per la COVID-19 i següents passos

3. CULTURA, ESPORT I ÚS DEL TEMPS LLIURE

3.1 CULTURA

Recursos culturals d'Aldaia

Agenda Cultural amb perspectiva de gènere

La Cultura com a agent transversal i sensibilitzador

La Biblioteca com a agent educatiu i d'oci per a les dones

Espais conciliadors de les cures

Situació per la COVID-19 i següents passos

3.2 ESPORTS

Recursos esportius en Aldaia

Bretxes de gènere en l'àmbit de l'esport en Aldaia

L'esport com a agent socialitzador de la gent major

Esport a l'aire lliure i sensació de seguretat

Situació amb COVID-19 i següents passos

3.3 L'ADOLESCÈNCIA COM A FACTOR PREFERENT

Pla Jove d'Aldaia i Centres de Joventut com agents d'inclusió de persones adolescents d'Aldaia

Situació per la COVID-19 i següents passos

4. PARTICIPACIÓ POLÍTICA-SOCIAL I REPRESENTACIÓ PÚBLICA

Política institucional

Participació ciutadana i associacionisme

Bretxa digital

Noms de dones a l'espai públic

Imatges estereotipades

Premis i altres reconeixements públics

5. VIOLÈNCIES CONTRA LES DONES

5.1. DEFINICIÓ I PERCEPCIONS SOBRE LA VIOLÈNCIA DE GÈNERE

Definició de violència de gènere

Context de la violència: la socialització diferenciada+

Sensibilitat ciutadana sobre la violència de gènere

Percepció de la violència de gènere entre la gent jove d'Aldaia

5.2 SEXUALITAT I VIOLÈNCIA DE GÈNERE

Consum de pornografia i relacions interpersonals

Prostitució en Aldaia

Trata de dones, xiquetes i xiquets amb fins d'explotació sexual

5.3 RECURSOS PER A LA PREVENCIÓ I L'ATENCIÓ EN ALDAIA

Prevenció de la violència de gènere a Aldaia

Casos de violència de gènere en Aldaia

Xarxa de recursos en matèria de violència de gènere

Situació per la COVID-19 i següents passos

6. URBANISME, MOBILITAT I HABITATGE

6.1 ALDAIA, CIUTAT CUIDADORA

Incompatibilitat entre els models de ciutat actuals amb la vida quotidiana

Recursos de planificació urbana d'Aldaia

Aldaia, ciutat de 15 minuts

Xarxa d'espais lliures per al manteniment de la vida

Mobilitat: les dones, expertes dels temps de la ciutat

6.2 PERCEPCIÓ DE SEGURETAT I AUTONOMIA

Activitat i moviment a la ciutat

Esport a l'aire lliure

Grans barreres físiques i psicològiques

Àrees d'exclusió d'Aldaia

Iniciatives de l'Ajuntament d'Aldaia

6.3 HABITATGE

Dret a l'habitatge, vida en comunitat i gènere.

Adequació de l'habitatge a les unitats familiars d'Aldaia

Bretxes de gènere en el dret a la vivenda

Banc d'habitatge municipal de l'Ajuntament d'Aldaia

7. SALUT I BENESTAR

8. L'AJUNTAMENT D'ALDAIA: SENSIBILITZACIÓ I TRANSVERSALITAT

Eficàcia de les polítiques d'igualtat

Formació en Igualtat

Comunicació

Convenis, subvencions i contractes públics

El pressupost municipal

9. CONCLUSIONS DAFO-CAME

ÀREES ESTRATÈGIQUES DEL PLA

GOVERNANÇA DEL PLA

BIBLIOGRAFIA I FONTS

INTRODUCCIÓ

L'Ajuntament d'Aldaia compta amb una llarga trajectòria en la implementació de polítiques d'igualtat, materialitzades en els anteriors dos plans d'igualtat municipals, que han permès avançar enormement en àmbits com la cultura, l'educació, la joventut o l'economia, entre d'altres. El present document suposa l'assentament que dona cabuda al III Pla d'igualtat d'Aldaia, nomenat Pla de Justícia de Gènere d'Aldaia 2021-2024.

L'anàlisi del present Pla està dividit en 8 grans àmbits que aporten una visió real i completa de la de situació actual del municipi d'Aldaia en matèria d'igualtat, que es concreten en 5 àrees estratègiques amb grans objectius.

En l'apartat "realitat econòmica", abordem tres punts clau seguint els postulats de l'economia feminista: l'economia per a la vida (1), on analitzem la situació del treball conegut com a *treball reproductiu* o treball de cures, l'atenció a la infància, i el foment de la diversitat funcional i la vida independent, aspectes que en molts casos s'han mostrat amb impacte negatiu sobre les dones a causa de la *divisió sexual del treball*; l'economia productiva (2) on analitzem la situació de les dones d'Aldaia en un mercat laboral que no respon a les seues necessitats; i la feminització de l'empobriment (3), on observem que el fenomen de les persones treballadores pobres té major impacte negatiu sobre les dones. Pensar una ciutat inclusiva ens obliga a repensar, per tant, l'economia de la ciutat i el mateix concepte d'economia, tenint en compte l'aproximació d'una crisi econòmica que ja ha destruït multitud de llocs de treball.

Analitzem també l'impacte de la cultura, l'esport o l'ús del temps lliure sobre les dones, així com la importància d'aplicar la perspectiva de gènere en l'Agenda Cultural, Esportiva i de Temps Lliure. La participació política i social de les dones necessita incentivar-se per poder estar representades en els afers públics i privats de la vida quotidiana, així com la representació d'aquestes en l'espai públic.

A més, al llarg de tot aquest diagnòstic s'intenta visibilitzar les diverses formes de violència sobre les dones que la societat reproduceix i perpetua, així com les seues

estructures de poder, i reservem un espai a l'anàlisi de la violència de gènere en el municipi, manifestació més brutal del masclisme.

Els models de planificació i els dissenys de l'espai públic i la mobilitat del municipi es presenten com elements clau amb un impacte de gènere directe sobre les dones, afectant a la seua sensació de seguretat i, per tant, a la seua autonomia i llibertat.

Al llarg de tot el document, queda patent la preocupació incipient per l'accés il·limitat a Internet i a continguts pornogràfics que experimenten xiquets i xiquetes, així com per les noves tendències masclistes i violentes de les persones adolescents. Es fa patent, doncs, la necessitat d'atraure al públic masculí a la causa de la igualtat i que es sumen a la lluita feminista per arribar entre totes i tots a aconseguir la igualtat d'oportunitats d'homes i dones en tots els àmbits de la vida quotidiana.

Les conclusions de l'anàlisi han sigut arreplegades en 5 àrees estratègiques a través de les quals es busca una Aldaia inclusiva i sostenible: Canvi Institucional (1), Economia per a la vida i usos del temps (2), Ciutat de Drets (3), Ciutat Habitable i Inclusiva (4) i Ciutat Lliure de Violències contra les Dones (5).

Aquestes àrees estratègiques contenen propostes d'acció agrupades en grans objectius a assolir, dissenyades tenint en consideració les propostes i demandes sorgides de tots els Fòrums i Consells convocats en la ciutat on la veu de les dones, xiquetes i adolescents d'Aldaia ha sigut protagonista.

Aquest tercer Pla pretén donar un veritable salt qualitatiu en la planificació i seguiment d'aquestes polítiques, fent-les definitivament transversals a tota l'acció municipal i objectivament avaluables. Totes les àrees i departaments de l'Ajuntament han d'obrir una reflexió conscient al voltant dels potencials impactes que les seues actuacions tenen sobre les desigualtats de gènere, per tal de contribuir a reduir-les enlloc de reproduir-les, i caldrà fer-ho de manera coordinada.

METODOLOGIA

Aquest Pla de Justícia de Gènere s'ha abordat a través de principis clau que han ajudat a crear una visió holística de la situació actual d'Aldaia en matèria d'igualtat, tenint en compte la pluralitat de persones que l'habiten. Aquests són:

- **Diversitat humana**, per tal de conèixer la pluralitat de persones que habiten la ciutat, atenent a factors com el gènere en el que s'identifiquen, l'edat, la raça, la procedència, la llengua, la religió, el patrimoni, l'orientació sexual, la condició física i mental, així com la unitat d'agrupació familiar.
- **Accessibilitat universal**, per tal d'entendre el grau d'adequació de la ciutat a les diferents etapes i circumstàncies que acompanyen tot el cicle de vida d'una persona a nivell individual, des de la infància fins als últims anys de vida. Amb aquesta perspectiva, inevitablement, queden incloses també les persones amb alguna discapacitat física, motora, sensorial, intel·lectual, mental o mobilitat reduïda, siga permanent o temporal, oferint-nos una visió holística de la realitat.
- **Interseccionalitat**, per tal d'entendre les maneres en què el gènere es creua amb altres eixos de desigualtat i per poder fer front als privilegis i a les diverses experiències d'opressió i desigualtat social en tota la seva complexitat.
- **Participació ciutadana**, per tal de que les propostes d'acció d'aquest Pla estiguen en sintonia amb les necessitats i demandes de les dones, xiquetes i adolescents d'Aldaia, per millorar la situació d'igualtat d'oportunitats de dones i homes en la ciutat.

El procés d'elaboració del Pla s'ha dividit en dos parts: diagnòstic (1) i elaboració de propostes (2).

1) Per a la realització del **diagnòstic**, s'han realitzat les següents accions qualitatives:

- Per una banda, s'han fet entrevistes semiestructurades a membres del personal tècnic de l'Ajuntament, concretament dels departaments de Cultura, ADL,

Urbanisme, Igualtat, Policia local, Biblioteca i Arxiu, Festes, Serveis Socials, Joventut, Esports, Comunicació i Família i Infància.

- Hem elaborat uns qüestionaris d'avaluació sobre la implementació de l'anterior Pla d'Igualtat Municipal (2006), que s'ha fet arribar al personal responsable de les diferents àrees d'acció, al qual han respost ADL, Cultura, Serveis Socials, Esports, Biblioteca i Arxiu, Secretaria, Igualtat, Salut, Recursos Humans, Alcaldia, Informàtica, Participació i Desenvolupament.
- S'han realitzat també les següents entrevistes semiestructurades a la ciutadania: Jutgessa de pau, coordinador de l'assemblea local de Creu Roja, voluntari de Càritas Aldaia, CIC de l'IES Beatriu Civera, CIC dels CEIP El Rajolar i Martínez Torres, gerent de l'Agrupación Comarcal de Empresarios, i una ciutadana jove particular vinculada al món de l'esport i al teixit associatiu local.

D'altra banda, s'han recopilat i analitzat dades primàries quantitatives desagregades per sexe, aportades pel personal tècnic de l'Ajuntament i la ciutadania, referents a:

- Participació en els programes de formació i ocupació de l'ADL (2019-2020).
- Ús de la biblioteca municipal i assistència a les activitats periòdiques.
- Ús de les instal·lacions esportives municipals.
- Assistència al centre Gent Jove (2019-2020).
- Matriculacions en Batxillerat (IES Beatriu Civera).
- Ús de l'escola matinera.
- Persones premiades en el certamen literari juvenil Cristòfor Aguado i Medina.
- Dones ateses pel servei d'atenció psicològica de Serveis Socials d'Aldaia (2019-2020)

També s'han consultat diversos plans, informes i memòries municipals o aportats per associacions locals:

- Pla d'Igualtat Municipal (2006) i millores posteriors (2016).
- Pla d'Inclusió i Cohesió Social (2012-2023).
- Pla Intern d'Igualtat (2020-2024).
- Pla de Mobilitat Urbana Sostenible (2019).
- Pla Urbà d'Actuació Municipal (PUAM)
- Informe estudi de joventut (Amplificaveu).
- Estudi infància 0-3 anys.
- Informe de necessitats de la gent major.
- Informes d'impacte de gènere de les ordenances fiscals.
- Memòries i programacions de: Igualtat, Joventut, Biblioteca, IES Betariu Civera (2020-2021)
- Mapa de zones vulnerables (Creu Roja).

Quan no ha sigut possible disposar de dades d'Aldaia, hem recorregut a dades dels nivells geogràfics més propers possibles (comarca, província, comunitat autònoma, Estat espanyol i Unió Europea) utilitzant fonts primàries com el portal estadístic de la Generalitat Valenciana, l'Intituto Nacional de Estadística, l'Instituto de la Mujer o Eurostat, així com estudis específics d'altres nivells territorials que considerem poden ser extrapolables, com l'*Estudi d'avaluació de l'impacte de les associacions a l'Horta Sud 2018*, de la Fundació Horta Sud.

També hem analitzat la web i les xarxes socials de l'Ajuntament, en especial en relació amb el llenguatge utilitzat, les bases de subvencions, convenis i contractes públics, el pressupost de despesa i part de la normativa municipal, com les ordenances fiscals o el Reglament de Participació Ciutadana.

Hi havia previstes altres accions que, per les restriccions relacionades amb la crisi sanitària de la COVID-19, s'han hagut de suspendre o transformar, com:

- Passejada ciutadana sobre urbanisme i perspectiva de gènere, amb interacció fotogràfica per part del públic assistent.
- Grups de discussió amb dones del municipi de diferents edats i condicions.

Amb tota la informació analitzada, hem elaborat un quadre DAFO (Debilitats, Amenaces, Fortaleses i Oportunitats). Aquest ha servit per a treballar, junt amb la Comissió Tècnica-Política del Pla, les estratègies CAME per a Combatre les debilitats, Afrontar les amenaces, Mantindre les fortaleses i Explotar les oportunitats, la qual ens servirà per a definir les prioritats d'acció i els objectius del III Pla d'Igualtat Municipal d'Aldaia.

2) Per a l'**elaboració de les propostes**, s'han realitzat les següents accions:

- Publicació de la fitxa d'elaboració de propostes, disponible en format online i físic, oberta tant a la ciutadania com al personal tècnic i polític de l'Ajuntament per a que ens feren arribar propostes d'acció al Pla, que va estar disponible durant 21 dies.
- Creació d'una Comissió Política-Tècnica d'Elaboració del Pla, formada per 17 persones, amb la qual ens hem reunit 4 vegades al llarg del procés:
 - En la primera reunió es va constituir aquesta Comissió on han estat representades les àrees d'Igualtat, Biblioteca, Cultura, Educació, Joventut, Esports, Infància i Vivenda, Urbanisme, Serveis Socials, Seguretat Ciutadana, Comunicació, Participació, Contractació i Festes.
 - En la segona reunió es van presentar les principals conclusions del diagnòstic a través d'un DAFO, es va realitzar un CAME, explicat anteriorment i, a través d'una dinàmica online, es van establir els àmbits prioritaris a abordar en el Pla.
 - En la tercera reunió, es van presentar les propostes d'acció recollides a través de la fitxa (previ tancament del període de recepció de propostes)

amb la finalitat de valorar-les entorn a uns criteris mínims de compliment: competència municipal, concreció, mesurabilitat, etc.

- En la quarta i última reunió, es va presentar una versió final del III Pla Municipal d'Igualtat d'Aldaia 2021-2024 que va ser aprovat per la Comissió.
- Creació d'un Grup Ciutadà d'Impuls, format per 7 persones, amb les quals hem realitzat 3 reunions al llarg del procés:
 - En la primera es va constituir el grup, es va presentar el diagnòstic i es va explicar la fitxa d'elaboració de propostes per a que crearen elles les seues pròpies accions al Pla, També, ens van ajudar a difundir la fitxa.
 - En la segona reunió es van valorar les propostes d'acció recollides a través de la fitxa, de la mateixa manera que es va fer amb la Comissió.
 - En la tercera i última reunió, es va presentar la versió final del III Pla Municipal d'Igualtat d'Aldaia 2021-2024.

Hi havia previstes altres accions que, per les restriccions relacionades amb la crisi sanitària de la COVID-19, s'han hagut de transportar a format online fet que ha impedit la participació de moltes persones que no han pogut accedir a les plataformes de videoconferència, com:

- Tallers formatius presencials per a la ciutadania
- Reunions amb la Comissió i amb el Grup Ciutadà d'Impuls presencials

ANÀLISI DE SITUACIÓ DEL DIAGNÒSTIC

1. DADES GENERALS I DEMOGRÀFIQUES

Aldaia és un municipi situat a l'àrea metropolitana de València, ubicada a la comarca de l'Horta Oest i adherida a la Mancomunitat Intermunicipal de l'Horta Sud.

Al seu entorn més immediat hi trobem horta a l'est i polígons industrials al llarg de tota la franja oest. Al nord s'hi ubiquen el Barri del Crist i Quart de Poblet i al sud, Alaquàs i Torrent.

El nucli poblacional del Barri del Crist té unes característiques especials donat que s'administra a través de la Mancomunitat Intermunicipal Barri del Crist-Aldaia-Quart de Poblet, és a dir, compta amb àrees administratives independents tant de l'Ajuntament d'Aldaia com de l'Ajuntament de Quart de Poblet. A més, en estar declarat barri d'atenció preferent (BAP) per la seua situació de vulnerabilitat en l'àmbit socioeconòmic, gaudix de reforç en els àmbits econòmic, laboral, sanitari, social, educatiu i residencial.

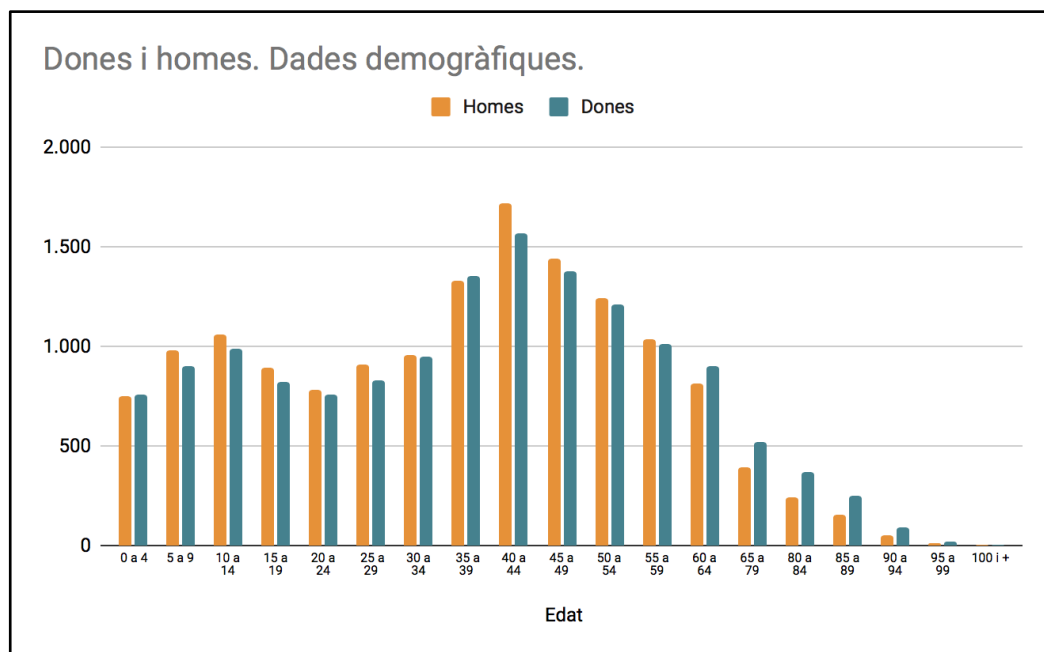
El nucli original d'Aldaia s'ubica al voltant de la Plaça de la Constitució i dels carrers de Coladors, Santa Bàrbara, Sant Antoni i el carrer Major. En la dècada de 1930, una primera expansió del nucli es va donar al llarg del carrer de l'Església en direcció a l'estació de ferrocarril, cap al sud. La gran segona expansió d'Aldaia es va donar en totes les direccions, incorporant el barranc i les vies de ferrocarril com a elements de la ciutat. Els nuclis urbans d'Aldaia i d'Alaquàs es van fusionar, sent les úniques separacions actuals el carrer de Sant Josep, l'Avinguda Dos de Maig i el carrer de Conca. Les grans barreres que actualment frenen l'expansió d'Aldaia són l'horta a l'est, el polígon industrial en tota la franja nord-oest i el nucli urbà d'Alaquàs al sud.

En transició entre allò construït i l'horta est, Aldaia disposa d'una zona verda lineal on es creen espais de socialització a través de zones de passeig, de descans i esportives, és a dir, un espai amable i saludable per a la ciutadania.

Es detecten diverses zones perifèriques de vivendes on conviuen l'ús residencial entre polígons industrials, com la zona d'Encreullades-Melitón al sud-oest o El Pessebret i El Barri del Cayo (zona C/Polígon - C/ Xirivella), al polígon oest.

Segons dades de l'INE, Aldaia té una població total de 32.204 habitants, 16.059 homes i 16.145 dones.

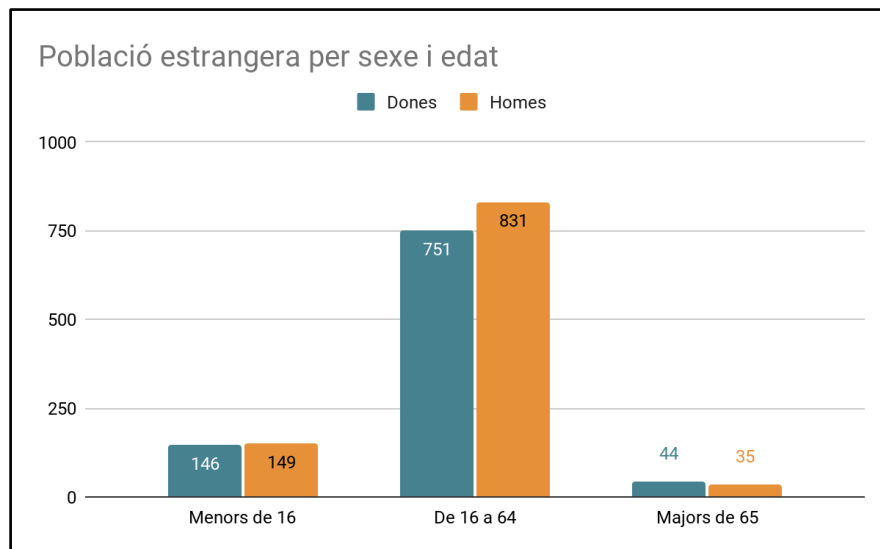
Destaca la proporció d'homes i dones segons varia la franja d'edat. Així, trobem que en les franges de 0-4 anys i de 30-39 anys la proporció entre ambdós sexes és molt similar. En canvi, en les franges d'edat més joves trobem major proporció d'homes, és a dir, de 5 a 29 anys i de 40 a 59 anys, revertint en les franges d'edat més avançades on la proporció de dones és major, és a dir, de 60 a més de 100 anys.

FONT: Elaboració pròpia amb dades de l'INE

La població nascuda a l'estranger representa un 6% de la població d'Aldaia, havent-hi 1.015 homes (52%) i 941 dones (48%). S'observa que aquest percentatge és igual per a les poblacions colindants d'Alaquàs i Quart de Poblet, mentre que puja fins al 13% a Xirivella, al 12% a la ciutat de València i a un 10% a la província de València. Per edat, trobem que

hi ha 295 persones estrangeres (15% del total de persones estrangeres) amb menys de 16 anys (149 homes i 146 dones), 1.582 persones estrangeres (81%) entre 16 a 64 anys (831 homes i 751 dones) i 79 persones estrangeres (4%) de més de 65 anys (35 homes i 44 dones).

FONT: Elaboració pròpia amb dades de l'INE

Per nacionalitat, i com puntualitza el diagnòstic del Pla d'Inclusió i Cohesió Social, trobem que la proporció més elevada de persones immigrants provenen del continent europeu, majoritàriament de Romania, i del continent americà, majoritàriament de Brasil i Colòmbia. Dada a destacar és que hi ha moltes més dones provinents del continent americà que homes. Contràriament, del continent africà trobem que hi ha molts més homes que dones¹.

Quant a persones amb discapacitat al municipi d'Aldaia, el Pla d'Inclusió i Cohesió Social especifica que Serveis Socials va atendre a 598 persones amb algun tipus de discapacitat l'any 2017, el que suposa un 1,85% de la població (dada no desagregada per sexe). Tot i

¹ Població estrangera Aldaia segregada per sexe i nacionalitat. INE.

això, no és considera una dada completa, donat que no totes les persones amb algun tipus de discapacitat tenen perquè haver segut usuàries de Serveis Socials.

2. REALITAT SOCIOECONÒMICA

En aquest apartat, i seguint els postulats de l'economia feminista, hi inclourem:

- per una banda, aspectes relacionats amb el que es coneix com a treball *productiu* i
- per una altra, aspectes relacionats amb el que anomenarem *economia per a la vida*, és a dir, allò que altres han anomenat treball *domèstic*, *de cures* o treball *reproductiu*.

Es tracta de dues esferes de l'economia que històricament s'han adjudicat a homes i dones, respectivament, en el que es coneix com a *divisió sexual del treball*². A més, tractarem un fenomen estretament relacionat amb aquest repartiment desigual: la feminització de la pobresa i la precarietat. Tindrem en compte també la interseccionalitat que es produeix quan aquestes realitats s'entrecreuen amb altres sistemes de desigualtat i discriminació, com aquells basats en la diversitat funcional, sexual, ètnica, de nacionalitat, edat, etc.

2. 1 L'ECONOMIA PER A LA VIDA

Sota aquesta denominació, començarem per analitzar la situació del treball conegut com a *treball reproductiu* o *treball de cures*, habitualment no remunerat, majoritàriament realitzat per les dones en l'àmbit privat familiar, o bé sotmès a condicions laborals altament precàries per dones molt sovint migrants, dins del que es coneix com a *cadena global de cures*³. Per tal de posar-lo en valor i donar-li la centralitat que es mereix,

² Per a una recopilació de treballs sobre el tema, vegeu per exemple Cristina Borderías, Cristina Carrasco i Carmen Alemany (comps.), *Las mujeres y el trabajo. Rupturas conceptuales*, Fuhem/Icaria, Madrid/Barcelona, 1994.

³ La primera que va parlar d'aquesta cadena internacional de cures va ser Arlie Hochschild (2000). Amaia Pérez Orozco i Silvia López Gil (2011) descriuen tres eslabons bàsics: la llar empleadora de cures, inici de la cadena; la llar migrant, amb una persona migrant que realitza aquests treballs de cures en el país d'acollida i que, alhora, transfereix al seu país d'origen altres treballs de cures que ja no pot realitzar; i la llar d'origen, que és qui es fa càrrec d'aquestes en última instància.

anomenarem a aquest àmbit de l'economia *economia per a la vida*, tant si es realitza en l'àmbit privat familiar com des del sector públic, el mercat o l'àmbit comunitari i del tercer sector.

L'economia per a la vida està relacionada amb la condició d'interdependència pròpia de tots els éssers humans. Al llarg del cicle vital, totes les persones necessitem donar i rebre cures, també proveir-nos d'autocures i tindre cura del nostre entorn⁴. A més, les cures poden ser de caràcter físic i també emocional. Aquesta activitat humana és condició sine qua non de l'existència de la vida humana i de la societat mateixa i, per tant, de l'economia productiva, de l'oci o de qualsevol altra esfera social que puguem imaginar.

L'economia per a la vida es pot organitzar socialment de moltes maneres: a través de la família, de la comunitat en sentit més ampli, dels serveis públics, del mercat o d'una combinació de totes elles. D'aquesta organització depèn que puguem parlar d'un major o menor grau de coresponsabilitat social o *democratització de les cures*⁵. En un extrem, les cures serien responsabilitat exclusiva de les dones en l'àmbit privat familiar no remunerat, i/o del mercat, amb llocs de treball sovint altament precaris i feminitzats. A mesura que una societat assumeix un major grau de compromís i atorga una major centralitat a les tasques de sosteniment de la vida, el sector públic i comunitari van assumint major protagonisme, la coresponsabilitat de dones i homes serà també més equitativa i els llocs de treball del sector gaudiran d'un major reconeixement i d'unes condicions laborals i remuneracions més favorables.

En els darrers anys, la lluita per la coresponsabilitat i la democratització de les cures s'ha convertit en una de les línies estratègiques prioritàries del feminisme i de les polítiques d'Igualtat, junt amb la lluita contra la violència de gènere en totes les seues expressions. És per això que moltes de les millores introduïdes en 2016 al Pla d'Igualtat Municipal d'Aldaia 2006 feien referència a aquestes qüestions, com la proposta sorgida en el Fòrum de Dones de dur a terme una campanya de coresponsabilitat en la casa, entre d'altres.

⁴ En aquest sentit, Rosa Garcia Ruiz (2017), desenvolupa una triple concepció de les cures: l'autocura, la intercura i la transcura.

⁵ Amb aquests termes defineix l'Ajuntament de Barcelona la seua [Mesura de Govern per una democratització de la cura](#).

Malauradament, avui dia la nostra societat continua més prop del primer escenari, on les dones continuen assumint, en condicions precàries i de manera desigual, aquestes tasques de sosteniment de la vida. Les dades sobre els usos del temps a Espanya així ho demostren, dedicant les dones una mitjana de més de quatre hores al dia a la llar i la família, mentre els homes hi dediquen poc menys de dues hores. Per contra, aquests dediquen més temps al treball remunerat i a les activitats de temps lliure:

DIFERÈNCIES EN L'ÚS DEL TEMPS A ESPANYA		
Dones	TOTAL	22h 53'
	Cures personals	11h 26'
	Llar i família	4h 7'
	Estudis	0h 39'
	Treball remunerat	2h 9'
	Temps lliure	4h 32'
Homes	TOTAL	22h 54'
	Cures personals	11h 33'
	Llar i família	1h 54'
	Estudis	0h 39'

	Treball remunerat	3h 25'
	Temps lliure	5h 23'

Font: Encuesta de empleo del tiempo 2009-2010. Instituto Nacional de Estadística.

En un procés de treball amb alumnant de dos instituts d'Aldaia sobre temes d'igualtat, es constata una major consciència de les xiques sobre aquest fenomen, amb un 42% d'elles que afirmen haver experimentat un tracte desigual en el repartiment de les tasques domèstiques, front a un 28% dels xics⁶.

A més, segons l'enquesta dels usos del temps realitzada per l'Institut d'Estadística de Catalunya, també existeixen diferències entre persones autòctones i migrants. Tant les dones autòctones com les migrants dediquen més temps que els homes a les tasques domèstiques no remunerades. D'altra banda, els homes autòctons són els que més hores dediquen al treball remunerat i les dones autòctones les que menys. En canvi, les diferències entre persones migrants de diferent sexe pel que fa al treball remunerat són mínimes, essent en aquest cas només lleugerament superiors les hores que hi dediquen les dones. És a dir, les dones migrants són el sector de població que més càrrega de treball total suporta, les que més pateixen la famosa *doble jornada*⁷.

Com veurem més endavant, aquestes desigualtats tenen conseqüències importants, travessant la resta d'aspectes de les vides de les persones: el seu accés a la renda, la seua salut física i mental o les seues possibilitats per a la participació política i social. És per això que el Pla Valencià d'Inclusió i Cohesió Social inclou entre les seues actuacions el

⁶ Ajuntament d'Aldaia/Fundació Horta Sud (2016), *Foro de Jóvenes por la Igualdad. Resumen de Propuestas Formuladas*. p. 3.

⁷ Dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya recollides a l'estudi d'InteRed, [La pobreza de temps. Vincle amb la cadena global de cures](#) [consultat 25/02/2020].

desenvolupament d'una estratègia valenciana de nous usos del temps i coresponsabilitat⁸.

Pel que fa a Aldaia, algunes dades rellevants en relació a les tasques de cures, com poden ser la criança o l'atenció a les persones majors, són les següents:

	Taxa d'envelliment		Taxa de dependència juvenil		Taxa de dependència majors		Taxa de dependència	
	Aldaia	Província València	Aldaia	Província València	Aldaia	Província València	Aldaia	Província València
2019	79,01	119,56	27,73	24,31	21,91	29,06	49,63	53,37
2001	76,57	109,78	23,07	21,95	17,66	24,10	40,73	46,05

Font: elaboració pròpia amb dades de Banc de Dades Municipal. Portal Argos. Conselleria de Presidència, Generalitat Valenciana.

Com podem observar, tant la taxa d'envelliment com totes les taxes de dependència han augmentat considerablement en Aldaia en els darrers vint anys, tot i que es mostren, en general, per baix de les dades provincials, sobretot els indicadors relacionats amb l'envelliment de la població.

⁸ Generalitat Valenciana, Vicepresidència i Conselleria d'Igualtat i Polítiques Inclusives, [Pla Valencià d'Inclusió i Cohesió Social 2017-2022](#), p. 121.

Cures i persones majors

L'envelliment de la població europea és, precisament, el fenomen principal que ha portat a algunes teòriques feministes a advertir d'una veritable *crisi de cures*⁹, que sovint se resol mitjançant les cadenes globals de cures que esmentàvem més amunt.

En aquest àmbit, l'Ajuntament d'Aldaia va dur a terme, entre desembre de 2016 i juliol de 2017, un estudi de necessitats de la tercera edat en el municipi¹⁰. En una primera fase, es van realitzar entrevistes a persones majors de 81 anys. Les conclusions de l'estudi per a aquesta franja d'edat van ser:

- Hi ha un nombre considerablement major de dones en aquesta franja d'edat, per la major esperança de vida. Amb dades actualitzades a 2020, trobem que a Aldaia hi ha 1.206 persones majors de 80 anys, de les quals el 61,7% són dones.
- El nivell de dependència detectat va ser: nivell baix (42%), nivell mitjà alt (1%), nivell alt (25%).
- Es va detectar també una manca de coneixement sobre la Llei de Dependència i els beneficis als que tenien dret moltes de les persones majors entrevistades; en conseqüència, un gran nombre d'aquestes persones es van derivar als Serveis Socials municipals.
- El 68% de les persones cuidadores són familiars i un 23% combinen cures familiars amb cures externes, sent dones el 67% de les persones cuidadores. Moltes famílies, també amb menors a càrrec, es declaren desbordades per la situació i recorren a cuidadores externes o altres recursos públics i/o privats (residències, centres de dia, etc...).

⁹ Per exemple, Amaia Pérez Orozco (2006).

¹⁰ Amelia López, Sílvia Gómez Lluna i Isabel Orea Trujillo, *Estudio poblacional sobre la Tercera Edad de Aldaia*. Ajuntament d'Aldaia, 2017.

- Un 18% de les persones en aquesta franja d'edat viuen a soles i hi ha una reducció progressiva i generalitzada de la seua xarxa social, essent la soledat un dels problemes més nomenats.

Cal apuntar que les dones representen el 80% de les 970 persones majors de 65 anys que viuen soles en Aldaia i gairebé la totalitat de les majors de 80 en aquesta circumstància. Aquest aspecte és clau, ja que les relacions socials són fonamentals per al desenvolupament i el benestar humà, tant pel que fa al manteniment de la salut com a l'autoestima, l'autocontrol, l'afany de compromís i la superació¹¹.

En una segona fase de l'estudi esmentat, es va entrevistar a persones en la franja d'edat entre 70 i 80 anys, un sector poblacional que es va mostrar més actiu i millor relacionat socialment que l'anterior, fins i tot exercint de suport fonamental per a les seues famílies descendents, en relació a les cures i contribuint també al seu sosteniment econòmic. Algunes d'aquestes persones fins i tot reconeixien no comptar amb el temps lliure que els agradaria per a poder dedicar-lo a activitats d'oci o socialització. De nou, de manera similar a com passa amb les cadenes globals de cures, aquestes es veuen desplaçades a altres col·lectius, en aquest cas a les persones majors.

Pel que fa als serveis públics relacionats amb l'atenció a les persones majors en el municipi d'Aldaia, n'hi trobem de diferent tipus:

- Serveis que busquen promoure la seua autonomia, facilitant la permanència en el propi domicili, com el Servei d'Atenció a Domicili, la teleassistència (servei de la Diputació de València al qual es deriven casos des de l'Ajuntament), el servei de menjar a casa o el programa d'acompanyament bàsic *Prop de tu*, derivat de l'estudi de necessitats realitzat i molt valorat per les persones entrevistades. Una dada extreta de les entrevistes valora que al voltant del 60% de les persones usuàries d'aquest programa són dones majors. En 2019 aquest projecte es va

¹¹ Article "Les cures a les persones majors que viuen soles" (2019), de la plataforma Ciutat Cuidadora

ampliar per a incloure-hi un programa d'estimulació tant físic com mental que va rebre el Premi al Bon Govern Municipal de la FVMP.

- Residències per a persones majors dependents: una residència pública de titularitat autonòmica amb 48 places, i dues privades, amb 14 i 29 places respectivament.
- Equipaments de dia, com el centre de dia per a persones majors dependents i el Club de Convivència del Barri del Crist. Creu Roja, per la seua part, s'encarrega de realitzar els desplaçaments de les llars al centre i alguns tallers.
- Des del departament d'Atenció a la Dependència, l'Ajuntament s'encarrega també de la valoració del grau de dependència per a accedir a les ajudes contemplades en la Llei de Dependència, així com de la tramitació de l'ingrés en residència. En els darrers anys s'han fet un esforç molt important per a reduir els temps de tramitació, que en l'actualitat no superen els tres mesos. A més, es disposa d'un Servei d'Atenció a Domicili per a persones en situació de dependència, que es gestiona a través d'un contracte extern amb una empresa privada.

D'altra banda, de l'estudi sobre les necessitats de les persones majors es desprèn que la majoria de la població coneix la ubicació dels Serveis Socials Municipals, però no tothom coneix les prestacions que s'hi ofereixen. El servei més utilitzat, segons les enquestes, és la teleassistència (88,98%), seguit molt de lluny pel menjar a casa (4,08%), el servei d'atenció a domicili (2,04%), i el centre de dia i la residència (0,41%). Seria interessant estudiar amb més profunditat les possibles llistes d'espera existents en relació amb aquests serveis, per a valorar si és necessari reforçar-los.

Cal dir, d'altra banda, que gairebé la totalitat del personal que ofereix aquests serveis són dones, sent en aquest sentit una font d'ocupació important. El programa *Prop de tu*, per exemple, va servir per a contractar sis persones a les quals es va formar específicament per a les tasques que havien de dur a terme. El servei menjar a casa, que atén a unes 150 persones, també dóna treball a entre 2 i 5 persones, majoritàriament dones. El Servei d'Atenció a Domicili també es gestiona amb personal propi, a través d'alguns dels

programes d'ocupació de l'ADL que veurem més endavant. D'aquesta manera, s'ofereix a dones que estan a l'atur, sovint dones de difícil inserció laboral, la possibilitat de reincorporar-se al mercat laboral. No obstant això, aquests programes són temporals, i seria desitjable una certa estabilització de la plantilla, pensant tant en les dones que hi treballen com en les persones usuàries, majors per a les quals es fa difícil haver de canviar de persona de referència tan sovint, sobretot si tenim en compte que es realitzen tasques que impliquen un grau de confiança i intimitat important. Fins i tot a vegades es produeixen períodes de temps entre un programa d'ocupació i el següent en què el servei queda en mínims, provocant una reducció en les hores d'atenció que reben les persones usuàries o la necessitat de derivar casos a entitats del tercer sector com Creu Roja. També pot suposar un problema el fet que les treballadores no tinguen formació específica per a l'atenció a les persones majors, tot i que se'ls ofereix un curs bàsic quan s'incorporen. Seria interessant intensificar aquesta formació, potser a través de tallers d'ocupació formals de la branca sociosanitària, a través de l'ADL, tal i com recomanem també més endavant, cosa que aportaria també un valor afegit en quant a formació certificada de cara a buscar feina en altres llocs una vegada finalitzen els contractes temporals amb l'Ajuntament.

Per últim, ens agradaria destacar també algunes activitats que s'han dut a terme des de Joventut en el centre Matilde Salvador, les quals han generat una bona connexió intergeneracional entre joves i majors. En general, les activitats que s'organitzen en el Centre són obertes per a totes les edats, reservant una quota mínima per a que les persones joves siguin majoria. En el centre jove nou, però, no serà així donades les seues dimensions més reduïdes. En l'entrevista realitzada a una dona jove del municipi, preguntant-li sobre la corresponsabilitat i la conciliació respecte a generacions anteriors, ens comenta: "lo que veo en las pocas amigas que tienen niños y/o conviven con sus parejas, sí, es más igualitario. No obstante, en el caso de cuidado de mayores, creo que no se va a hacer cargo nadie e irán a residencias, así que no será como se estaba llevando hace unos años". Seria, doncs, interessant reforçar les activitats intergeneracionals com les que acabem de nomenar.

Atenció a la infància

Passem ara a repassar una altra vessant de les cures: l'atenció a la infància. No hem trobat cap grup de criança i suport a la lactància en Aldaia, però sí en Alaquàs. A més, l'associació Amamanta de València ofereix tallers, formacions, assessorament legal i programes de voluntariat en hospitals (entre ells el de Manises), així com *madrines de lactancia*, per a acompanyar les mares des dels primers moments després del part. En Aldaia, s'han realitzat tallers periòdics en el Centre de Salut d'Aldaia i el Centre de Salut del Barri del Crist.

Segons ens comenten algunes de les persones entrevistades, els espais municipals són espais amigables amb la lactància materna, tot i que no compten amb cap espai habilitat a l'efecte, a excepció de la biblioteca. En aquest sentit, el Pla d'Igualtat Intern recentment aprovat inclou com a mesura disposar d'una sala per al descans i lactància en les dependències municipals, per a qualsevol persona externa o personal intern, i més concretament estudiar els espais disponibles i les necessitats detectades. No es tracta tant de tindre necessàriament sales apartades, cosa que a més no sempre és físicament possible, sinó més bé de donar visibilitat a la lactància com a activitat natural i explicitar o formalitzar (amb cartelleria, per exemple) el fet que els espais públics també l'acullen amb aquesta naturalitat, buscant sempre la disponibilitat d'espais còmodes i que les mares puguin sentir-se lliures al respecte. En els espais culturals municipals, per exemple, s'ofereixen alternatives, com un banc en el hall, un despatx... La grandària del TAMA, a més, permet tindre espai per a deixar els carrets de bebé i té canviador en els dos banys i el projecte de nova biblioteca contempla una zona per a bebés i una zona infantil.

L'Ajuntament té en marxa un programa d'Escola de Mares i Pares, a on es tracten temes diversos, com el bullying, l'educació afectivo-sexual, la inclusió i la diversitat, etc... Creu Roja també té un programa de parentalitat positiva per a famílies del SEAFI. Algun CEIP del municipi ha oferit també aquest tipus d'espai de formació i acompanyament. Al

respecte, seria interessant comptar amb dades d'assistència, desagregades per sexe, ja que alguna de les persones entrevistades de l'àmbit escolar ens ha assenyalat que no hi solen assistir moltes persones i que la majoria d'elles són dones. En la biblioteca municipal hi ha també una secció especial sobre parentalitat, junt a la zona infantil, tot i que s'observa que són les mares les que més l'utilitzen. També solen ser les mares i àvies les que acudeixen a la biblioteca amb les criatures. La nova biblioteca té projectat un espai de suport mutu per a parlar sobre temes de criança enfocat a mares i pares.

Un sector amb dificultats especials per a la conciliació són les unitats monomarentals, les quals suposen un 10% del total de la tipologia de nuclis familiars amb més d'una persona en Aldaia. La situació de les famílies monomarentals, no sol resultar fàcil. La falta de recursos, en moltes de les ocasions, no sols econòmics sinó també humans, suposa una dificultat moltes vegades difícil de superar o millorar. La situació empitjora quan se suma més d'un factor d'exclusió com falta de treball, situacions de violència de gènere, diversitat funcional de la mare o de les criatures al seu càrrec, etc.

És en aquest punt on trobem la major vulnerabilitat: la falta d'una xarxa social de suport mutu que ajude a aquestes dones a conciliar la vida laboral, familiar i personal, cosa que els pot suposar enormes dificultats per trobar un treball que s'adapte als horaris que requereixen les cures dels menors al seu càrrec. Per aquesta raó, normalment, recorreixen a llaços familiars que les ajuden amb les cures dels infants, com avis i àvies.

Diversos recursos faciliten la conciliació en Aldaia. Pel que fa a l'educació infantil de 0 a 3 anys, trobem set escoles infantils homologades:

- 3 d'elles són públiques, oferint un total de 272 places: La Llavoreta, de titularitat municipal, amb 140 places; La Font de la Rosa, de la Generalitat, amb 66 places, i Cangurs, de la Mancomunitat del Barri del Crist, també amb 66 places.
- 4 d'elles privades, amb un total de 205 places subvencionades.

En total, doncs, en Aldaia hi ha 422 places subvencionables d'infantil de primer cicle. A més, el CEIP Rajolar compta amb aules de 2 anys. El recentment elaborat Pla d'Inclusió i

Cohesió Social d'Aldaia 2019-2023 (PMICS) apuntava que aquestes places eren insuficients. Un estudi de 2018 dels Serveis Socials municipals sobre la situació de la infància de 0 a 3 anys destacava com a principal demanda de les mares i els pares (17% de les persones entrevistades), més escoles infantils públiques o més places. En total, tal i com recollia l'estudi, la població d'Aldaia entre 0 i 3 anys és de 783 persones¹². Com a millora del Pla d'Igualtat de 2006, es va incloure també facilitar el desenvolupament i funcionament d'escoles infantils municipals i/o centres de dia per a atenció de persones dependents, en horaris compatibles amb els laborals vigents.

Un altre servei interessant en relació a les cures i la conciliació és l'escola matiner, servei municipal que permet atendre l'alumnat de totes les escoles públiques en horari de 7h a 9h si les famílies així ho necessiten, amb un preu de 20€ mensuals i la possibilitat d'utilització esporàdica mitjançant la compra d'un abonament de 10€ per cinc jornades. Aquesta gran flexibilitat no la trobem en altres municipis. L'escola matiner dona cobertura a vora 200 infants.

Altres recursos municipals que faciliten la conciliació de les famílies durant el mes de juliol són el *Summer Camp*, amb 30-45 places per a menors de 5 a 14 anys, i l'Escola d'Estiu, amb 300 places entre els 3 i els 12 anys, amb un horari de 9h a 14h, servei de menjador i possibilitat d'horari matiner de 7h a 9h i de 14h a 16h. A més, s'ofereix també un campament extraordinari de conciliació la darrera setmana de juny. Aquesta oferta contempla l'adaptació de les ratios entre monitores i menors en cas de comptar amb algun alumne/a amb necessitats educatives especials, segons assessorament del servei de psicopedagogia del seu centre escolar. Càritas subvenciona els campaments d'estiu a les famílies que no es poden permetre pagar-los, unes 27-30 a l'any.

L'Ajuntament també ofereix tallers d'oci i temps lliure a partir dels 12 anys i l'Escola d'Arts i Oficis està oberta a partir dels 6 anys. Aldaia compta també amb un centre d'atenció diürna per menors de 16 anys en situació de vulnerabilitat i/o risc d'exclusió social, que en horari de 17:00 a 19:30 desenvolupa actuacions dirigides a la seua atenció integral i

¹² Ajuntament d'Aldaia, *Memoria de evaluación del Observatorio de la Infancia 2018*.

comunitària. A més, s'ha contractat amb l'associació Fevadis la posada en marxa una Escoleta d'Oci per a joves amb discapacitat intel·lectual derivats des dels Serveis Socials municipals, el qual ofereix activitats tres vesprades a la setmana i durant les vacances de Nadal, Pasqua i estiu. Aquesta mateixa associació organitza també estades vacacionals, reforç educatiu, respirs de cap de setmana i club d'oci.

Una possible reflexió al voltant de tots aquests recursos que faciliten la conciliació de les famílies a través de l'oci i el temps lliure seria la possibilitat d'integrar els diferents col·lectius als que van dirigides, per tal de trencar la segregació que es dona ara mateix. Joventut ja treballa d'aquesta manera, amb activitats inclusives per a tot el món (diversitat funcional, joves vulnerables, immigració...).

També és necessària una major reflexió al voltant de la nostra organització dels temps com a societat i de l'atenció que les famílies poden prestar als seus fills i filles. Les activitats extraescolars sovint supleixen més una necessitat del món adult que de les pròpies persones destinatàries. Un estudi dut a terme per l'Institut d'Infància i Adolescència a Barcelona¹³, on van participar infants d'entre 10 i 12 anys de la ciutat, revelava que la meitat no estaven satisfets amb el seu temps lliure. Als horaris escolars i la quantitat de deures que tenien, s'hi sumava el volum d'activitats extraescolars que fan i que els deixen poc temps per a altres coses, com el joc lliure a l'aire lliure, o passar més temps amb la família o altres infants. En aquesta línia, la Conselleria d'Economia Sostenible, Comerç i Treball porta un temps posant damunt la taula i debatent al voltant de la necessitat de reduir la jornada laboral per a, entre d'altres beneficis, facilitar la conciliació. Per a avançar cap a aquest escenari, en els pressupostos de 2021 hi ha inclòs una línia de subvencions dirigida a aquelles empreses que reduïsquen la jornada laboral a 32 hores setmanals sense reducció salarial.

¹³ Ajuntament de Barcelona, Institut Infància i Adolescència (2018). [Agenda dels Infants](#) [Recuperat el 08/02/2021]

Autonomia, diversitat funcional i vida independent

Pel que fa l'autonomia de les persones amb diversitat funcional, el dret a una vida independent, a l'elecció del lloc de residència i a la inclusió en la comunitat formen part del dret internacional subscrit per l'Estat espanyol, a través de la *Convenció de les Nacions Unides sobre els drets de les persones amb discapacitat*, que obliga els estats signants a garantir l'accés als mitjans necessaris que ho facen possible, inclosa l'assistència personal. A més, en segon lloc, aquesta autonomia suposa una reducció de la càrrega de treball de cures que, d'altra manera, recau sobre moltes dones. Per últim, cal relacionar-la amb el dret a la plena inclusió en la comunitat i a la no segregació, evitant el seu aïllament o separació d'aquesta, tal i com estableix la mateixa Convenció.

Alguns dels recursos disponibles en Aldaia per a persones amb diversitat funcional estan enfocats des d'aquesta perspectiva de foment i garantia de l'autonomia i la inclusió, com la vivenda tutelada amb 7 places per a persones amb diversitat funcional, l'educació especial dins de les escoles públiques (com és el cas del CEIP Ausiàs March) o de les escoles i campaments d'estiu que contemplen l'assistència de menors amb necessitats diverses, la tramitació de l'assistència personal en el marc de la Llei de Dependència, o el treball relacionat en aquest mateix camp des de l'associació Fevadis. Les prestacions econòmiques individuals (PEI) per a les persones amb diversitat funcional inclouen ajudes per a productes de suport, per a l'eliminació de barreres arquitectòniques i adaptació funcional en els domicilis o per a l'adaptació de vehicles. Creu Roja, per la seua banda, realitza préstec de materials de suport (cadires de rodes, etc).

D'una altra banda, i fora ja d'aquesta perspectiva de la vida independent, Aldaia disposa d'una residència per a persones amb diversitat funcional psíquica, amb 40 places. El model residencial permet cobrir les necessitats de moltes famílies, sobretot de les dones, pel que fa a l'atenció dels seus familiars, però s'allunya d'allò que estableix l'anomenada Convenció, ja que aquesta prohibeix que les persones es "vegen obligades a viure conforme a un sistema de vida específic".

És per això que la possibilitat de comptar i conèixer les alternatives a la segregació és un dret de les persones amb diversitat funcional. Malgrat això, el recurs a la figura de

l'assistència personal que contempla la Llei de Dependència continua sent una opció minoritària, tot i que és el principal recurs que pot garantir una vida independent i la plena inclusió en la comunitat de les persones que la necessiten, a nivell laboral, educatiu, social, d'oci, etc. La confusió amb la figura clàssica de cuidadora, o el desconeixement de la societat (potencials persones usuàries i les seues famílies) i, en molts casos, fins i tot del personal que valora i tramita les sol·licituds, és un element que contribueix a aquesta infrautilització. De fet, les diferències entre comunitats autònomes són significatives, sent el País Basc la que més proporció de persones usuàries d'assistència personal té, les quals representen el 7% de les persones beneficiàries de les prestacions per dependència, mentre a la Comunitat Valenciana el percentatge és del 0,03%. La tardana regulació d'aquesta figura per part de la Generalitat ha contribuït sens dubte a aquestes xifres. A l'altre extrem, la nostra comunitat és la que compta amb el percentatge més alt, amb diferència, de persones que opten per les cures en l'àmbit familiar, el 60%¹⁴. No cal dir que la gran majoria d'aquestes cuidadores són dones, que realitzen aquestes tasques sense cap contraprestació econòmica durant tot el temps que dura la tramitació de la prestació.

Continuant amb el foment de l'autonomia i les seues repercussions sobre les dones, en aquest cas de xiquetes i xiquets, trobem també la iniciativa dels camins escolars i la seua dinamització (Rutes Segures d'Aldaia 2007 i En Ruta 2017), tema que abordem amb més detall en l'apartat d'urbanisme. També cal nomenar l'existència en Aldaia d'una altra vivenda tutelada, de nou amb 7 places, per a persones amb malalties mentals.

El foment de l'autonomia és important, doncs, perquè aporta beneficis directes pel que fa a la independència de les persones a qui van dirigides aquests tipus d'accions (amb especial incidència en la infància, les persones amb diversitat funcional o les persones majors), i alhora un benefici indirecte en relació a la càrrega de treballs de cures que assumeixen majoritàriament les dones.

¹⁴ Instituto de Mayores y Servicios Sociales (Imsero), [Información estadística del sistema para la autonomía y atención a la dependencia. Situación a 31 de enero de 2021](#). [Recuperat el 12/02/2021]

Situació per la COVID-19 i següents passos

La nova situació derivada de la COVID-19 ha suposat un veritable terremòl pel que fa a l'organització social de les cures tal i com la coneixíem, accelerant la crisi que des del feminisme es venia advertint els darrers anys. Alhora, una nova oportunitat se'n presenta per a repensar el model, ja que la situació d'excepcionalitat que estem vivint ha col·locat en el centre de l'agenda política i social aquestes qüestions. A més, això coincideix amb un moment històric en què el feminisme és també més visible que mai a nivell planetari i justament ha vingut reivindicant la importància de les cures com un dels eixos principals de la seua lluita, a través de les convocatòries de vagues dels darrers 8M.

Pel que fa a la realitat i els recursos municipals, les restriccions per a fer front a l'emergència sanitària han afectat enormement molts programes i activitats comunitàries i en especial aquelles dirigides a les persones majors, per ser població altament vulnerable a la malaltia. Alguns programes han hagut de ser cancel·lats, com per exemple les eixides d'oci mensuals dissenyades per Creu Roja per a combatre la soledat no desitjada, a on participaven 30 persones, 21 d'elles dones. El programa municipal *Prop de tu* es va reformular, passant a contactar per telèfon, en sis rondes, amb més de 2.300 persones majors de 65 anys per fer seguiment de com es trobaven, si necessitaven algun aliment o medicament i com a mitjà socialitzador. Càritas també va atendre a les seues persones majors usuàries, telefonant-les, portant-los els aliments a casa, etc.

La situació també ha afectat enormement les famílies que recorrien a avis i àvies per a atendre a les criatures i poder així compatibilitzar aquesta atenció amb el treball fora de casa. Com vèiem més amunt, en el cas de les famílies monoparentals aquest era un recurs encara més important. Doncs bé, aquesta solució s'ha vist truncada en època de pandèmia, donada la vulnerabilitat de les persones majors. Més dificultats s'hi han afegit encara en els moments en què les mares i pares han hagut de teletreballar i els escoles estaven tancades, amb situacions veritablement insostenibles en el cas de les famílies monoparentals. A més, els campaments i escoles d'estiu també es van haver de

suspendre l'estiu de 2020. La tensió viscuda en moltes llars ha generat altes dosis d'ansietat i ha agreujar la salut mental de persones adultes, infants i adolescents.

Per últim, la realitat de les residències de majors, i amb menor visibilitat de les residències de persones amb diversitat funcional, ens ha colpejat durament com a societat, en adonar-nos de les condicions inhumanes en què vivien moltes d'aquestes persones i que la pandèmia ha acabat d'evidenciar amb imatges esfereïdores. És per això que s'ha tornat a posar damunt la taula la necessitat de repensar aquest model assistencial. El qüestionament no és nou, ja existia abans de la COVID-19, davant l'evidència demogràfica d'una societat cada vegada més envellida i una creixent demanda assistencial. L'aposta per la permanència en el domicili amb els suports humans i tecnològics necessaris pren força progressivament, i més quan les enquestes periòdiques de la Sociedad Española de Geriátria y Gerontología (SEGG) a les persones usuàries de residències revelen que només el 4% vol viure en aquest tipus de centres¹⁵. Els serveis d'atenció a domicili, la teleassistència i l'assistència personal, l'accessibilitat universal en el disseny i les ajudes per a la rehabilitació de vivendes es converteixen en aliades en aquesta transformació del model.

Com a conclusió i de cara al futur, seria interessant realitzar un estudi en profunditat sobre les cures en el municipi d'Aldaia, per tal de valorar el grau de democratització i coresponsabilitat social existent i detectar possibles necessitats no cobertes, que contemple també les necessitats en relació al foment de la màxima autonomia d'infants i persones majors i en relació al dret a una vida independent en inclusió en la comunitat per a les persones amb diversitat funcional. En aquest sentit, comptem amb referents

¹⁵ Susana Rodríguez, "[Hacia un nuevo modelo de cuidados: cuando el mayor importa](#)", La Vanguardia, 31 de juliol de 2020. [Recuperat el 23/02/2021]

metodològics com els diagnòstics sobre l'economia de les cures a les ciutats de Barcelona¹⁶, Saragossa¹⁷ o Madrid¹⁸ per a l'elaboració dels seus plans respectius.

A més, la reorganització de les cures de manera que la societat en el seu conjunt assumisca el sosteniment de la vida com a pilar central de la seua existència es fa més evident que mai amb la crisi provocada per la pandèmia mundial de la COVID-19. A las dificultats habituales de conciliació de a vida laboral, familiar i personal, ara se suma el tancament d'activitats i serveis essencials que suposa una sobrecàrrega de treball per a la majoria de dones. Cal fer un esforç especial des de tots els fronts (administracions, empreses i llars) si no volem que l'impacte d'aquesta crisi es traduïska en un agreujament de les desigualtats existents fins a nivell insostenibles¹⁹.

¹⁶ Es tracta del diagnòstic previ a l'elaboració de la *Mesura de Govern per una democratització de la cura* que esmentàvem al principi d'aquest apartat.

¹⁷ Ayuntamiento de Zaragoza, [Zaragoza: hacia un modelo de ciudad cuidadora. Estudio sobre la organización social de los cuidados en el municipio de Zaragoza](#). [Recuperat el 24/02/2021]

¹⁸ Ayuntamiento de Madrid, *Diagnóstico interno: mapa de los cuidados en la ciudad de Madrid. Plan Madrid ciudad de los cuidados. 2016 - 2019*.

¹⁹ Instituto de la Mujer. [La perspectiva de género, esencial en la respuesta a la COVID-19](#). [Recuperat el 24/02/2021]

2.2 L'ECONOMIA PRODUCTIVA

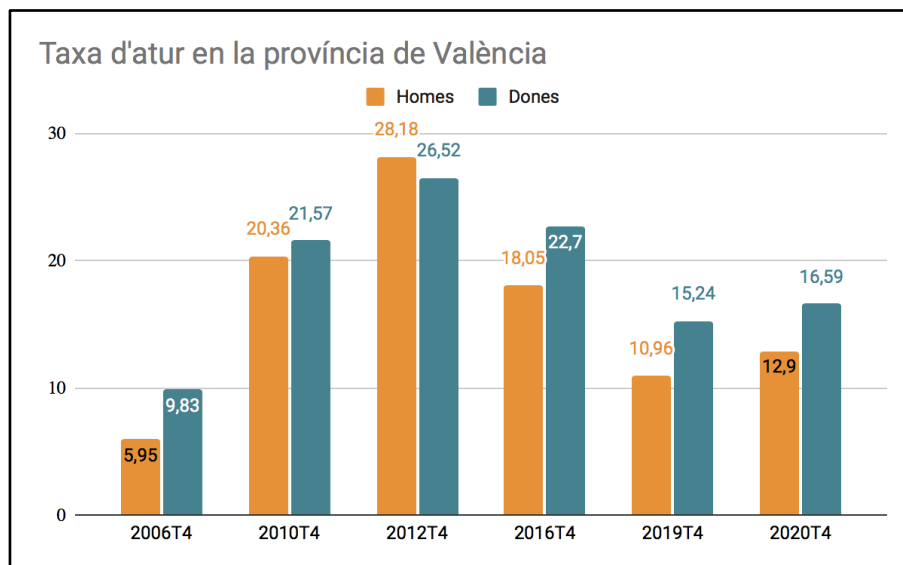
A grans trets, entenem per *economia productiva* tot allò relacionat amb el treball remunerat, siga per compte propi (persones empresàries, autònomes i cooperatives) o per compte d'altres (persones assalariades). En la nostra societat, l'accés al treball remunerat és la principal via d'accés a la renda i a tots els drets vinculats a ella. D'ací la importància de la igualtat d'oportunitats en aquest àmbit i de la introducció de totes les mesures correctives que siguen necessàries per a reduir-ne les desigualtats.

A més, els àmbits de l'economia per a la vida, que hem analitzat en l'apartat anterior, i de l'economia productiva estan estretament relacionats. En primer lloc, perquè alguns d'aquests treballs remunerats estan relacionats també amb les cures, ja siga a través dels serveis públics o a través del mercat, amb la particularitat de tractar-se de sectors altament feminitzats, poc valorats socialment i sovint sota condicions laborals molt precàries. I, en segon lloc, perquè el repartiment desigual dels treballs de cures no remunerats en l'àmbit familiar és un factor que té conseqüències importants en relació amb les desigualtats entre dones i homes en l'accés al treball remunerat.

D'altra banda, amb la crisi sanitària de la COVID-19, s'han visibilitzat les enormes mancances relacionades amb l'actual organització social de les cures i les grans dificultats que es presenten per a fer-les compatibles amb l'esfera de l'economia productiva, agreujant la crisi de cures que ja es venia advertint en les últimes dècades.

Atur i ocupació en dones i homes

Segons dades de l'INE per a la província de València, l'atur continua afectant més les dones que els homes, amb una breu inversió de les xifres l'any 2012, tal i com podem observar en aquest gràfic, per al qual hem utilitzat les dades del darrer trimestre de sis anys diferents, abarçant un període suficientment extens com per a poder observar l'evolució des d'abans de l'última crisi econòmica fins l'actualitat:

Font: elaboració pròpia amb dades de l'INE. *Tasas de actividad, paro y empleo por provincia y sexo.*

Si atenem a les dades en el conjunt autonòmic, des de 2015 la taxa d'atur femenina s'ha reduït més de sis punts, però la masculina ho ha fet més de deu punts, la qual cosa indica que la recuperació econòmica s'està traduint en un augment de les desigualtats entre els dos sexes²⁰. Per a les dones, a més, la importància de tenir un treball remunerat és fonamental, ja que l'autonomia econòmica que aquest proporciona és sovint un factor necessari, encara que no suficient, per a poder trencar amb situacions de maltractament i violència de gènere.

Com podem observar, el nombre de menors a càrrec, sumat a la distribució desigual de la càrrega de treball de cures entre dones i homes que analitzàvem anteriorment, influeix negativament en la taxa d'ocupació de les dones. Les diferències en la taxa d'ocupació de dones i homes augmenten amb el nombre de menors a càrrec del nucli familiar.

	Taxa d'Ocupació en Espanya (2018)		
	homes	dones	diferència
sense menors	68,6	60,4	8,2
1 menor	80,4	66,2	14,2
2 menors	87,8	67,1	20,7

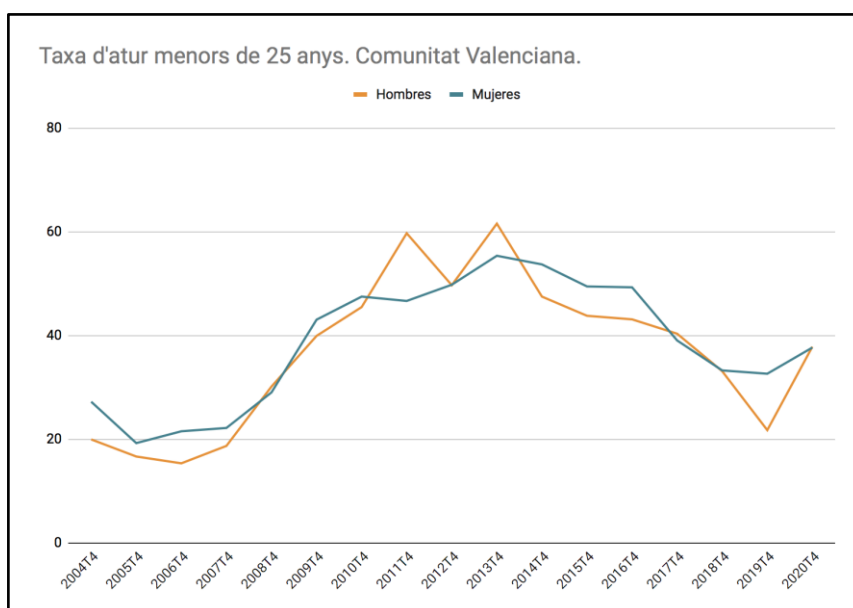
²⁰ Generalitat Valenciana, Conselleria d'Economia Sostenible, Sectors Productius, Comerç i Treball. Subdirecció General del Gabinet Tècnic. Unitat d'Igualtat. [L'atur i l'ocupació segons sexe a la Comunitat Valenciana. 4t trimestre de 2019](#), p. 8.

3 o més menors	79,1	50,4	28,7
----------------	------	------	------

Font. Elaboració pròpia amb dades de *Mujeres y Hombres en España* (INE).

Si atenem a la diversitat de dones existent, no podem oblidar el cas de les famílies monomarentals de baixos recursos, per a les quals combinar treball remunerat i de cures en la llar es torna gairebé impossible. A través de les entrevistes al personal d'alguns recursos del tercer sector dirigits a la població en risc d'exclusió, hem pogut comprovar que la impossibilitat de compatibilitzar les cures amb el treball remunerat és una causa preocupant per la qual algunes dones rebutgen o no es presenten a determinades ofertes de treball, fins i tot trobant-se en situacions econòmiques delicades, sobretot si aquestes feines són a jornada completa o impliquen horaris incompatibles amb els horaris escolars o d'altres serveis públics d'atenció a persones dependents.

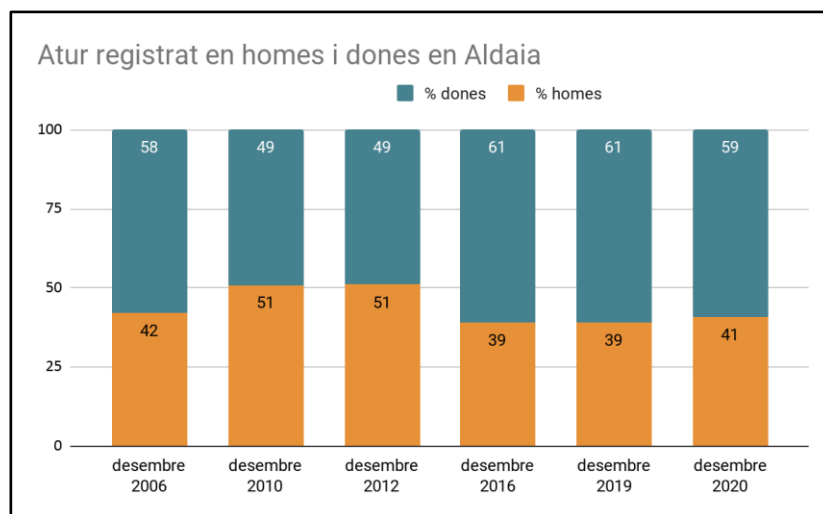
Un altre sector especialment colpejat per l'atur és la població menor de 25 anys, castigada més durament per la crisi econòmica, i en especial les dones més joves. Al Comunitat Valenciana, l'atur d'aquestes va arribar a situar-se en el 55,4% en 2013, baixant fins al 32,6% en 2019, just abans de la crisi provocada per la COVID-19, encara prop d'onze punts per damunt de la taxa d'atur masculina per a la mateixa franja d'edat (21,7%). La tendència en el nou context de crisi sanitària pareix ser cap a la igualació entre sexes, però és encara prompte per a valorar-ne els efectes a mitjà termini.

Font. Elaboració pròpia amb dades de l'INE (EPA).

La situació per a les persones amb diversitat funcional també és preocupant, amb una taxa d'atur que en 2016 se situava en el 23,4% per als homes i el 24,5% en les dones, essent en aquest cas menor la desigualtat entre dones i homes, però sempre superior a la taxa d'atur de les persones sense discapacitat²¹.

El cas d'Aldaia no és molt diferent. Si observem les dades d'atur registrat, és a dir, de persones demandants d'ocupació inscrites en el Labora, observem que la recuperació econòmica dels darrers anys no ha suposat una reducció de les desigualtats, sinó tot el contrari. Malgrat que, en xifres absolutes, hi ha hagut un descens general de demandants en els darrers anys, el pes relatiu de les dones entre les inscripcions ha augmentat.

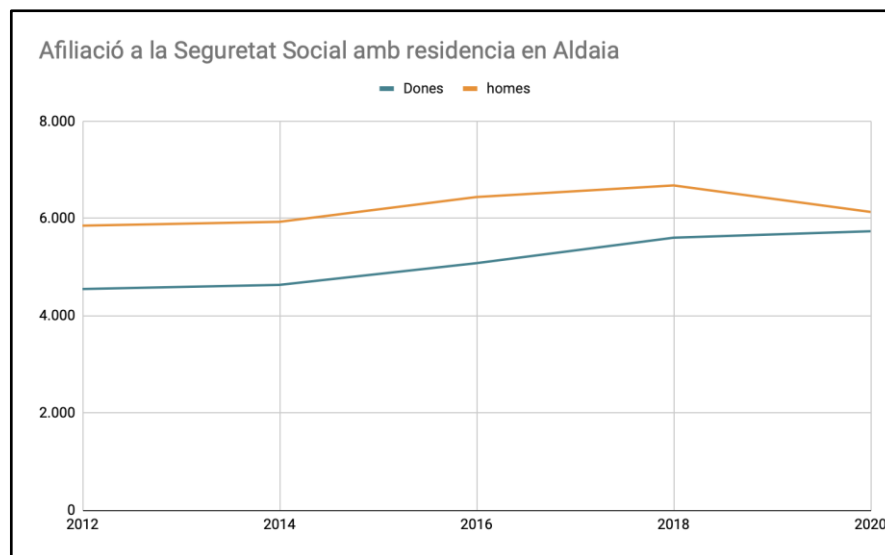
Font: elaboració pròpia amb dades de Labora. Conselleria d'Economia Sostenible, Sectors Productius, Comerç i Treball.

Com ja indicava el PMICS d'Aldaia, aquestes dades contradiuen la percepció d'una part important de la població, que considera que l'atur ha afectat més els homes que les dones recentment, potser per una major presència i visibilitat d'homes realitzant tasques de cures en l'espai públic i perquè en els pitjors anys de la crisi sí que es va produir aquesta inversió de xifres, una inversió conjuntural que no s'ha mantingut en el temps²².

²¹ INE, *El Empleo de las Personas con Discapacidad. Año 2019*. Se refereix a persones amb un grau de discapacitat reconeguda superior al 33%.

²² PMICS, p. 49.

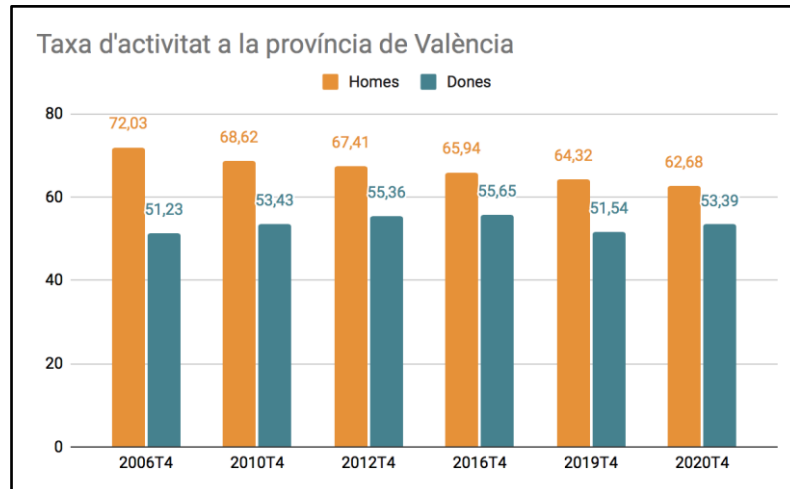
Si analitzem les dades d'afiliació a la Seguretat Social de persones residents al municipi, observem un augment progressiu de l'afiliació des de 2012, amb l'excepció de 2020, probablement degut a la crisi desencadenada per la pandèmia de la COVID-19. A més, si ens fixem en les dades desagregades per sexe, podem veure que el pes relatiu de l'afiliació de les dones s'ha mantingut estable durant tot el període, amb un lleuger augment en el darrer any.

Font. Elaboració pròpia amb dades d' Argos, Portal Estadístic de la Generalitat Valenciana.

Com s'explica el fet que el pes de les dones augmente en termes d'atur registrat, alhora que augmenta també el seu pes en termes d'afiliació a la Seguretat Social? La taxa d'activitat calculada amb dades de l'INE ens pot explicar aquesta aparent contradicció. L'INE es basa en les dades de l'Enquesta de Població Activa, que sol contemplar uns nivells d'atur més alts que l'atur registrat en les oficines del SEPE i el Labora, ja que moltes persones estan a l'atur però no es registren en aquestes si no estan buscant ocupació activament, si han esgotat les prestacions, o si han perdut l'esperança de trobar un treball. En aquest cas, comptem amb dades per a la província de València, on aquest taxa d'activitat s'ha mantingut relativament estable entre les dones, amb un lleuger augment sostingut, mentre que en el cas dels homes ha experimentat una davallada de gairebé 10

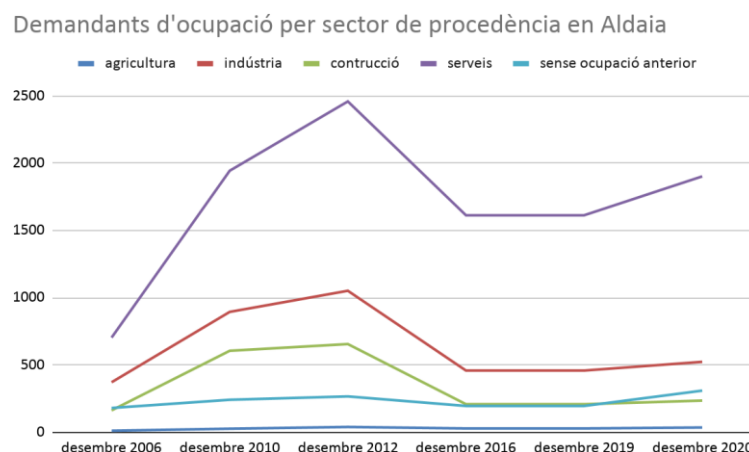
punts des dels inicis de la crisi, tot i que continua mantenint-se per damunt de la taxa femenina:

Font: elaboració pròpia amb dades de l'INE. *Tasas de actividad, paro y empleo por provincia y sexo.*

És possible que en els darrers anys hi haja hagut un augment de dones disposades a cercar treball activament, inscrivint-se com a demandants d'ocupació, cosa que s'ha vist corresponcuda també per un lleuger augment en la contractació, sense que això haja suposat una reducció de les desigualtats respecte als homes que, com hem vist més amunt, en realitat han augmentat.

Si passem ara a fixar-nos en les dades de persones inscrites com a demandants segons el sector de la seua última ocupació, trobem la següent distribució, a desembre de 2020:

Font: elaboració pròpia amb dades de Labora. Conselleria d'Economia Sostenible, Sectors Productius, Comerç i Treball.

Observem com els sectors més afectats per la crisi econòmica iniciada en 2007 van ser el sector serveis, la construcció i la indústria, amb una tendència que començà a invertir-se a partir de 2012. En 2019, però, el sector serveis tornava de nou a una tendència a l'alça en el nombre de persones inscrites com a demandants d'ocupació. El 2020, la crisi sanitària i les seues conseqüències han agreujat aquesta tendència, ja que els sectors de l'hostaleria i el comerç s'han vist profundament afectats per les restriccions introduïdes per a fer front a la pandèmia. L'any 2021 sembla que no serà diferent. Per tant, podem preveure que les dones es veuren especialment afectades, ja que cal destacar el major volum d'homes en la construcció (89% són homes), l'agricultura (86%) i la indústria (70%), mentre en el sector serveis la proporció està més equilibrada, amb un 55% de dones. Així, un 87% de les dones treballa en el sector serveis, mentre només un 11% ho fa en la indústria i un 1% en la construcció i l'agricultura, segons dades a nivell autonòmic. Com ens recordava una de les persones entrevistades vinculada a l'àmbit empresarial, *"hi ha activitats industrials en què hi ha predisposició a que les facen els homes (soldadura, etc); es pensa en les dones més per a administració, neteja... encara que les qüestions físiques amb entrenament es poden corregir"* i en referència a les seues funcions com a agència de col·locació, afegia que *"les empreses no diuen si volen un home o una dona per a un determinat lloc de treball, perquè saben el que és políticament correcte, però no sé què passa després; però el que veig quan vaig a les empreses és dones en oficines i homes en megatzem o zones de producció"*.

A més, les dones predominen en el sector públic, representant un 59% de les persones treballadores, mentre que en el sector privat són un 43,7%.²³ El sector públic ofereix uns processos de selecció i carrera professional més objectius i igualitaris, unes desigualtats salarials menors, millors condicions pel que fa a la conciliació de la vida personal i laboral, i la possibilitat de reincorporar-se al treball després d'haver sigut expulsades del mercat laboral per la necessitat d'atendre a persones dependents. Per tant, les reformes

²³ Generalitat Valenciana, Conselleria d'Economia Sostenible, Sectors Productius, Comerç i Treball. Subdirecció General del Gabinet Tècnic. Unitat d'Igualtat. [L'atur i l'ocupació segons sexe a la Comunitat Valenciana. 4t trimestre de 2019](#), p. 17.

estructurals amb què es va respondre a la crisi econòmica i que van iniciar una tendència encara vigent cap a les retallades dels serveis públics i l'encongiment de l'administració perjudiquen especialment les dones. La protecció del sector públic ha de formar part de qualsevol programa en defensa de la igualtat d'oportunitats de dones i homes.

A més, el sector públic és un instrument útil per a posar en marxa programes d'ocupació dirigits a proporcionar treball per a sectors de difícil col·locació, servint moltes vegades per a reactivar-los, o per a donar una primera oportunitat a la població jove. En aquest sentit, l'Agència de Desenvolupament Local d'Aldaia gestiona els programes d'ocupació del Labora dirigits a les entitats locals i que l'Ajuntament d'Aldaia sol·licita, com el programa EMCORP de contractació de persones pertanyents a col·lectius vulnerables, que en 2020 es va reforçar amb el programa ECOVID per a persones que hagueren perdut el seu lloc de treball com a conseqüència de la situació d'emergència sanitària. A més, hi ha també el programa EMPUJU, destinat a joves entre 16 i 30 anys, i l'EMCUJU, per a persones joves qualificades. El percentatge de dones que han participat d'aquests programes en Aldaia són:

PROGRAMA	PERCENTATGE DONES
CONTRACTACIONS DEL PROGRAMA EMCORP 2020	86%
CONTRACTACIONS DEL PROGRAMA EMCORP 2019	60%
CONTRACTACIONS DEL PROGRAMA ECOVID 2020	65%
CONTRACTACIONS DEL PROGRAMA EMPUJU 2020	50%
CONTRACTACIONS DEL PROGRAMA EMPUJU 2019	82%
CONTRACTACIONS DEL PROGRAMA EMCUJU 2019	43%

FONT: Agència de Desenvolupament Local. Ajuntament d'Aldaia.

Tots el programes finançats per la Generalitat inclouen en les baremacions criteris de gènere, com ara el fet de ser dona, en especial víctima de violència de gènere, o encapçalar una família monoparental, a banda de tindre en compte també altres criteris com la renda, la diversitat funcional, l'atur de llarga durada o les edats de més difícil col·locació. Aquests criteris de gènere expliquen en part la major presència de dones en

la majoria de convocatòries i ha provocat algunes queixes per part d'homes que afirmen sentir-se discriminats, segons ens comenten des de l'ADL. Aquest sentiment és preocupant, i caldria fer més pedagogia sobre el que signifiquen les mesures positives per a reduir les desigualtats de partida.

Pel que fa a les funcions de l'ADL com a agència de col·locació, ens indiquen que la situació actual és alarmant, amb moltes més persones demandants que ofertes de treball. A més, des de Serveis Socials comenten que la inserció de moltes persones no té una continuïtat en el temps, que costa mantindre l'estabilitat a mig termini, i atribueixen les causes d'això tant al perfil de les persones usuàries d'aquest tipus de serveis com al propi mercat laboral. Les ajudes que es donaven a les empreses per a contractar a determinats perfils només duraven el que durava l'ajuda.

Des de l'Agrupación Comarcal de Empresarios, que també actua com a agència de col·locació, expliquen que les persones que arriben a aquesta entitat en l'actualitat buscant treball responen a tot tipus de perfils i nivells de formació, homes i dones per igual i de totes les edats, predominant sobretot les persones menors de 30 que acaben els estudis o majors de 55 que s'han quedat en atur. Fa uns anys hi havia més dones, sobretot en la franja d'edat de 35-45 anys, i predominaven les persones que havien acabat els estudis recentment. Es tractava d'un atur més estructural, segons aquesta informant. Per a ella, el fet que en l'actualitat els arriben currículums d'homes majors de 50 del sector de la producció, normalment arran del tancament d'una empresa, és un signe evident de que l'atur s'està tornant a disparar, com ja va passar en 2008.

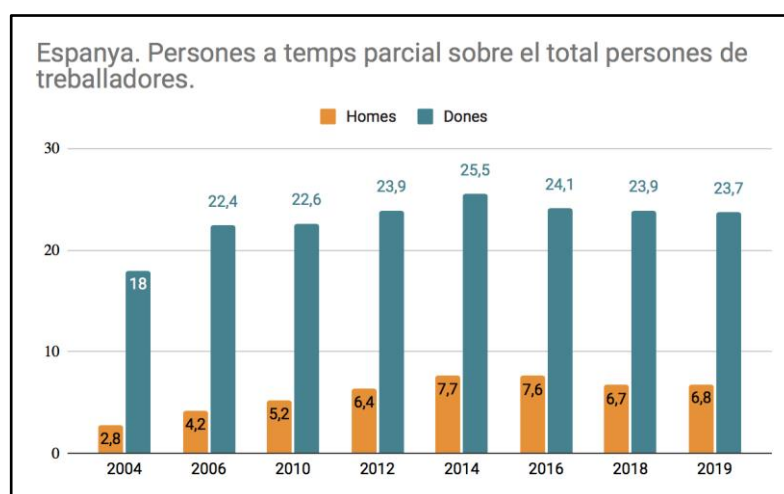
Temporalitat i jornades parcials

Tal i com ja s'apuntava al Pla Municipal d'Inclusió i Cohesió Social, la taxa d'atur en Aldaia és més alta que la mitjana provincial i molt similar a la d'altres municipis de la comarca. D'altra banda, però, registra unes xifres de contractació molt més altes. Això indica que hi ha una gran rotació laboral i, per tant, una elevada precarietat laboral. L'índex de rotació contractual era, amb dades de 31 de desembre de 2020, del 1'37, mentre el de la comarca era del 0'35 i el provincial del 0'44. Per sectors, aquesta rotació és major en el

sector de l'agricultura, de caràcter molt més estacional; en segon lloc, en el sector serveis, i en menor mesura, en la indústria i la construcció.

La temporalitat és un dels grans problemes del mercat laboral espanyol, i aquesta característica s'ha incrementat en els nous contractes signats en els darrers anys, sent del 90% entre les dones i del 89% entre els homes. Com assenyalava el PMICS, la majoria d'ocupacions que dominen la contractació en Aldaia i la comarca de l'Horta Oest es caracteritzen per una elevada precarietat, amb baixos salaris, molta temporalitat i alta intensitat de treball. Amb els anys, aquesta temporalitat ha anat en augment, fins arribar al 97% en octubre de 2016. No tenim dades desagregades per sexe per a Aldaia, però segons l'EPA del segon trimestre de 2020, en el conjunt de l'Estat espanyol, la taxa de temporalitat entre les dones era del 24% i entre els homes del 20%.

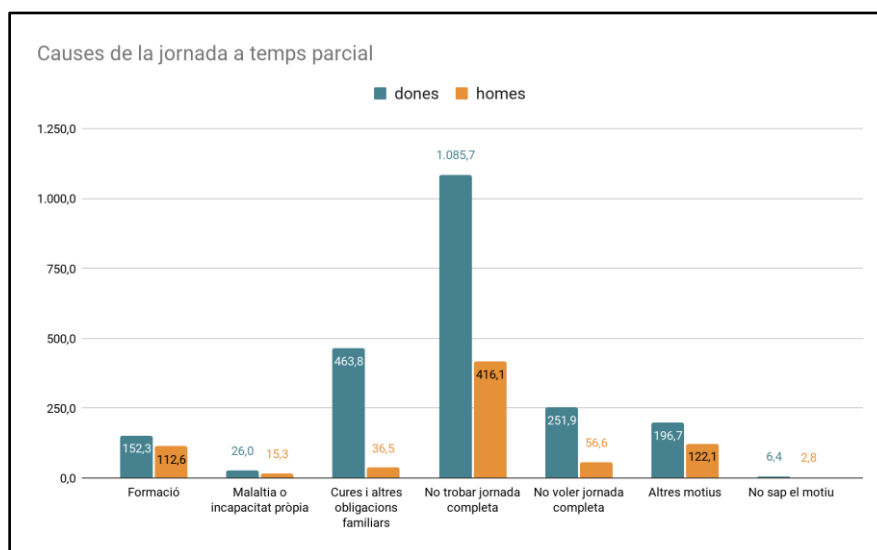
A més, a l'acusada temporalitat en la contractació femenina, s'afegeix el caràcter parcial de bona part de l'ocupació de les dones. En el cas d'Aldaia, el 17% dels contractes són a jornada parcial, una xifra inferior a la mitjana comarcal, que se situa en el 34%²⁴. No disposem de dades per sexe, però si atenem a l'evolució d'aquesta repartició a nivell espanyol, ens trobem la següent evolució:

FONT: Elaboració pròpia amb dades d'Eurostat.

²⁴ PMICS (p. 52) a partir de dades de la Conselleria d'Economia Sostenible, Sectors Productius, Comerç i Treball.

El 23,7% de les dones treballen a jornada parcial, afectant sobretot a la franja d'edat 25-44, mentre aquesta taxa és del 6,8% entre els homes, concentrant-se més en les franges d'edat més joves. Més amunt havíem vist com el nombre de menors a càrrec, amb una distribució desigual de la càrrega de treball de cures entre dones i homes, influïa negativament en la taxa d'ocupació de les dones. La causa d'una major presència de jornades a temps parcial està relacionada amb aquesta realitat, com demostren les xifres per franges d'edat, però la principal causa per la qual les dones treballen a jornada parcial és que no troben treballs a jornada completa, tal i com es pot comprovar en la taula següent:

FONT: Elaboració pròpia amb dades d'EPA/INE.

Segons el tercer *Informe sobre la situació de les dones en la realitat sociolaboral espanyola* elaborat pel Consejo Económico y Social (2011), les branques amb més incidència de temps parcial són:

- el treball domèstic (48,9%),
- les activitats administratives i de suport (42,2%) i
- les activitats artístiques, recreatives i d'espectacles (35%).

Entre les tres, concentren el 31% de l'ocupació parcial de les dones.

Un sector especialment sensible és el de les treballadores de la llar, un col·lectiu majoritàriament femení i, en un volum important, estranger²⁵.

- amb un règim especial de la Seguretat Social que els atorga menys drets que a la resta de persones afiliades,
- moltes en l'economia informal, sense cap tipus de dret laboral.

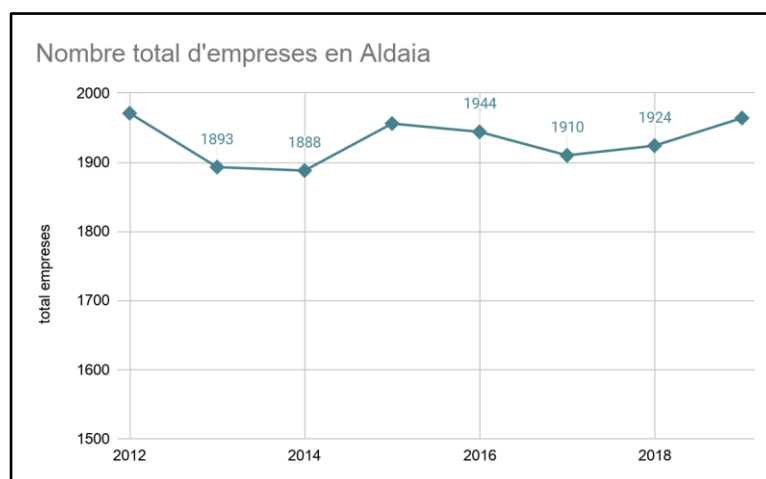
En Aldaia, en desembre de 2020 hi havia 52 persones afiliades a la Seguretat Social sota el règim del treball de la llar. Suposem que la gran majoria són dones. A més, les baixes xifres d'afiliació ens demostren que moltes ni tan sols estan donades d'alta en la Seguretat Social. Des de l'ADL ens comenten que una dificultat que tenen moltes dones és la manca de carnet de conduir i d'un vehicle per a desplaçar-se amb agilitat, cosa que és especialment problemàtic en el cas de les dones treballadores de la llar, amb unes jornades de treball sovint molt fraccionades que les obliguen a canviar de domicili a gran velocitat per a poder sumar suficients hores i, per tant, ingressos econòmics.

Moltes d'aquestes dones han patit la crisi de la COVID-19 de manera especialment crua, ja que en la majoria dels casos es va prescindir dels seus serveis durant els mesos més difícils del confinament, sense cap obligació cap a elles per part de les persones contractadores o per part de l'Estat. En altres casos, es van haver d'exposar al contagi sense protecció, en tant que servei essencial i imprescindible per a l'atenció de persones majors i dependents.

Situació del teixit empresarial

El nombre d'empreses en Aldaia ha evolucionat en els darrers anys de la següent manera:

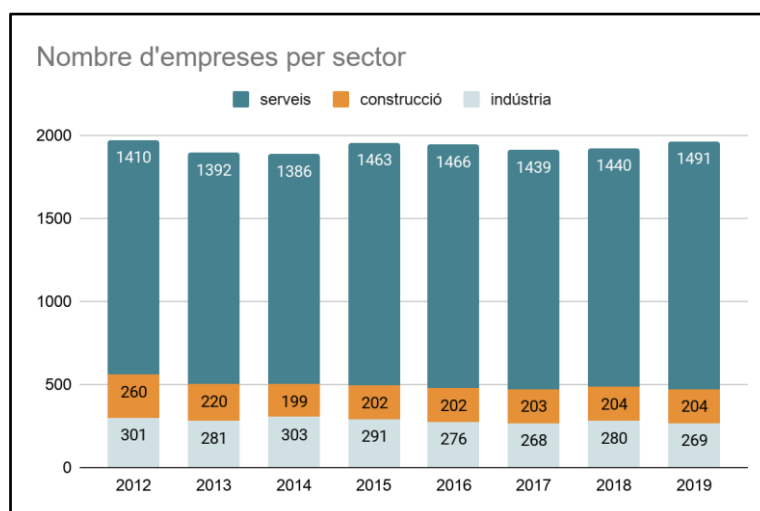
²⁵ Segons un estudi realitzat per a Catalunya, el 50% de les dones que es dedicaven al treball de llar com a activitat econòmica eren estrangeres. Aquesta era la dedicació laboral del 23,8% de les dones migrants, mentre que només ho era per a un 3,3% de les autòctones (Garrell i Bertran, 2017, p. 45).

FONT: Elaboració pròpia amb dades del Directori Central d'Empreses (DIRCE).

D'aquestes, aproximadament la meitat tenen persones assalariades. Es tracta, en general, d'empreses menudes, fins i tot de microempreses familiars, amb una mitjana aproximada de 5 persones treballadores per empresa, quan abans de la crisi la mitjana se situava al voltant de les 11 persones i en els pitjors anys va arribar a caure fins a una mitjana de 3 persones per empreses.²⁶

Pel que fa als sectors econòmics, la distribució proporcional entre el nombre d'empreses s'ha mantingut estable en els darrers anys:

FONT: Elaboració pròpia amb dades del Directori Central d'Empreses (DIRCE).

²⁶ Segons dades aportades per la persona entrevistada de l'Agrupación Comarcal de Empresarios.

El nombre d'empreses industrials és relativament alt, si es compara amb la mitjana provincial, autonòmica i estatal, tot i que Aldaia ha experimentat una terciarització de l'economia respecte a períodes anteriors a la crisi. La crisi de la construcció va suposar la destrucció indirecta de llocs de treball en el sector industrial, com ara la fusta (sector molt important en Aldaia), el moble, el metall o el vidre, que són sectors altament masculinitzats, tot i que això no s'ha traduït, a mig termini, en una reducció de les desigualtats entre dones i homes en quant a taxes d'atur, com hem comprovat en apartats anteriors i contràriament a la percepció popular.

Actualment, les principals indústries que operen al municipi són Danone, algunes empreses de logística (MRW...) i plàstics. Com ja apuntàvem abans, les dones es concentren més en les tasques administratives, tot i que en algunes indústries sí que hi ha dones operàries, com per exemple en SPB.

Dins del sector serveis, predominen les empreses dedicades al comerç, el transport i l'hostaleria, que suposen un 42% del total d'empreses del municipi. El centre comercial Bonaire, a on s'ubiquen nombrosos comerços, és una font d'ocupació important per a moltes dones, però les contractacions es caracteritzen per la temporalitat i la parcialitat, els caps de setmana i la presència de moltes persones estudiants.

Els efectes a mig termini de la crisi sanitària actual estan per veure. La persona entrevistada de l'Agrupación Comarcal de Empresarios ens reconeix que no tenen moltes expectatives de futur, que es limiten a viure en el dia a dia, davant la incertesa i els canvis constants, a l'espera de com es desenvolupen els propers mesos a nivell sanitari (vacunes, medicaments...). A curt termini, però, sí que podem afirmar que s'estan veient greument afectats els sectors de l'hostaleria i el comerç, així com altres sectors altament feminitzats com el de les treballadores de la llar, especialment vulnerables per les condicions particulars de la seua contractació, en molts casos en l'economia submergida o sota el règim especial de la seguretat social.

No hem pogut aconseguir dades exactes sobre la presència de dones en càrrecs directius de les empreses ubicades en Aldaia. Per les entrevistes realitzades, però, sabem que són

molt minoritàries. Com a motiu significatiu, de les 24 persones que conformen la junta directiva de l'Agrupación Comarcal d'Empresarios, de la qual formen part més de 300 empreses (més de 100 d'Aldaia), només hi ha 2 dones, malgrat que des de la Presidència s'ha fet un esforç perquè aquest nombre siga major, segons es desprèn de les entrevistes fetes. També hem pogut comprovar que de les 19 empreses de més de 10 persones treballadores amb seu social en Aldaia, només hi ha 5 dones en els seus consells d'administració, front a 31 homes. Queden fora d'aquestes xifres empreses importants amb seu social fora del municipi, com per exemple Danone, ubicada a Barcelona, amb més de 250 persones en plantilla.

A banda de la segregació horitzontal del mercat de treball que comentàvem més amunt, algunes persones entrevistades ens comenten que per a avançar o ascendir dins d'una empresa algunes empreses afavoreixen els perfils masculins i ho atribueixen a causes culturals i de mentalitats. Consideren que cal continuar fent campanyes al respecte i confien que les noves generacions aniran implantant noves metodologies de treball en les empreses.

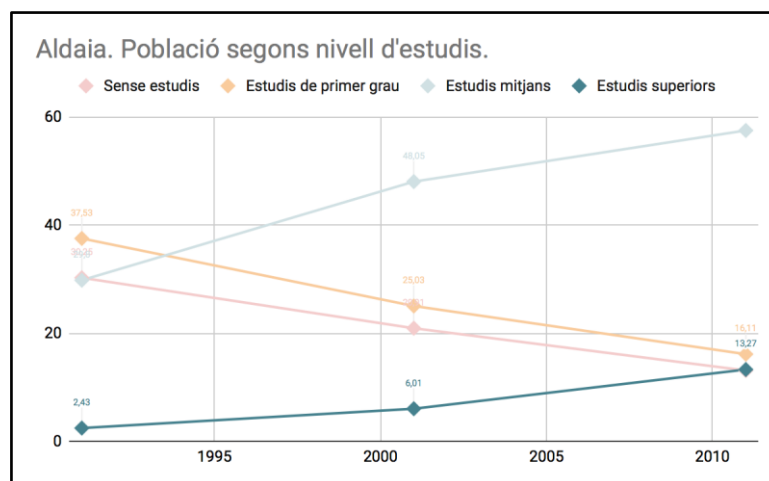
També es considera que algunes accions en igualtat, com la obligatorietat i les ajudes per a fer plans d'igualtat, poden contribuir a que això canvie. Des de l'any 2007, en què es va establir la obligatorietat dels plans d'igualtat per a empreses amb plantilles de més de 250 persones, s'ha anat ampliant aquesta obligatorietat de manera progressiva, de manera que a partir del 7 de març de 2020, s'aplica a les empreses amb més de 150 persones, a partir de 2021 a les empreses de més de 100 i a partir de 2022 a aquelles que compten amb més de 50. La Mancomunitat de l'Horta Sud ofereix assessorament des de fa anys en l'elaboració dels plans d'igualtat i l'ADL de l'Ajuntament d'Aldaia difon la informació al respecte. A més, l'agent d'igualtat de la Xarxa Valenciana d'Igualtat incorporada a l'Ajuntament s'encarrega de supervisar i validar els plans que li deriven des de Conselleria i també resol dubtes a les empreses al respecte, encara que aquestes empreses no són necessàriament d'Aldaia. Ens hem posat en contacte amb l'Institut de les Dones, però no ens han sapigut proporcionar la dada de quants plans d'igualtat

d'empreses d'Aldaia s'han visat. Des de l'ADL, hi va haver durant un temps un premi de reconeixement a empreses en matèria d'igualtat i un altre de medi ambient.

Preguntant a una jove enginyera d'Aldaia que treballa fora del municipi en el sector de l'obra pública si creu que hi ha igualtat d'oportunitats laborals per a dones i homes en el municipi, ens respon que no, ja que *"la industria que hay en Aldaia es principalmente enfocada al tipo de trabajo tradicionalmente 'masculino'. Considero que la mayor parte de ofertas se ajustan más al perfil profesional de hombres con varios años de experiencia (albañilería, carga y descarga, electricidad...), que a los puestos de trabajo tradicionalmente femeninos, exceptuando los casos de dependienta en Bonaire"*. A més, apunta que la majoria d'oferta laboral es correspon amb un nivell de qualificació baix o sense estudis i considera que caldria fomentar la creació d'altres tipus d'empreses. Passem, doncs a abordar el tema de la formació.

Formació, tipus d'ocupació i precarietat laboral

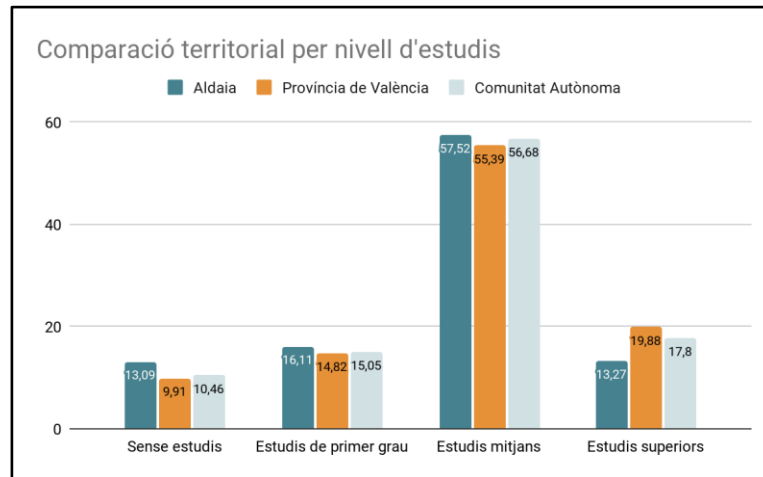
El nivell formatiu de la població d'Aldaia ha millorat en els darrers anys, amb un augment del percentatge de persones amb estudis mitjans i superiors i un descens de persones sense estudis o amb estudis de primer grau.

FONT: INE. Censos de Població i Vivenda.

Ambtot, en comparació amb la província i la comunitat autònoma, Aldaia continua presentant unes taxes altes de persones sense estudis o estudis de primer grau. Alhora,

però, Aldaia també presenta uns percentatges lleugerament superiors de persones amb estudis mitjans, és a dir, amb el graduat escolar, estudis d'FP o Batxillerat.

FONT: INE. Censos de Població i Vivenda.

Segons l'enquesta realitzada dins del projecte *Amplificaveu* per a l'elaboració del Pla Jove, el 76'9% de les 380 persones joves enquestades estudien i el 75% vol continuar fent-ho. Aproximadament la meitat sap a què li agradaria dedicar-se, però un 17,3% d'aquestes persones necessiten més informació d'alternatives i orientació acadèmica. El 74,2% treballa, la majoria en treballs de baixa qualificació i el 44,7% no sap com millorar la seua qualificació professional. Un terç de les persones enquestades demana més informació, cursos, fòrums...²⁷

Pel que fa als recursos formatius que trobem en Aldaia, nomenarem en primer lloc el Centre de Formació de Persones Adultes Clara Campoamor, que ofereix estudis d'educació bàsica, ESO (GES1 i GES2), valencià (fins C2), castellà per a persones estrangeres (amb un programa per a infants per a que les mares puguin assistir-hi), anglès (fins B1) i informàtica.

En segon lloc, una de les línies d'actuació de l'Agència de Desenvolupament Local és la formació per a l'ocupació, en col·laboració amb el Labora. La demanda d'aquesta formació ha augmentat considerablement amb la COVID-19, en format online. Són aula

²⁷ Ajuntament d'Aldaia, Gent Jove (2020), *Amplificaveu. Informe Diagnòstic Participatiu Gent Jove Aldaia*.

del programa Aula Mentor del Ministeri des de 2011, que ofereix formació en 27 famílies professionals en format online i amb una durada de 2 mesos.

També hi ha programes que combinen la formació i l'aprenentatge a través del treball, com els tallers d'ocupació o el programa *Et Formem*. Els àmbits dels tallers d'ocupació són jardineria, construcció, de nivell 1, per als quals no es requereix cap tipus de titulació i pintura, de nivell 2, la qual si requereix de titulació. *Et Formem* se centra més en la branca d'administració, amb un percentatge molt més elevat de dones participants, com es pot comprovar en aquestes dades:

PROGRAMA	PERCENTATGE DONES
PERSONAS MATRICULADAS EN CURSOS DE L'AULA MENTOR 2020	50%
PERSONAS MATRICULADAS EN CURSOS DE L'AULA MENTOR 2019	69%
CONTRATACIONES DEL PROGRAMA TALLER D'OCUPACIÓ 2020	56%
CONTRATACIONES DEL PROGRAMA TALLER D'OCUPACIÓ 2019	53%
CONTRATACIONES DEL PROGRAMA ET FORMEM 2020	100%
CONTRATACIONES DEL PROGRAMA ET FORMEM 2019	77%

FONT: Agència de Desenvolupament Local. Ajuntament d'Aldaia.

Observem com l'oferta d'Aula Mentor i Et Formem atrauen més les dones que els tallers d'ocupació, més centrats en sector molt masculinitzats.

Preguntant a la persona entrevistada de l'Agrupación Comarcal de Empresarios sobre l'adequació d'aquestes formacions amb les necessitats de les empreses, considera que l'ADL les té molt en compte. Algunes persones entrevistades en el marc del PMICS, però, assenyalaven la incoherència entre aquests itineraris formatius amb les demandes del mercat laboral. Un dels alumnes afirmava que cap de les persones que havien cursat un dels cursos amb ell estava treballant d'allò que havien estudiat. Des de l'ADL, s'han dut a terme enquestes a les empreses i tracten de mantindre actualitzat un directori

d'empreses per a millorar la detecció de les necessitats d'aquestes, però reconeixen que no tenen el personal ni el temps suficients per a planificar estratègicament.

L'ADL és un departament que, a diferència d'altre, sí té dades desagregades per sexe, però no tenen temps per a analitzar-les. En el passat, l'ADL realitzava anualment un estudi socioeconòmic del municipi per barris. Arran de la crisi de 2007, el volum de feina d'aquest departament es va multiplicar, cosa que els ha dificultat continuar amb aquest tipus d'informes i en l'actualitat només arriben a realitzar una anàlisi mensual amb les dades del Labora. El departament es va ampliar de 3 a 5 persones fa dos anys, però continua sent insuficient. A les portes d'una nova crisi, seria important tindre això en compte i posar-hi solució. La persona entrevistada compara encertadament l'ADL amb la medicina familiar, la qual cal reforçar perquè és la porta d'entrada per a després derivar als serveis especialistes.

Pensant en aquests perfils de persones amb nivell formatiu baix, seria interessant introduir altre tipus de branques més atractives per a les dones i amb eixida laboral, com la família de Serveis Socioculturals a la Comunitat o els relacionats amb les cures, amb itineraris que puguin enllaçar el nivell 1 (per exemple, Ocupació domèstica) amb el nivell 2 (Atenció sociosanitària a persones en el domicili). També altres habilitats relacionades amb sectors de futur com l'economia verda, que haurien d'anar acompanyades d'una major promoció entre les dones per a fer-les atractives. Per a poder introduir aquestes noves formacions, però, cal comptar amb les instal·lacions adequades, tal i com requereixen les respectives normatives.

Creu Roja també ofereix cursos per a l'ocupació destinats a persones que no tenen suficients ingressos per a pagar-se una formació, moltes vegades derivades pel propi Ajuntament. Els cursos que ofereixen són els de manipulació d'aliments, carretoner/a, riscos en la construcció, etc. Tampoc en aquest cas s'han fet cursos relacionats amb el treball domèstic, cosa que sí han fet en altres municipis com Torrent. La persona entrevistada considera que sí que hi ha molt de perfil del sector i podria ser una via d'eixida, ja que hi ha demanda d'este tipus de treball.

Des de Joventut, a través del contracte d'activitats juvenils, també ofereixen cursos de monitor/a de temps lliure infantil i juvenil acreditat per l'IVAJ, de manipulació d'aliments, de primers auxilis i de monitor/a de menjador escolar. El servei d'informació juvenil ofereix informació sobre treball, garantia juvenil, estudis, mobilitat europea, etc.

En el municipi hi ha també dos centres ocupacionals per a malalts mentals gestionats per l'Asociación Albero Artesanos: un taller de bijuteria i un taller de ceràmica, amb 20 places cadascun.

Pel que fa a l'oferta de Formació Professional reglada en Aldaia, trobem la següent:

CENTRE	NIVELL D'ESTUDIS	ESPECIALITAT	ALUMNAT PER SEXE
IES Carles Salvador	PQPI	Informàtica i Comunicacions	sense dades
	FP bàsic	Informàtica i Comunicacions- oficina	sense dades
IES Salvador Gadea	FP bàsic	Informàtica i Comunicacions- oficina	sense dades
	FP mitjà	Informàtica i Comunicacions- Sistemes Microinformàtics i Xarxes	sense dades
	FP mitjà i superior	Electricitat i electrònica	sense dades
	FP mitjà i superior	Imatge personal	sense dades
	FP superior	Edificació i Obra Civil	sense dades

Hauria sigut interessant conèixer el nombre d'alumnat de cada sexe matriculat en cada especialitat, però no hem pogut accedir a aquestes dades abans de finalitzar la redacció d'aquest diagnòstic, tot i la bona disposició mostrada pels respectius instituts en conversa telefònica. Entenem que la situació sanitària actual ha suposat un enorme volum de feina extraordinària per als centres educatius, i confiem que en un futur pròxim es puga disposar d'aquestes dades.

L'escola municipal de dansa també és una porta d'entrada per a la professionalització, ja que preparen per a les proves d'accés al conservatori elemental i mitjà. La majoria són dones entre 8 i 14 anys.

En el cas dels estudis de Batxillerat, els tres instituts públics ofereixen les branques de Ciències i Tecnologia i Humanitats i Ciències Socials. En aquest cas, disposem de dades desagregades proporcionades per l'IES Beatriu Civera per al curs 2020-2021²⁸:

NIVELL	ESPECIALITAT	ALUMNES DONES	ALUMNES HOMES
1r	Ciències i Tecnologia	13	10
2n	Ciències i Tecnologia	6	3
1r	Humanitats i Ciències Socials	8	6
2n	Humanitats i Ciències Socials	11	10

Sorprèn positivament el nombre de xiques que han escollit les ciències, el qual sembla haver tingut una progressió positiva els darrers anys, segons ens apunta una persona entrevistada de l'àmbit educatiu. La persona del centre entrevistada també assenyala que, en general, malgrat que hi ha un equilibri entre les dones i homes quan arriben al centre en els primers cursos de l'ESO, són més les dones que completen els estudis i cursen Batxillerat. Aquesta tendència coincideix amb les dades de la Unió Europea, a on les diferències entre homes i dones pel que fa a la formació són similars en tots els països, i varien en funció del nivell formatiu²⁹:

- En els nivells educatius més baixos (educació secundària inferior), les diferències són pràcticament inexistents, amb un percentatge del 22% per a ambdós sexes entre 25 i 64 anys.
- En els nivells mitjans (educació secundària superior o post-secundària no superior), hi trobem a un 44 % de dones i un 48 % d'homes.

²⁸ De nou, la resta d'instituts no ens han proporcionat les dades a l'hora del tancament d'aquest diagnòstic, però confiem que en un futur pròxim ho puguem fer.

²⁹ INE/Eurostat, *La vida de las mujeres y los hombres en Europa. Un retrato estadístico*. Edición 2019. [recuperat el 21/02/2021].

- En educació superior, hi trobem el 35 % de les dones i el 30% dels homes, uns percentatges que en el cas espanyol pugen fins el 39,8% de les dones i el 34,6% dels homes.

D'altra banda, sabem que el 47,3% de les dones valencianes ocupades tenen estudis superiors, mentre que aquest percentatge entre els homes baixa fins al 34,9%. La taxa d'atur de les dones amb estudis superiors està situada en el 12,4%, més de quatre punts per davall de la taxa d'atur femenina general (16,8%)³⁰. És a dir, la formació acadèmica té una major rellevància en les dones que en els homes a l'hora d'accedir a un treball.

Malauradament, com apunten algunes de les persones entrevistades, l'economia local d'Aldaia es caracteritza per un mercat laboral de poca qualificació, que dificulta les possibilitats laborals de les persones amb nivells formatius mitjans i superiors. Com ja assenyalava també el PMICS, el teixit productiu d'Aldaia requereix d'una mà d'obra poc qualificada, de manera que disposar d'estudis secundaris de segona etapa no aporta cap avantatge, en general, sobre els estudis de primera etapa. Així, els dos grups ocupen llocs de treball principalment en l'hostaleria, com a peons d'indústria, en les cures i en l'entreteniment.

Per la seua banda, les persones amb estudis superiors ocupen llocs de treball per als quals estan clarament sobrequalificats, com l'animació comunitària o el peonatge d'indústria³¹. Això suposa un problema, tant per a les persones contractades com per a les empreses, segons apunta la persona entrevistada de l'Agrupación de Empresarios. Si tenim en compte que precisament en els nivells d'estudis secundaris hi ha un cert equilibri entre dones i homes i en els estudis superiors és a on les dones superen en nombre als homes, però que la taxa d'atur en aquest nivell formatiu continua sent major entre elles, podem concloure que el model econòmic i productiu d'Aldaia perjudica especialment les dones del municipi.

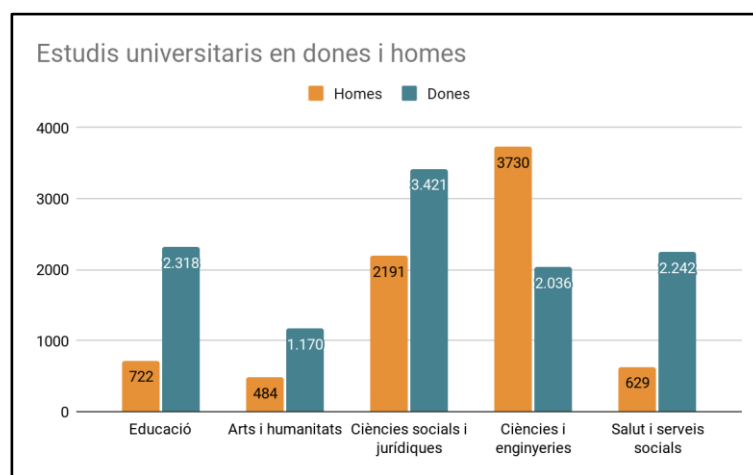
Crida l'atenció, però, que de les persones contractades per l'Ajuntament mitjançant el programa EMCUJU, destinat a persones joves qualificades, només el 43% foren dones,

³⁰ Generalitat Valenciana, Conselleria d'Economia Sostenible, Sectors Productius, Comerç i Treball. Subdirecció General del Gabinet Tècnic. Unitat d'Igualtat. [*L'atur i l'ocupació segons sexe a la Comunitat Valenciana. 4t trimestre de 2019.*](#)

³¹ PMICS, pp. 55-56.

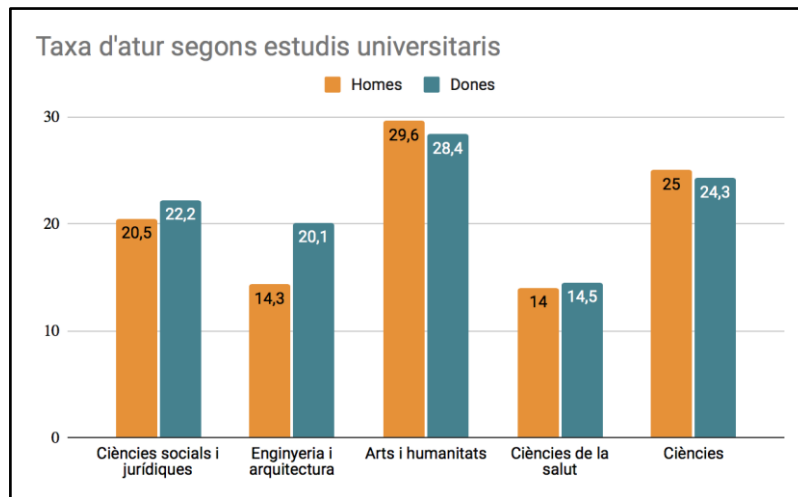
mentre que en el programa EMPUJU el percentatge fora del 82% en 2019 i del 50% en 2020. Caldria analitzar el perquè d'aquesta contradicció i d'aquest desequilibri.

Com hem vist més amunt per les dades proporcionades per l'IES Beatriu Civera, pareix que les dones comencen a interessar-se per les ciències més que en anteriors cohorts. No disposem, però, d'informació sobre els itineraris posteriors d'aquestes dones, per tal de conèixer si arriben a la universitat i, en cas de fer-ho, quins estudis escolleixen. Segons les dades de dones i homes per especialitats a les universitats valencianes, l'únic sector en què aquestes continuen sent minoritàries són les carreres de ciències i enginyeries.

FONT: INE. Encuesta de inserción laboral de titulados universitarios 2014.

També seria interessant fer un seguiment d'aquestes joves d'Aldaia que finalitzen el batxillerat de ciències i potser continuen els seus estudis científics en la universitat, per tal de saber en quines ocupacions acaben treballant i si troben oportunitats laborals en el municipi o han de buscar-les en altres territoris, com és el cas de la jove enginyera entrevistada que es lamentava de la manca d'oportunitats en el municipi. A més, sabem que l'atur no afecta igual a dones i homes que cursen les mateixes titulacions superiors:

FONT: INE. Encuesta de inserción laboral de titulados universitarios 2014.

Emprenedorisme

A banda de la formació i la col·locació, dins de les línies d'actuació de l'ADL es troba també l'assessorament i acompanyament a persones que decideixen emprendre i posar en marxa la seua pròpia empresa, amb la possibilitat d'accedir a microcrèdits, gràcies a un conveni entre l'Ajuntament i dues entitats bancàries. La persona entrevistada de l'ADL considera que dones i homes tenen les mateixes oportunitats per a emprendre, ja que únicament es valora la viabilitat del seu projecte a l'hora de rebre finançament. No obstant això, i donada la situació de crisi actual, aquesta línia de foment de l'emprenedorisme es troba en gran mesura paralitzada per manca de persones interessades.

Fins 2011, s'atorgaven premis a projectes emprenedors i a empreses ja iniciades, i en l'actualitat es pretén posar en marxa un concurs d'idees dirigit a l'alumnat dels instituts, una iniciativa que es troba en procés d'esborrany. També es treballa amb el Centre Europeu d'Empreses Innovadores de Paterna i amb la Federació Valenciana de Cooperatives de Treball Associat. El foment de l'emprenedorisme cooperatiu en sectors innovadors, relacionats amb les cures, la dinamització comunitària o l'economia verda, serien dues línies a explorar per a la generació d'empreses diferents en Aldaia, que pogueren avançar cap a un model productiu més dinàmic, amb més oportunitats per a

les dones i amb perspectives de futur més encoratjadores per a la gent jove del municipi. FEVECTA té una línia de treball també per a la recuperació i cooperativització d'empreses que van a tancar, ja siga per problemes econòmics o per jubilació, que es podria estudiar per a fer front a la crisi econòmica que segurament afrontarem en els propers anys.

Alguns municipis han posat en marxa, en els darrer anys, ajudes interessants per a projectes emprenedors innovadors amb un valor afegit de caràcter social amb impacte en el territori (igualtat, medi ambient, diversitat funcional...), amb unes condicions econòmiques interessants (quantitats a fons perdut, avançament dels diners per a comptar amb liquidesa, etc). Es tracta d'una aposta de les administracions locals per donar a suport a obrir nous sectors econòmics i diversificar el teixit empresarial per tal que aquest oferisca oportunitats de treball a nous perfils professionals, alguns d'ells amb nivells formatius alts que d'altra manera acabarien abandonant el territori, i que sovint funcionen també de manera indirecta com a motors d'altres sectors menys qualificats.

Situació per la COVID-19 i següents passos

La crisi sanitària està provocant una nova crisi econòmica que afectarà especialment l'hostaleria i els serveis, sectors a on les dones són majoritàries. Caldrà posar atenció a les conseqüències d'aquesta crisi i donar solució a les persones i famílies que es veuran, inevitablement, afectades per a aquesta realitat.

Alhora, però, cal contemplar aquesta crisi com una oportunitat per a repensar el model econòmic d'Aldaia que, com hem vist, ofereix poques oportunitats a les persones amb una formació mitjana o superior, que per altra banda en són cada vegada més. En aquest sentit, els fons europeus per a la recuperació, que es canalitzaran a través de les comunitats autònomes i els ajuntaments, són una oportunitat per a revisar el model econòmic local, fomentant amb decisió i amb inversions importants nous sectors que oferisquen majors oportunitats a les dones amb diferents nivells formatius (i per extensió també als homes), com l'atenció a les persones o l'economia verda, i que alhora permetisquen fer front als dos principals reptes que tenim com a societat: la crisi de cures

i la crisi ecològica. Posar tot això en el centre de l'economia serà fonamental per a la nostra supervivència com a espècie.

Per a poder aprofitar aquesta oportunitat, cal reforçar les àrees de gestió econòmica i desenvolupament local, per tal de tindre la capacitat de continuar atenent la urgència del dia a dia i, alhora, poder analitzar la realitat local i planificar a mitjà i llarg termini cap a on vol avançar Aldaia en quant al seu model econòmic local, així com avaluar l'impacte de les accions implementades. Enllaçat amb aquest aspecte, cal recordar que el sector públic continua sent una de les principals opcions laborals per a les dones, en tant que espai més igualitari i objectiu en quant a l'accés i amb majors possibilitats de conciliació. La defensa del sector públic ha de ser també part fonamental de les polítiques municipals d'Igualtat.

2.3 LA FEMINITZACIÓ DE LA POBRESA

Hem de tindre en compte que el treball remunerat és la principal via d'accés a la disposició de renda i que, com vèiem anteriorment, l'atur continua colpejant amb més duresa les dones. A això li hem de sumar l'augment de la precarietat laboral en els darrers anys, amb altes taxes de temporalitat i jornades parcials que, de nou, afecten especialment les dones. Així, el fenomen de les persones treballadores pobres es presenta com un problema crònic del model econòmic i laboral sorgit de la crisi econòmica, que problemement es veurà agreujat per la nova crisi derivada de la COVID-19.

Sobre aquest nou perfil de pobresa sorgit de la crisi, trobem que no hi ha dades per a Aldaia ni cap mesura en el PMICS. El que sabem per dades a nivell estatal, és que hi augmenta el percentatge de presència menors (23,7 %), el de les persones amb educació superior (16 %), el de les que viuen en zones urbanes (45,4 %), el de les jubilades (11,9 %) i altres inactives (30,7 %) i el de les que tenen una ocupació (33 %)³². A més, per a totes les variables de pobresa i/o exclusió, les persones amb diversitat funcional registren valors més elevats, característica estructural que es manté en el temps, arribant al 32,5 % l'any 2019, la xifra més alta de la tota la dècada. En tots els grups, els indicadors per a les dones presenten pitjors xifres que per als homes. És per això que el Pla Valencià d'Inclusió i Cohesió Social 2017-2022 inclou la lluita contra feminització de l'empobriment com una de les seues sis línies estratègiques, que el PMICS d'Aldaia trasllada també al nivell municipal. En aquest apartat, explorem algunes de les qüestions que s'haurien de tindre en compte en aquesta estratègia. En no disposar de dades desagregades per sexe per al municipi d'Aldaia, ens basarem sempre que siga possible en les dades disponibles de l'àmbit territorial més proper.

³² European Anti Poverty Network, [El estado de la pobreza. Seguimiento del indicador de pobreza y exclusión social en España 2008-2019](#). 10º Informe 2020. Octubre 2020. [recuperat 12/01/2021]

Desigualtats en els ingressos

Ja hem vist en l'apartat anterior la major incidència en les dones de l'atur, la temporalitat i les jornades parcials. A això li hem de sumar les desigualtats salarials i les conseqüències de les trajectòries laboral discontinües sobre les pensions de jubilació.

Segons l'Enquesta d'Estructura Salarial de l'any 2018³³, a l'Estat espanyol el salari anual mitjà amb jornada completa en el cas de les dones representava el 89,5% del salari mitjà dels homes. En la jornada a temps parcial, aquest percentatge era encara menor, arribant al 85,7%. A més, la desigualtat era major entre dones i homes amb diversitat funcional, amb un salari femení del 84,11% respecte al dels homes d'aquest col·lectiu, sent aquest últim més baix també que el del conjunt dels homes, però més alt que el del conjunt de les dones³⁴. L'escletxa salarial de gènere s'incrementa també amb l'edat, i els sectors més afectats són les activitats sanitàries i de serveis socials, seguides pel comerç, la reparació de vehicles, i les activitats científiques i tècniques. Les desigualtats també són majors en el sector privat que en el sector públic.

A una major temporalitat i caràcter parcial de les jornades de les dones, sovint se sumen altres períodes del cicle vital que contribueixen també a que els ingressos mitjans de les dones siguin inferiors, com són les excedències o permisos no retribuïts, generalment vinculats a la maternitat, però també a l'atenció d'altres familiars majors o dependents. Totes aquestes realitats expliquen que les pensions mitjanes de les dones estiguen també molt per baix de les dels homes.

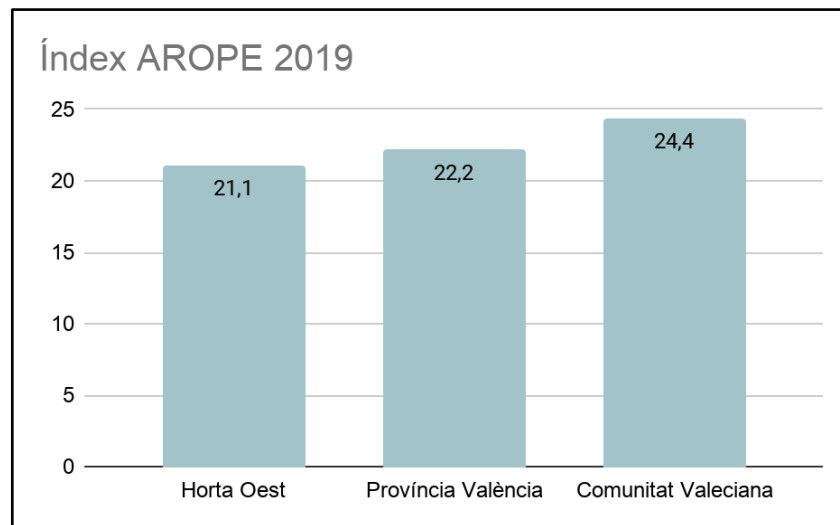
Pobresa i exclusió social

L'indicador AROPE considera que una persona està en risc d'exclusió si viu amb uns ingressos per unitat de consum inferiors al 60% de la renda mediana, si pateix privació material severa o si viu en una unitat de convivència amb una intensitat d'ocupació baixa.

³³ INE, [Enquesta d'Estructura Salarial 2018](#) [recuperat 26/02/2021].

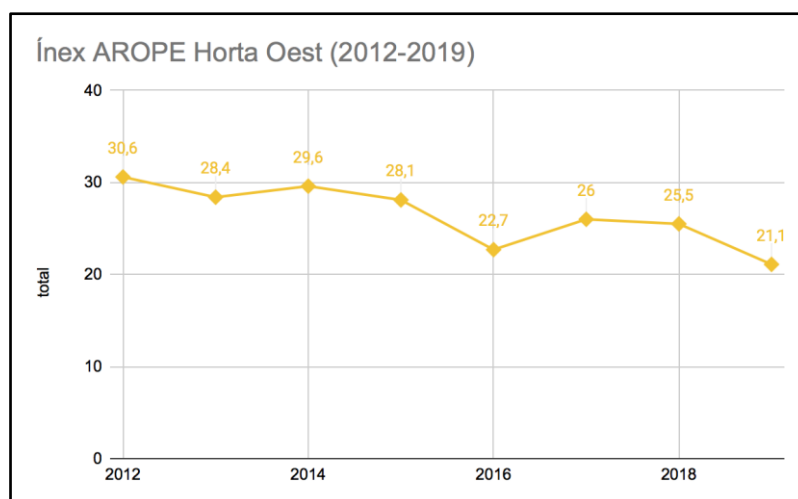
³⁴ INE, IMSERSO, Dirección General de Coordinación de Políticas Sectoriales sobre Discapacidad, CERMI y Fundación ONCE. [El salario de las personas con discapacidad. 2018.](#)

La comarca de l'Horta Oest presenta unes taxes de risc de pobresa relativament baixes si les comparem amb les dades provincials i autonòmiques.

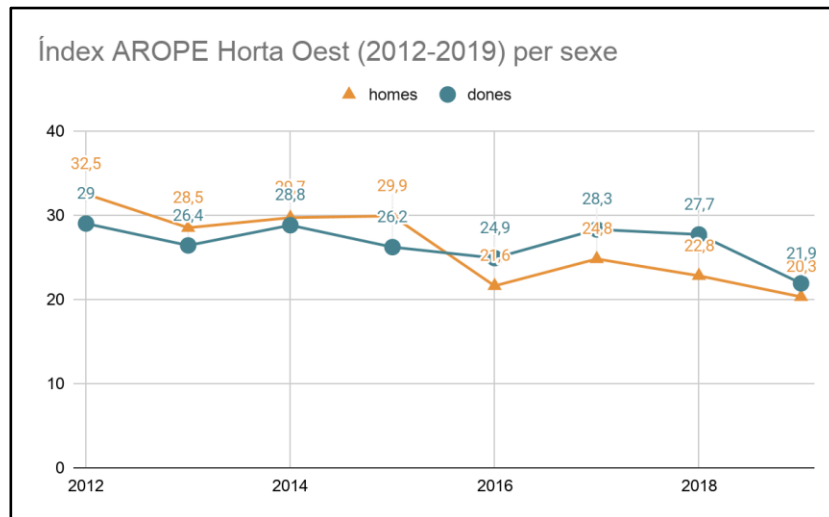
Font: Conselleria d'Economia Sostenible, Sectors Productius, Comerç i Treball. Elaboració pròpia

A més, el risc de pobresa es va reduir entre 2012 i 2016, passant d'un 30'6% a un 22,7%. Aquesta tendència a la baixa es va invertir en 2016-2017, per a tornar a baixar fins 2019. No disposem de dades de 2020, un any excepcional que podria marcar una nova inflexió durant els propers anys.

Font: Conselleria d'Economia Sostenible, Sectors Productius, Comerç i Treball. Elaboració pròpia

Si ens fixem ara en aquest mateix indicador per a dones i homes, però, observem que la tendència no és la mateixa:

Font: Conselleria d'Economia Sostenible, Sectors Productius, Comerç i Treball.
Elaboració pròpia

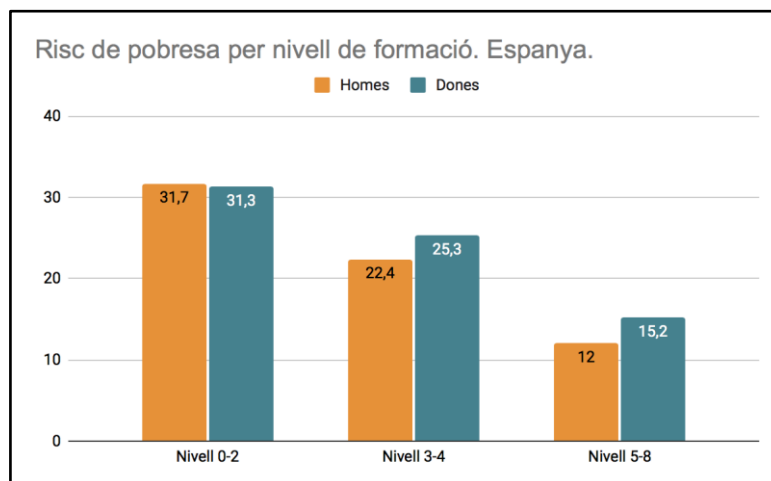
Mentre les xifres es van mantindre per baix de les masculines durant els anys finals de la crisi, la recuperació ha suposat una inversió en aquesta relació. Ambtot, el risc de pobresa de les dones de la comarca es manté per baix de la mitjana europea, que l'any 2019 se situava en el 26,0%, front al 24,6% dels homes. En les dones de 16 a 29, el percentatge a nivell europeu era del 33,8%, i el de de les llars formades per una persona adulta, la majoria dones, amb menors a càrrec arribava al 46,8%³⁵. Totes les persones entrevistades en l'àmbit dels serveis a les persones en risc o situació d'exclusió social, tant del propi Ajuntament com de les entitats del tercer sector, coincideixen que el perfil principal de les persones que atenen són dones (un 80-90%), i entre aquestes les dones de famílies monoparentals. En l'apartat d'urbanisme aprofundirem més sobre l'estructura de les llars d'Aldaia, en relació amb la vivenda.

Malgrat les dificultats assenyalades i recollides, algunes de les entrevistes ens han assenyalat una millor resposta i unes majors i millors expectatives de les famílies

³⁵ INE, *Mujeres y hombres en España 2019*, pp. 133-137.

monomarentals liderades per dones immigrants que les liderades per autòctones. Les raons que es recullen són, fonamentalment, que les dones immigrants porten l'empremta de la pròpia trajectòria migratòria i la força que aquesta genera pel fet d'haver-se vist en situacions complicades fins arribar ací. Elles, en partir d'una altra història i vivència, solen ser més resolutives. En aquestes entrevistes se'ns afirma que és per aquesta realitat que les dones immigrants acudeixen menys a Serveis Socials.

Crida l'atenció també que, per nivell d'estudis, el risc de pobresa de dones i homes amb nivells formatius baixos se situa en el 31,3 i el 31,7 respectivament, percentatges que disminueixen amb el grau de formació, però que ho fan en major mesura en el cas dels homes que en el cas de les dones. És a dir, a major nivell d'estudis, tot i que el risc de pobresa disminueix, les desigualtats entre dones i homes augmenten³⁶.

FONT: Elaboració pròpia amb dades de Eurostat, *Encuesta Europea de Ingresos y Condiciones de Vida*. 2018.

Com hem vist, no disposem de moltes dades desagregades per sexe per a poder analitzar en detall la situació relativa de les dones i homes d'Aldaia respecte al risc de pobresa i exclusió social. Les memòries anuals de serveis socials no aporten dades desagregades, ja que el programa informàtic que utilitzen, del Ministeri, no inclou aquesta variable. El que sí ens afirmen és que al voltant d'un 80-90% de les persones que atenen són dones,

³⁶ Ibidem.

la majoria dones soles amb càrregues familiars. Un percentatge molt altre de famílies de les vivendes socials encaixa també en aquest perfil.

En una enquesta realitzada a pares i mares sobre infància en els centres educatius, l'índex AROPE va detectar una situació no molt diferent a la resta d'Espanya. Partirem de la hipòtesi, doncs, que l'increment de desigualtats que s'està donant a nivell europeu i espanyol arran de la crisi econòmica el trobem també en el municipi d'Aldaia i que aquesta tendència probablement s'intensificarà amb la crisi de la COVID-19, la qual està colpejant durament els sectors econòmics més feminitzats i està agreujant la crisi de cures que ja es venia denunciant, com hem vist en apartats anteriors.

També cal remarcar que no disposem de dades sobre els resultats de la introducció de la Renda Valenciana d'Inclusió i de l'Ingrés Mínim Vital, els quals caldria analitzar també en detall per a valorar els seus efectes sobre la població d'Aldaia en general i sobre les dones en particular. Tal i com ens indica una persona entrevistada, la Renda Valenciana d'Inclusió i l'Ingrés Mínim Vital podrien complementar salaris insuficients, junt amb altres ajudes de menjar, etc. Des de Càritas ens comenten que la gran majoria de les persones que atenen han sol·licitat l'IMV, amb l'ajuda de l'Ajuntament en la seua tramitació, però que de moment només tenen constància que li l'hagen concedit a una família. Recollim doncs del PMICS la proposta per a 2021 de realitzar un estudi sobre la pobresa relativa de dones i homes, com ja han fet alguns municipis, per exemple Barcelona amb la seua *Estratègia contra la feminització de la pobresa i la precarietat*³⁷.

Finalment, hem d'afegir que tant de les entrevistes realitzades com a part del PMICS com de les que hem dut a terme per a l'elaboració d'aquest diagnòstic, se'n deprén una opinió prou extensa que considera Aldaia com un municipi amb una bona protecció social. Hi ha una bona coordinació entre l'administració local i les entitats del tercer sector que facilita arribar allà a on es necessita amb relativa rapidesa.

³⁷ Ajuntament de Barcelona, [Estratègia contra la feminització de la pobresa i la precarietat 2016-2024](#), [recuperat 19/01/2020].

Creu Roja atèn a unes 400 persones d'Aldaia. Per la seua banda, Càritas ha atès en 2020 a unes 500 famílies, moltes de les quals de manera conjuntural per la situació excepcional dels mesos de març i abril, i unes 180 que en gener de 2021 encara no han trobat una solució, ja siga una ajuda pública o un treball. D'aquestes, més de 40 són famílies monoparentals, totes excepte una encapçalades per una dona. Si tenim en compte que en Aldaia hi havia, segons dades de l'INE per a 2011, 430 famílies monomarentals, això suposa al voltant del 10% d'aquest tipus de famílies.

Pel que fa als menors i bebés, en Càritas la comunicació és directa i al moment amb l'àrea d'infància dels Serveis Socials municipals, que també els deriva casos per a actuar immediatament. Els bolquers i la llet infantil són un 30% del seu pressupost infantil. Si tenen alguna dona embarassada comencen a moure recursos un o dos mesos abans del part (bressol, cotxet, etc., que tenen en stock per donacions), encara més si la dona està sola. Un problema que s'estan trobant és que les medicines en teoria son gratuïtes, però algunes coses que són necessàries per al seu subministrament, com per exemple els inhaladors, no ho són i són cars.

A més, la persona entrevistada de Càritas comenta que *"quan les coses se posen lletges (ERTES, atur..) qui va a Càritas és la dona de la família"*. A vegades l'home fins i tot està esperant fora en el cotxe. Des de Creu Roja, en canvi, comenten que en el cas de les famílies estrangeres, atenen més homes que dones, que a vegades ni tan sols coneixen a la dona perquè no ix de casa o no parla castellà.

L'Ajuntament i les entitats es troben periòdicament al Consell d'Inclusió Social. A més, hi ha una taula solidària amb totes les associacions cada 2 ó 3 mesos i el contacte amb la persona de referència de cada tema és pràcticament diari. De les entrevistes realitzades es desprén que l'Ajuntament i les entitats del tercer sector han trobat maneres de complementar-se i repartir-se la feina. Tant Creu Roja com Càritas han valorat molt positivament el treball de coordinació fet per Serveis Socials de l'Ajuntament des del decret de l'estat d'alarma. Semblen haver donat una resposta ràpida a les situacions que

s'han esdevingut a causa de la pandèmia, tant en matèria de derivació a altres recursos com en matèria de tramitació d'ajudes econòmiques. En els casos en què el grau de burocràcia de l'administració pública no permetia arribar amb urgència, l'Ajuntament s'ha coordinat amb el tercer sector i ha aprofitat la major agilitat de les entitats per a derivar-los casos. Aquesta bona coordinació entre l'Ajuntament i el tercer sector segurament jugarà a favor de les possibilitats de realitzar l'estudi proposat, comptant amb la col·laboració activa de les entitats del municipi per a recopilar, compartir i analitzar les dades.

Situació per la COVID-19 i següents passos

Com hem vist al llarg de les pàgines anteriors, la crisi econòmica iniciada en 2007 va suposar un preocupant increment de les desigualtats a tots els nivells i, en particular, entre dones i homes. Les solucions adoptades per a la recuperació posterior, lluny de corregir aquesta tendència, la van consolidar. Tot apunta que la nova crisi derivada de la COVID-19 agreujarà encara més la situació, si no es prenen mesures al respecte, que haurien d'anar justament en la direcció contrària a les solucions adoptades amb anterioritat. Les restriccions per a fer front a la pandèmia estan colpejant durament els sectors econòmics més feminitzats i estan agreujant la crisi de cures que ja es venia evidenciat. Aquests dos factors, combinats, poden suposar un augment del risc de pobresa entre les dones, i dins d'aquestes, entre els sectors més vulnerables, com les dones migrants, les dones amb diversitat funcional, les dones al front de famílies monoparentals o les dones més joves.

A curt termini, caldrà reforçar, doncs, tots els mecanismes de protecció social, mentre es treballa per un canvi de model econòmic local que aporte més oportunitats per a les dones, en tota la seua diversitat. Reforçar els programes públics que faciliten la conciliació; l'atenció econòmica, jurídica i psicològica, o potenciar l'establiment i consolidació de xarxes comunitàries, reivindicant el seu caràcter essencial, poden ser alguns aspectes a treballar. Alhora que es reforcen els serveis públics, caldrà també

continuar amb el positiu treball coordinat amb el tercer sector, potenciant i sistematitzant l'intercanvi d'informació desagregada per sexe entre els diferents agents que intervenen en el territori, de manera que es puguin detectar a temps tendències i necessitats, millorant la planificació i l'avaluació dels impactes esperats.

Davant les noves circumstàncies, l'estudi que recomanàvem més amunt per al disseny d'una estratègia contra la feminització de la pobres es fa més necessari que mai.

3. CULTURA, ESPORT I ÚS DEL TEMPS LLIURE

Com ja venim analitzant des de l'apartat anterior de realitat socioeconòmica, la divisió sexual del treball és encara avui dia un fenomen que provoca que dones i homes facen diferent usos del temps, pel que és d'esperar que també dediquen diferent quantitat de temps als àmbits de la cultura, l'esport i el temps lliure, reproduint-se de nou algunes desigualtats entre homes i dones.

En tots els casos i per a totes les edats, les dones i xiquetes tenen més dificultats per gaudir de temps personal i accedir a àmbits d'oci i diversió, a causa de la socialització diferenciada que reben homes i dones des del naixement, la qual marca diferents camins, interessos, caràcter i, fins i tot, diferents habilitats en dones i en homes, com demostra l'Instituto de las Mujeres en el seu estudi d'usos del temps³⁸ que ja analitzem en l'apartat economia per a la vida. Una de les realitats que mostra aquest argument és que les dones solen tindre menys aficions que els homes, ja que tenen menys temps lliure que aquests. Així, el temps lliure de les dones està limitat per tres factors: les responsabilitats domèstiques i de cures, la sensació de seguretat i l'adaptació de les activitats d'oci i temps lliure als gustos i horaris de les dones.

D'altra banda, les activitats culturals, esportives i de temps lliure generen espais de convivència que impulsen l'adopció de patrons i bons hàbits en tota la societat. Per aquesta raó, aquests sectors poden actuar com a catalitzadors en els canvis a realitzar amb la finalitat de corregir i eliminar tota forma de discriminació per raó de sexe.

3.1 CULTURA

Quant a l'àmbit de la cultura, trobem una bretxa significativa en l'accés a la cultura de les dones i les xiquetes i així ho recolzen entitats com la UNESCO, el Ministeri de Cultura i

³⁸ Usos del temps. Instituto de las Mujeres. Recuperado de <https://www.inmujer.gob.es/MujerCifras/Conciliacion/UsosdelTiempo.htm> [09/02/2021]

Esports o el *Instituto de las Mujeres*. Aquestes han de fer front a grans obstacles que dificulten la seua participació en la vida cultural de les seues comunitats. La seua infrarepresentació en cadascun dels àmbits culturals, la dificultat per compartir la seua creativitat amb el públic, el *sostre de vidre* que els impedeix optar a llocs de direcció, lideratge i presa de decisions, el *terra enganxós* que els impedeix promocionar-se i escalar, o la persistència d'opinions patriarcals dominants sobre els gèneres, els estereotips negatius i les limitacions de la llibertat d'expressió, són realitats que dones i xiquetes han de combatre dia a dia en l'accés a la cultura.

Com a exemple, hem analitzat els últims programes de dos festivals que tenen lloc al Comunitat Valenciana, el MIM de Sueca 2019 i el TROVAM de Castelló 2020, un festival d'arts escèniques i un festival de música, respectivament. Entre les 24 companyies que van actuar al MIM de Sueca van pujar a l'escenari un total de 172 persones artistes, 65% de les quals van ser dones i 35% homes. Però la representació de les dones en els equips de direcció d'aquestes, només és d'un 32%. El TROVAM de Castelló va portar a un total de 36 grups de música, dels quals només 6 tenien una composició equilibrada, 9 estaven composts només per dones, 3 tenien una majoria considerable d'homes front a dones i els 18 grups restants estaven composts només per homes. Aquestes dades ens deixen un total de 81 homes pujats en escenaris, el que suposa un 75% de les persones que van participar en el festival, front a només 27 dones, suposant un 25%. Per visibilitzar la desigualtat en l'accés a la cultura i donar alternatives a les administracions i entitats locals per a revertir aquesta situació, el Instituto de las Mujeres va crear el Festival Ellas Crean³⁹, l'objectiu del qual ha sigut des de l'inici de la seua programació, enaltir i donar a conèixer a un públic variat la labor creativa i artística de les dones.

³⁹ "Festival Ellas Crean". 16 edició. Instituto de las Mujeres. Recuperado de <https://www.inmujer.gob.es/areasTematicas/cultura/ellasCrean/home.htm> [09/02/2021]

Recursos culturals d'Aldaia

Aldaia compta amb moltes instal·lacions culturals, gestionades des del departament de Cultura de l'Ajuntament. Aquestes són el TAMA (Teatre Auditori Municipal d'Aldaia), situat en el Cinturó Verd, el Teatre del Mercat, la Casa de la Música (on hi ha 7 entitats musicals), el MUPA (Museu del Palmito d'Aldaia), l'Espai d'art del Centre Matilde Salvador (que acull 2 entitat culturals), el recent espai d'art Plaça Major i el Temple de la Plaça d'Europa. Tots aquests edificis són accessibles.

La ciutat també compta amb una Escola Municipal de Teatre i una Escola de Dansa, situada en la Casa de la Música, que ofereixen estudis no professionals. La tècnica responsable de cultura ens comenta que part de l'alumnat, en la seua majoria dones, després de passar per aquestes escoles, es professionalitzen en València o en altres conservatoris de l'entorn.

Per la seua part, AVIVA, l'Agència de Promoció del Valencià es troba totalment parada i sense contingut, a causa de la manca de personal.

Es valora molt positivament que l'espai públic de la ciutat es considere un recurs espacial més on programar i desenvolupar activitats culturals, buscant sempre punts emblemàtics i accessibles a tota la ciutadania, com ara la Plaça Europa. Durant els mesos de pandèmia s'han dut a terme diverses actuacions i *performances* en diferents carrers que normalment no eren ocupats per a aquests fins. D'aquesta manera, es va poder fer arribar la cultura a indrets de la ciutat on mai havia aplegat, per alegrar la vida al veïnat d'Aldaia que observava des dels balcons, fent que oblidaren temporalment la situació de pandèmia que vivíem.

A més, des del departament de Cultura sembla que porten una bona coordinació amb altres departaments de l'Ajuntament, com Biblioteca, Igualtat i Urbanisme, sent molt viable estendre la seua col·laboració amb altres departaments, com Educació, Comunicació o Joventut, per exemple. Així mateix, el departament col·labora de manera constant amb alguns centres educatius. Més enllà del programa oficial, les bandes i entitats musicals organitzen la seua programació sempre en coordinació amb

l'Ajuntament, que té lloc quasi sempre en la Casa de la Música. Es considera que, gràcies al treball constant per part de l'Ajuntament, s'ha aconseguit que totes les entitats el tinguin com a referència quan organitzen algun acte, coordinant-se dates per evitar solapar-se, tema que també abordem en l'apartat de participació ciutadana i associacionisme.

D'altra banda, integrem en aquest apartat la Biblioteca Municipal d'Aldaia com a servei cultural, gestionada a través del departament d'Arxiu i Biblioteca de l'Ajuntament i des de la qual s'ofereixen infinitats de serveis a la ciutadania amb perspectiva de gènere.

Agenda Cultural amb perspectiva de gènere

En tots els espais nomenats es desenvolupen diferents programes culturals i educatius: actuacions d'arts escèniques i d'arts plàstiques per a tots els públics, exposicions de posada en valor del patrimoni històric i cultural d'Aldaia, activitats per a la integració d'infants amb dificultats lectores, activitats educatives per a famílies i infants, clubs de lectura per a un públic adult, etc.

Així doncs, els teatres acullen des de representacions de dansa, circ i teatre fins a xerrades i presentacions de llibres, per a famílies, joves i persones adultes. Des del Museu del Palmito es porta tant la gestió patrimonial d'Aldaia (junt al departament d'Urbanisme) a través de la catalogació de béns immobles, com l'edició de llibres i discs d'etnologia i patrimoni cultural. D'altra banda, els carrers de la ciutat acullen activitats d'oci i temps lliure que intenten ser lúdiques i participatives, com per exemple el Cicle de Teatre de Carrer o el programa *Caminem Junts*, activitats i concerts que van tindre lloc durant la desescalada i que eren visibles des dels balcons de les cases en un intent de retornar a la gent la cultura que s'havia perdut durant el confinament. Per últim, destaca la RUA (Ruta Urbana Artística d'Aldaia), un programa d'escultures i de murals que generen un museu a l'aire lliure, configurant la ciutat des d'una perspectiva cultural, fent partícips a les persones que caminen la ciutat. Tot i això, trobem un punt fluix, ja que hi ha només 2

dones entre les 16 persones que formen part de l'autoria de les 14 escultures. D'altra banda, sí trobem paritat en l'autoria de les 5 intervencions artístiques de la RUA.

D'altra banda, la Biblioteca acull activitats que suposen un gran suport al procés educatiu i cultural de la ciutat d'Aldaia, activitats planificades amb molta sensibilitat cap a la igualtat de gènere. Trobem des de Clubs de lectura fins a activitats de suport a xiquets i xiquetes amb problemes de comprensió lectora i dislèxia. A més, aquesta entitat col·labora activament amb els departaments d'Igualtat i Cultura, així com amb Centres Educatius (CEIP i IES) a través de campanyes anuals de visita d'escoles i activitats dirigides a la igualtat i la diversitat, com la sessió d'Anna Frank, on xiquets i xiquetes reflexionaven sobre la tolerància i el respecte com a base d'una societat millor i, sobretot, la necessitat de formar postures, pensaments i valors propis. També col·labora amb residències de persones majors, col·lectius de persones de salut mental i, fins i tot, amb el col·lectiu faller. Seria interessant que unira forces amb més departaments de l'Ajuntament per coordinar-se en noves metes que treballen la igualtat i fer intercanvi de bones pràctiques o planificar conjuntament.

La sensibilització en matèria d'igualtat que s'ha mostrat des d'aquests dos departaments fa possible que Aldaia gaudisca d'una Agenda Cultural, Educativa i de Temps Lliure que integra la perspectiva de gènere i diversitat des de fa anys. Així doncs, per a crear tot aquest programari d'activitats se solen tindre en compte aspectes com: que hi haja paritat en la direcció de les empreses que es contracten, així com en els equips que les conformen; que aquestes empreses integren la perspectiva de gènere en les seues activitats i actuacions; la cerca de continguts que promoguen una cultura en valors humans i que visibilitzen el paper de les dones en la història i en el present, així com les desigualtats existents entre dones i homes per sensibilitzar a la ciutadania, com demanava el Pla de Millora 2016-2020 en l'actuació "Organització d'activitats, espectacles i/o exposicions amb una perspectiva multicultural i plural que permeten avançar en la consecució de l'objectiu d'igualtat". És més, es detecta que altres departaments acudeixen al de Cultura preguntant per empreses o companyies amb valors per realitzar

les seues contractacions, de la mateixa manera que acudeixen al departament de Biblioteca buscant llibres i altres materials amb continguts amb perspectiva de gènere.

Des del departament d'Arxiu i Biblioteca, porten a terme una selecció de llibres amb perspectiva de gènere, de manera que es garanteix l'existència d'una quantitat ampla de llibres amb autoria femenina, així com llibres amb dones protagonistes en la seua col·lecció. També compta amb una secció dedicada a les dones exclusivament. A més, generalment, inclouen llibres de dones o de temàtica feminista en la secció de novetats i suggeriments.

Un fet a destacar positivament és que existeix un manual de recomanacions sobre literatura infantil i juvenil no sexista, actuació contemplada dins del Pla de Millora del Pla d'Igualtat 2016-2020. Es planteja que seria interessant realitzar des del departament de Cultura un llistat d'empreses o companyies amb valors, que s'anara actualitzant, com a recurs públic de l'Ajuntament.

Un altre fet a destacar és la presència i utilització del llenguatge inclusiu i d'imatges respectuoses amb les dones, evitant promoure estereotips i rols de gènere, tant en materials interns dels departaments de Cultura i Biblioteca, com en els externs de cara a la ciutadania. De fet, hi ha la percepció que aquest fet ha permés que el personal tècnic d'ambdós departaments l'anara incorporant en el seu dia a dia, no només en la forma d'escriure, sinó també en la forma d'expressar-se. En aquest punt, es resalta que potser seria interessant per part del departament de Cultura treballar el llenguatge inclusiu amb les entitats de La Casa de la Música, espai on continuen celebrant el "dia del socio", tot i haver moltes dones presidentes i directores. També destaca l'entrega de premis d'investigació i literaris amb jurats paritaris que otorga la Biblioteca.

Quant a l'oci nocturn, des de l'àrea de Festes s'ha anat introduint poc a poc la perspectiva de gènere en la seua programació, quedant encara molt per treballar. Un exemple el trobem en el dia de Paelles al Cinturó Verd, per al qual es solen dissenyar programes de concerts musicals que visibilitzen grups de música liderats per dones i amb missatges en valors en les seues lletres. Tot i això, les accions realitzades es queden en iniciatives

puntuals, que si bé són molt necessàries no arriben a tindre l'impacte positiu global que s'esperaria d'una programació completa amb perspectiva de gènere. Ja des del Pla de Millora 2016-2020 es demanava una "revisió dels criteris i funcionament de les comissions de treball, de manera que integren una composició paritària i promoguen la igualtat en la seua actuació; impulsant la creació de comissions mixtes en el seu cas, com per exemple en l'organització de festes i activitats lúdiques".

Per la seua banda, el Fòrum de Dones va demanar per al Pla de Millora 2016-2020, "treballar pel canvi cultural, per a que es done acceptació i respecte a la diversitat sexual i familiar a través de tallers en col·legis i instituts, suport professional, xarxes de suport, programació cultural, materials i bibliografia inclusives, etc". Es podria dir, que s'està treballant en aquest punt amb resultats molt positius.

La Cultura com a agent transversal i sensibilitzador

L'Agenda Cultural que s'ofereix des del departament de Cultura, a més, ofereix activitats per a tots els públics. Per començar, sorprén positivament l'existència d'un espectacle específic per a bebés de 0 a 18 mesos en el TAMA. Quant a les activitats infantils, es comenta que el que més es té en compte alhora de planificar el programa és la transmissió de valors humans. Les tècniques de cultura i biblioteca ens comenten que en relació al públic infantil, no sembla que hi haja gran diferència entre els interessos i presència de xiquets i xiquetes en les seues activitats. Quant a activitats dirigides a joves, durant les entrevistes es va nomenar l'espectacle *Nora* a causa de l'impacte positiu que va tindre sobre els grups de joves assistents. Va ser una representació que tractava el tema de la violència de gènere i anava dirigida a 3r, 4t de l'ESO i Batxillerat. En finalitzar l'obra, es va dur a terme un diàleg entre totes les parts, en el qual, tot i que van intervindre més les xiques, alguns xics també van fer intervencions molt respectuoses amb el tema. A més, a través del llibre de comentaris deixat a la porta d'eixida del teatre, es va poder identificar un cas de violència de gènere, que va rebre seguiment per part del professorat i de l'Ajuntament. Aquests casos pràctics ens donen a entendre que la cultura no és

només educativa, sinó que a més, pot ser una ferramenta clau en la prevenció i detecció de la violència de gènere.

Es transmet que, fins ara, el departament ha centrat els seus esforços en transmetre una cultura en valors, accessible i igualitària per a totes i tots de manera transversal, durant tots els dies de l'any i celebrant sempre els dies destacats, com el 25N o el 8M. Es manifesta que han treballat menys temes d'igualtat dirigits específicament a xics i homes, com les noves masculinitats, per exemple, i es considera que seria necessari treballar en aquesta direcció. Tot i això, en una de les entrevistes realitzades, una professional docent de la comunitat educativa d'Aldaia, directora d'un dels centres educatius, ens transmet que moltes activitats monogràfiques de temes relacionats en la igualtat poden arribar a saturar l'alumnat, perdent-se l'efecte sensibilitzador buscat. Proposa com a alternativa activitats més lúdiques, participatives i subtils per tractar els temes d'igualtat amb la gent jove a través d'incentius, partint dels seus propis interessos i canals de comunicació, per tal que se senten còmodes. Ens comenta un parell d'exemples que van tindre molt bona acollida entre l'alumnat: el concurs de tik tok i el taller de rap en col·laboració amb una associació, en el qual van parlar de l'origen del rap i van escriure i cantar una lletra amb temàtica d'igualtat.

Amb tots aquests antecedents, sorprén que el departament de Cultura no atorgue premis o convoque concursos a causes que lluiten per la igualtat d'oportunitats de dones i homes. Van començar duent a terme els Premis literaris, però van delegar-los en Biblioteca perquè no podien assumir aquest volum de feina.

La Biblioteca com a agent educatiu i d'oci per a les dones

La Biblioteca Municipal d'Aldaia compta amb una programació d'activitats molt variades i per a tots els públics, des de bebés fins al públic adult, tenint en compte la perspectiva de gènere. De fet, la Biblioteca va rebre el premi *María Moliner 2020* del Ministeri de Cultura per la memòria d'activitats realitzades l'any 2020.

Quant a qui fa ús de l'espai i els serveis de la Biblioteca, s'observa que la Biblioteca té una major participació de les dones en la majoria dels serveis que ofereix i la primera dada que evidencia aquesta afirmació és la quantitat de Carnets de Lectura que s'han expedit: 6.142 dones, front a 4.743 homes. Segons dades de la Biblioteca Municipal d'Aldaia, entre les persones que van fer ús presencial de l'espai diàriament durant 2020 hi trobem un 55,69% de dones i 44,61% d'homes, sent el percentatge entre xiquetes i xiquets fins a 14 anys similar (53,48% i 46,52%, respectivament). També s'ha de destacar que l'acompanyant de la gran majoria de xiquets i xiquetes són les mares o les àvies.

Tenint en compte aquestes dades, la Biblioteca divideix el seu programa d'activitats en 6 parts:

- Activitats singulars: Clubs per a la integració (dirigides a xiquets i xiquetes).
- Activitats dirigides al públic familiar.
- Campanyes amb els centres d'educació primària.
- Activitats dirigides al públic adult.
- Activitats realitzades durant el confinament.
- Activitats previstes a partir de setembre, on especifiquen quines activitats es pretenen reprendre i quines se seguiran realitzant, tenint en compte les restriccions i mesures sanitàries en vigor per la COVID-19.

Per al públic familiar, s'ofereix un carnet de la Biblioteca per a bebés, per tal de fomentar l'hàbit de que les persones adultes de les unitats familiars lligen a xiquets i xiquetes prelectores de 0 a 6 anys.

Per al públic infantil, s'ofereixen variades activitats, com per exemple la *Nit a la Biblioteca*, que consisteix a passar una nit en la Biblioteca amb monitores i monitors, realitzant jocs en grup i lectura de contes, o el *Club Infantil* amb periodicitat mensual, ambdues activitats orientades a la infància de 9 a 11 anys. En aquest club hi van participar 6 xiquets i 4 xiquetes al primer trimestre de 2020.

A destacar, també per al públic infantil, les activitats per a la integració. Una de les activitats realitzades i molt ben valorada és el *Club Dahl*, dirigit a xiquetes i xiquets amb

dificultats lectores i amb dislèxia per evitar problemes futurs de conducta, com agressivitat, ansietat o baixa autoestima. Vist l'èxit d'aquest, es va dissenyar el *Club Greta*, aquesta vegada per treballar amb xiquets i xiquetes amb Trastorns Generalitzats del Desenvolupament (TGD). Aquests servei municipals suposen un gran estalvi per a les famílies que no es poden permetre contractar especialistes de l'àmbit privat en aquest tipus de trastorn de l'aprenentatge. En aquest participaven 4 xiquetes i 11 xiquets. Per la situació sanitària, aquestes activitats s'han hagut de suspendre.

Altres activitats que realitza la Biblioteca, enfocades especialment per a les xiquetes, estan orientades a visibilitzar i crear referents de dones escriptores i científiques. Així doncs, treballen els dies destacats com ara el dia de la dona, el dia de la xiqueta i la dona científica, el 25N, etc., sense deixar de treballar la igualtat tant en el dia a dia com en altres contextos.

Per al públic jove i adult, ofereixen llibres sobre sexualitat i diversitat sexual, els quals tenen una etiqueta de la bandera LGTBI per a visibilitzar i localitzar ràpidament les obres. Destaquen també altres iniciatives com fer difusió de l'Espectora de l'Any per l'Acadèmia Valenciana de la Llengua (AVL). Les persones joves i adultes són les que més utilitzen la biblioteca per a estudiar, comptabilitzant-se un 59,35% de dones i un 40,65% d'homes en el primer trimestre de 2020, variant lleugerament l'últim trimestre de 2020 i principis de 2021 a un 66,40% de dones i un 33,60% d'homes.

Enfocat exclusivament al públic jove, es convoca el Certamen Juvenil Cristòfor Aguado i Medina, certamen literari dirigit a joves de 9 a 18 anys, on el 63% de les guanyadores van ser dones i el 37% homes, l'any 2020.

Per a un públic més adult, ofereixen un club de lectura mensual, on participen 43 persones, de les quals només 5 són homes (dades de l'any 2020). En aquesta activitat es proposen lectures de tot tipus, sense una temàtica concreta. També hi ha un altre club de lectura i conversa setmanal, però aquest és en anglès. Per la situació de pandèmia es realitza online. En aquest, hi participen 12 dones i només 1 home.

Quant als préstecs de llibres, a edats més avançades trobem més disparitat entre els gustos de dones i homes. Així doncs, la novel·la romàntica es troba entre el gènere preferit de les dones d'Aldaia, seguida de la novel·la negra i els llibres d'autoajuda. Els llibres amb temàtica feminista o de dones els demanen sobretot dones. Per la seua part, els homes d'Aldaia s'interessen més per temes d'actualitat, acudint sovint a la premsa i revistes esportives. També busquen llibres d'autoajuda, novel·la històrica i novel·la negra.

Durant el primer confinament, la Biblioteca va oferir activitats online per a tots els públics a través de les xarxes socials. Una d'elles va ser el joc online "Aldaiabiblioquiz", que consistia en que cada dia de la setmana es publicava al Facebook, Instagram y al whatsapp de la Biblioteca una pregunta i la resposta correcta de la pregunta del dia anterior, introduïnt dades històriques interessants que visibilitzaven el paper de les dones en la història d'Aldaia, com per exemple la pregunta publicada "A Aldaia hi havia un equip de bàsquet femení, que va ser campió de la seua categoria l'any 1972. ¿Com es deia l'equip?". Altres activitats van ser el joc online "Mira i Endevina BiblioAldaia", el Ciberclub de lectura Infantil, un taller per a pares, mares i criatures "La fiesta porquesí" o el préstec a domicili per a persones usuàries majors de 70 anys, entre d'altres. A més, ha contribuït al desenvolupament de campanyes d'informació, xerrades i/o tallers sobre la igualtat de drets de dones i homes, seguint les diferents línies d'actuació del Pla de Millora 2016-2020 en múltiples accions.

Durant aquest any de pandèmia i restriccions de mobilitat i reunió, la programació de la biblioteca ha intentat oferir a les famílies i a la ciutadania en general alternatives d'oci, formatives i culturals en tot moment. A més, a excepció dels mesos de confinament total (març - juny), la biblioteca ha estat oberta també per a préstec i devolucions de llibres, un servei molt important per a moltes persones, i del que fan ús especialment les dones.

Espais conciliadors de les cures

Quant a espais i serveis destinats a les cures, se'ns remet només al TAMA, el qual té un espai reservat per a cotxets, els banys tenen canviador de bebés i compta amb un

espectacle específic per a bebés de 0 a 18 mesos, com hem comentat abans. Més generalment, tot i no tindre espais específics de lactància en la xarxa d'infraestructures culturals, si alguna dona ho ha demanat en algun moment, se li ha habilitat un espai segur per a ella per a que poguera donar el pit en qualsevol dels edificis en qualsevol moment. Quant a l'edifici de la Biblioteca actual, és accessible i, tot i no tenir lloc reservat per a la lactància, en cas de que alguna dona ho haja necessitat han habilitat una sala per a donar el pit. Caldria potser, com hem comentat en l'apartat d'economia per a la vida, explicitar i visibilitzar més aquesta possibilitat, amb cartelleria o altres distintius. A més, els horaris d'obertura de la Biblioteca Municipal eren molt amplis abans de la pandèmia, inclús es va plantejar obrir de nit per a les persones joves i adultes que es trobaven estudiant.

Des de l'Ajuntament s'està treballant en el projecte d'una nova Biblioteca accessible i conciliadora, que contindrà sala de lactància, sala per a bebés, una d'infantil i una per a xiquetes i xiquets. També les persones joves i estudiants trobaran un espai d'estudi i un altre d'activitats. A més, es crearà un espai de suport mutu per a parlar sobre temes de criança enfocat a mares i pares. La participació d'aquests últims en aquest espai serà un dels reptes a assolir.

Situació per la COVID-19 i següents passos

La situació d'emergència sanitària ha afectat en gran mesura l'accés a la cultura. Biblioteques Públiques i altres fons bibliogràfics, entitats musicals i xarxes socials al llarg de tot l'Estat Espanyol van posar a disposició de la ciutadania tota la seua producció per a reivindicar l'efecte positiu que aquesta causa sobre les persones. com hem vist, en Aldaia la pandèmia no va paralitzar completament la producció cultural de la ciutat, oferint activitats en modalitat online i presencial per a tots els públics des del servei de Biblioteca, tant per a criatures com per a persones adultes i majors. El protagonisme creixent de l'espai públic des que va arribar la COVID-19, ha suposat una oportunitat per crear espais culturals i de relació intergeneracional, pel que animem a promoure més

programes culturals a l'espai públic per millorar la qualitat de vida de la població durant aquesta "nova normalitat", per fer la cultura accessible i augmentar la felicitat de la població d'Aldaia.

Les tècniques de Cultura i Biblioteca manifesten que seria positiu treballar més amb els homes i trobar la manera d'atraure'ls cap a la igualtat. Aquesta manca d'atracció i d'interés es dona sobretot entre els joves i adults homes. La tècnica de Biblioteca comentava que s'ha arribat a trobar, fins i tot, rebuig per part de membres del professorat masculí en un taller de violència de gènere dirigit a públic de primària, així com xiquets de 6é de primària amb discursos violents i d'odi, defensant el feixisme en l'activitat dedicada a la figura d'Anna Frank.

Ens comenta la tècnica de Cultura que segur que es poden millorar molts aspectes en matèria d'igualtat, tant dins del departament de Cultura com en Biblioteca, però que les millores que es puguin arribar a proposar no suposaran un esforç adicional perquè tenen integrada la perspectiva de gènere en el seu funcionament diari des de fa molt de temps.

La cultura en realitat suposa un element transversal ja que, d'una manera o altra, és present en la vida més íntima de les persones i és des d'aquesta realitat des d'on manifesten els seus desitjos i models de societat i vida. La cultura és una eina de sensibilització de la societat molt potent que pot tindre un gran impacte positiu en la igualtat d'oportunitats de dones i homes.

3.2 ESPORTS

Quant a l'accés a l'esport, tant en l'esport organitzat i associatiu com en l'esport no organitzat i l'activitat física trobem desigualtats i segregacions per sexe molt més acusades que en l'accés a la cultura.

En l'esport organitzat i associatiu les dones continuen sent minoritàries en moltes especialitats, sent precisament aquelles que practiquen majoritàriament les dones les que reben menys atenció i valoració. En contrast, l'esport masculí gaudeix d'un alt reconeixement social. A això hi hem de sumar el fet que, com ocorre en l'àmbit cultural, la subrepresentació de dones en els òrgans de direcció, lideratge i presa de decisions de clubs i federacions esportives impedeix que aquestes tinguin veu i puguin aportar la seua perspectiva al món de l'esport i, encara avui dia, existeix una bretxa salarial importantíssima entre els i les millors esportistes. A més, els mitjans de comunicació, tot i haver incorporat informació sobre equips femenins d'alguns esports, continuen prioritzant la presència masculina i els esports masculinitzats, com el futbol, ocupant la major part del temps en els noticiaris. Totes aquestes realitats queden reforçades per un llenguatge i una comunicació verbal i no verbal sexistes que no inclou les dones o, fins i tot, les invisibilitza i menysprea.

Segons la Memòria 2019 de llicències i clubs federats⁴⁰, al Comunitat Valenciana només un 19,15% de les llicències van ser de dones. Trobem una major presència de dones federades només en 6 de les 66 especialitats, sent les que més bretxa presenten gimnàstica (95,5% de dones), ball esportiu (88,48%) i esports de gel (81,25%), seguits de patinatge, hípica i voleibol. En canvi, la major presència d'homes federats la trobem en futbol (5,4% de dones), caça (1,1% de dones) i basquet (22,9% de dones). Pel que fa als òrgans de govern de les Federacions Esportives espanyoles (dades més properes), les dones van tindre una presència d'un 13,85% en les Assemblees, un 12,45% en les Comissions Delegades, un 27,86% de participació en les Junes Directives, i un 35,60% en

⁴⁰ "MEMORIA 2019/ Licencias y Clubes federados". Ministeri de Cultura i Esport. Recuperado de <https://www.csd.gob.es/es/federaciones-y-asociaciones/federaciones-deportivas-espanolas/licencias> [08/02/2021]

els Comitès Tècnics. Quant al personal d'Alta Competició de les federacions, en 2019 un 22,94% van ser dones. Si bé la proporció de dones ha augmentat respecte a anys anteriors, en l'àmbit de l'esport el canvi està sent significativament més lent que en altres àmbits com l'educació, l'ocupació o la cultura, per exemple.

En relació a l'esport no organitzat i l'activitat física, el Instituto de las Mujeres mostra que les dones dediquen menys temps a practicar esports i activitats a l'aire lliure que els homes. En dades, les dones dediquen 37 minuts al dia de mitja a practicar esport, front als 52 minuts al dia que hi dediquen els homes. En una enquesta realitzada a xiquets i xiquetes de 5è i 6è de primària per a l'estudi *Género y relación con la práctica de la actividad física y el deporte*, de 2018⁴¹, els i les xiquetes consideraven que les motivacions per a la pràctica d'activitats esportives són diferents en funció del gènere, ja que són diferents les experiències i percepcions que presenten. Així doncs, la majoria estaven d'acord en que “els xics solen participar més en activitats físiques i esportives competitives que les xiques”, front a les activitats en equip i cooperació preferides per les xiques. A més, també relacionaven amb la masculinitat les activitats que requereixen força i resistència, és a dir, amb exercicis actius, agressius i de risc. Un article d'Iberdrola⁴² apunta que les dones practiquen esport generalment per un tema de salut i benefici emocional: alleugerir l'estrès, perdre pes, sentir-se bé amb una mateixa, connectar amb gent afí o eixir de casa. Els esports més practicats per aquestes són el running i el ciclisme, esports a l'aire lliure, front als homes que solen triar activitats de competició. Trobem dos factors que limiten la pràctica d'esport de les dones en certs moments de temps i de vida. Per un costat, la sensació de seguretat a l'hora de practicar qualsevol activitat física o esport, raó per la qual prefereixen fer esport durant les hores de sol i acompanyades. Per

⁴¹ Género y relación con la práctica de la actividad física y el deporte. Universidad de Granada (2018). Recuperado de https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKewi8g53z_t3uAhUFzIUkHWxjAbMQFjABegQIBBAC&url=https%3A%2F%2Fwww.raco.cat%2Findex.php%2FapuntsEFD%2Farticle%2Fdownload%2F336079%2F426899%2F&usg=AOvVaw0l_DAvq6mNH-24ql8ATiF3 [08/02/2021]

⁴² “El interés de las mujeres por el deporte sigue creciendo”. Mujer y deporte, alianza de éxito. Iberdrola. Recuperado de <https://www.iberdrola.com/compromiso-social/deporte-femenino/otros-deportes/mujer-deporte-actualidad> [08/02/2021]

altre, les responsabilitats domèstiques i de cures, que dificulten trobar espai per a realitzar activitat física.

Recursos esportius en Aldaia

Aldaia Pròxima, empresa pública municipal, és l'encarregada de la gestió de tots els recursos i activitats esportives a Aldaia, així com de la coordinació amb els clubs i federacions. Compta amb una piscina coberta, una piscina descoberta per a estiu, el Poliesportiu, el qual té piscines, pistes de pàdel, tennis, frontó, gimnàs i ofereix classes dirigides, camps de futbol i camp de bàsquet i un altre poliesportiu amb camp de futbol per a ús d'alguns clubs com el de karate o el de gimnàstica rítmica. També porten la gestió de l'escola infantil La Llavoreta, recurs analitzat en l'apartat sobre economia de la vida.

Quant a esports a l'aire lliure, però dins del recinte del Poliesportiu, s'hi ofereix Bootcamp (Crossfit), tennis, frontó, futbol, padel i calistenia. Sí que es creu que hi ha algun gimnàs a l'aire lliure, al Cinturó Verd, però no depen d'Aldaia Pròxima.

Quant a l'accessibilitat, totes les instal·lacions esportives són accessibles amb cadira de rodes, però no sabem si es va arribar a dur a terme una acció del Pla d'Igualtat 2006 de "revisió i propostes de modificació necessàries del disseny de les infraestructures esportives per a evitar una exclusió directa o indirecta de les dones en el seu ús (dutxes, vestuaris, etc.)".

L'espai públic és un espai que elegeix molta gent per practicar esports a l'aire lliure com el running o el ciclisme, per la qual cosa també l'introduïm com a part d'aquest diagnòstic, concretament per a parlar de la sensació d'inseguretat que senten moltes dones quan practiquen esport a l'aire lliure.

Bretxes de gènere en l'àmbit de l'esport en Aldaia

Amb dades d'Aldaia Pròxima, el primer símptoma de bretxa el trobem en l'existència de 19 entitats, clubs i federacions a la ciutat d'Aldaia, sent només 1 dona el contacte d'un dels clubs. No sorprén que aquest siga el Club de Gimnàstica Rítmica. Per les entrevistes sabem que es convoquen reunions periòdiques amb els clubs on l'assistència de dones es valora en un 30%, sent aquestes les que més intervencions realitzen. En aquest punt, voldríem mencionar que una de les mesures del Pla de Millora 2016-2020 era "l'organització de Fòrums de Debat i Jornades de treball sobre els beneficis socials d'una participació equilibrada de dones i homes en tots els àmbits de la societat, dirigides a les organitzacions econòmiques, empresarials, esportives, culturals, polítiques i sindicals d'Aldaia", mesura valorada com a no realitzada.

En una de les entrevistes realitzades, una jove d'Aldaia ens afirma que Aldaia és un dels pobles en què es poden practicar més tipus d'esports sense necessitat d'anar-se'n fora.

Segons dades d'Aldaia Pròxima, trobem un total de 979 persones usuàries del Poliesportiu, de les quals el 59,35% són dones. Si mirem per franges d'edat, les persones que més utilitzen aquest servei són les dones de entre 18 i 64 anys, però la major diferència la trobem en el grup de les edats més avançades, on trobem 114 persones, de les quals el 83,33% són dones majors.

	0-17	18-64	65-99	Total	%
Homes	157	222	19	398	40,65%
Dones	145	341	95	581	59,35%

Font: Persones usuàries de les instal·lacions esportives. Aldaia Pròxima. Elaboració pròpia.

En aquest, s'ofereixen activitats concretes com activitats aquàtiques dirigides a persones amb mobilitat reduïda, el programa *Edad de Oro* d'activitats en piscina i en sala per a la gent major, 2 grups de defensa personal per a dones (cancel·lades per la pandèmia) que van tindre una alta acollida i col·laboracions amb col·legis i instituts en la cessió d'ús de

les instal·lacions municipals. No es té constància que la col·laboració amb col·legis i instituts siga regular, participant només aquells que ho sol·liciten.

Quant a les preferències a l'hora de practicar esport, extraem de l'entrevista realitzada al gerent d'Aldaia Pròxima que les activitats aquàtiques són les més demandades, amb una alta presència de dones majors, xiquetes i xiquets. Seguint a aquestes, estan les activitats dirigides, demandades sobretot per dones majors. L'assistència a aquestes s'ha vist incrementada des que van tancar la piscina a causa de la pandèmia.

Centrant l'atenció en les persones més joves, un estudi de la Universitat Rey Juan Carlos⁴³ afirma que les dones joves fan menys esport, arribant a la conclusió que existeix una bretxa de gènere en l'àmbit de l'esport. Només el 23,8% de les xiques d'entre 12 i 17 anys fan exercici seixanta minuts al dia, un 16% menys que els homes. La diferència és més àmplia en l'etapa escolar i juvenil. En xifres, l'estudi destaca que el 83% de les xiquetes i adolescents espanyoles no fan esport de manera habitual. Entre els 18 i els 25 anys la xifra diferencial descendeix al 46,7% de dones inactives, distanciant-se per 22,2 punts percentuals dels homes. Dada interessant que mostra el mateix article d'Iberdrola mencionat anteriorment, és que, segons l'informe Women and Sport de la UNESCO, aquelles dones que participen en activitats esportives en el col·legi tenen un 76% de probabilitats de seguir interessades en l'esport la resta de la seua vida.

Amb aquestes dades, recurrim a l'Informe de propostes del Fòrum de Joves per la Igualtat d'Aldaia on trobem dades molt interessants. Entre d'altres, els i les joves participants en el fòrum reconeixen que existeix una sanció social quan els seus comportaments o els seus gustos no corresponen amb els seus rols de gènere, tant a xiques com a xics: adjectius homòfobs com "marimacho" o "marieta" són utilitzats sovint quan això ocorre. També comenten que en l'esport femení i els seus mèrits són menyspreats enfront del practicat per xics. Perceben el diferent tracte mediàtic dels esports practicats per dones i per homes, encara que alguns dels participants consideren que ocorre el mateix amb

⁴³ "Las mujeres jóvenes hacen menos deporte según un estudio que hoy ha presentado la URJC". URJC (Mayo 2019). Recuperado de <https://www.urjc.es/en/todas-las-noticias-de-actualidad/4248-las-mujeres-jovenes-hacen-menos-deporte-que-los-hombres-segun-el-estudio-que-hoy-ha-presentado-la-urjc> [11/02/2021]

els esports minoritaris; els xics també afirmen que el futbol practicat per dones és diferent. A més, perceben desigualtat en les seues classes d'Educació Física, tant en el repartiment de material (pilotes medicinals de menor pes per a elles per norma, sense valorar les seues possibilitats físiques) com en l'exigència i en la participació en activitats. Per últim, mencionen que El tallatge de la roba és cada vegada menor.

Fent un incís a les activitats extraescolars, una de les accions recollides al Pla de Millora 2016-2020 va ser "Velar per a que l'oferta de tallers i activitats extraescolars que s'organitzen en els centres educatius, socials, culturals i/o esportius tinguen una perspectiva coeducadora en igualtat de condicions", així com una altra que demanava "suport amb recursos tècnics i financers el desenvolupament de programes coeducatius en l'àrea d'educació física", ambdós valorades com a "realitzades parcialment o amb matisos".

Per la seua part, Aldaia Pròxima va realitzar una enquesta de satisfacció a la població a la qual no em pogut accedir, però sembla que la satisfacció de les persones usuàries és alta.

Més enllà, no es disposa d'altres dades segregades per sexe, ni cap altre diagnòstic que ens permetia tindre més informació sobre la situació de dones i homes en l'esport d'Aldaia. Seria molt interessant realitzar un estudi sobre la pràctica de dones i homes en les diferents modalitats esportives, per tal d'adaptar l'oferta esportiva a la ciutadania, reduir les bretxes de gènere detectades i oferir un servei de qualitat, acció que ja estava contemplada al Pla de Millora 2016-2020.

El gerent d'Aldaia Pròxima consultat en l'entrevista ens comenta que seria interessant rebre formació interna en matèria d'igualtat per millorar el coneixement de la plantilla i poder elaborar materials amb perspectiva de gènere i oferir un servei amb igualtat d'oportunitats per a homes i dones. De fet, una de les accions recollides al Pla de Millora 2016-2020, demanava el "desenvolupament d'un programa de formació de Monitors i Monitores per a la pràctica esportiva no sexista", iniciativa que s'ha valorat com realitzada "parcialment o amb matisos".

L'esport com a agent socialitzador de la gent major

En un estudi de l'Ajuntament sobre la població major, de les entrevistes al grup de entre 70 i 80 anys es va extreure que la majoria consideraven que tenien una vida activa en la qual incorporen algun tipus d'activitat bé siga eixir a passejar diàriament o usar els aparells dels parcs geriàtrics instal·lats en alguns espais públics d'Aldaia. D'altra banda, una apreciació que hem considerat important és que reconeixen que per a elles no és una qüestió prioritària i no sempre la relacionen tant amb la salut com amb la socialització. Aquest és un detall important, donat que una de les majors preocupacions del grup de més de 80 anys, on hi havien moltes més dones que homes, era la soledat. Així, com comentem en l'anàlisi de economia per a la vida, les persones menors de 80 anys encara tenen una vida social activa i estan molt vinculats als seues famílies perquè els ajuden en la criança de nets i netes. En aquest cas, és més aviat la manca de temps lliure per a poder realitzar aquest tipus d'activitats d'oci el que es detecta com a problema.

L'estudi remarca que va tindre bon acolliment la proposta de practicar esport a l'aire lliure amb l'ajuda d'una persona monitora aprofitant les sendes, els recursos i espais públics amb què compta Aldaia. Aquest també va revelar que la majoria de la població entrevistada desconeixia l'oferta d'activitat física específicament per a la tercera edat en en municipi, mostrant molt d'interés en el tema. En aquest punt, seria interessant promoure l'activitat física entre la gent major, ja no només per mantindre la forma física, sinó també com a agent socialitzador de la ciutadania en risc d'aïllament social.

Esport a l'aire lliure i sensació de seguretat

Com es comenta a l'apartat de Seguretat de l'anàlisi d'Urbanisme, Mobilitat i Seguretat, un altre punt a tindre en compte, i més ara durant la crisi de la COVID-19, és la sensació de seguretat en relació amb l'esport a l'aire lliure. Moltes dones tenen por a fer esport a soles, especialment a hores nocturnes. Un article de La Sexta afirma que "còrrer sola per parcs o zones poc il·luminades es pot convertir en el pitjor enemic del running per a

moltes, i és que tres de cada deu dones han patit algun tipus d'atac o persecució mentre practicaven aquest esport⁴⁴. Se'ns ha parlat en nombroses entrevistes sobre l'èxit del Cinturó Verd com a eix verd i saludable de la ciutat, però en no tindre cap focus d'activitat constant, a partir de la posta de sol (canviant a l'hivern i a l'estiu) es convertix en una zona que no transmet sensació de seguretat, i en conseqüència moltes dones opten per no transitar-hi ni fer-hi esport a partir de certa hora.

D'altra banda, per a arribar al Poliesportiu i les pistes de padel és precís creuar les vies del tren a través de passos elevats i subterranis, gran focus d'inaccessibilitat i d'inseguretat.

En una de les entrevistes a una jove esportista d'Aldaia, en preguntar-li per la seua experiència sobre casos d'assetjament sexual en l'àmbit esportiu i com s'havien gestionat o si existien protocols al respecte, en responia que *"Más de una vez había algún caso de árbitros mayores que tenían acercamientos inapropiados con muchas compañeras. Nunca se gestionó porque nunca se denunció"*.

D'altra banda, se'ns fa saber que davant els casos d'assetjament que s'han denunciat en Aldaia Pròxima, s'ha posat en funcionament el protocol contra l'assetjament sexual i per raó de sexe d'ús intern i es mostra interès per comptar amb un protocol enfocat a les persones usuàries, amb procediments clars d'actuació davant de situacions d'assetjament que puguen patir les dones. Molt interessant és el fet que ja es disposa d'un esborrany de protocol contra l'assetjament sexual i per raó de sexe, el qual només s'hauria de presentar al Consell d'administració per a la seua aprovació i posada en funcionament.

Com a mesures de prevenció d'aquestes actituds sexistes, Aldaia Pròxima va organitzar dos grups de defensa personal per a dones (cancel·lades per la pandèmia) que van tindre una alta acollida, i col·labora amb l'Ajuntament en la difusió de campanyes que fomenten

⁴⁴ "Mujeres salen a correr en grupo por Madrid para evitar el acoso machista: nueve de cada diez se sienten inseguras". La Sexta (16/12/2018). Recuperado de https://www.lasexta.com/noticias/sociedad/mujeres-salen-a-correr-en-grupo-por-madrid-en-una-iniciativa-para-evitar-el-acoso-machista-video_201812165c168c5f0cf25f8620b5b60c.html [07/02/2021]

la igualtat de tracte entre homes i dones. Seria recomanable recuperar aquests cursos d'autodefensa per a dones, integrant en els seus continguts també qüestions emocionals que contribuïsquen a millorar l'autoestima de les dones.

Situació amb COVID-19 i següents passos

Com ja sabem, la situació de pandèmia ha afectat en major mesura les activitats que realitzem en el nostre temps lliure, sent l'esport un d'aquests àmbits. No hem d'oblidar, però, que l'espai públic continua sent una possible alternativa per a organitzar activitats a l'aire lliure que faciliten la socialització i la pràctica esportiva, sempre amb les mesures de seguretat. Es tracta d'una oportunitat per a apropar aquestes activitats a nous públics.

D'altra banda, en aquests moments d'incertesa davant l'obertura o no de les instal·lacions esportives i atenent a la bretxa detectada entre la gent jove, amb un baix interès per l'esport per part de les dones sembla el moment perfecte per dedicar temps a l'anàlisi de la situació actual de l'esport en Aldaia i detectar bretxes de gènere, per tal de dissenyar accions que contribuïsquen a reduir-les en la mesura del possible. A partir d'aquest diagnòstic, es podria realitzar un Pla d'acció dins d'Aldaia Pròxima per motivar a les dones i augmentar la seua participació tant en l'esport federat com en l'activitat física.

A més, és necessària la creació d'un protocol contra l'assetjament sexual i per raó de sexe per a la ciutadania en l'àmbit de l'esport. Ja hem vist que és un àrea on les dones es senten encara desprotegides i insegures, sobretot a l'hora de practicar esports a l'aire lliure, arribant fins i tot a canviar els seus hàbits i les seues rutes habituals quan es fa de nit o quan no hi ha activitat social en un indret determinat.

Finalment, seria molt interessant establir una xarxa de coordinació conjunta tant amb altres departaments de l'Ajuntament, així com amb diferents agents de la població, per exemple, amb Igualtat, Joventut, Cultura, Comunicació i tots els centres educatius de la ciutat, tant col·legis com instituts. En aquesta xarxa creada seria possible transversalitzar la igualtat per a visibilitzar les bretxes existents en l'esport i poder reduir-les.

3.3 L'ADOLESCÈNCIA COM A FACTOR PREFERENT

Dediquem un apartat a l'adolescència per a donar importància a aquesta fase de la vida, en moltes ocasions invisibilitzada i abandonada per la societat i les polítiques públiques, quan es tracta precisament d'una etapa en què les persones adquireixen un alt grau de vulnerabilitat per diferents raons. Per un costat, l'adolescència és el període on més canvis físics i psicològics es donen en el cos humà i on la cerca de referents es converteix en factor clau. És en aquest punt de la vida i pels referents trobats, avui dia amb un alt impacte d'internet, on la socialització diferenciada entre homes i dones és més acusada i les relacions entre iguals són més violentes. Aquesta realitat s'ha detectat al llarg de totes les entrevistes realitzades, suposant una preocupació creixent. D'altra part, les persones adolescents no disposen d'espais propis, ni a casa ni a l'espai públic, on poder dedicar-se temps a elles mateixes, a les amistats o a les relacions sexo-afectives. Aquesta manca d'atenció i desenteniment de l'adolescència per part de la població (possiblement per por i incomprensió) i la infrarepresentació d'aquesta en tots els espais vitals, provoquen un aïllament temporal d'aquestes persones fins que arriben a l'edat adulta. Un error que es paga amb desigualtats, discriminacions i violències cap a les dones adolescents.

Pla Jove d'Aldaia i Centres de Joventut com agents d'inclusió de persones adolescents d'Aldaia

En una de les entrevistes, ens deia una dona jove d'Aldaia que *"les persones joves d'Aldaia, que fan vida al poble, són els i les menors de 18 anys. Cal anar als centres educatius perquè els i les més xicotetes diguen què volen. En tractar-se d'un poble dormitori, la resta de persones joves no fan vida al poble, i és complicat oferir activitats a les quals vulguen anar. No obstant això, igual que hi ha un grup de difusió de WhatsApp de l'Ajuntament, es podria fer un altre per a menors de 30, en el qual preguntar quin tipus d'activitats volen fer i, fins i tot, fer una votació. Així com per Instagram".*

Des del departament de Joventut es fa una gran labor amb aquest grup d'edat, una labor que es consolidarà amb el nou Pla de Joventut d'Aldaia dissenyat des de la perspectiva de gènere. Aquest té un contingut sensible al gènere que beneficia la participació de les dones joves, sensibilitza en qüestions com les relacions afectivo-sexuals i reforça l'autoestima i la capacitat de decisió, proposant activitats i espais propis per a les persones joves, iniciativa que complementa a l'acció "Educació en valors igualitaris en totes les accions dirigides a la joventut", inclosa en el Pla de Millora 2016-2020.

Per a l'elaboració del Pla Jove, es va realitzar un diagnòstic participatiu, l'*Amplificaveu*, per a recollir, analitzar i considerar les opinions, interessos, necessitats i propostes de la gent jove del municipi. El Pla consta de tres parts: *Creixem*, sobre l'emancipació juvenil, *Actuem*, dedicat a la participació i transformació social, i *Ens cuidem*, al voltant del benestar i la socialització. En aquesta àrea d'anàlisi ens centrarem en aquest darrer aspecte.

Així doncs, el departament de joventut és l'encarregat de gestionar, dissenyar i desenvolupar les polítiques de joventut, a més de gestionar el Centre Matilde Salvador i el recent centre Gent Jove. Ambdós compten amb instal·lacions i espais acondicionats per a diverses activitats d'oci i temps lliure, sent espais on sentir-se a gust, interactuar amb altres persones i potenciar la creativitat, connectant amb l'entorn d'una manera sana i cívica. És a dir, es realitza un acompanyament a la joventut en tot el seu desenvolupament, treballant la comunicació, la llibertat d'expressió i oferint un oci alternatiu i uns hàbits de vida saludables que ajuden a reforçar l'autoestima i la capacitat de decisió en el dia a dia. A més, també ofereixen una activitat d'oci nocturn en col·laboració amb les tres associacions juvenils d'Aldaia.

En aquest aspecte, i si no fora per la situació de pandèmia en què ens trobem, aquests centres es presentem com una possible solució a la manca d'espais propis detectada per a la gent adolescent, on poder reunir-se amb les amistats i parlar amb llibertat.

Quant al contingut d'activitats, en l'àrea *Ens Cuidem* del Pla Jove d'Aldaia, destaquen molt positivament els programes dissenyats tant per a l'oci i el temps lliure, com relacionats

amb Cultura i Esports. Així, hi trobem el programa d'oci educatiu de programació estable, el programa *Practica Salut* per a promoure hàbits saludables (en coordinació amb Joves.net i amb els centres educatius) i el programa *Art i Cultura Jove*, per promoure a joves artistes i fomentar una cultura amb valors i amb perspectiva de gènere. També ofereixen activitats puntuals de connexió amb gent major i tenen a disposició locals d'assaig per a la ciutadania.

Potser es podrien introduir “tallers de sensibilització dirigits a homes que promouen una major reflexió sobre la masculinitat i el qüestionament del rol tradicional de gènere masculí”, acció proposada al Pla de Millora 2016-2020.

En aquest punt, trobem que aquest programa d'activitats si podria ajudar a revertir certes actituds violentes, masclistes i racistes detectades entre les persones adolescents d'Aldaia, estant les xiques en una situació de major vulnerabilitat i en risc de patir violència de gènere.

Quant a situacions d'assetjament i violència de gènere, si ens manifesten s'han produït. Tot i això, Joventut no compta amb un protocol contra l'assetjament sexual i per raó de sexe. Ara mateix, si detecten o intueixen que pot donar-se un cas, ho deriven a Serveis Socials.

Situació amb COVID-19 i següents passos

Amb l'arribada de la COVID-19, molts dels espais públics de la ciutat han quedat inhabilitats (parcs públics, banquets...) i moltes activitats i iniciatives han quedat paralitzades, posant de nou a les persones adolescents en una situació d'aïllament no desitjable, on les ferramentes més utilitzades són les noves tecnologies i internet.

Diferents tècniques de l'Ajuntament entrevistades, han mostrat interès per investigar quines són les vies de comunicació que utilitzen les persones adolescents, per actualitzar-se i poder arribar a comunicar-se amb aquesta part de la societat. Des de col·legis i

instituts ja s'està fent, inclús en la proposta d'activitats, on es basen en els interessos d'aquest col·lectiu i utilitzen els seus mitjans de comunicació.

Sembla prou urgent, davant l'augment d'actituds masclistes i racistes, la creació d'un protocol contra l'assetjament sexual i per raó de sexe en els espais de Joventut, Centre Matilde Salvador i Gent Jove.

Quant a l'oci nocturn, aquest sí que ha mort per complet amb l'arribada de la COVID-19. No només l'oci nocturn, sinó tots els actes programats de festes (mascletaes, passacarrers, correfocs...). Igual, com en el cas dels Esports, és el moment ideal per parar i analitzar íntegrament l'oci a la ciutat d'Aldaia des d'una perspectiva de gènere. Així doncs, seria interessant implantar la perspectiva de gènere de manera transversal en la programació de festes i falles. Un punt positiu, és que els punts lila ja estan en funcionament, però segueixen sent poc coneguts entre els joves xics i homes, fet que podria ajudar en la conscienciació d'aquests en temes de violència de gènere.

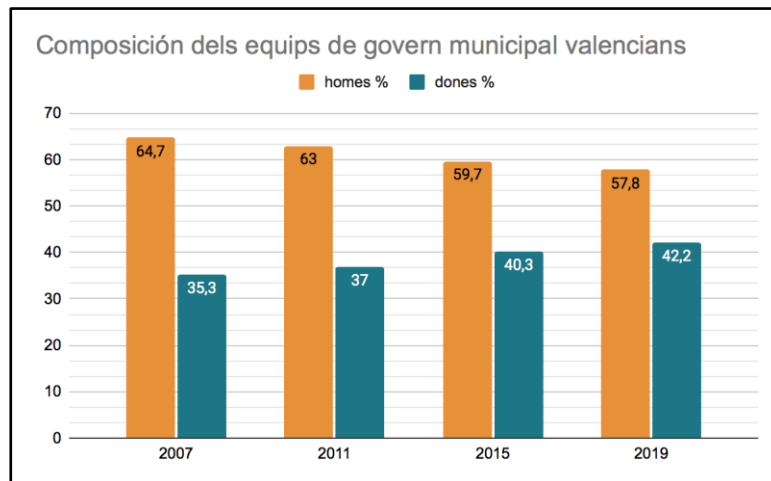
4. PARTICIPACIÓ POLÍTICA-SOCIAL I REPRESENTACIÓ PÚBLICA

En aquest apartat analitzem la presència de les dones a l'espai públic d'Aldaia (càrrecs polítics, activitat associativa, participació ciutadana...), així com la seua representació simbòlica i reconeixement social, amb qüestions com els noms de carrers i edificis públics, els premis, l'existència d'imatges estereotipades, etc. Aquests aspectes són importants en relació la capacitat d'influència de dones i homes en la vida pública i en la generació de referents positius que contribuïsquen a l'empoderament de les dones.

Aquesta importància es reconeixia ja en la proposta de millora a l'anterior Pla d'igualtat introduïda en 2016, que feia referència a l'organització de fòrums de debat i jornades de treball al voltant dels beneficis socials d'una participació equilibrada de dones i homes en tots els àmbits de la societat, dirigides a les organitzacions econòmiques, empresarials, esportives, culturals, polítiques i sindicals d'Aldaia.

Política institucional

La presència de les dones en l'àmbit polític ha millorat considerablement en els darrers anys, amb l'ajuda indubtable de la Llei d'Igualtat de 2007, que dedica una especial atenció a aquest aspecte, procurant una composició equilibrada de dones i homes en les llistes electorals i en els òrgans i càrrecs de responsabilitat institucional, amb l'objectiu que cap sexe supere el seixanta per cent ni estiga per baix del quaranta per cent del total. En part com a conseqüència d'això, junt amb la lluita constant de milers de dones reivindicant el seu espai en les seues formacions polítiques, la presència de dones en els governs municipals valencians ha passat del 35,2% el 2007 al 42,2% actual.

FONT: Elaboració pròpia amb dades del Portal Estadístic de la Generalitat Valenciana Argos.

Si ens fixem en la composició del Ple de l'Ajuntament d'Aldaia de l'actual mandat (2019-2023), aquest està format per 21 persones, 13 de les quals són homes (61%) i 8 dones (38%), composició que se situaria lleugerament per baix d'aquest equilibri desitjable. Pel que fa a l'equip de govern municipal, aquest està format per 8 homes (57,1%) i 6 dones (42,9%). L'Alcaldia l'ostenta un home en l'actualitat, però Aldaia ha comptat ja amb dues alcaldesses de diferents partits en la seua recent història democràtica, concretament en els períodes 1997-2011 i 2011-2015. Els caps de llista dels principals partits per a les eleccions municipals de maig de 2019 van ser quatre homes front a dues dones (un retrocés respecte a 2015, amb 3 homes i 3 dones), tot i que finalment aquest desequilibri ha quedat corregit en els lideratges dels grups polítics amb representació al consistori, amb dues dones i dos homes com a portaveus.

Participació ciutadana i associacionisme

Malgrat aquest avanç notable en la representació política de les dones a nivell institucional, i com hem vist en apartats anteriors, els usos del temps d'homes i dones són diferents, sobretot a causa d'una major dedicació de les dones a les tasques de sosteniment de la vida. Aquesta major dedicació té conseqüències sobre la seua trajectòria laboral i la seua renda, però també sobre un altre aspecte important: la seua disponibilitat per a la vida social, política i associativa. Així, en el conjunt de l'Estat

espanyol, mentre les dones continuen dedicant més temps a tasques de voluntariat (0,7 hores més a la setmana), en les activitats participatives són els homes els qui més presència hi tenen, amb una mitjana de 5 hores setmanals, mentre les dones hi dediquen menys de 2 hores.

	Hores setmanals	
	homes	dones
Voluntariat en una organització	4,0	4,7
Activitats participatives	5,0	1,8

Font: Elaboració pròpia amb dades de la *Encuesta de Empleo del Tiempo 2009-2010*. INE

L'horari de les reunions és un aspecte important en aquest sentit, per tal de fer compatibles la participació i les cures. A més, les dones migrants són les que menys temps lliure tenen per a participar en els afers públics de la comunitat, ja que com hem vist més amunt suporten la doble càrrega del treball remunerat i domèstic amb més intensitat que les autòctones. D'altra banda, les dones amb diversitat funcional també es poden trobar amb obstacles afegits si no compten amb els suports adients per a una participació completa i en igualtat de condicions en la comunitat. Aquestes són algunes de les causes per les quals determinats col·lectius es troben infrarepresentats en els espais de participació pública i, en conseqüència, la seua veu i les seues necessitats queden sovint invisibilitzades, amb la qual cosa no es tenen en compte com les d'altres sectors de la població.

Segons el portal web de l'Ajuntament, en Aldaia hi ha:

1. Consells sectorials: Benestar social, dona, majors, esports, comerç, agricultura..., per a tractar temes específics d'aquests àmbits.
2. Consells de barri: per a conèixer i millorar els temes més sensibles en cada zona.

No comptem amb dades desagregades per sexe sobre la composició i participació en aquests espais. Pel que se'ns ha transmès, són de recent creació i 2020 ha sigut un any excepcional que no ha permès la seua celebració amb normalitat, així que aquestes dades d'hauran de recopilar i analitzar en el futur.

En Cultura no hi ha Consell de Cultura però sí Consell de la Música, que es reuneix en la Casa de la Música. En esports tampoc hi ha un Consell com a tal, però es reuneixen amb periodicitat amb els clubs esportius, amb una presència equilibrada de dones i homes. Tampoc no hi ha un espai formalitzat per a la participació en Joventut, però com a part de la iniciativa participativa *Amplificaveu* per a l' laboració del Pla Jove es va celebrar puntualment un Fòrum Jove. La tècnica responsable entrevistada, però, adverteix que la participació en aquests tipus de fòrums no acaba de funcionar com seria desitjable, encara que el personal tècnic s'ho creuen molt com a professionals. El que sí pareix que va funcionar millor van ser els grups de discussió i les entrevistes a peu de carrer. En la web <https://amplificaveu.es> es poden veure les propostes de la gent jove en aquest procés. És especialment interessant el fet que un 72,3% mostren interès per la participació en les decisions polítiques.

Una jove del municipi entrevistada, molt implicada en el teixit associatiu, polític i cultural del municipi, valora molt positivament el Fòrum de Dones Joves, del qual creu que van sorgir propostes interessants que es podrien posar en marxa. A més, valora especialment l'assistència de tres homes conscienciats amb la igualtat i les seues aportacions, ja que es tractava d'homes que treballen el tema en les seues organitzacions. Ambtot, pensa que l'assistència no va ser tan nombrosa com hauria sigut desitjable (només van assistir 6 persones, totes convidades per ella) i no ha tornat a tindre notícies sobre la materialització de les propostes aportades.

Un estudi en profunditat sobre la realitat local d'Aldaia podria aportar llum a aquestes qüestions, per tal de dissenyar estratègies que promoguen una participació major en termes quantitatius i, sobretot, qualitativament més plural. Seria interessant revisar el

Reglament de Participació Ciutadana aprovat en desembre de 2018 per a incorporar la perspectiva de gènere. Tindre en compte els espais i els horaris de les reunions o proporcionar serveis de cures durant els processos participatius és important des de la perspectiva de gènere i la inclusió de veus diverses. Extraure sempre dades, enquestes o conclusions desagregades per sexe sobre els diferents espais i processos participatius pot ajudar a dissenyar i avaluar millor les accions relacionades amb la participació. Donar major visibilitat a qüestions que preocupen a les dones en la seua vida quotidiana, com la seguretat personal, l'atenció a menors i persones majors, l'accessibilitat o la mobilitat també poden contribuir a una major participació. Iniciatives com la proposada per a millorar l'anterior Pla d'Igualtat amb la creació i desenvolupament de grups de treball de dones per a l'elaboració de la Carta de les Dones en el municipi d'Aldaia com a instrument de reflexió i proposta de les dones sobre els assumptes d'interès per a la millora de la dimensió urbana municipal podrien servir per a detectar quins són aquests temes. L'actual procés participatiu d'elaboració del III Pla d'Igualtat Municipal també pot funcionar en aquest sentit.

Per tal de millorar la participació, seria interessant formar el personal municipal en metodologies participatives amb perspectiva de gènere, o bé comptar amb suport extern per al disseny dels processos i la dinamització de reunions i altres accions participatives. També caldria explorar els camps que poden atraure el públic més jove des d'una vessant lúdica, utilitzant els seus propis codis i les ferramentes que els són més familiars, tal i com es demanda en algunes entrevistes o en les aportacions del Consell municipal de la Infància de cara a les polítiques d'Igualtat: codis QR que porten a continguts d'igualtat, concursos com el de tik tok que es va dur a terme, taller de música rap, etc... com ja havíem vist en l'apartat sobre joventut i temps lliure.

Un altre factor important que afavoreix la participació i la implicació en els afers públics és la pertinença a una associació o col·lectiu. Les persones associades solen tindre més accés a la informació i a les convocatòries que es llancen des de l'administració i, en conseqüència, solen participar més. En Aldaia hi ha 160 associacions registrades. Malgrat

l'elevat nombre d'entitats, però, en general les persones entrevistades coincideixen que es tracta d'un moviment associatiu feble i poc reivindicatiu, que no genera canvi o innovació i no pressiona a l'administració, anant aquesta per davant quan hauria de ser al revés. Hi atribueixen com a causa la comoditat a la qual estan acostumades les associacions. Ambtot, també reconeixen que algunes d'elles fan moltes coses a les quals l'Ajuntament no arriba pels seus propis mitjans. L'Ajuntament ofereix un servei d'assessorament per a les entitats del municipi, a través de la Fundació Horta Sud. A més, des de les diferents àrees municipals es manté un contacte estret amb el teixit associatiu corresponent i s'ofereix suport per a la realització de les seues activitats. Com ja hem vist, en Cultura, per exemple, s'ha aconseguit que totes les entitats tinguen com a referència l'Ajuntament quan organitzen alguna cosa, i se coordinen les dates per no solapar esdeveniments.

No disposem de dades sobre la presència de dones en el teixit associatiu d'Aldaia i en els òrgans de decisió de les entitats locals. Una actualització i una major explotació de les dades del registre municipal d'associacions podria aportar llum en aquest sentit. De moment, podem suposar que la realitat d'Aldaia no difereix molt de les dades aportades a l'estudi realitzat per la Fundació Horta Sud sobre les associacions de la comarca⁴⁵. Segons aquest estudi:

- El 51 % de les persones voluntàries són dones i un 49% són homes.
- El 47% de les persones associades són dones i el 53% són homes.
- En les juntes directives, el 49 % són dones i el 51 % són homes.

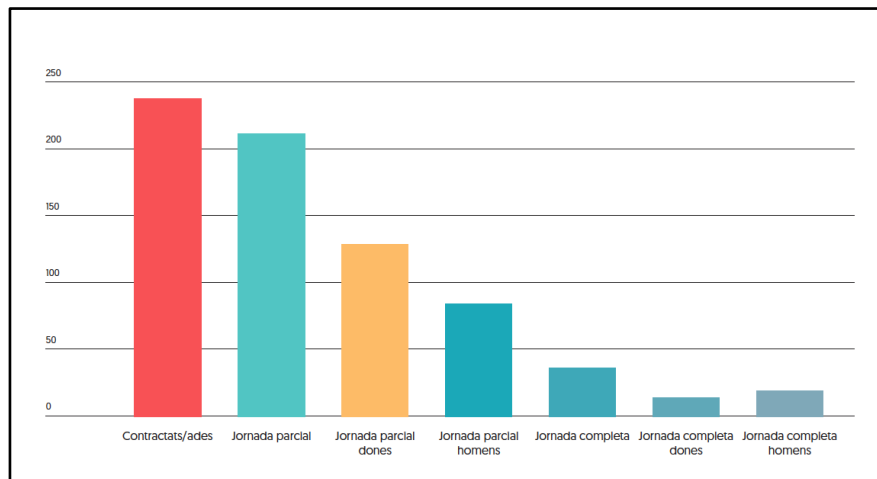
Malgrat l'aparent equilibri, cal apuntar que es van detectar associacions compostes en la seua pràctica totalitat solament per homes o per dones. A més, en algunes entrevistes amb el personal tècnic de l'Ajuntament, es comenta que hi ha poca formació i sensibilització en el món associatiu sobre temes d'igualtat i que seria necessari treballar en aquest sentit, contemplant la possibilitat de vincular aquest treball a les convocatòries

⁴⁵ Fundació Horta Sud. *Estudi d'avaluació de l'impacte de les associacions a l'Horta Sud*. 2018.

de subvencions. Des del Fòrum de Dones, van proposar la formació en feminisme com a millora a introduir en l'antic Pla d'Igualtat.

Cal recordar, de nou seguint les conclusions de l'estudi comarcal esmentat, que els ingressos totals de les associacions de l'Horta Sud superen els 60 milions d'euros, amb les subvencions com a principal font de finançament, representant un 36% dels seus ingressos. En Aldaia concretament, el 2017 les associacions van rebre 207.100 € en forma de subvencions, un 1,90 % del pressupost municipal. Analitzant les bases de les subvencions municipals dirigides a les associacions, hem pogut comprovar que cap d'elles inclou criteris de gènere per a la seua concessió, la qual cosa seria interessant introduir, amb la formació prèvia i l'acompanyament necessaris per a la introducció de la perspectiva de gènere en els seus projectes. Seria una manera de generar aquesta sensibilització. Des de Cultura ens comenten que el municipi té una extensa vida cultural i que, malgrat que les entitats no tenen integrada la igualtat com sí que ho té l'Ajuntament, sí que mostren una certa sensibilitat pel tema que es podria aprofitar per a aprofundir en ell. D'altra banda, cal dir que algunes associacions més grans, com Creu Roja, sí que formen el seu personal i el seu voluntariat en igualtat.

És important tenir en compte que el gran volum econòmic que gestionen les associacions de la comarca suposa la generació de més de 3.000 llocs de treball, dels quals el 85% són a temps parcial i un 15% a temps complet (unes 400 persones). Com es pot comprovar en el següent gràfic, el teixit associatiu no és aliè a les desigualtats en quant al repartiment de les jornades completes i parcials entre homes i dones que hem pogut observar per al mercat laboral general:

FONT: *Estudi d'avaluació de l'impacte de les associacions a l'Horta Sud*. Fundació Horta Sud. 2018.

Pel que fa a l'associacionisme feminista, de dones i/o per la igualtat en Aldaia, diverses persones entrevistades ens han apuntat la seua feblesa. Les associacions de dones del municipi són Femení Plural i Amas de Casa Tyrius. Aquestes últimes formen part d'una xarxa d'associacions amb seu en molts municipis. El Pla operatiu 2016-2017 recollia la posada en marxa d'un Fòrum de dones, amb una convocatòria d'almenys dues vegades a l'any. El Fòrum de Dones va proposar en 2016 introduir en el Pla d'Igualtat treballar per a comptar amb un moviment feminista en Aldaia, així com fer-se més visibles i disposar d'un espai de referència o Casa de les Dones. Entre les persones entrevistades, preocupa sobretot la manca de relleu generacional. Aquesta preocupació també existia en el Fòrum de Dones reunit en 2016, que insistia en la necessitat d'incorporar a la joventut a la formació en feminisme.

En les enquestes realitzades en *Amplificaveu* per a l'elaboració del pla de joventut, només un 28,4% de joves pertanyen a alguna associació. Una jove entrevistada, amb una trajectòria molt vinculada al teixit associatiu del municipi, creu que seria interessant organitzar jornades en els centres educatius per a donar a conèixer com es poden crear associacions i per a què serveixen, les subvencions disponibles, etc., ja que hi ha un gran desconeixement entre la joventut sobre això.

Recentment s'han donat algunes experiències positives relacionades amb la igualtat i l'associacionisme jove, com el *Grup de Joves per la Igualtat* de 2018 o el programa *Corresponsals* de Joves.net⁴⁶, ambdues iniciatives enfocades tant a dones com a homes joves, trencant així amb la idea que la igualtat només és cosa de dones. El projecte *Joves per la Igualtat*, després d'una fase prèvia en dos instituts d'Aldaia d'informació, debat i recollida de propostes d'actuació⁴⁷, va aconseguir formar un grup mixt estable de 8 joves, amb la participació de dos xics, la qual cosa es valora molt positivament. Van comptar amb dinamització per a realitzar algunes activitats interessants i molt ben valorades i van participar en la manifestació del 8M, un esdeveniment molt motivador per al grup, tal i com es desprèn de les seues pròpies valoracions ("Hicimos historia!"). Com a aspectes a millorar, es va comentar la manca d'autogestió independent del grup i es va proposar la cessió d'espais i una agenda comuna entre igualtat i joventut⁴⁸. També van fer propostes en matèria d'Igualtat (2016-2017). Joventut no coneixia l'experiència, però sí li pareix interessant. No plantegen més intervencions sobre igualtat perquè ja ho fa el departament corresponent, per a no solapar-se.

En el grup *Corresponsals* van participar 22 xiques i 15 xics procedents de diferents centres educatius. Es va posar a la seua disposició un espai de reunió en el Centre Matilde Salvador i compten amb el seu propi itinerari formatiu. El seu objectiu és actuar com a nexes d'unió entre l'alumnat dels instituts i els espais juvenils municipals, mitjançant reunions, campanyes, xarxes socials o derivació de companys i companyes. També participen de les campanyes que es llancen des de Joventut o altres departaments municipals (per exemple, Igualtat) i en les trobades que organitza Joves.net, com la realitzades sobre els bons tractes o les *fake news*.

⁴⁶ Joves.net és el consorci format per diversos ajuntaments per a la promoció de polítiques i estratègies de joventut en els municipis, que treballa des de la perspectiva de l'oci educatiu i l'educació en valors, incloent accions i jornades específiques sobre temes relacionats amb la igualtat.

⁴⁷ Els detalls del procés, així com les percepcions i propostes d'acció realitzades per l'alumnat, es recullen en l'informe elaborat per l'Ajuntament i Horta Sud, *Foro de Jóvenes por la Igualdad. Resumen de Propuestas Formuladas*.

⁴⁸ Ajuntament d'Aldaia (2018) *Informe sobre la situació del treball al Foro de Joves per La Igualtat d'Aldaia*. 25/04/2018

Hi ha altres 3 associacions juvenils en Aldaia, amb les quals el departament de Joventut col·labora per a facilitar la seua tasca i fer-ne un seguiment. També tenen accés als espais municipals, a on poden deixar el seu material, i reben subvencions.

A més, Joves.net es va arribar a interessar pels itineraris sobre noves masculinitats, però finalment els van descartar perquè consideraren que aquesta competència corresponia a altres departaments municipals amb formació més especialitzada, com els departaments d'igualtat o educació. Reforçar la col·laboració entre els centres educatius i els departaments d'igualtat i Joventut de l'Ajuntament pot ser una oportunitat interessant per a fomentar aquest tipus d'associacionisme juvenil promotor d'igualtat i garantir el tan necessari relleu generacional en el teixit associatiu d'Aldaia en general, i de component feminista en particular. De les entrevistes realitzades es desprèn una més que bona voluntat per totes les parts. A més, recentment s'ha creat Coeducoxarxa, una plataforma per a l'intercanvi de coneixements i experiències entre agents de la Xarxa Valenciana d'igualtat i persones coordinadores d'igualtat i convivència dels centres educatius, la qual cosa pot contribuir a avançar en aquest sentit.

En les enquestes realitzades en *Amplificaveu* el segon tema més valorat en quant a importància és la igualtat de gènere, després de la salut. En concordància, es demana més informació/educació al voltant principalment de sexualitat i salut mental i més accions de foment de l'esport i hàbits saludables⁴⁹.

Per últim, resaltar el conveni de col·laboració signat recentment entre la Fundació Horta Sud i la Mancomunitat Horta Sud, de la qual Aldaia forma part, per a impulsar una Agenda Urbana Comarcal 2030 des de la participació i l'associacionisme, comprometent les dues entitats “a intercanviar experiències, dades i punts de vista, a reflexionar col·lectivament sobre les seues accions i a contribuir a la consolidació i posada en marxa de noves iniciatives”.⁵⁰ El projecte posarà en marxa un Observatori amb indicadors objectius de la realitat actual i els futurs avanços de cada municipi. L'Agenda Urbana Comarcal 2030 es basa en els 17 Objectius de

⁴⁹ Ajuntament d'Aldaia, Gent Jove (2020), *Amplificaveu. Informe Diagnòstic Participatiu Gent Jove Aldaia*.

⁵⁰ Fundació Horta Sud i Mancomunitat Horta Sud, “[La Mancomunitat Horta Sud i Fundació Horta Sud signen un conveni de col·laboració per impulsar l'Agenda Urbana a la comarca](#)” (nota de premsa) [recuperat el 02/02/202

Desenvolupament Sostenible (ODS) 2030 de Nacions Unides, un dels quals és la igualtat de gènere.

Bretxa digital

Els darrers anys han suposat un augment important de la utilització de ferremanetes telemàtiques per a la participació, tant pel que fa a la difusió de la informació necessària per a participar (convocatòries, difusió de dades i documentació...) com als propis mecanismes per a fer-ho (votacions telemàtiques, formularis online, etc.) La situació de pandèmia mundial que estem vivint ha accelerat aquest procés, amb la proliferació de reunions online i webinaris de tot tipus i en tots els àmbits. No envà, la digitalització i l'adaptació al nou context es revela com una de les principals preocupacions del teixit associatiu⁵¹.

Aquests canvis ràpids presenten alguns avantatges, com la necessitat d'un compromís menor per a poder participar, una major flexibilitat horària, l'estalvi de temps en desplaçaments o la possibilitat de conciliar millor la participació amb les responsabilitats familiars. En aquest sentit, la introducció de ferramentes digitals per a la participació pot reduir les desigualtats entre dones i homes pel que fa a la seua presència en l'esfera política i social.

D'altra banda, també pot perjudicar algunes dones i agreujar algunes desigualtats de gènere existents. És cert que la bretxa digital de gènere s'ha reduït progressivament a l'Estat espanyol, passant de 8,1 a 1 punt, que les dones han millorat el seu accés als dispositius necessaris per a connectar-se a internet o que superen en 1,2 punts als homes en l'ús diari d'Internet. Ambtot, a encara hi ha un 13% de la població que no està inclosa digitalment, un 14% en el cas de les dones.⁵² Si tenim en compte que cada vegada més serveis vinculats amb la participació i els drets de ciutadania s'estan oferint exclusivament via online, l'impacte que tenen aquestes formes d'exclusió és encara major. La tècnica de l'ADL

⁵¹ Fundació Horta Sud (2020). *Impacte de la COVID-19 en el teixit associatiu*

⁵² Sáinz, M. , Arroyo, L. Castaño, C. (2020), *Mujeres y digitalización: de las brechas digitales a los algoritmos*, Instituto de la Mujer y para la Igualdad de Oportunidades / Red.es. Ministerio de Asuntos Económicos y Transformación Digital.

entrevistada assenyalava que es troben amb capes de població que no saben utilitzar les ferramentes telemàtiques, necessàries per a buscar treball, formar-se, etc. El PMICS d'Aldaia es marca com a objectiu promoure l'accés de les persones més vulnerables a les tecnologies de la informació, incloent programes d'alfabetització digital o facilitar l'accés a internet. El Pla d'Igualtat de 2006 proposava la realització de tallers d'iniciació a l'edició digital i Internet per a afavorir la participació de les dones en la societat de la informació. En aquest sentit, es va fer un taller per a dones aturades que seria interessant ampliar també a altres dones, vetllant sempre per la inclusió i l'accessibilitat.

Però a banda de l'alfabetització digital bàsica i l'accés a dispositius i connexió a internet, cal tindre en compte altres qüestions. Si bé és veritat que les bretxes digitals disminueixen en les noves generacions, aquestes augmenten a mesura que les tecnologies es fan més complexes, requereixen actualitzacions permanents de noves aplicacions i de la connectivitat, i encareixen per tant el seu preu, alhora que s'intensifica el seu potencial d'ús i el seu impacte transformador. En conseqüència, les rendes més baixes n'eixiran perjudicades. A més, la manca d'accessibilitat universal de moltes aplicacions i dispositius pot deixar també fora a moltes persones per la seua diversitat funcional.

És per això que cal una reflexió abans de llançar nous canals de participació, prioritzant les ferramentes a les quals la ciutadania està més habituada. Pot ser temptador fer un ús de tecnologies emergents o dissenyades ad hoc, però això ens podria fer oblidar que el focus ha d'estar en la inclusió de la ciutadania en la seua diversitat, amb especial atenció als sectors amb menys privilegis.

Noms de dones a l'espai públic

La nomenclatura de carrers, places, parcs i edificis públics amb noms de dones rellevants a nivell professional, cultural, polític o social o personal, especialment de l'àmbit local, significa reconèixer les aportacions històriques de les dones a la societat. El Fòrum de

dones ja va proposar en 2016 la inclusió de noms de dones en carrers, edificis públics, escoles i instituts.

Dels 255 carrers que hi ha en el municipi d'Aldaia, 89 porten el nom d'un home i 11 el d'una dona. Hem deixant de banda els noms estrictament religiosos, dels quals 18 fan referència a homes (sants, Jesús...) i 5 a dones (santes i verges). Les dones reconegudes són: Ana María Matute, Isabel la Catòlica, Isabel de Villena, Lola Gaos, Mare Ràfols, María Moliner, Núria Espert, Rigoberta Menchú, Sagrario Ferrandis, Hermana Santa María, Sor Ángela de la Cruz.

Pel que fa a les instal·lacions municipals, hi trobem dues amb nom de dona (Centre Cívic Matilde Salvador, CFPA Clara Campoamor) i 4 amb nom d'home (Centre poliesportiu Jaume Ortí Ruiz, Centre Social Vicent Andrés Estellés, Centre Social Juan Ramón Jiménez, Camp de futbol Valero Tárrega). Altres no reben el nom de cap persona, com la Biblioteca municipal, la Residència per a persones amb discapacitat intel·lectual, el Centre de Convivència i el Centre de dia de persones majors, el Centro de Dia de Apoyo Convivencial y Educativo de Menores Centre Obert Casal d'Esplai, o l'Hogar Social Juvenil Ciudad de la Esperanza.

En el cas d'escoles i instituts, trobem un nom de dona (IES Beatriu Civera), un religiós (CEIP Nuestra Señora del Carmen) i 7 noms d'homes (els IES Carles Salvador i Salvador Gadea, els CEIP Juan Antonio Martínez Torres, Mariano Benlliure, Ausiàs March, Blasco Ibañez i el Col·legi privat Mariano Serra) i dos noms neutres (CEIP El Rajolar, i Platero y Yo, títol no obstant de l'obra d'un autor masculí). En el cas dels centres de salut, tenim un altre nom d'home, el Centre d'Especialitats Jose Mª Sancho. La resta de centres no reben el nom de cap personalitat.

Seria interessant tindre en compte els desequilibris que acabem de nomenar, tant a l'hora de nomenar els espais de nova creació com en aquells que canvien de nom per diversos motius, com per exemple la Llei de Memòria Històrica. En el cas d'Aldaia, no hem detectat cap espai que mantinga un nom d'exaltació del franquisme, excepte potser el nom de Salvador Gadea que porta un dels instituts públics, últim alcalde de la dictadura,

tot i que seria un cas que caldria estudiar amb profunditat. Sí que hem trobat que hi ha edificis sense nom, els quals es podrien aprofitar per a rebatejar amb noms de dones rellevants de caràcter local, o com dèiem, edificis nous en projecte.

Imatges estereotipades

Ens fixem ací en imatges que, des de l'espai públic, reproduïxen els rols tradicionals de dones i homes, que infravaloren o invisibilitzen les tasques tradicionalment realitzades per les dones, o que cosifiquen i sexualitzen les dones per a vendre algun producte o idea. En anuncis i cartells, l'Ajuntament en general té cura d'aquest aspecte en totes les seues publicacions, procurant no reproduir i trencar estereotips. Caldria estudiar més en profunditat la publicitat d'empreses privades en espais com les marquesines dels autobusos i valorar la possibilitat d'incloure algun tipus de clàusula al respecte en la contractació d'aquests espais, habilitar algun espai per a denunciar casos de publicitat sexista o denigrant cap a les dones o donar difusió entre la ciutadania als mecanismes existents per a realitzar aquest tipus de denúncies, com per exemple el formulari habilitat a l'efecte en la web de l'Institut de les Dones.

Pel que fa a les representacions escultòriques, no tenim prou informació per a fer un diagnòstic sobre aquest tema, però seria interessant realitzar un catàleg escultòric i observar com es representen homes i dones.

Premis i altres reconeixements públics

L'Ajuntament d'Aldaia convoca tres premis anuals. En primer lloc, el Premi a Persones Universitàries Aldaia-Alaquàs, junt amb l'Ajuntament d'Alaquàs, l'Associació d'Empresaris i Caixa Popular, per a treballs d'alumnat universitari o de titulació recent, sobre la realitat humana, social, econòmica i cultural d'aquests dos municipis. Els IES podien ser entitats col·laboradores i formar part del jurat.

En segon lloc, el Premi d'Estudis Locals d'Aldaia, que va ja per la XI edició, dirigit a treballs d'investigació sobre aspectes històrics, econòmics, geogràfics, antropològics, sociològics, literaris, artístics, etc. referits al poble d'Aldaia.

Per últim, des de fa més de trenta anys, l'Ajuntament, concretament la Biblioteca municipal, convoca anualment el premi literari juvenil Cristòfor Aguado i Medina (de nou un home) dirigit a joves entre 9 i 18 anys residents en la comarca, en les modalitats de narrativa i poesia. En aquest cas, les dones representen el 63% de les premiades, front al 37% d'homes.

En cap dels premis esmentats les bases no estableixen explícitament la paritat en el jurat i no es valora el tema de la igualtat, tot i que sabem que almenys el premi literari juvenil sí que vetlla, en la pràctica, per aquesta partit en els jurats. Podria incloure's aquesta partit de manera formal en les bases, així com la presència d'algun perfil especialista en igualtat per tal de valorar també els continguts. També es podria crear un premi o categoria específica sobre la contribució de les dones d'Aldaia o sobre relats de temàtica relacionada amb la igualtat.

Per últim, Aldaia compta amb dos fills predilectes de la ciutat, tots dos homes: el pintor Salomón Tárrega Almiñana i l'ex-alcalde socialista Enric Luján Folgado.

5. VIOLÈNCIES CONTRA LES DONES

5. 1 DEFINICIÓ I PERCEPCIONS SOBRE LA VIOLÈNCIA DE GÈNERE

Definició de violència de gènere

La violència de gènere ha sigut i continua sent una de les manifestacions més clares de la desigualtat, subordinació i de les relacions de poder dels homes sobre les dones. Aquest tipus de violència es basa i s'exerceix per la diferència subjectiva entre els sexes. En poques paraules, les dones pateixen violència pel simple fet de ser dones, i les víctimes són dones de qualsevol estrat social, nivell educatiu, cultural o econòmic. Existeix ja fins i tot una definició tècnica de la síndrome de la dona maltractada que consisteix en «les agressions patides per la dona a conseqüència dels condicionants socioculturals que actuen sobre el gènere masculí i femení, situant-la en una posició de subordinació a l'home i manifestades en els tres àmbits bàsics de relació de la persona: maltractament en el si de les relacions de parella, agressió sexual en la vida social i assetjament en el mitjà laboral».

A nivell estatal trobem la *Ley Orgánica 1/2004, de 28 de diciembre, de Medidas de Protección Integral contra la Violencia de Género*. Aquesta enfoca la violència de gènere d'una manera integral i multidisciplinària, començant pel procés de socialització i educació. Així doncs, recolza que la conquesta de la igualtat i el respecte a la dignitat humana i la llibertat de les persones han de ser un objectiu prioritari en tots els nivells de socialització. A més, destaca que les situacions de violència sobre la dona afecten també els menors que es troben dins del seu entorn familiar, víctimes directes o indirectes d'aquesta violència. La Llei contempla també la seua protecció no sols per a la tutela dels drets dels menors, sinó per a garantir de manera efectiva les mesures de protecció adoptades respecte de la dona.

La Llei 7/2012, de 23 de novembre, de la Generalitat, Integral contra la Violència sobre la Dona en l'Àmbit de la Comunitat Valenciana, entén per violència sobre la dona tot comportament d'acció o omissió pel qual un home infligeix a la dona danys físics, sexuals, psicològics i/o econòmics basats en la pertinença d'aquesta al sexe femení, com a resultat de la situació de desigualtat i de les relacions de poder dels homes sobre els dones; així com les amenaces de tals actes, la coacció o la privació arbitrària de llibertat, tant si és produeixen en la vida pública com en la privada.

La CEDAW (1979) la defineix com tot acte de violència basat en el gènere que té com a resultat possible o real un mal físic, sexual o psicològic, incloses les amenaces, la coerció o la privació arbitrària de la llibertat, ja siga que ocorrega en la vida pública o en la vida privada.

En definitiva, la violència de gènere és una lacra que necessitem erradicar. Com podem observar en la piràmide, l'assassinat és només la punta de l'iceberg, sent la forma més brutal i visible del masclisme. En la base, trobem els nomenats *micromasclismes* que passen desapercebuts, invisibles encara als ulls de gran part de la societat.

Context de la violència: la socialització diferenciada

Per entendre on comencen les desigualtats que, més endavant, evolucionen en violències cap a les dones, ens remuntem a l'educació informal que rebem per part de les famílies. Avui en dia, les unitats familiars continuen perpetuant els estereotips de gènere en la repartició de les tasques domèstiques i de cura, donat que continuen sent les dones les responsables d'aquestes. Això es tradueix que encara no existeix una corresponsabilitat, ja que es tracta de mares treballadores amb una doble jornada, laboral i domèstica/de cura. Aquest fet no passa desapercebut pels fills i filles, que ho assumeixen mitjançant el procés de socialització, fent que els rols en relació al sexe siguin repetits pels seus descendents. En aquest moment, l'estructura patriarcal ja està assentada en les ments d'aquestes criatures com una motxilla enorme de la qual no es podran desfer sinó la treballen. A partir d'ara, ja només queda fer el treball invers: treballar en desfer tot el que han après, per destruir els estereotips i rols de gènere que ens aboquen a la desigualtat de gènere. No seria més fàcil si des d'un inici ens coeducaren? Sí, però no existeix cap èsser humà que no estiga socialitzat sota els valors patriarcals, pel que tota socialització que es deixa a l'atzar i no es gestiona, acabarà en desigualtat de gènere. En este punt, només ens queda una eixida, treballar en coeducació tant amb les criatures com amb els sistemes familiar i educatiu, posant gran atenció a les famílies.

Tot i que el model coeducatiu ja s'està assentant en els centres educatius, l'efecte de la socialització diferenciada continua afectant a homes i dones. Així doncs, de les dones es valora que siguin sensibles, delicades, bones, dedicades, sempre disposades a fer la vida més fàcil a les altres persones, felices i submises als desitjos de l'home. En canvi, es valora dels homes la fortalesa, el control i el domini, donant lloc a determinades conductes de risc i dificultat per a adoptar conductes preventives. I aquestes maneres de ser generen obligacions i drets diferenciats: les dones poden plorar, tindre por i ser poc habilidoses en les tasques de bricolatge, però no se les permet alçar la veu i perdre els papers. D'altra,

els homes han de ser valents, forts i demostrar en tot moment la seua valia, però no poden mostrar habilitats en les tasques domèstiques ni sentiments de tristesa.

Aquestes diferències no passen desapercebudes i així ho visibilitza l'Informe de propostes del Fòrum de Joves per la Igualtat d'Aldaia. En aquest trobem que els i les joves reconeixen que existeix una socialització diferencial i una sanció social que els afecta, sobretot quant a aficions o expressió corporal. Manifesten que se'ls exigeix vestir i fins i tot asseure's de manera diferent segons el gènere i que reben bastant pressió, fins i tot per part de les seues famílies (mares). L'informe continua amb que, segons les i els joves participants també existeix sanció social si utilitzen roba associada a un altre gènere, en particular en el cas de xics usaren roba considerada femenina i es queixen que siga una cosa normalitzada el considerar les xiques més febles que els xics. Per últim, també detecten l'existència de la doble moral sexual: es premia a l'home seductor i conqueridor (valent, *gual*) i se sanciona la dona (*puta*/bruta); i en el marc d'una relació de parella, la sola sospita d'una infidelitat és sancionada tant pel nuvi com pel grup d'amistats.

En relació a la llibertat i a la percepció de seguretat, el mateix informe revela que són els pares i les mares qui primer transmeten inseguretats a les joves al respecte. Les joves manifesten que els seus pares i/o mares els limiten l'horari nocturn en comparació amb els seus germans homes, siguen o no aquests menors que elles, per la suposada perillositat afegida per ser dones. A més, senten la necessitat de comptar amb un home que els acompanye en la seua tornada a casa com a *espantall* de possibles agressors i, alhora, element tranquil·litzador per als seus progenitors i/o progenitores. Algunes xiques afirmen no tindre por, encara que, segons l'informe, en els tres instituts refereixen la situació de ser perseguides o assetjades per homes que ho fan en els seus vehicles.

Tenint en compte, a més, els nous contextos socials entenem que la presència de les noves tecnologies i l'accés il·limitat a internet no passa desapercebuda entre els i les xiquetes, sent aquest la font més consultada per informar-se. És aquest el camí que han triat xiquets i xiquetes per a accedir a la pornografia des d'edats molt avançades, següent punt d'anàlisi.

Sensibilitat ciutadana sobre la violència de gènere

Per un costat, s'han detectat algunes incoherències en alguns discursos sobre violència de gènere que, per una banda, no relacionaven la violència de gènere amb una violència exercida cap a la dona pel simple fet de ser-ho i que, per altra, sí detectaven actituds masclistes de dominació que oprimeixen a la dona i disminueixen la seua autoestima.

D'altra banda, s'ha manifestat que hi ha moltes persones que no arriben a empatitzar amb la situació en que realment es troben aquestes dones. En aquest punt, es donen actituds que culpen a la dona per no denunciar o, pitjor, per retirar la denúncia.

Un altre tema que preocupa és el món de l'advocacia, on s'ha manifestat que hi ha moltes persones negacionistes de la violència de gènere, fins i tot en el torn d'ofici de violència de gènere. Alguns pensen que hi ha favoritisme cap a les dones i que la llei hauria de ser general.

Sembla que no acaba de quedar clar el concepte de violència de gènere perquè no es relaciona amb una qüestió exclusivament de sexe, com tampoc sembla que ho concebisquen com un problema estructural mundial i transversal a totes les edats, procedències, religions, ètnies, sexualitats i demés condicions. S'han d'invertir esforços en fer arribar aquest missatge a la ciutadania, per arribar a implicar als homes en aquesta lluita tant necessària per a l'autoestima, l'autonomia i la llibertat de les dones i xiquetes.

Preguntem si difondre les penes que els cauen als agressors que arriben a juí ajudaria a sensibilitzar a la ciutadania, donat que era una mesura continguda en el Pla de Millora 2016-2020, "difusió, per al coneixement públic, de les sentències condemnatòries per violència de gènere, en aquells casos que es compte amb el consentiment exprés de la dona contra qui s'haja exercit la violència". La professional de l'advocacia entrevistada ens contesta que podria no ser la millor idea per fet de que les sentències condemnatòries no en tots els casos van de la mà amb la gravetat del delictes. Potser si

seria una millor idea difondre que hi ha coses que són denunciabls i que tenen una pena per a que les dones ho sàpiguen.

D'altra banda, en entrevistes realitzades a diferents agents de la ciutadania se'ns comunica que es creu que cada vegada la gent està més sensibilitzada amb la violència de gènere i que si algú veu o sent una possible situació de violència, de seguida crida a la Policia. A més, el fet que l'Ajuntament d'Aldaia estiga compromés, sent pioner en elaboració de Plans d'Igualtat, i que gran part de la seua plantilla estiga sensibilitzada en matèria d'igualtat, provoca un efecte multiplicador en la ciutadania, la qual d'una manera o d'altra ha sentit parlar de tots aquests temes.

Percepció de la violència de gènere entre la gent jove d'Aldaia

En aquest apartat comentem dos documents molt interessants facilitats per l'Ajuntament d'Aldaia. El primer és un estudi nomenat "Adolescencia y Violencia de Género", realitzat en 2016 i dut a terme per l'Ajuntament d'Aldaia; el segon és l'Informe de propostes del Fòrum de Joves per al Pla de Millora del Pla d'Igualtat d'Aldaia 2006-2009, realitzat al 2016.

El primer estudi, "Adolescencia y Violencia de Género", va enquestar un total de 410 persones adolescents de entre 14 i 20 anys. Una de les primeres respostes va ser que el 54% de les xiques i quasi un 100% dels xics afirmaven saber què és la violència de gènere. Tot un èxit en el cas dels xics si haguera sigut veritat, donat que van ser nombroses les afirmacions posteriors en altres preguntes que consideraven que els homes també són maltractats, que qualsevol persona pot patir violència de gènere i que no només ells deuen implicar-se per a donar solució a esta problemàtica sinó que també els correspon a elles.

Un altre detall interessant va ser que el 50% de les dones enquestades afirmava conèixer a alguna dona que haguera patit maltractaments per parella o exparella, front al 28% dels homes enquestats. Cal destacar que del total de 121 dones que reconeixen algun vincle

amb la persona víctima d'aquesta violència, un 3% afirmaven ser elles mateixes les qui les han patides (1 d'elles diu haver denunciat).

Una dada molt interessant és que, sense diferències per sexes, el 90% de les persones enquestades coneix el telèfon 016, tot i que caldria preguntar-se també si realment saben els serveis que proporciona aquesta línia telefònica i el fet que no deixa rastre en la factura. D'altra banda, i sense diferències significatives per sexe, observem que no arriben al 50% les persones que afirmaven conèixer els recursos municipals en matèria de violència de gènere.

Quant a les campanyes de sensibilització, un 56% de les persones enquestades, sense molta variació per sexe, coneixien les campanyes de sensibilització. En aquest punt, el 90% considera que són útils tant per a conscienciar a la societat com per a ajudar a les víctimes a prendre consciència de la seua situació. Cal destacar que entre les respostes de les dones que han respost que sí que són útils aquestes campanyes, apareixen comentaris que, en quasi tots els casos, introdueixen un "però".

Quasi el mateix percentatge de xiques i xics coneixen l'existència d'una Llei Integral contra la Violència de Gènere, sent superior en 2 punts a favor d'aquests últims (66% de les xiques i 68% dels xics). En aquest apartat, sorprén el comentari d'un xic que afirma no conèixer la Llei: "m'agradaria que hi haguera més igualtat perquè no sols hi ha violència cap a les dones", reiterant aquest discurs al llarg de tot el qüestionari. D'altra banda, una xica afirma conèixer-la per l'assignatura de Ciutadania.

L'estudi continua. Entre un 10 i un 15% de les persones enquestades desconeix a on dirigir-se per a denunciar o demanar ajuda, front d'un interval de 85%-89% de persones que sí que afirmen saber-ho. Més concretament, un 25% de les enquestades especifica el lloc o entitat on poden dirigir-se, la majoria (quasi el 20%) esmenten la Policia, seguit d'un 3,5% que remet al 016 (recordem que el 90% de les persones enquestades havien afirmat conèixer el recurs del 016 en una pregunta prèvia). En aquest cas, tampoc hi ha diferències significatives en les respostes per sexes.

Un 96% de les persones enquestades, sense haver distinció de sexe, opina que les dones que pateixen maltractament han de denunciar. Una de les dones reconeix haver-ho fet ella mateixa.

Aquesta última pregunta, s'hauria de llegir entre línies, donat que és molt fàcil opinar si no et trobes en una situació de maltractament. La por, l'anul·lació d'una mateixa, la indefensió apresada i la presència de criatures en comú a l'agressor (en cas d'haver-hi) són factors que dificulten la interposició d'una denúncia per part de les dones víctimes de violència de gènere.

Cal aclarir que un 4% de les persones qui van respondre que sí han de denunciar, consideren que els homes també poden ser maltractats per les dones i així ho afirmen directament o bé ho afegien amb bolígraf al costat de la paraula "dones" en la formulació de la pregunta.

Seguim amb percepcions que continuen sorprenent. En aquest cas, sobre la relació entre violència de gènere i desigualtat entre homes i dones. Un 84% de les persones enquestades pensen que estan relacionades, però destaquen els comentaris d'alguns xics, com que "no sempre", "en uns certs casos", "solament en la gent gran", "no, som tots iguals"... Inclús un d'ells comenta: "Sí, però opine que a vegades les xiques ho consenten i busquen als pallassos que les tracten malament".

Un 83% de les xiques reconeix situacions de violència masclista entre persones de la seua edat, enfront del 61% dels xics. Sembla que aquests tenen més dificultats per detectar-ho donat que no tenen clara que la causa d'aquesta violència és únicament una raó de sexe. Aquests la relacionen amb homes amb problemes mentals, fet que permet el seu desenteniment com a part activa del problema i, per tant, com possible agent de solució.

Les joves, per la seua part i en general, reconeixen que cada dia hi ha més xiques joves en situacions de violència. Una xica comenta que aquesta violència s'exerceix a través de comentaris, sense especificar de quin tipus, i una altra, que en les seues edats és més comuna la violència psicològica.

Quasi la totalitat de les persones enquestades, 95% de xiques i 90% de xics, considera que els homes han d'implicar-se en la solució d'aquesta problemàtica, però torna a evidenciar-se el desconeixement del paper que juguen els uns i les altres en la violència de gènere. El 50% tant d'enquestades com d'enquestats, opinen que en el centre educatiu no es dóna suficient formació i informació sobre violència de gènere, dada que sorprén després d'haver comprovat la quantitat d'activitats per la igualtat que es realitzen als centres educatius. Per últim, un 59% de les dones afirmen que la violència de gènere és un tema que es parla en les seues llars, mentre que el 63% de xics afirma el contrari. Algunes persones comenten que, de fer-ho, és per algun cas que ix en televisió.

Quant al segon document mencionat al començament, és a dir, l'Informe de propostes del Fòrum de Joves per la Igualtat d'Aldaia, conté també declaracions molt interessants quant a percepcions sobre control de parella, llenguatge sexista, imatges públiques que cosifiquen les dones, etc.

Per un costat, trobem que les joves participants en aquest fòrum relacionen la gelosia amb la inseguretat personal, la falta d'autoestima i, per tant, amb el temor a perdre a l'altra persona o al fet que li siga infidel, relacionant el control del telèfon mòbil per part del xic amb aquesta desconfiança i reconeixen que les dones també ho fan.

També mencionen la doble moral sexual, manifestant que la infidelitat és considerada de manera diferent en funció del gènere ("Jo a tu et vull, però amb unes altres faig altres coses") i consideren que la vida passional i sexual és més limitada per a elles, sobretot pel què diran. Això ho veuen clar en el tractament de la seua imatge en les xarxes socials, donat que hi ha diferències en el tractament de fotos de xiques i xics amb poca roba: elles són brutes i ells valents; així com quan es qüestiona la manera en que anava vestida una víctima de violació. En aquest punt, elles reconeixen que els comentaris discriminatoris en relació a això també els realitzen elles (bruta/puta/rabosa...). Per últim, critiquen el fet que sembla que sempre haja d'existir una relació familiar o amorosa entre xica i xic i no siga possible una d'amistat.

En relació a la comunicació, xarxes socials i ús del llenguatge, reconeixen l'existència de llenguatge sexista, de l'ús generalitzat del masculí genèric i d'un diferent tractament de la imatge de les dones en xarxes socials segons la doble moral sexual i els prejudicis de gènere, tant per part d'elles i ells mateixos com per part de les pròpies xarxes. A més, mencionen el tracte de la dona com a objecte i producte en discoteques, mitjans de comunicació, etc.

Després de tota aquesta reflexió conjunta, van elaborar propostes al Pla de Millora 2016-2020. Algunes de competència dels centres educatius són l'organització de xerrades voluntàries en les qual es treballen els límits i l'espai en el si de la parella, i en les quals parelles que hagen viscut aquest tipus de problemes i ho hagen solucionat, expliquen com ho han fet i el model de parella que porten en l'actualitat; integrar la detecció d'aquesta problemàtica en els Serveis d'Orientació Escolar o realitzar tallers de foment de l'autoestima per a augmentar la seguretat i la confiança personal i facilitar que qui es trobe en aqueixa situació pugui eixir d'ella. Algunes d'àmbit municipal són, d'altra banda, dur a terme una exposició en les parets dels IES que reculli cartells de converses de WhatsApp que evidencien situacions de control, de manera que s'informe sobre aquest tema, es facilite la seua detecció i es genere consciència que això també és violència; constituir grups d'estudiants en els instituts als quals se'ls proporcione la formació necessària perquè siguin elles i ells els qui impartisquen xerrades a la resta d'alumnat; o incentivar que els locals d'oci, com a discoteques, pubs, etc., no utilitzen a la dona com a reclam en la seua publicitat.

5.2 SEXUALITAT I VIOLÈNCIA DE GÈNERE

Consum de pornografia i relacions interpersonals

Hi ha fortes evidències de que l'ús de la pornografia per part de les persones adolescents condiciona les seues actituds socials. La indústria pornogràfica està guanyant cada dia 265 milions de dòlars a costa de mercantilitzar la sexualitat i els cossos de les dones, xiquetes i xiquets⁵³. Aquesta mostra pràctiques legals, il·legals i dalt risc sense cap tipus de filtre, que avui en dia són accessibles des de qualsevol dispositiu electrònic. El 43,1% dels visionats es realitzen des de l'ordinador de taula i el 50,4% des del mòvil.

Segons l'estudi "Nueva pornografía y cambios en las relaciones interpersonales"⁵⁴ de 2019, el 69,9% de les persones joves enquestades afirmaven haver rebut educació afectivo-sexual durant la seua educació, però un 42,2% d'elles va manifestar que aquesta no va resoldre les seues inquietuds, curiositats i interessos. A la pregunta "com vas resoldre els teus dubtes?" El 72,8% va consultar a les seues amistats, persones que probablement estaven també desinformades. El 69,1% va afirmar que també va consultar internet per resoldre aquests dubtes. Per saber si es refereixen a pornografia o no, es va fer la pregunta "mires pornografia habitualment?", al que el 86,9% dels homes van contestar que sí, front al 54,8% de dones. L'estudi va més enllà, i afirma que la primera vegada que els i les joves es troben amb pornografia és als 8 anys, que 1 de cada 4 homes va començar a consumir pornografia abans dels 13 anys i que l'edat mitjana de l'inici de consum és als 14 en homes i als 16 en dones. És a dir, es pot afirmar que la pornografia arriba a xiquets i xiquetes molt abans de que ells i elles tinguen intenció de buscar contingut pornogràfic, sent l'erotització de l'incest i la pedofília components habituals d'aquest.

Aquest panorama ens deixa joves que resolen els seus dubtes sexuals amb pornografia, naturalitzant relacions de domini-opressió entre homes i dones i desenvolupant actituds

⁵³ ¿Mueven el mundo el sexo y el dinero? Article d'Ethic. Octubre 2018. Recuperat de <https://ethic.es/2018/10/sexo-y-dinero-mueven-el-mundo/> [11/02/2021]

⁵⁴ Nueva pornografía y cambios en las relaciones interpersonales. Lluís Ballester i Carmen Orte. Universidad de Baleares (2019). Recuperat de <https://cdn.20m.es/adj/2019/06/10/4007.pdf> [11/02/2021]

violentes masclistes i racistes. De fet, en les entrevistes realitzades a professionals docents de l'àmbit educatiu es manifesta la creixent preocupació en les actituds i relacions sexistes que desenvolupen xiquetes i xiquets durant la preadolescència. Així doncs, es comenta que entre l'alumnat de 6è, es tracten molt malament i tenen relacions molt violentes. Una d'elles afegeix que un altre factor que fomenta aquestes actituds són les lletres sexistes de les cançons que escolten, no les analitzen i les canten. Continua afegint que creu que s'està desvirtuant l'amor romàntic, fet que valora positivament, però que, per contra, s'està perdent el respecte en el tema de la sexualitat, de manera que una actitud que ha vist en les xiquetes de 6é és fer coses per causar l'admiració de les amistats i no perquè realment volen fer-ho.

Solucions que s'han proposat tant des de les escoles de primària com des d'instituts són sessions d'autoestima i de bon tracte, sessions d'educació afectivo-sexual i sessions de diversitat sexual i persones transexuals. A més, han intentat en repetides ocasions treballar amb les famílies i inculcar-les que han de practicar l'escolta activa amb els i les seues filles, però no van tindre molta acollida.

Seria interessant, per una part, ajuntar esforços i trobar la manera d'implicar i coeducar a les famílies i, per altra, començar a treballar aquests continguts des d'infantil. Es valora molt positivament el fet que alguns centres educatius tinguen implementat el currículum amb perspectiva de gènere i estiguen treballant amb el professorat el currículum ocult. A més, per arribar a tots els centres que encara no ho han implementat, seria bona idea crear una xarxa educativa de coordinació conjuntament amb altres departaments de l'Ajuntament com podrien ser Igualtat, Joventut, Cultura o Esports, per exemple, per implementar la igualtat de manera transversal en aquest àmbit.

Prostitució en Aldaia

Quant a la prostitució, a l'Estat Espanyol no és legal exercir-la, però tampoc és il·legal. En Aldaia, les prostitutes es situen en els polígons i a les entrades del poble, per la

circumval·lació. Ens comenten que ni elles ni els proxenetes viuen en Aldaia, deixant-les en aquestes ubicacions a primer hora del matí o a primer hora de la nit. No se'ns sap dir quantes hi ha, però es creu que prou.

Càritas Aldaia ens comenta que l'any passat van tindre un cas d'una xica que volia eixir de la prostitució. La van derivar immediatament a un programa específic que tenen Càritas València, on li van oferir ferramentes per poder fer-ho.

Es manifesta que, des de l'Ajuntament, no tenen mitjans per a abordar el tema de la prostitució, ni humans ni per formació, així que simplement es dediquen a vigilar que a les xiques no els passe res. Aquestes solen defensar al seu proxeneta quan se les pregunta per ell, contestant que és el seu amic o parella. D'altra banda, elles tampoc han acudit en cap moment als serveis municipals d'Aldaia.

No es coneixen Clubs d'alterne per la zona, tot i que hi ha algun als afores de València, prop de l'autovia A-3. Es coneix que la Policia Nacional autonòmica sí que treballa en col·laboració amb una associació que treballa el tema de la prostitució per guanyar-se la confiança d'aquestes dones i poder oferir-les alternatives.

Durant la COVID-19, la clientela ha disminuït, pel que s'han vist obligades a acceptar pràctiques violentes que en altre tipus de situacions no hagueren acceptat.

Trata de dones, xiquetes i xiquets amb fins d'explotació sexual

Quant a la trata d'éssers humans, quasi sempre lligada també amb la prostitució forçada, aquesta va entrar en el Codi Penal l'any 2010. De fet, té reservada una secció especial en els Col·legis d'Advocacia de l'Estat. En l'entrevista realitzada a una professional de l'advocacia, ens manifesta que les dones que es dediquen a la prostitució, dins o fora d'una trama de trata, no solen denunciar. No hi ha hagut cap cas de xarxa de trata en Aldaia, solen estar organitzades en zones costaneres, prop d'algun port comercial.

Les xarxes de trata a Espanya estan controlades per grups organitzats provinents de Romania i China, sobretot. La gran majoria de dones víctimes de trata són immigrants i menors que en un moment donat van acceptar una oferta de treball en un lloc allunyat de la seua residència habitual (normalment altre país). D'aquesta manera, aconseguixen extraure a la dona o xiqueta de les seues xarxes socials i de suport i que es trasllade voluntàriament fins on es troba l'organització.

Aquestos temes continuen estant invisibilitzats a tota la ciutadania. Se'ns comenta que no hi ha sensibilització ni en la població ni en la policia. En aquest últim cas, seria recomanable oferir algun tipus de formació anual en prostitució i trata a la Policia Local.

La prostitució i la trata d'éssers humans no es coneix i roman invisibilitzada a ulls de la població, tot i que sí ens han confirmat l'existència de zones freqüentades per prostitutes als voltants d'Aldaia. Aquestes dos suposen altre tipus de violència contra les dones, de la mateixa manera que ho és la Mutilació Genital Femenina, també present a l'Estat Espanyol. És necessari visibilitzar la prostitució i la trata i posar-les en coneixement de la ciutadania, sempre contextualitzant-les en relació amb el patriarcat i altres formes de domini sobre les dones.

5.3 RECURSOS PER A LA PREVENCIÓ I L'ATENCIÓ EN ALDAIA

Prevenió de la violència de gènere a Aldaia

Quant a les i els xiquets de primària, des dels col·legis treballen molt activament en la detecció de la violència de gènere en les famílies o, inclús, entre l'alumnat més major. Preocupa àmpliament els comentaris sexistes que s'envien a través d'aplicacions de missatgeria instantànea, com whatsapp o instagram, poques vegades detectats per la dificultat que açò suposa. Es manifesta també que la situació d'emergència sanitària no acompanya aquest treball de prevenció de la violència donat que, en estar tot el dia a casa sense poder eixir a jugar, inverteixen molt de temps al dia en el mòbil. Una professional de la docència en Aldaia ens comenta en una de les entrevistes que "són conscients i les famílies també, però és molt difícil gestionar-ho per a tothom".

D'altra banda, s'ha mostrat una visió general molt positiva quant al treball de prevenció de la violència realitzat pels centres educatius de primària i secundària. Abans de la situació de pandèmia, s'estaven duent a terme xerrades amb la Policia Local sobre violència de gènere, tallers de ciberviolència i pornografia, sobre l'ús inadequat de les noves tecnologies, etc. Des del Fòrum de Dones, es van proposar formacions en nous estils de masculinitat dirigida a xiquets en edats temperanes. S'ha detectat pel personal docent que la implicació de col·lectius externs capta més l'atenció de l'alumnat, posant-nos d'exemple la presència d'una Policia Local uniformada. Aquests s'han intentat mantindre tot i la situació de COVID-19, però molts s'han hagut de fer en modalitat on-line, lo qual no ha provocat el mateix efecte sensibilitzador sobre l'alumnat. Quan han organitzat tallers per a les famílies, en canvi, l'assistència ha sigut molt reduïda. Es creu que és per la falta de conciliació entre la vida laboral, familiar i personal, en gran mesura. En aquest grup, el Fòrum de Dones, també va proposar la realització de cursos en igualtat i contra la violència masclista dirigits a les AMPES.

Quant a la gent jove, hi ha una ampla percepció de que aquesta està retrocedint respecte de fa uns anys, donat que es detecten actituds més possessives per part dels joves homes

amb les seues parelles. En aquesta línia, una de les propostes fetes des del Fòrum de Dones va ser la formació en els instituts de les famílies de l'alumnat.

En l'apartat de cultura del present anàlisi, destaquen la importància de la cultura com agent transversal i sensibilitzador, donat que a través d'un espectacle per als últims cursos d'ESO i Batxiller es va arribar a detectar un cas de violència de gènere en una dona jove. Aquests casos ens donen a entendre que la cultura no és només educativa, sinó que a més, pot ser una ferramenta clau en la prevenció i detecció de la violència de gènere. L'Ajuntament també ha col·laborat en la realització d'activitats informatives sobre les causes i formes que adopta la violència de gènere per al públic en general, una actuació continguda al Pla de Millora 2016-2020.

Altres mesures contingudes en el Pla de Millora, però que no es van dur a terme són la realització d'activitats informatives i divulgatives sobre les formes d'actuació en casos de violència contra les dones i/o agressions sexuals o la realització d'accions informatives dirigides a les associacions de dones sobre el protocol de funcionament i derivació a seguir davant les situacions de violència.

Des de Creu Roja, ofereixen tallers d'empoderament de dones i parentalitat positiva, els poden demanar i venen de València a realitzar-los, coordinant-se amb Serveis Socials. Van tindre una bona acollida fins que han quedat paralitzats per la COVID-19. Des del Fòrum de Dones, es va proposar la creació de xarxes d'ajuda i d'acompanyament per a les dones, xiquetes i xiquets víctimes de violència de gènere.

Es detecta que quan preguntem tant a ciutadania com a personal de les diferents àrees de l'Ajuntament per protocols contra l'assetjament sexual o per raó de sexe no totes les persones saben contestar si aquest existeix o no. En algunes ocasions, sí existeix, però no el tenen en funcionament.

A més, s'han introduït els Punts Lila en totes les actuacions nocturnes en que es preveu que puguin haver agressions. Aquests s'han ubicat en coordinació amb el departament d'Igualtat, però no amb la Policia Local. Es fa patent la necessitat d'analitzar l'àmbit de les

festes i de l'oci nocturn, donat que en aquests tenen lloc les manifestacions més violentes del masclisme.

Casos de violència de gènere en Aldaia

El Pla d'Inclusió i Cohesió Social, menciona que des de la policia se'ls parla de 52 ordres de protecció en vigor l'any 2018 a Aldaia, i d'una mitjana de més de 40 denúncies a l'any en l'última dècada. A aquestes importants xifres caldria sumar-los tots els casos no denunciats. Alguns professionals opinen que aquests són, de fet, la gran majoria.

D'altra banda, dades del servei d'atenció psicològica de Serveis Socials d'Aldaia revelen un total de 60 dones ateses l'any 2019 i un total de 64 dones l'any 2020 per casos relacionats amb violència de gènere. Entre el 10 i el 15% d'aquestes dones eren del Barri del Crist, en ambdós anys.

En aquest punt, personal de la Policia Local ens manifesta que la violència de gènere s'identifica i es detecta més ràpidament, no que n'hi haja més casos que fa uns anys.

D'una de les entrevistes a una professional de l'advocacia, extraem que la violència de gènere comença a edats molt tempranes, ja en menors de 14 i 15 anys i es manifesta a través del control de mòbil, de la roba i comentaris subtils que passen desapercibuts per a les persones alienes a la relació. En aquest cas, els Jutjats de menors apliquen només mesures educatives. Continua afirmant que la majoria de casos que arriben a juí són casos de violència psicològica o física de baixa intensitat, trobant pocs casos de violència física brutal.

Quant al perfil de les denunciants observats als Jutjats de Torrent, hi ha la sensació de que hi ha més dones majors de entre 65-70 anys, les quals no solen denunciar si la situació de violència no és molt greu; i les dones joves, les quals solen denunciar per maltractament psicològic en relacions que van començar a l'adolescència. Quant a les dones immigrants, aquestes solen denunciar en etapes molt avançades de

maltractament per violència física i només quan es senten mínimament segures i amb estabilitat en el país (no s'ha pogut accedir a totes aquestes dades).

Quan arriben a denunciar a la Policia Nacional, se'ls assigna una persona advocada d'ofici especialitzada en violència de gènere que les acompanya durant tot el procés judicial. La interposició de la denúncia a nivell judicial és clau.

En aquest punt, tenint en compte les dificultats emocionals de tot el procés d'acompanyament i derivació suposen per a elles, s'ha d'anar en compte de no caure en la infantilització, assistencialisme i revictimització d'aquestes dones. S'han de respectar les seues decisions, sent el personal tècnic un punt de referència i de recolzament continu. Preocupa la manifestació de que en el món de l'advocacia hi ha moltes persones negacionistes de la violència de gènere, fins i tot en el torn d'ofici de violència de gènere. Algunes persones pensen que hi ha favoritisme cap a les dones i que la llei hauria de ser general.

En una de les entrevistes amb una docent d'un dels centres educatius, se'ns comenta que no han arribat a detectar cap cas de violència de gènere en famílies, però si han tingut sospites fundades. En aquest cas, es va intentar fer una aproximació amb l'alumnat afectat i seguiment de la situació en la mesura del possible.

Ací tornem a recurrir a les declaracions que les joves van realitzar en el Fòrum Jove d'Igualtat d'Aldaia en relació al control de parella. Comenten amb preocupació el fet que l'home controle, domine i impose els termes en els quals es desenvolupa la relació (manera de vestir, relació amb amistats, relacions sexuals,...), però també el fet que això és així perquè les dones ho consenten. Sent aquesta crítica realitzada, sobretot, per les xiques que afirmaven que elles no ho toleraven.

Càritas Aldaia ha detectat 3 casos de violència de gènere durant l'any anterior, que van derivar a Serveis Socials de l'Ajuntament, actuant aquests al moment. En casos de violència de gènere, Càritas Aldaia simplement fa de pont entre la dona i les criatures (en cas d'haver-hi) i Serveis Socials, donat que les persones voluntàries de Càritas no estan formades en el tema. El que si fan és atendre-la en el moment amb aliments, roba, algo

de diners en efectiu, inclús poden derivar-la a Càritas València, on tenen pisos d'acollida per a dones víctimes de violència de gènere. Aquesta entitat sembla tindre una molt bona coordinació amb Serveis Socials, en especial a partir del primer confinament per la situació d'emergència sanitària. Quan es tracta de protecció a menors i bebés, des de Càritas es fa una comunicació directa i al moment amb l'Àrea d'Infància de Serveis Socials, que també els deriva casos.

Quant a agressions sexuals, es manifesta que són més comuns de les que ens imaginem, sent el perfil de denunciant una dona jove de entre 17 i 24 anys. En aquesta entrevista es comenta que "ara ja no és només allò de l'agressió per la nit amb un desconegut que et sorprén", sinó que parla d'homes que són mitjanament coneguts per elles o amb qui han mantés una conversa mínima. És a dir, es creu que, en moltes ocasions, els homes no saben detectar quan un silenci és un no, perquè no saben llegir el llenguatge no verbal en aquest tipus de situacions, produint-se finalment una agressió sexual. Tornem a recolzar-nos en el consum de pronografia com a causa d'aquest fet, així com en la socialització diferenciada. Cal visibilitzar aquestes agressions sexuals, així com parlar amb els homes de relacions sexuals sanes i consentides des d'edats temperanes.

Xarxa de recursos en matèria de violència de gènere

La Mancomunitat de l'Horta Sud va facilitar la "Guia de recursos municipals en matèria de violència de gènere"⁵⁵, la qual descriu tots els recursos gestionats pels Ajuntaments que formen la Mancomunitat, així com els gestionats a nivell autonòmic i estatal que apliquen. Així doncs, Aldaia també compta amb la "Xarxa de Serveis Municipals d'Igualtat"⁵⁶, un document que engloba tots els serveis en matèria d'igualtat que ofereix.

Per un costat, els Centres Dona 24h, es conceben com a serveis molt necessaris, però que, per estar centralitzats en grans capitals, les dones tenen problemes per a accedir (transport, discapacitat, fills...), sense parlar del volum de feina que porten.

⁵⁵ Mancomunitat de l'Horta Sud, [Guia de recursos municipals en matèria de violència de gènere](#), [Recuprat 11/02/2021]

⁵⁶ Ajuntament d'Aldaia. [Xarxa de Serveis Municipals d'Igualtat](#) [Recuprat 11/02/2021]

Quant a la Policia Local d'Aldaia, trobem que aquesta compta amb la Unitat de Violència de Gènere, que coordinada conjuntament amb Serveis Socials i està destinada a víctimes de violència de gènere i persones descendents. Aquesta Unitat de Violència de Gènere compta amb 2 o 3 persones especialitzades en VioGEN. Des d'aquesta es facilita un telèfon a les víctimes reconegudes introduïdes en el programa VioGEN per a que puguin contactar amb la Unitat en cas de sentir-se en perill. També permet cridar-la per fer seguiment de la situació. La Policia Local també compta amb protocols d'actuació en cas de violència de gènere, però es creu que aquests són molt bàsics, ja que contenen lo mínim al que obliga la llei. També es manifesta que la base de dades de la Policia no demana la variable sexe i que es podria introduir fàcilment.

Quant a Serveis Socials, trobem un Servei d'Assessorament Jurídic, psicològic i econòmic per a les Dones, que ofereix orientació, assessorament legal i atenció psicològica en tots aquells problemes que afecten les dones, així com la tramitació de recursos i prestacions.

No només això, l'equip d'atenció a persones usuàries de Serveis Socials deriva els casos sospitosos de violència de gènere detectats en entrevistes a aquest mateix servei de psicologia i d'assistència jurídica. Parla molt bé d'aquest servei el fet que també els Serveis Socials del Barri del Crist els deriven els seus casos de violència de gènere detectats. També, tant Policia Local com Policia Nacional els deriven els casos detectats per part d'aquests.

Des de Serveis Socials d'Aldaia també es gestiona el servei d'ATENPRO, Servei Telefònic d'Atenció i Protecció a les víctimes de la violència de gènere.

Així doncs, es creu que Serveis Socials d'Aldaia es troba en una bona situació per crear una Unitat Especialitzada en Violència de Gènere que aglutine tots aquests serveis oferits, des de la qual es puga fer una labor integral en matèria de violència de gènere i visibilitzar-la.

D'altra banda, es manifesta que la base de dades de Serveis Socials no demana la variable sexe i que es podria introduir fàcilment.

Quant a cases d'acollida, no hi ha una casa d'acollida específica per a víctimes de violència de gènere en Aldaia, però en tots els casos detectats en que ha fet falta, s'ha habilitat per a ella i les seues criatures (en cas d'haver-hi) una vivenda municipal. Molt positivament es valora el fet d'haver-la oferit, fins i tot, en casos detectats sense denúncia interposada. Caldrien més esforços en l'àmbit sanitari i educatiu, aquest últim per la detecció dels casos de violència entre joves.

Durant la situació d'emergència sanitària per la COVID-19, es va prioritzar el programa d'alimentació, col·laborant amb Càritas i el programa de vivenda amb una intensificació d'ajudes al lloguer per evitar desnonaments.

A la guia també s'inclouen altres serveis especialitzats on apareixen el Centre de Salut Primària, la Unitat de Salut Mental Infantil, el Centre d'Especialitats Mèdiques i la Unitat de Salut Mental. En el cas concret del Centre de Salut, tot i que si se'ns comenta que hi ha bona coordinació amb Serveis Socials, no tenen una figura pròpia en l'àmbit de Treball Social que faça d'interlocutora entre ambdós serveis, fet que facilitaria la coordinació.

En una de les entrevistes realitzada a una policia local, es manifesta la preocupació entorn als pocs recursos destinats i focalitzats en els agressors, manifestant que es podria realitzar seguiment dels agressors per part de la Policia Local en cas d'haver una ordre d'allunyament interposada, per exemple, llevant a la dona denunciant la càrrega d'estar alerta a cada moment.

Quant a detecció de punts insegurs, no existeix un mapa de zones insegures d'Aldaia, mesura que recollia el Pla de Millora 2016-2020, però s'ha mostrat interès en dur-ho a terme des d'alguns departaments de l'Ajuntament com Urbanisme, Igualtat i la Policia Local. Aquesta última sol prestar especial atenció quan passa patrullant per zones fosques sense bona il·luminació, passos subterranis de les vies de ferrocarril, el pas a nivell peatonal i els ponts del barranc. No tant la zona del polígon donat que, en no haver activitat, no hi ha circulació de persones.

Situació COVID-19 i següents passos

Les mesures de restricció de mobilitat preses per a afrontar la crisi sanitària ha intensificat el risc de violència de gènere. Moltes dones s'han trobat en una especial situació de vulnerabilitat i incertesa. La delegada del Govern contra la Violència de Gènere, Victoria Rosell, afirmava en un article de l'Observatori de Violència de Gènere⁵⁷ que «la nostra interpretació és que s'ha incrementat la violència de control» arran de la pandèmia i les mesures derivades de confinament, «perquè posa a la dona i als seus fills i filles disponibles per a l'agressor les 24 hores del dia». Es tracta d'una violència que no assassina però que produeix un impacte devastador sobre la seua salut mental.

Segons un informe tècnic sobre l'impacte de la COVID-19 sobre la salut⁵⁸, en èpoques de crisi, com succeeix durant un brot, les dones i les xiquetes poden presentar un risc més elevat de patir violència infligida per la parella i altres formes de violència intrafamiliar com a resultat de les tensions creixents en la llar. Com els sistemes de protecció per a les dones i les xiquetes, incloses les estructures comunitàries, poden afeblir-se o deixar de funcionar, és necessari implementar mesures específiques per a protegir-les del risc de patir violència infligida per la parella considerant la dinàmica canviant del risc imposat per la COVID-19.

L'informe continua afirmant que l'atenció per a salvar vides i l'acompanyament a les supervivents de violència de gènere (és a dir, l'atenció en casos de violació i el suport a la salut mental i psicosocial) poden vore's reduïdes si els serveis socials enfronten una càrrega de treball excessiva pels casos de COVID-19. És per aquesta raó que, mentre duren les restriccions de mobilitat, s'ha de poder garantir que el personal de salut compte amb les habilitats i els recursos necessaris per a manejar informació sensible relacionada amb la violència de gènere, que qualsevol cas de violència de gènere siga tractat amb respecte, empatia i confidencialitat, i que els serveis socials es proporcionen amb un

⁵⁷ "[La delegada del Gobierno contra la Violencia de Género, Victoria Rosell, presenta un balance sobre los datos de violencia de género y el servicio 016](#)", a l'Observatori de Violència de Gènere. [Recuperat el 01/03/2021].

⁵⁸ United Nations Population Fund (UNFPA) (2020). [COVID-19: un enfoque de género. proteger la salud y los derechos sexuales y reproductivos y promover la igualdad de género](#). Informe técnico. marzo 2020.[Recuperat 01/03/2021]

enfocament centrat en les supervivents. També és fonamental actualitzar les rutes de derivació per a casos de violència de gènere, de manera que reflectisquen els canvis en les instal·lacions d'atenció disponibles, a més d'informar la comunitat i les entitats socials clau sobre l'actualització d'aquestes rutes.

Des de l'Ajuntament d'Aldaia s'ha fet una gran labor en tema de coordinació de recursos i serveis davant l'emergència de la COVID-19. Així doncs, l'atenció dels Serveis Socials s'ha garantit en tot moment i ha hagut coordinació amb entitats com Creu Roja Aldaia i Càritas Aldaia, que han prestat els seus recursos des del dia en que es va decretar l'estat d'alarma a l'Estat Espanyol.

6. URBANISME, MOBILITAT I HABITATGE

Com analitzem a l'apartat d'economia per a la vida, la major part del treball reproductiu i de cures, no remunerat, és assumit majoritàriament per dones. En conseqüència, homes i dones tenen diferents necessitats en relació a l'espai urbà, derivades d'aquests rols de gènere que assumeixen en la seua vida quotidiana. Per tant, les maneres de viure l'espai públic i la ciutat de dones i homes són diferents, així com els seus hàbits de mobilitat.

En aquest apartat es formarà una visió holística de la importància que adquireix planificar ciutats inclusives i sostenibles que promoguen la diversitat i, per tant, la igualtat d'oportunitats entre dones i homes i l'accessibilitat universal. Més encara quan, davant la crisi de la COVID-19, ha quedat evidenciada la importància de les cures per a qualsevol persona, les quals avui en dia continuen sent part de l'esfera privada i, per tant, continuen invisibilitzades i socialment infravalorades. Enfatitzarem aspectes que permeten posar en valor el treball reproductiu i les cures i, per tant, millorar la vida quotidiana de les persones. Aquests són *democratització de les cures, desenvolupament sostenible, descentralització, sensació de seguretat, activitat continuada, ciutat de 15 minuts, caminabilitat de la ciutat, apoderament de les dones, interseccionalitat i placemaking*, entre d'altres.

D'altra banda, tractarem conceptes que afecten l'autonomia de les dones i la seua sensació de seguretat i llibertat, com per exemple la zonificació o segregació d'usos en el model de ciutat, els fluxos d'activitat puntuals i discontinus, els "no-llocs" i les barreres arquitectòniques.

6.1 ALDAIA, CIUTAT CUIDADORA

Incompatibilitat entre els models de ciutat actuals amb la vida quotidiana

Els models de planificació urbana i de creixement dels anys 60, responent a la industrialització i al capitalisme, van prioritzar facilitar els treballs productius i les activitats econòmiques, en detriment dels treballs reproductius i de cures de la societat, poc valorats i afavorits. L'herència d'aquest fet són ciutats segregades per usos (vivenda-treball-gestions) i dissenyades per a satisfer majoritàriament les necessitats d'un model fictici d'home caucàsic, d'1,82m d'alçada⁵⁹, centrat en el treball remunerat i havent de desplaçar-se a este amb cotxe privat.

Aquest nou model de ciutat enaltia els valors patriarcals a través d'una visió androcèntrica de l'espai urbà i la llar, permetent la creació d'espais diferenciats per a homes i dones que fomentaven i reproduïen estereotips i rols de gènere. Aquest fenomen conegut com divisió sexual del treball, i explicat en major profunditat en l'apartat d'economia per a la vida, atribuïa la responsabilitat del treball productiu als homes, realitzat a l'espai públic, mentre recloïa a les dones en la llar, responsables de les tasques domèstiques i de cures (treball no remunerat).

En la pràctica urbana, aquest fenomen es tradueix en incompatibilitat i llunyania entre vivenda, treball i activitats quotidianes urbanes, ja que suposa un consum de temps i de diners molt elevat que dificulta dur a terme les tasques reproductives i de cures, realitat que afecta majoritàriament a les dones.

La ciutat d'Aldaia respon a aquest model de planificació urbana, basada en la segregació d'usos per zones: barris merament residencials com la zona residencial del carrer Luis

⁵⁹ "Era de esperarse que este cuerpo representaba un porcentaje muy pequeño en la población de todo el mundo y aunque los intentos de Le Corbusier por devolverle el orden del cuerpo al espacio representan una de las teorías más admiradas y adoptadas sin crítica por parte de los arquitectos, son también una forma de re-dibujar el Neufert con los mismos medios de producción que posicionaban a la arquitectura como un objeto de consumo para las masas o como un marco para los objetos de deseo", a Arellano, Mónica (2018), "[Sobre la dislocación del cuerpo en arquitectura: El Modulor de Le Corbussier](#)", Blog Plataforma Arquitectura [Recuperat 31/01/2021]

Portabella o la zona de l'avinguda de la Música i l'Avinguda de Les Comèdies, els grans polígons industrials de la franja oest i el centre urbà per realitzar gestions administratives i burocràtiques⁶⁰, distribució en la qual les tasques reproductives i les cures són difícils de realitzar i queden invisibilitzades. A més, aquesta segregació d'usos comporta fluxos d'activitat molt puntuals en el temps, com per exemple l'hora d'entrada o d'eixida de l'alumnat en col·legis o instituts, que poden afectar directament a la sensació de seguretat de les persones i, en concret, de les dones, sobretot en moments d'activitat nula i en horari nocturn.

Els estudis realitzats mostren que continuen sent les dones majoritàriament les encarregades dels treballs reproductius i de les cures, convertint-se en el col·lectiu que més discriminacions afronta en la seua lluita per lograr la seua autonomia i el dret a viure la ciutat (l'accés a l'espai públic, a la seguretat, a l'habitatge, a la cultura, a l'educació...), donant-se dobles i triples discriminacions en cas de que convergisquen diversos factors com sexe, edat, nacionalitat, ètnia, religió, discapacitat, sexualitat... Tot i no apropiant-se de l'espai públic ni sentir-se empoderades, aquests estudis han demostrat que les dones utilitzen l'espai públic molt més que els homes, convertint-se en les vertaderes expertes en l'ús que es fa de la ciutat, dels seus espais i dels seus temps, així com de la sensació de seguretat de cada una de les zones per les que caminen.

D'altra banda, la crisi sanitària mundial i l'estat d'emergència climàtica en què ens trobem, ha deixat en evidència que les nostres ciutats no són resilents al canvi climàtic ni compatibles amb el desenvolupament de les tasques de cura, essencials per al manteniment de la vida. A mode d'exemple, la bicicleta ha adquirit protagonisme durant la pandèmia i moltes ciutats no disposen d'una infraestructura adequada de carril bici, com és el cas d'Aldaia, en la qual es detecten discontinuïtats i falta de coherència en els itineraris, segons el Pla de Mobilitat Urbana Sostenible d'Aldaia.

⁶⁰ Informació extreta del Pla de Mobilitat Urbana Sostenible (PMUS) de l'Ajuntament d'Aldaia.

La pandèmia ha portat un augment de la consciència social i política per al canvi i ha posat el focus en la proximitat, l'adaptabilitat i la flexibilitat d'unes ciutats en les quals les persones -i la seua salut- sí que puguem estar en el centre del seu disseny.

Recursos de planificació urbana d'Aldaia

Les ferramentes de planificació urbana de les quals disposa Aldaia per poder millorar la situació d'igualtat en la ciutat són múltiples, tot i que algunes d'elles caldria revisar-les o posar-les en funcionament.

Compta amb un Pla General d'Ordenació Urbana (PGOU) realitzat al 1990. Des de la data, s'han anat realitzant modificacions puntuals al PGOU per adaptar la ciutat a les noves necessitats de la població. Tot i això, s'ha posat de manifest que hi ha certs requeriments urbanístics que entren en conflicte amb el PGOU, que queden sense resoldre. Aquesta ferramenta ha quedat obsoleta, deixant en evidència la necessitat de revisar la planificació urbana d'una manera holística, de cara a un nou Pla General Estructural que integre la perspectiva de gènere de manera transversal en tots els seus àmbits d'actuació, com bé indica la Lley 5/2014, de 25 de juliol, d'Ordenació del Territori, Urbanisme i Paisatge, de la Comunitat Valenciana, en el seu article 1, d'objecte d'aquesta llei: "Aquesta llei té per objecte la regulació de l'ordenació del territori valencià, de l'activitat urbanística, de la utilització racional del sòl i de la conservació del medi natural, des d'una perspectiva de gènere i inclusiva."

També compta amb altres, com ara l'Estratègia de Desenvolupament Urbà Sostenible Integrada 2018-2023 (EDUSI) o el Pla Municipal Urbà d'Actuació Municipal (PUAM), el qual està en procés d'elaboració. Aquest últim és un document de caràcter estratègic local que descriu les línies d'actuació del Municipi, amb la finalitat d'incorporar els objectius establerts per l'Agenda 2030 i les prioritats futures respecte a obres i serveis en l'agenda urbana municipal. Aquesta ferramenta de planificació té en compte aspectes com l'habitabilitat, la diversitat, la igualtat, la salut, la sostenibilitat i la tecnologia *Smart City*. Sens dubte una ferramenta molt bona que es preveu que millore l'accessibilitat de la ciutat, fomenti l'autonomia de les dones i reduïsca la sensació d'inseguretat d'aquestes.

D'altra banda, s'està preparant la licitació de la Reforma Urbana Integral dels Vials Melitón Comes i Camí Encreullades. Un fet a destacar és la inclusió de la perspectiva de gènere en el Plec de Condicions Tècniques Particulars del projecte, donat que ha contemplat directrius de sostenibilitat urbana amb la finalitat de disposar d'un espai públic integrador, inclusiu i accessible en la seua vessant social. Els plecs afirmen que aquest projecte va dirigit especialment als sectors més vulnerables de la població (gent major, dones, menors, joves i gent amb diversitat funcional) i contempla processos de participació ciutadana en el seu procés de disseny i d'elaboració. Seria interessant tindre en compte els mecanismes que faciliten la participació de les dones, dels quals hem parlat ja a l'apartat de participació ciutadana i associacionisme.

Una altra ferramenta elaborada recentment ha sigut el Pla de Mobilitat Urbana Sostenible, publicat al juny de 2019. És un document molt il·lustratiu de la realitat actual d'Aldaia realitzat des de la perspectiva de gènere i concebit amb processos de participació ciutadana, una ferramenta molt completa que s'hauria d'implementar i donar a conèixer.

Per últim, segons la web de l'Ajuntament, l'àrea d'accessibilitat té entre les seues tasques seguir amb el Pla Municipal d'Accessibilitat Integral, redactat al 1994, un pla creat amb vocació social per resoldre problemàtiques d'accessibilitat urbana, impulsar campanyes de sensibilització i implementar serveis especials per a persones majors i amb diversitat funcional (d'oci i d'oferta cultural). Aquest Pla va rebre en 2008 el Premi Reina Sofia d'Accessibilitat per les seues actuacions en l'eliminació de barreres arquitectòniques -i virtuals- en la majoria de centres públics i carrers del municipi. En relació als serveis especials, que analitzem més en profunditat en l'apartat d'economia per a la vida, s'ha de tindre en compte que aquests poden fomentar i perpetuar la segregació de les persones majors i amb diversitat funcional. L'autonomia d'aquestes persones cal relacionar-la amb l'accessibilitat i el disseny universal, el dret a la plena inclusió en la comunitat i a la no segregació, evitant el seu aïllament o separació d'aquesta, tal i com estableix la *Convenció de les Nacions Unides sobre els drets de les persones amb discapacitat*.

Finalment, trobem que el Fòrum de Dones, convocat per al Pla de Millora al Pla Municipal d'Igualtat anterior, va demandar crear i desenvolupar grups de treball de dones per a

l'elaboració de la Carta de les Dones en el municipi d'Aldaia com a instrument de reflexió i proposta de les dones sobre els assumptes d'interès per a millorar la dimensió urbana municipal.

Aldaia, ciutat de 15 minuts

Així doncs, una ciutat cuidadora seria aquella que donara suport a la realització de les cures i facilitara en la mesura del possible la conciliació d'horaris. En la pràctica urbana, ens estaríem referint a la *ciutat de 15 minuts*⁶¹ o ciutat/barri *caminable*⁶², és a dir, ciutats planificades des d'una perspectiva de barri on tot estiga a l'abast de 15 minuts caminant. I on, a més, hi hagueren llocs habilitats per a satisfer les cures en l'espai públic, com espais de lactància o canviadors per a bebés, entre d'altres. Aquest concepte de ciutat permetria realitzar les tasques de cura d'una manera més eficient, amb un estalvi considerable de temps i de diners, que tindria major impacte positiu en la qualitat de vida de les dones. De fet, una de les accions contingudes en el Pla d'Igualtat 2006, contemplava "l'adaptació de la ciutat a les necessitats de les persones en la seua vida quotidiana, reconeixent i valorant les aportacions i les expectatives dels grups de dones".

Carlos Moreno, en l'article "Coronavirus en Francia: qué es la 'ciudad de 15 minutos' que está implementando París y cómo podría ayudar a la recuperación económica tras la pandemia", identifica 6 funcions socials urbanes que afecten directament en la qualitat de vida de la ciutadania: una vivenda digna, tindre un treball físic o digital en proximitat, poder comprar en la rodalia, poder cuidar-se física i mentalment, tindre accés a la cultura i també a l'educació.

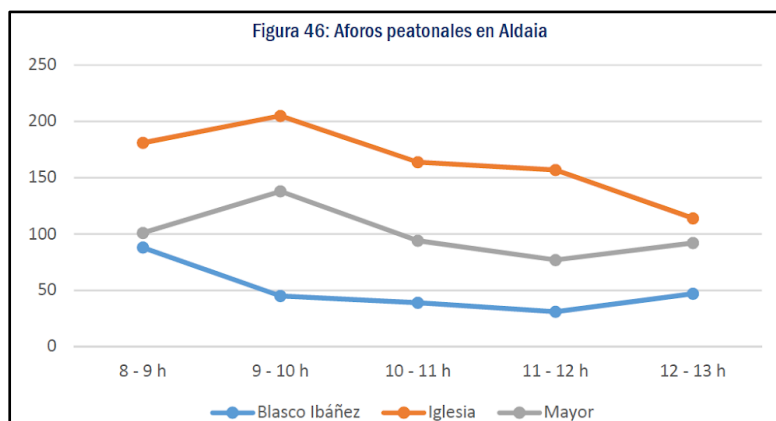
Trobem disparitat d'opinions en la percepció d'Aldaia com una ciutat cuidadora i accessible o no. Siga com siga, el que sí és objectiu és que Aldaia posseeix unes condicions

⁶¹ El concepte *ciutat de 15 minuts* o *ciutat del quart d'hora* va ser encunyat per Carlos Moreno [...], que alhora es va inspirar en la periodista i activista Jane Jacobs, la qual defensava la proximitat com a factor clar per a ciutats amb vida. Recuperat de <https://www.bbc.com/mundo/noticias-53589225> [01/02/2021]

⁶² Guia online *Pedestrians First* del Institute for Transportation and Development Policy dels Estats Units [Recuperat 01/02/2021]

físiques i de grandària ideals per a fomentar els desplaçaments a peu i satisfer les tasques reproductives. El seu model compacte suposa que les distàncies de punta a punta del nucli urbà principal no superen el quilòmetre, la qual cosa suposa uns 15 minuts caminant o 5 minuts amb bicicleta. Ampliat als polígons industrials que confronten amb el sòl residencial, ens trobem amb distàncies màximes de 2 km (10 minuts amb bici, 30 minuts a peu). El centre del barri del Crist es troba a menys de 1,5 km de la Plaça de la Constitució.

El PMUS desvetlla un estudi dut a terme per l'Ajuntament d'Aldaia que mesurava el tràfic dels desplaçaments a peu entre les 8h i la 13h en tres dels principals eixos d'accés al centre del nucli urbà (Av. Blasco Ibañez, Carrer de l'Església i el Carrer Major). Aquest va evidenciar que, més enllà de les xifres, existeix una important demanda dels desplaçaments a peu que no sempre es veu acompanyada de la comoditat i seguretat per a facilitar aquests desplaçaments. De fet, una de les mesures de millora del Fòrum de Dones al Pla Municipal d'Igualtat anterior, va ser incrementar, en la mesura que siga possible, l'amplada de les voreres i rebaixar les vorades.

Font: Pla de Mobilitat Urbana Sostenible d'Aldaia

Aquest estudi coincideix amb la percepció de les persones entrevistades de que Aldaia és una ciutat dissenyada per al trànsit rodat. Segons el PMUS, el centre urbà, a causa de la forta presència del trànsit rodat i places d'aparcament, és concebut com un lloc *de pas*, fet que redueix el valor que tindria com a espai de trobada veïnal.

En general, hi ha la preocupació de la pèrdua de la qualitat de l'espai públic d'Aldaia, i que l'augment de la presència del cotxe derive en una pèrdua de població i de vida urbana en les zones centrals.

A continuació, passem a analitzar la disponibilitat i qualitat dels espais que faciliten aquesta vida urbana i es tasques de cures, i en un apartat posterior entrarem en qüestions de mobilitat.

Xarxa d'espais lliures per al manteniment de la vida

Quant als espais lliures, com places, parcs i passejos, trobem que aquests són més nombrosos en els nous barris de caràcter residencial (barri junt a l'estació o la zona de creixement residencial nord-est), situats al voltant del centre urbà, però hi ha la sensació que es transiten poc. Açò podria relacionar-se amb la poca activitat comercial en aquests barris a causa de la segregació d'usos, per la qual cosa no es generen fluxos continus d'activitat ni presència de gent a certes hores del dia, llevat de l'activitat puntual que generen l'entrada i eixida en col·legis i instituts. Aquest fet podria afectar la sensació de seguretat, amb major incidència en les dones, agreujant-se en cas que convergira amb altres factors, com ara la falta de mixtura social o la *guetificació*, segons indica el PMICS.

Un espai valorat molt positivament per la ciutadania és el Cinturó Verd. El procés participatiu ciutadà del PMUS va visibilitzar la **demanda del creixement del Cinturó cap al Barri del Crist**, fet que fomentaria la connexió entre ambdós nuclis poblacionals, tenint en compte la situació d'aïllament actual del Barri del Crist. D'altra banda, si aquest espai queda buit per les nits, és altament probable que les dones no s'atrevisquen a creuar-lo. En aquest punt cal recordar que, com ja hem comentat a l'apartat de percepció de seguretat i autonomia d'aquesta mateixa anàlisi, no és recomanable l'existència de grans parcs que s'hagen de travessar per a anar d'un punt a l'altre de la ciutat, ja que es poden convertir en una barrera psicològica, amb major afecció en les dones i xiquetes.

Una de les mesures proposades en el Fòrum de Dones va ser utilitzar les zones verdes d'Aldaia com espai de sensibilització en igualtat, proposta que es creu molt encertada en tres aspectes: per una banda, atrauria activitat a les zones verdes dels barris residencials; per altra, davant de l'èxit del cinturó, crearia un espai de relació entre el veïnat d'Aldaia i el barri del Crist; per últim, és compatible amb les restriccions a causa de la pandèmia, donat que estem parlant d'espais a l'aire lliure.

Aldaia té el potencial per desenvolupar una xarxa d'espais lliures connectats a través d'itineraris accessibles. Espais de socialització i sensibilització de la ciutadania, on crear relacions intergeneracionals que fomenten la vida comunitària i donen valor a les cures. Dos aspectes necessaris per al manteniment de la vida.

Encara que no siguin espais lliures com a tal, els patis dels centres educatius sí són espais amb gran funció educadora i socialitzadora. Fins ara no han sigut gestionats de cap manera, evidenciant que els xiquets i xiquetes ocupaven de manera diferent l'espai del pati. Així, els xiquets ocupaven les parts centrals amb més protagonisme i les xiquetes quedaven relegades als espais residuals, al voltant de l'espai ocupat pels xiquets. En aquesta línia, dues propostes que venen del Pla de Millora 2016-2020 són, per una part, la integració de valors coeducatius des de la perspectiva d'igualtat en totes les accions dirigides a la població infantil; d'altra, vetllar perquè l'oferta de tallers i activitats extraescolars tinga perspectiva de gènere.

En una de les entrevistes a una persona de la comunitat educativa, se'ns comenta que, en detectar l'ús diferenciats que feien xiquetes i xiquets del pati, el professorat va intervenir en la gestió dels usos i de l'espai d'aquest. A partir d'aquell moment, van reduir el temps de futbol a 3 dies setmanals i van comprar jocs per animar a les xiques a ocupar l'espai fomentant noves formes de jugar. Va tindre molt bona acollida i va tindre un impacte positiu. Aquest treball ha quedat paralitzat per la COVID-19.

Des del departament d'Igualtat de l'Ajuntament, es va arribar a fer una proposta de pati coeducatiu que va ser oferida a tots els centres educatius. S'anava a finançar íntegrament des de l'Ajuntament. Aquesta proposta va ser rebutjada per tots els centres educatius,

donat que suposava una inversió de temps molt gran en formació i temps, però des d'Igualtat es confia que poc a poc s'anirà implementant.

A més, des del Fòrum de Dones es va proposar, en la línia d'oferir una educació amb valors, realitzar una guia de jocs no sexistes, que podria completar molt bé l'espai i gestió dels patis coeducatius.

Quant al mobiliari urbà, sembla que tots aquests nous espais es troben ben equipats amb presència de jocs infantils, gimnàs a l'aire lliure i de barres al Cinturó Verd, mobiliari urbà suficient per al descans de les persones majors i persones amb discapacitat i arbolat i vegetació arbustiva per facilitar ombra durant l'estiu.

Contràriament, s'ha trobat a faltar serveis destinats a facilitar les tasques reproductives i de cures a l'espai públic, com per exemple una xarxa d'itineraris accessibles que connecte tots els espais lliures de la ciutat o la disposició de banys públics. Quant a l'habilitació d'espais per a la lactància, i com ja mencionem en l'apartat d'economia per a la vida, el Pla d'Igualtat Intern recentment aprovat inclou com a mesura disposar d'una sala per al descans i lactància en les dependències municipals, per a qualsevol persona externa o personal intern, i més concretament estudiar els espais disponibles i les necessitats detectades. En relació a aquesta última, es valora molt positivament que, tot i no oferir el servei d'una manera directa, en situacions puntuals en què dones necessitaven donar el pit i han acudit a edificis públics de l'Ajuntament, aquests han improvisat espais de lactància per a elles sense problemes. Com ja hem apuntat més amunt, seria interessant formalitzar i visibilitzar aquesta pràctica, potser amb senyalítica a l'efecte. Destacar que la nova biblioteca en fase de licitació, reservarà un espai específic per a la lactància i un altre per a bebès.

En relació amb l'accessibilitat, l'àrea de Transport Públic de l'Ajuntament d'Aldaia ha renovat totes les parades d'autobús, de manera que totes incorporen una zona més accessible i visible per a persones amb mobilitat reduïda. Quant al servei d'autobús interurbà (Fernanbús), i segons afirma el PMUS, disposa d'una rampa que ho fa accessible a persones amb diversitat funcional o persones que necessiten accedir-hi amb altres

elements, com cotxets infantils. A banda, algunes parades compten amb una plataforma de pujada/baixada que facilita l'aproximació dels vehicles. Amb tot, la pròpia configuració i disseny de l'entorn de les parades o l'ocupació de l'espai reservat per a l'autobús per altres vehicles dificulta a vegades que es pugui realitzar l'aproximació necessària a la vorada per a poder utilitzar-la.

Per últim, quant a l'accessibilitat d'edificis, l'Estudi poblacional sobre la Tercera Edat d'Aldaia afirma que "alguns comerços locals no compleixen amb la normativa d'accessibilitat i això suposa que algunes persones hagen de deixar de freqüentar-los". En canvi, tots els equipaments municipals són accessibles, fet a destacar molt positivament.

Mobilitat: les dones, expertes dels temps de la ciutat

Segons el *Manual de análisis urbano. Género y vida cotidiana*⁶³, les investigacions realitzades fins a dia de hui en diversos països coincideixen en un fet: les pautes de mobilitat de dones i homes són diferents. Les dones tenen un menor accés al cotxe i, per això, depenen del transport públic en major proporció que els homes; realitzen més desplaçaments amb menors o carregades, i viatgen més fora dels horaris punta (en part, pel fet que moltes tenen treballs a temps parcial). La Dirección General de Tráfico ha comprovat que, en general, els homes realitzen menys desplaçaments, però a una major distància, utilitzen més el vehicle privat i els seus desplaçaments es deuen a motius laborals i d'oci. Les dones, en canvi, realitzen desplaçaments més curts però en major nombre, fonamentalment a peu o en transport públic i els seus viatges es deuen a cura de tercers, assistència al metge, anar de compres, etc.⁶⁴

Aquests desplaçaments múltiples relacionats amb activitats i tasques en l'àmbit domèstic i familiar no només suposen una inversió de temps i diners per a les dones, sinó també

⁶³ Hiria Kolektiboa (2010) *Manual de análisis urbano. Género y vida cotidiana*, Servicio Central de Publicaciones del Gobierno Vasco. Recuperado de [01/02/2021]

⁶⁴ Dirección General de Tráfico, "[¿Cómo se mueven por la ciudad hombres y mujeres?](#)", 16 d'octubre de 2020. [Recuperat 24/02/2020]

un esforç mental i un treball cognitiu important, que fàcilment poden derivar en estrès. Per tant, el fet de dissenyar una xarxa de mobilitat que permeta el desplaçament i la mobilitat de les persones amb seguretat i sense limitacions, atenent les necessitats de tasques reproductives i de cures, tindria un impacte positiu sobre les dones a nivell econòmic, temporal i en la seua salut mental.

En la pràctica urbana la inversió en espais peatonals, places, parcs, carrils bici i transport públic, front la inversió en el foment del trànsit rodat, suposa treballar per la igualtat d'oportunitats i la diversitat, enlloc de perpetrar les discriminacions que han d'afrontar els col·lectius més vulnerables (gent major, joves, dones, menors, gent amb discapacitat, persones migrants...). Per tant, procurar una democratització en la mobilitat i que aquesta siga accessible, eficaç i confortable, és treballar un factor directe de reducció de les discriminacions i l'exclusió social, no només en qüestions de gènere, sinó també pensant en altres col·lectius.

Una ferramenta clau de la que sí disposa Aldaia per dur a terme aquesta democratització de la mobilitat és el Pla de Mobilitat Urbana Sostenible (PMUS), publicat al juny de 2019, actualment en vigor. Aquest ja va ser demandat en 2016 pel Fòrum de Dones com a mesura del Pla de Millora al Pla Municipal d'Igualtat. Concretament, la demanda consistia en un "Pla de Mobilitat per a peatonalitzar la ciutat i augmentar l'accessibilitat d'Aldaia". Tot i que el PMUS no disposa de dades desagregades per sexe, atén a criteris d'igualtat, accessibilitat, diversitat i sostenibilitat, fet que el fa un Pla molt interessant que, a més, ha sigut creat des de la participació ciutadana.

Quant als desplaçaments peatonals o amb cadira de rodes, Aldaia és una ciutat que, per la seua fisonomia, podria arribar a ser amb pocs esforços un exemple de *ciutat de 15 minuts*, ideal per satisfer les tasques reproductives i de cures. El PMUS identifica factors que impedeixen aquesta realitat en Aldaia, com per exemple, la falta de carrers peatonals que afavorisquen les trobades i la vida social o la continuïtat entre espais públics en una xarxa d'itineraris accessibles, segurs, amables i saludables.

Com a punt positiu, destaca el programa d'activitats amb perspectiva de gènere desenvolupat per l'Ajuntament d'Aldaia per a celebrar la Setmana Europea de la Mobilitat. Aquestes activitats treballaven l'urbanisme feminista, promovien les rutes a peu enlloc d'amb cotxe, per ser més sostenibles mediambientalment, i treballaven la seguretat i l'autonomia de les dones en la ciutat. Els tallers van tindre molt bona acollida per part de la ciutadania i una valoració alta.

Així, a través de projectes com *Anar sense cotxe a l'escola mola* o *En Ruta*, la proposta de revitalització de les rutes segures, Aldaia ha treballat la mobilitat escolar per a fomentar principalment els desplaçaments a peu entre l'estudiantat de primària i secundària, portant a terme millores urbanes que milloren l'accessibilitat i augmenten la seguretat a l'espai públic.

Un altre factor identificat serien les barreres que suposen per a la mobilitat peatonal les passarel·les i els passos subterranis. Segons el PMUS, la línia del ferrocarril és una de les majors barreres -física i psicològica- de la població, especialment per a les persones majors, les persones amb diversitat funcional i les persones encarregades de les cures. Condiciona de manera clara les pautes de mobilitat interna de la ciutadania, de manera que el veïnat que resideix en la zona sud, té més relació quotidiana amb el municipi d'Alaquàs que amb el nucli principal d'Aldaia.

En l'Estudi poblacional sobre la Tercera Edat d'Aldaia realitzat per l'Ajuntament, una de les preocupacions manifestades del grup ciutadà participant de entre 70 i 80 anys va ser la falta d'accessibilitat de certs punts de la ciutat, així com la reducció de la seua mobilitat amb el pas dels anys. L'estudi identifica la divisió d'Aldaia per les vies del tren com una de les qüestions que més descontent provoca i apunta que "per a les persones majors que viuen a l'altre costat de la via i que s'han d'enfrontar a les escales o rampes comporta una gran dificultat accedir als serveis que queden en la zona centre". Algunes persones van apuntar com a possibles solucions l'habilitació d'algun tipus de transport interurbà amb parades en punts específics com el Centre de Salut, el Serveis Socials Generals, el Centre dels jubilats "El Brioi", l'Església, l'Escola d'Adults, Recaptació, l'Ajuntament, la

Polícia, el Centre Esportiu municipal i el Cementeri, així com la instal·lació d'ascensors per a persones amb mobilitat reduïda en algunes de les passarel·les que travessen les vies.

A més del ferrocarril, existeixen altres barreres per a la mobilitat dels vianants, que condicionen la mobilitat interna a Aldaia. És el cas de les rondes o grans avingudes que envolten el nucli urbà i els polígons industrials, així com el barranc de la Saleta. Segons el PMICS, si es creuen les dificultats en mobilitat amb la segregació espacial d'usos que viu el municipi, els indicadors d'exclusió es disparen, per exemple en el cas de persones amb qualsevol tipus de discapacitat o convalescents temporalment o les persones encarregades de les tasques reproductives i de cures. Així doncs, un últim factor identificat és la barrera que suposen els polígons industrials que envolten Aldaia i les grans vies de circumval·lació.

El veïnat del Barri del Crist i el del Barri del Cayo es troben en una situació de vulnerabilitat per aïllament relatiu, pel fet de no tindre un accés fàcil a la xarxa de mobilitat interna. Estan allunyats del nucli urbà municipal d'Aldaia i envoltats de polígons industrials sense itineraris accessibles al nucli urbà per a desplaçaments peatonals, amb cadira de rodes, cotxets per a bebès o carrets de la compra, sense zones verdes de transició ni un accés fàcil en bici o en patinet.

Pel que fa a la infraestructura de carril bici d'Aldaia, aquesta és descrita pel PMUS com discontinua i amb poca coherència en els seus recorreguts. En moltes ocasions interfereix amb la mobilitat peatonal, creant situacions de conflicte entre ambdós fluxos de mobilitat. Es manifesta que existeixen aparcaments de bicicletes en molts edificis públics i centres educatius, però faltaria disposar alguns més disseminats per la ciutat. Algunes de les entrevistades han mencionat que l'alumnat que precisa d'una major distància al centre educatiu sol arribar amb cotxe portat per pares i mares, realitat que podria canviar en molts casos amb una xarxa de carril bici segregada que donara seguretat a aquestes famílies. Destaca positivament l'existència d'un servei metropolità de bicicleta pública (MIBISI), que permet la seua utilització per a desplaçaments més enllà del terme d'Aldaia. Disposa de 4 parades en el municipi, una d'elles ubicada en la zona sud passant les vies de ferrocarril.

Posem en la bicicleta especial èmfasi, donat que és un element molt important per a l'empoderament de les dones. Com ens conta la història, a finals del segle XIX, les dones es van convertir en les usuàries més entusiastes de les noves bicicletes amb pedals. Aquest novedós mitjà de transport, posava al seu abast la possibilitat de desplaçar-se amb llibertat i rapidesa en un món que les condemnava a estar recloses en la llar familiar. Salvant la distància temporal, el foment de la bicicleta i el desplegament d'una infraestructura eficient i segura de carril bici, que no interferira en el tràfic rodat ni en la mobilitat peatonal, augmentaria l'ús de la bicicleta, milloraria l'autonomia de les dones i disminuiria la seua dependència del cotxe privat. A més, estudis han demostrat que el seu ús ha augmentat arran de la crisi sanitària, donat que permet realitzar viatges segurs i evitar els contagis⁶⁵.

Per últim, i en relació amb els desplaçaments amb transport públic, l'enquesta de mobilitat realitzada per al PMUS ha revelat la important dependència de l'exterior d'Aldaia, que diàriament genera i rep nombrosos viatges cap a i des d'altres poblacions, en part degut a que molta gent treballa fora del nucli urbà. I és en la mobilitat externa on el Pla d'Inclusió ha trobat les majors discriminacions i desigualtats. Així, algunes de les usuàries entrevistades es van queixar de la dependència cap al cotxe que tenien per a anar a treballar o per a fer qualsevol cosa del dia a dia fora d'Aldaia. Les que no tenien vehicle privat, expressaven un sentiment d'aïllament elevat. Aquestes declaracions coincideixen amb les de les entrevistes realitzades per al diagnòstic d'aquest Pla d'Igualtat, on s'expressava, per una part, que moltes dones es veuen en la dificultat d'acceptar treballs fora d'Aldaia per la manca del carnet de conduir i, per altra part, la necessitat de crear una línia d'autobús específica que connecte Aldaia tant amb Alaquàs com amb els diferents polígons de l'entorn d'ambdues ciutats i que podria estar en funcionament sols en hores punta per rebaixar el cost.

Observem que el problema radica en l'eficiència de la xarxa de transport públic. Per exemple, el PMUS apunta que la freqüència de pas de la línia comarcal es situa entorn

⁶⁵ “[La bicicleta gana protagonismo durante la pandemia: varias ciudades europeas promueven su uso para evitar contagios](#)”, Eldiario.es, abril de 2020 [Recuperado 04/02/2020]

als 45 minuts i que les durades dels viatges són notablement superiors als d'altres mitjans de transport, particularment el cotxe privat. El PMUS continua afirmant que "lluny de ser el reflex d'una bona oferta de servei, al contrari que en altres municipis de l'àrea metropolitana, les alternatives al servei d'autobús en el sistema de transport públic d'Aldaia bé no existeixen (servei de metro) o són clarament millorables (servei de rodalia)."

Cal dir que aquest problema podria solucionar-se en part pròximament, donat que s'inicien noves línies de MetroBus entre Xirivella i València, Alaquàs i València i Aldaia-Manises⁶⁶. Encara així, quedaria pendent el problema de connexió d'Aldaia amb els polígons.

⁶⁶ Aquest mes de febrer s'inicien noves línies de MetroBus entre Xirivella i València, Alaquàs i València i Aldaia-Manises. Article de la revista València extra. Publicat el 04/02/2021. Recuperado de <https://valenciaextra.com/nuevas-lineas-metrobus-xirivella-manises-aldaia-alaquas-valencia/> [04/02/2021]

6.2 PERCEPCIÓ DE SEGURETAT I AUTONOMIA

Alguns factors que condicionen que una ciutat siga accessible i inclusiva són la ubicació i el nombre de les infraestructures i serveis, l'ocupació dels baixos comercials, la ubicació i les condicions del parc d'habitatge, la quantitat de zones verdes i la seua connexió, la distribució de les places d'aparcament, l'estat i la neteja dels espais públics com façanes, voreres, places, parcs i zones verdes, l'existència d'itineraris accessibles i de zones peatonals... Tot i això, tots aquests imprescindibles han d'anar acompanyats d'un concepte clau que li done coherència al conjunt: la sensació de seguretat en tots els indrets de la ciutat.

La percepció d'inseguretat urbana exerceix un efecte de restricció per a l'accés, ús i apropiació de l'espai públic de la ciutat per part de la ciutadania. El document *Set 07 per a introduir la perspectiva de gènere en el procés urbà*⁶⁷ fa una reflexió interessant en afirmar que, en matèria de seguretat, no són tan importants les estadístiques de denúncies policials, sinó la percepció subjectiva que un espai siga segur o no ho siga. Per tant, és un aspecte que ha de quantificar-se i valorar-se des de l'experiència quotidiana. Hi ha evidència empírica que les dones autolimiten els seus desplaçaments i, per tant, l'ús i accés als espais urbans i transport públic, en funció de la percepció d'inseguretat. Per tant, aquest aspecte constitueix un obstacle per a l'autonomia i llibertat de les dones, ja que eviten eixir a determinades hores o modifiquen el seu recorregut a peu per la ciutat.

Els models de planificació dels anys 60 i la seua gran aposta per la segregació d'usos i el vehicle privat, ens han deixat ciutats de barris d'usos únics amb espais amplis poc caracteritzats, amb pocs serveis i comerços que generen activitat, amb grans avingudes de trànsit sobredimensionat i sense una xarxa d'itineraris clars ni zones de socialització que afavorisquen la vida quotidiana. El disseny d'aquests elements característics dels espais urbans de les ciutats són perpetradors de discriminacions i desigualtats, que

⁶⁷ Generalitat Valenciana, Conselleria d'Habitatge, Obres Públiques i Vertebració del Territori (2017) [Set per a introduir la perspectiva de gènere en el procés urbà](#). GVA. [Recuperat 22/02/2021]

impedeixen que les dones i altres grups vulnerables gaudisquen de les mateixes oportunitats en el dret a viure la ciutat. El disseny d'aquests elements és competència directa dels Ajuntaments, per la qual cosa sí és possible fer d'aquest canvi una realitat per viure ciutats amables, inclusives, segures i accessibles per a tota la ciutadania.

Activitat i moviment a la ciutat

La zona centre de Aldaia és la zona que més hores d'activitat constant manté durant l'any, gràcies a la gran varietat d'usos i a la seua caminabilitat. Botigues de tota mena, xicotet comerç, el Mercat d'Aldaia, l'Ajuntament, el Centre Coladors, el Museu del Palmito, la seu central de la policia local, la Parròquia de l'Anunciació, restaurants, bars, espais lliures de reunió com la Plaça de la Constitució, etc. Infinitat d'esdeveniments culturals i festius, fires i mercats temporals i el necessari ús residencial, entre d'altres, permeten que aquest continu moviment de relacions socials siga possible, incrementant la sensació de seguretat de les dones en caminar per aquests espais. Aquest conjunt de realitats aporta a la ciutadania un sentiment de seguretat, de confort i de comunitat imprescindible per a mantindre viva la ciutat.

Un factor que es creua amb aquesta situació idònia interferint en la sensació de seguretat de la ciutadania és la gran quantitat d'espai públic reservat per al trànsit rodat en Aldaia. Per un costat, els alts fluxos de vehicles motoritzats impedeixen que persones amb diversitat funcional, persones majors i xiquets i xiquetes caminen segurs per la ciutat, interferint negativament en la seua autonomia, per no parlar dels alts decibels de soroll que poden afectar el descans del veïnat d'Aldaia. D'altra banda, les zones d'aparcament es contemplen, des d'una perspectiva de gènere, com a punts d'inseguretat, sobretot a hores nocturnes.

Als afores de la ciutat, al contrari de com s'estructura la ciutat en el centre, trobem barris residencials amb parcs i places de majors dimensions, com el Cinturó Verd o la Plaça Europa. En aquests barris la quantitat de baixos comercials és menor que en el centre, però alberguen els Centres Educatius, els quals generen una activitat puntual i

discontinua marcada per les hores d'entrada i d'eixida dels centres. Un major aprofitament horari d'aquests espais, combinada amb la que generarien biblioteques, parcs i espais lliures per als i les més menudes, provocaria una activitat constant en aquests barris que augmentaria la sensació de seguretat i la vida al carrer, ja que s'ha demostrat que la presència de xiquets i xiquetes al carrer augmenta la sensació de seguretat d'una ciutat.

Esport a l'aire lliure

Un altre punt a tindre en compte, i més ara durant la crisi de la COVID-19, és la sensació de seguretat entorn a la realització d'esport a l'aire lliure. Moltes dones tenen por a fer esport a soles, especialment a hores nocturnes. Un article de La Sexta afirma que "córrer sola, per parcs o zones poc il·luminades es pot convertir en el pitjor enemic del *running* per a moltes, i és que tres de cada deu dones han patit algun tipus d'atac o persecució mentre practicaven aquest esport"⁶⁸. Se'ns ha parlat en nombroses entrevistes sobre l'èxit del Cinturó Verd com a eix verd i saludable de la ciutat, però en no tindre cap focus d'activitat constant, a partir de la posta de sol (amb horari canviant a l'hivern i a l'estiu) es converteix en una zona que no transmet sensació de seguretat, pel que moltes dones opten per no transitar-hi ni fer-hi esport a partir de certa hora. D'altra banda, per arribar al poliesportiu i les pistes de pàdel és precis creuar les vies del tren, gran focus d'inaccessibilitat i d'inseguretat.

Grans barreres físiques i psicològiques

Més aspectes que afecten a la sensació de seguretat de les dones són les grans barreres físiques i psicològiques, les zones degradades o espais sense eixida, que situació que empitjora com menys il·luminació i activitat hi ha. En la pràctica urbana, ens referim a

⁶⁸ "[Mujeres salen a correr en grupo por Madrid para evitar el acoso machista: nueve de cada diez se sienten inseguras](#)", . La Sexta, 16 de desembre de 2018 [Recuperat 07/02/2021]

l'entorn de solars buits, edificis abandonats, polígons industrials, parcs i places brutes, sense manteniment i amb la vegetació salvatge, zones amb poca visibilitat, com aparcaments de cotxes, i zones sense eixida, com ponts o carrerons. Òbviament, un factor clau que augmenta la inseguretat és la il·luminació, per la qual cosa la inseguretat es veurà incrementada durant les hores nocturnes i en cas que hi haja poca il·luminació artificial.

En Aldaia, trobem tres grans barreres que són els polígons industrials (barrera psicològica) i les vies de ferrocarril i el barranc (barreres físiques), l'entorn de les quals genera grans inseguretats a les dones. Diferents entrevistes assenyalen com a punts conflictius el pas a nivell i els passos inferiors peatonals per creuar les vies del tren i els ponts que creuen el barranc com punts de poca visibilitat i il·luminació i difícil escapada. Els polígons que rodegen Aldaia no suposen una barrera física en sí, ja que és possible arribar-hi a peu, però sí actuen com a barrera en l'imaginari col·lectiu de la ciutadania, especialment en el de les dones. Factors que provoquen aquesta concepció són la seua activitat escassa a partir de les 19h (final de la jornada laboral), els carrers sobredimensionats per a camions, la gran presència de trànsit rodat, l'escassa presència de zones verdes i de descans, l'escassa il·luminació per la nit i la desconexió del transport públic que hi ha entre aquests i el nucli urbà d'Aldaia.

Àrees d'exclusió d'Aldaia

Altres punts generadors d'inseguretats coincideixen amb les zones detectades pel Pla d'Inclusió en el *Mapa de l'exclusió d'Aldaia*, on Serveis Socials, Creu Roja i Càritas tenen més incidència. Aquestes zones són el Barri del Crist, el Barri del Cayo, el Barranquet Alto, el Barrio de los Desamparados, La Pedrota, el carrer Fernando Narbón, la Plaça de la Virgen de la Victoria i altres punts del centre històric. Tot i això, en una entrevista realitzada a una dona jove, aquesta ens comenta que Aldaia és una ciutat molt segura i que potser ella evitaria anar a la Pedrota, al Barri del Crist o al Barri del Cayo, però no per ser dona, sinó perquè són barris menys segurs. Continua dient que "Tampoco me metería

por los campos de noche (ni los del Cinturón Verde, ni los que van a Bonaire) pero creo es sentido común". Podria ser que, en aquest punt, ens trobarem en la fina línia entre el desconeixement i l'estigmatització d'aquests barris, donat que són els barris més vulnerables d'Aldaia.

Iniciatives de l'Ajuntament d'Aldaia

Des de l'Ajuntament, s'han dut a terme iniciatives interessants amb la joventut com a protagonista i amb perspectiva de gènere, com el Projecte *De camí a casa*. El projecte pretenia generar reflexió sobre com habiten la ciutat les dones de diferents edats, a partir de les seues experiències personals, els seus recorreguts habituals i les situacions que en ells es donen. El PMUS recull alguns comentaris interessants sobre l'experiència quotidiana de les persones joves participants en aquest projecte:

- Sensació d'inseguretat general en les zones industrials i on hi ha poca gent, com en les passarel·les peatonals.
- Itineraris que s'eviten, sobretot a la nit per la mala il·luminació (per exemple zona del cementeri vell o vores urbanes: carrer Monestir de Poblet, carrer Pedrota).
- El Centre Comercial Bonaire és un dels llocs favorits, per damunt del centre històric.

Destacar les observacions on les joves mostren la seua intranquil·litat en caminar pels carrers soles o en grup, tant de dia com de nit. Denuncien situacions d'assetjament, agressió verbal, mirades no desitjades, etc. Les situacions es donen tant en el nucli principal, com en la zona sud de les vies, com en el Barri del Crist.

A més, per a la celebració de la Setmana Europea de la Mobilitat amb el lema *Espai urbà d'igualtat* van dur a terme quatre activitats que indirectament treballaven i milloraven la sensació de seguretat d'Aldaia:

1. *Urbanisme Feminista: para una Aldaia más inclusiva.*
2. *Anar sense cotxe a l'escola mola*, activitats per a escoles i instituts del municipi.

3. *Les dones posen el seu punt a l'espai urbà*, activitat realitzada pel col·lectiu Dones i Punt d'Aldaia.
4. *En Ruta*: proposta de revitalització de les rutes segures, realitzat per la cooperativa d'arquitectes Crearqció.

L'Ajuntament també ha mostrat cert interès a elaborar un mapa de punts insegurs de la ciutat d'Aldaia per prioritzar aquestes àrees en les intervencions del departament d'urbanisme. Aquest treball, a més de millorar l'espai públic de la ciutat, ajudaria a sensibilitzar tant a personal tècnic com a la ciutadania i visibilitzar els problemes d'autonomia i de llibertat que la por i la inseguretat genera en les dones a l'hora de gaudir el dret a la ciutat. Aquesta mesura ja es trobava inclosa al Pla d'Igualtat anterior.

Les intervencions puntuals ajuden a sensibilitzar i a visibilitzar a curt termini el problema, però es fa patent la necessitat d'introduir la perspectiva de gènere d'una manera transversal, holística i a llarg termini en la planificació urbana d'Aldaia, per a subsanar el problema des de l'arrel, com ja demanava l'anterior Pla d'Igualtat de 2006 amb la "realització d'actuacions que possibiliten la mobilitat de dones i homes en un entorn segur". Així doncs, la revisió de les ferramentes de planificació urbana i l'elaboració d'un nou PGE amb perspectiva de gènere és clau per arribar a tindre una Aldaia inclusiva, accessible, segura i sostenible.

6.3 HABITATGE

Dret a l'habitatge, vida en comunitat i gènere

Quan abordem el tema de les polítiques públiques relacionades amb l'habitatge, se sol pensar en els col·lectius més vulnerables de la societat, en situació o risc d'exclusió social, de manera que no s'arriba a abastar totes les seues implicacions i tot el seu potencial. Si bé és cert que, segons el PMICS d'Aldaia, els problemes que més al·lusions van rebre van ser els relacionats directament amb l'habitatge i que la gran majoria de les persones usuàries dels serveis socials tenien o havien tingut algun tipus de dificultat en relació amb aquest tema, l'accés a l'habitatge també afecta a les persones que no arriben als serveis socials.

L'administració i la societat necessiten fer un gran esforç per canviar la perspectiva, deixant de concebre el dret a l'habitatge exclusivament des del punt de vista de l'exclusió social, per a concebre'l com un dret universal, al mateix nivell que l'educació o la sanitat. Així, l'article 47 de la Constitució Espanyola estableix que "Els poders públics promouran les condicions necessàries i establiran les normes pertinents per a fer efectiu aquest dret, regulant la utilització del sòl d'acord amb l'interès general per a impedir l'especulació".

A més, les polítiques d'habitatge haurien de tindre en compte no només que es garantira l'accés a una vivenda digna, sinó també la forma de disfrutar-la, les condicions de tinença i la relació amb l'entorn i la ciutat, en igualtat d'oportunitats per a dones i homes de qualsevol edat i condició.

Des d'aquesta nova perspectiva, ens trobem que l'habitatge ja no només és cosa de serveis socials, sinó que estem davant d'un problema estructural que afecta a gran part de la societat, amb especial incidència en les dones: vivendes que no s'adapten a les unitats familiars que conformen la societat actual, infants i persones adolescents que no tenen un espai propi dins la vivenda, persones joves que no poden emancipar-se per falta treball o salaris insuficients, persones recent jubilades amb dificultats per mantindre el

lloguer, persones majors vivint soles i en aïllament social, dificultats per a mantindre el parc d'habitatge en bon estat, etc...

La perspectiva familiarista i l'èmfasi en la propietat privada de l'habitatge, tan característics del sistema capitalista i patriarcal, han dificultat que es visibilitze el tema de l'habitatge com un problema estructural i, per tant, que s'analitze de manera holística. Canviar aquesta realitat, atenent a la perspectiva de gènere, és necessari per tornar a posar a les persones en el centre i, així, poder garantir drets fonamentals a tota la societat.

Actualment, en els debats sobre la vida en comunitat, que a l'Estat espanyol es desenvolupen sobretot a Catalunya⁶⁹ i al País Basc, estan sorgint nous conceptes i paradigmes que conceben l'habitatge com una eina de foment de la vida en comunitat, de suport mutu i de l'economia social i sostenible⁷⁰, on crear xarxes socials fortes de suport mutu per a les cures personals i comunitàries. En aquests debats, s'han plantejat i posat en pràctica noves formes d'accés i de tinença de l'habitatge com la cessió d'ús, una alternativa a la compra i al lloguer de la propietat privada, i estan redefinint-se conceptes com el de família. De fet, l'INE aclareix que "l'adjectiu familiar no ha d'interpretar-se com que s'exigeix que els habitants de l'habitatge hagen d'estar sempre emparentats entre sí. Per a ser exactes caldria usar un adjectiu relatiu a llar, en comptes de família, però s'ha preferit mantindre la denominació tradicional per a no donar la sensació que s'està canviant essencialment de concepte, que no és el cas".

En relació amb aquesta qüestió, el *SET 07 per a introduir la perspectiva de gènere en el procés urbà* detecta quatre punts clau que generen bretxes de gènere en el dret a l'habitatge. En primer lloc, l'oferta residencial i les tipologies d'habitatges responen a estructures familiars tradicionals de quatre o cinc membres (parella jove amb fills), que no s'ajusta a la diversitat d'unitats de convivència existents en l'actualitat.

Un segon punt clau és que el disseny de l'interior dels habitatges respon a principis patriarcal, relegant els espais per a les tasques domèstiques a zones secundàries o accessòries i

⁶⁹ Consell Nacional de Joventut de Catalunya, [Models alternatius d'accés i tinença de l'habitatge](#) [Recuperat 05/02/2021]

⁷⁰ Sara Borrell, ["3 projectes d'habitatge cooperatiu en cessió d'ús"](#), Xarxanet, 13 d'agost de 2021. [Recuperat 05/02/2021]

sempre amagades. A mode d'exemple, en tot habitatge la cuina és un àmbit fonamental, no obstant això, amb els anys s'ha anat sacrificant significativament la seua superfície en les vivendes, modificant la manera de preparar el menjar: només és possible que en ella romanga una persona, que generalment és la dona. En el cas de famílies monomarentals, les dificultats es multipliquen. La feminització d'aquest espai es fa patent i impedeix la igualtat d'oportunitats en l'àmbit privat.

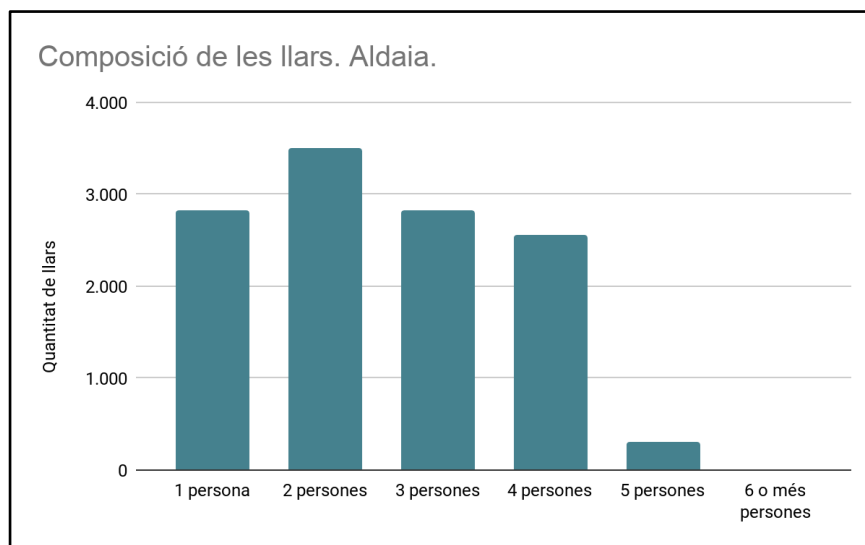
Un tercer punt clau se centra en la dificultat de les dones, majoritàriament, per a accedir a l'habitatge en propietat o lloguer. Aquest és el cas de les persones joves que no es poden emancipar, entre les quals hi ha un major nombre de dones que d'homes.

El quart punt clau se centra en l'aïllament i soledat de les dones, entenent-la des de dos punts de vista diferents: d'una banda, la dificultat de dur a terme les tasques reproductives i de cures quan no es disposa d'ajuda (cas de famílies monomarentals) i, per l'altra, la recent detecció que hi ha un nombre creixent de dones majors que viuen soles en habitatges no adaptats a les seues necessitats, que els impedeix gaudir d'una certa autonomia en un període més prolongat.

Considerem, doncs, necessari, abordar el tema de l'estructura de les llars per tal de poder analitzar l'adequació de l'habitatge a aquesta realitat.

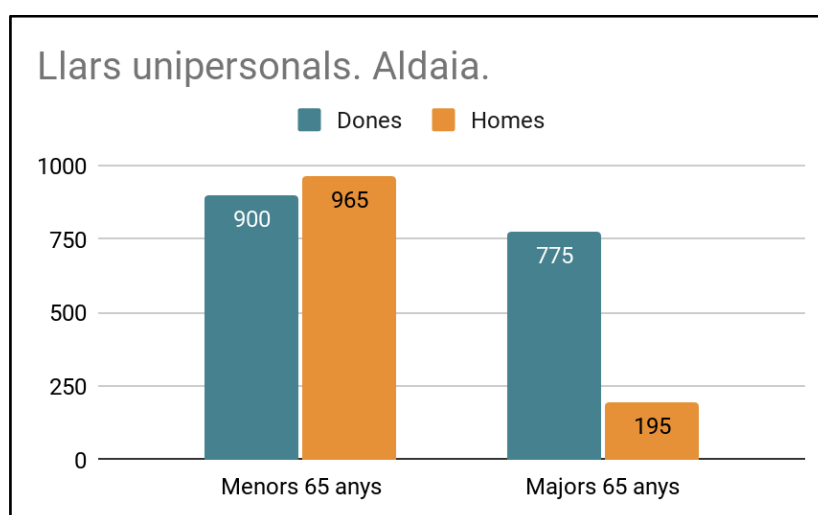
Adequació de l'habitatge a les unitats familiars d'Aldaia

Segons dades de l'INE per a 2011, la tipologia de llar més habitual en Aldaia la formen 2 persones (3.499 llars), seguida de les llars amb 1, 3 i 4 persones (2.832, 2.826 i 2.559 llars, respectivament).

Font: Censos de població i vivenda, Aldaia. Grandària de la llar. INE (2011)

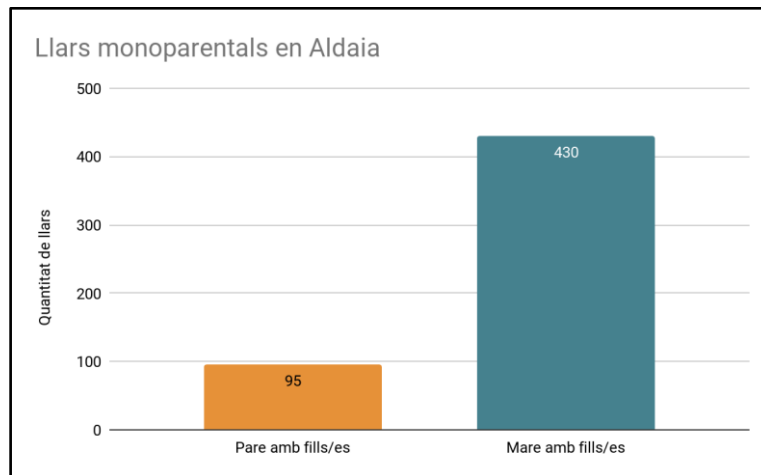
Quant als perfils que formen aquestes llars, acudim de nou a dades de l'INE sobre Aldaia. Pel que fa a les llars d'una sola persona, trobem que el grup de menys de 65 anys no presenta diferències substancials per sexe, amb 900 dones i 965 homes que viuen a soles. En canvi, si atenem al grup de població de més de 65 anys, les llars formades per una sola dona major de 65 anys suposen el 79,90%, font al 20,10% que suposen les llars formades per un sol home.

Font: Elaboració pròpia amb dades de l'INE Censos de població i vivenda (2011)

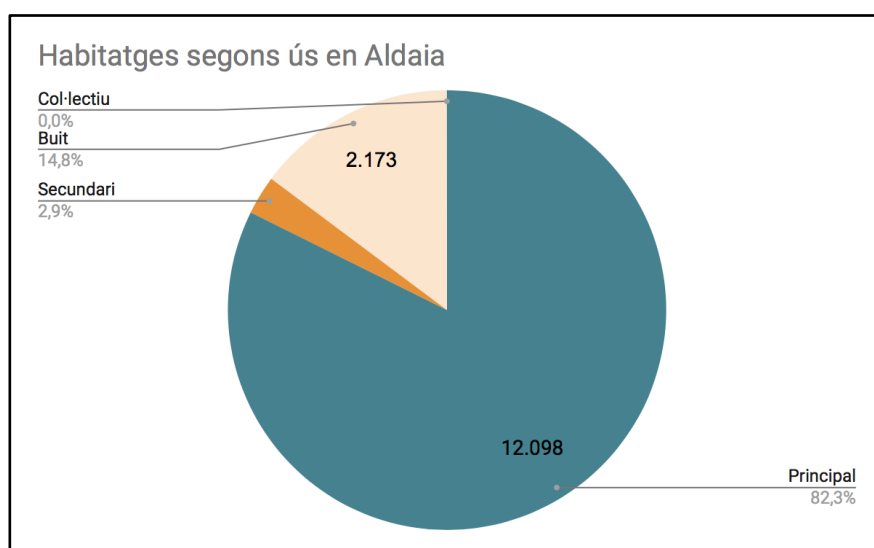
Pel que fa a les llars amb dues persones o més, trobem que en Aldaia la gran majoria són parelles amb filles/fills, suposant un 33,8% sobre el total de llars, seguides de les parelles

sense filles/fills, que són el 20,8%. Pel que fa a les famílies monoparentals amb fills/es menors de 25 anys, aquestes representen un 4,3% de les llars. D'aquestes, 430 eren famílies monomarentals, front a les 95 encapçalades per un home (82% i 18%, respectivament).

Font: Censos de població i vivenda, Aldaia. Tipologia de nucli. INE (2011)

Si ens fixem ara en la tipologia d'habitatges, trobem que Aldaia és un municipi residencial, on el 82'3% de les vivendes (12.098) del seu parc es destinen a primera vivenda, tan sols 421 vivendes (2,9%) es destinen a segona vivenda i 4 a vivenda col·lectiva.

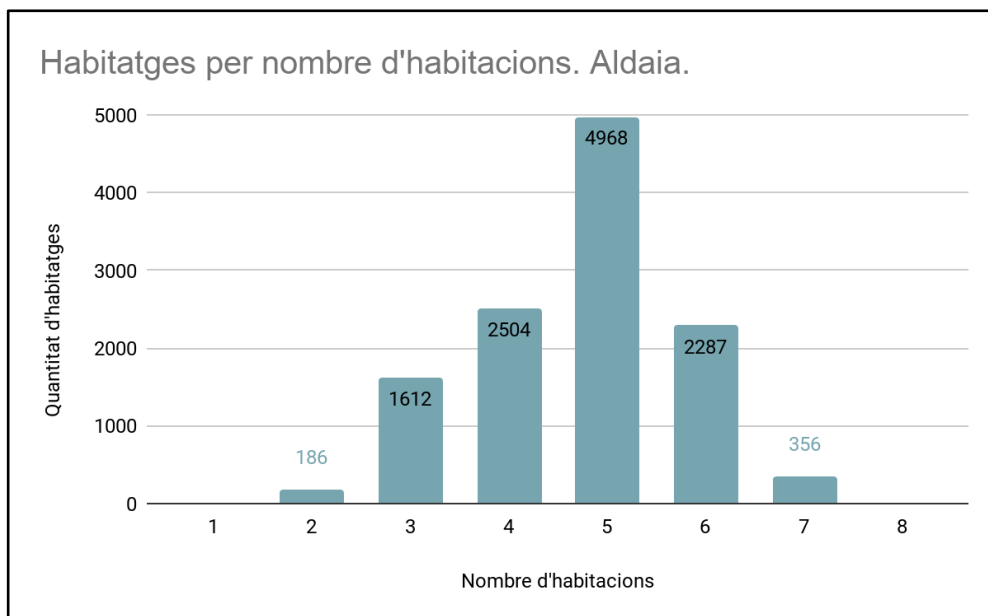

Font: Elaboració pròpia amb dades de l'INE. Censos de població i vivenda, Aldaia 2011.

En aquest gràfic es mostren també la quantitat de vivendes buides d'Aldaia, situant-se prop del 15% del total (2.173 vivendes). Contràriament, el Pla d'Inclusió considera que una dada més real estaria entre les 1.000 i 2.000 vivendes buides al municipi.

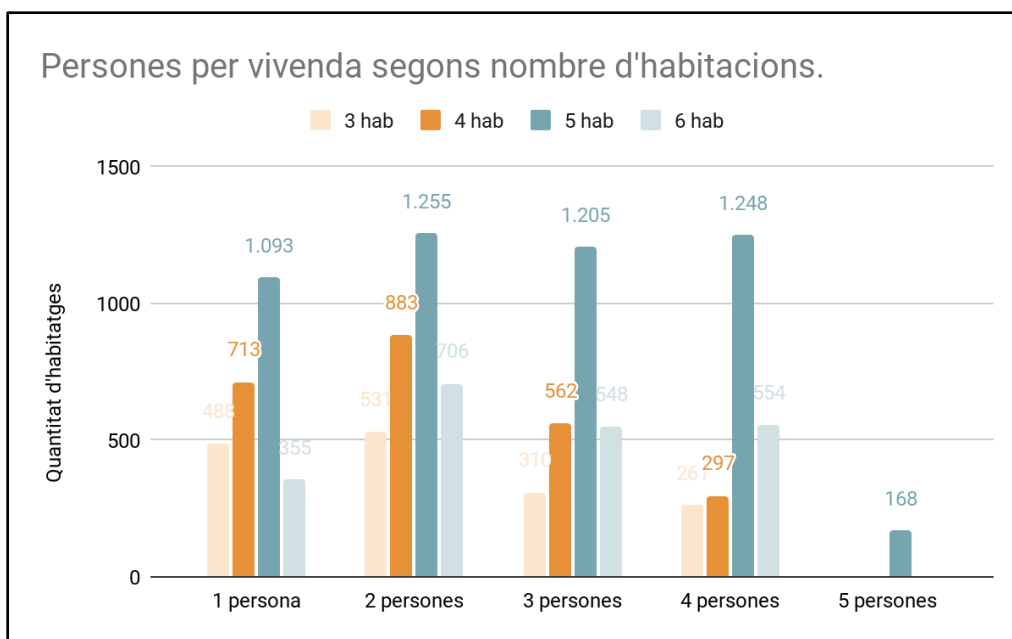
Segons l'última estadística de 2011 de l'INE, Aldaia té un total de 14.696 vivendes i una població de 32.204 habitants registrada al 2020, pel que obtenim una tasa de 2,19 persones per vivenda. Tenint presents només les vivendes destinades a primera vivenda, la tasa puja fins a 2,66 persones per vivenda. Dades de Càritas Aldaia situen la mitjana en 3,3 persones per llar, tenint en compte les seues atencions.

En el gràfic següent, observem el nombre d'estàncies dins d'una vivenda, tenint en compte la cuina i el bany. Observem que la vivenda més extesa és aquella amb 5 habitacions (42%), seguida de la de 4 habitacions (21%), la de 6 habitacions (19%) i la de 3 (14%).

Font: Cens de població i vivenda, Aldaia. N° de habitacions en vivendes. INE (2011)

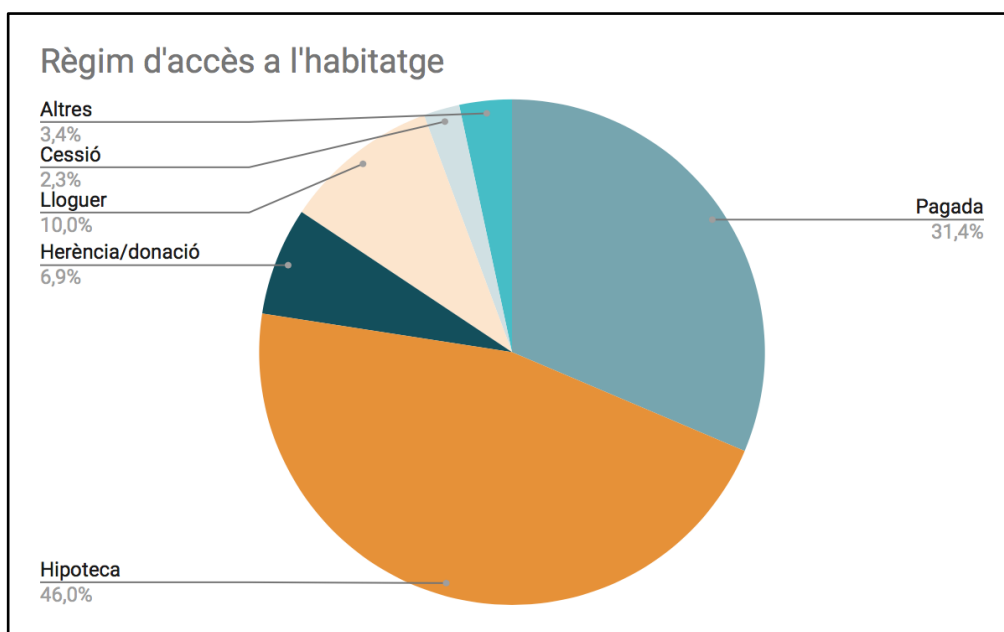
En el següent gràfic (INE, 2011), observem quantes persones viuen en cada vivenda segons el nombre d'habitacions que té, sent les vivendes de 5 habitacions les més triades per tots els nuclis familiars. Les de 4 habitacions allotgen a nuclis familiars d'1 i de 2 persones sobretot.

Font: Cens de població i Vivenda, Aldaia. Tamany de la llar i nombre d'habitacions. INE (2011).

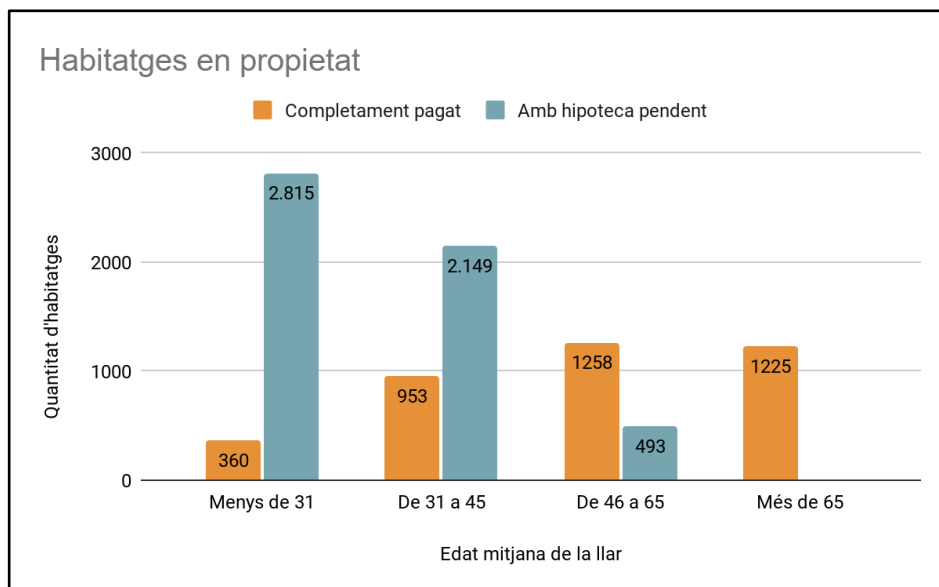
En aquest punt, el Pla d'Inclusió afirma que un 18% de les vivendes estan infrautilitzades, front al 9% de sobreutilització.

Quant als tipus de tinença i accés a la vivenda, de nou amb desde de l'INE de 2011, el 46% d'habitatges es trobaven en propietat amb hipoteques pendents i el 31% en propietat per compra completa. D'altra banda, només el 10% ho feien en règim de lloguer.

Font: Cens de població i Vivenda, Aldaia, Règim de tinença. INE (2011).

La major quantitat de vivenda en propietat completa estava en mans de persones de més de 45 anys, mentre que les hipoteques per compra de vivenda estaven a mans de persones de menys de 45 anys, especialment de persones de menys de 31 anys.

Font: Cens de població i Vivenda, Aldaia, Règim de tinença per edat. INE (2011).

https://www.ine.es/jaxi/Datos.htm?path=/t20/e244/viviendas/p04/I0/&file=mun00_09.px (4)

Aquests percentils han patit variacions des d'aleshores, d'acord amb les crisi que han anat succeint-se, la més recent la crisi d'emergència sanitària per la COVID-19. Amb la

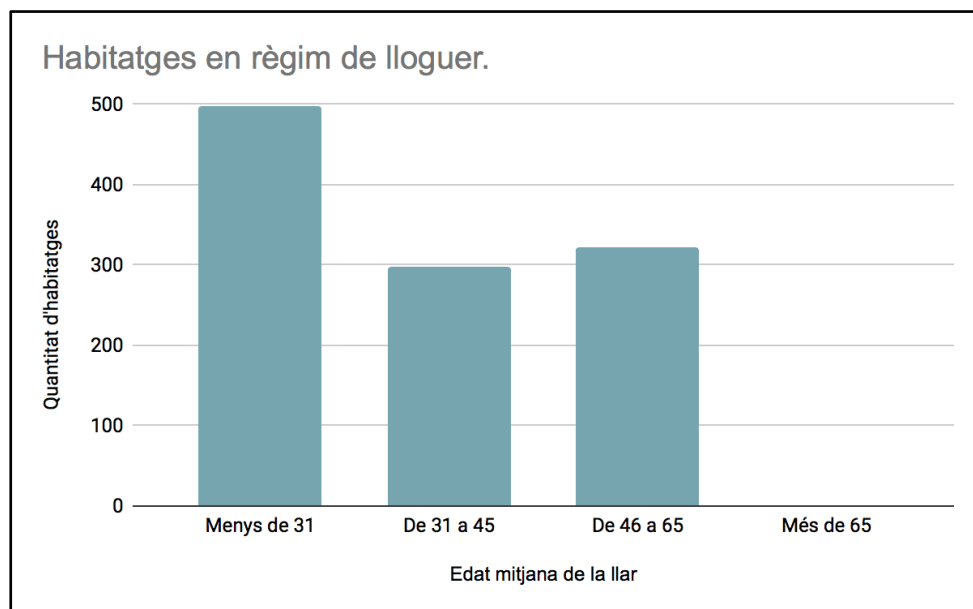
qual cosa es preveu que s'haurà produït un descens en la tinença amb hipoteques a causa dels desnonaments i haurà pujat l'accés per lloguer.

El Pla d'Inclusió apunta a que, segons l'*Estudi d'habitatge i exclusió a Aldaia* elaborat en 2017, un 17% de les persones usuàries de recursos de serveis socials destinen entre el 60-80% de les seues ganàncies a pagar la seua vivenda, mentre que un 25% destina entre el 80%-100% del total d'ingressos entrants en la seua unitat familiar.

Quant als preus de compra, el Pla d'Inclusió afirma que l'habitatge en venda a Aldaia tenia un preu mitjà de 90.000 euros en 2018, any de que data el diagnòstic. Per realitzar una xicoteta baremació actual, hem recorregut als portal immobiliaris Idealista i Fotocasa. Idealista conté 320 pisos i apartaments a la venda en Aldaia, el preu mitjà dels quals ronda els 110.000 euros. Fotocasa conté 382 vivendes a la venda en Aldaia i el preu mitjà es troba entorn als 105.600 euros. Es pot comprovar que ha pujat lleugerament el preu de venda de la vivenda en Aldaia. Tornant al Pla d'Inclusió, aquest afirma que els preus més elevats per metre quadrat en Aldaia es troben a la Zona Nova (TAMA) i a la Zona Sud (Matilde Salvador), mentre que els preus més baixos amb gran diferència es troben a la zona centre i al Barri del Crist.

Per últim, quant a les dades de vivendes en règim de lloguer, el Pla d'Inclusió afirma, de nou fent referència a l'*Estudi d'habitatge i exclusió a Aldaia*, que l'oferta de lloguer és, com en la resta de municipis de l'entorn, baixa en quantitat i, del total d'ofertes, només un 26,9% és considerat assequible (menys de 400 euros mensuals).

Per edats, comprovem que les persones de menys de 31 anys són les que més recorren a l'accés a vivenda per lloguer.

Font: Cens de població i Vivenda, Aldaia. Lloguer per edat. INE (2011).

Com hem vist anteriorment, el nucli familiar tradicional (parella amb filles o fills al seu càrrec) segueix sent la tipologia més comú en Aldaia. Sorpren l'augment de llars compostes per una parella sense filles/fills, les quals segueixen de prop a la tipologia tradicional de llar, anteriorment mencionada. També destaquen el nombre creixent de llars monomarentals/monoparentals, sent una dona al front de la llar en la majoria dels casos, moltes d'elles usuàries de serveis socials.

D'altra banda, les vivendes més nombroses són les que tenen 5 habitacions (contant cuina i bany) i són utilitzades tant per unitats familiars de 5 persones com per unitats unipersonals. De la mateixa manera que ho fa el Pla d'Inclusió, es pot afirmar que, per una part, hi ha vivendes infrautilitzades en els casos d'unitats familiars d'una o dos persones i, per altra part, vivendes sobreutilitzades, on l'espai per persona arriba a ser escàs.

Encara que la família nuclear (parella amb fills/es) continua sent dominant, les formes de família i de convivència no són ja les mateixes que fa vint anys. Moltes persones viuen soles, voluntària o forçosament, unes altres estableixen relacions personals o familiars diferents i flexibles, i altres ho farien si el mercat de l'habitatge no fóra tan rígid. És evident

que les vivendes no s'adapten als nous nuclis familiars que conformen Aldaia ni, per tant, a les seues necessitats.

Es fa patent la necessitat d'estudiar aquestes noves realitats per poder oferir un parc d'habitatge dispers per Aldaia, heterogeni i inclusiu, que promoga la igualtat d'oportunitats entre homes i dones i que s'adapte a les realitats econòmiques i a les necessitats d'ús i espai dels nuclis monomarentals, dones joves que vulguen emancipar-se, parelles sense criatures i dones major que viuen soles.

Els dissenys tradicionals de vivenda perpetuen els valors patriarcals, fomentant la divisió sexual del treball també en l'àmbit privat i en la vida familiar. Així, les tasques domèstiques i de cures, que s'adjudiquen a les dones, queden relegades als espais més menuts de la casa o residuals, en l'intent d'amagar-les per no respondre a estàndards estètics i de disseny. D'aquesta manera, aquest engranatge perfecte col·labora en la invisibilització constant d'aquestes activitats, tornant-se cada vegada més ingrates i solitàries i afectant directament l'autoestima de les dones.

A mode d'exemple, la cuina és un espai que, amb els anys, s'ha anat reduint en el disseny de les vivendes, en benefici dels espais de descans i oci com el saló. Aquest fet impedeix que en la cuina puga cabre més d'una persona, pel que perd la seua funció socialitzadora i d'oci. A més, si ens posem en la situació d'una família monomarental amb filles o fills xicotets, sent que la cuina no sol tindre visual directa amb el saló, la dona tindrà problemes per vigilar les criatures mentre aquestes estiguen jugant en el saló. El mateix succeeix amb estendre la roba. Aquesta tasca no sol tindre un espai específic per a dur-se a terme i sempre resulta difícil i incòmoda. A més, les normatives urbanístiques prohibeixen que es puga estendre en la façana, per la qual cosa queda doblement invisibilitzada. El País Basc va elaborar una llei que promovia la igualtat en el disseny de les vivendes, facilitant les tasques domèstiques i de cures amb mesures com aquesta: "L'espai per a cuinar tindrà preferentment les dimensions de cuina menjador, en defecte

d'això l'espai es dissenyarà confrontant amb el menjador de manera que pugui unir-se de manera directa i/o tindre una connexió visual directa"⁷¹.

Atenent a la perspectiva de les criatures, les vivendes no estan adaptades per a elles. L'escala sobredimensionada dels espais i del mobiliari no facilita el desenvolupament de les capacitats motores, de sentits i intel·lectuals de les criatures.

Atenent a la perspectiva de les persones amb diversitat funcional, molt poques vivendes segueixen els criteris d'accessibilitat universal, ja que la llei que obliga a fer-les accessibles és més recent. Amb la nova llei d'accessibilitat universal, un percentatge de vivendes d'un edifici nou ha de ser accessible, però avui en dia són pràcticament nul·les les promocions de nova planta a causa de la crisi de la COVID-19. A més, el col·lectiu que defensen la filosofia de vida independent i la no segregació de persones en funció de la seua diversitat funcional, reivindiquen que totes les vivendes complisquen amb aquests criteris i no només un percentatge d'elles, ja que això limita el seu dret a l'elecció de residència, les seues relacions socials, d'oci o familiars, per exemple si impliquen visites a altres domicilis. Les llars amb alguna persona amb discapacitat poden arribar a gastar fins a 6.000€ anuals més en habitatge que les llars sense cap persona amb aquesta condició, amb un diferència en la compra d'habitatge de fins 100.000€, en alguns casos⁷².

Atenent a les persones majors, trobem que en Aldaia el percentatge de dones majors vivint soles és prou alt. En l'apartat d'economia per a la vida ja hem tractat el tema de la soledat no desitjada. En relació a l'espai interior de la vivenda, aquestes es troben vivint en pisos grans, que en un passat van allotjar a famílies de 4, 5 i més persones. Avui en dia, elles soles habiten una superfície molt gran que es queda infrautilitzada.

Podem afirmar que en Aldaia les vivendes no s'adapten a les unitats familiars que conformen la societat actual: infants i persones adolescents que no tenen un espai propi

⁷¹ Pedro Gorospe, "[El Gobierno vasco se mete hasta la cocina para promover la igualdad](#)", El País, 19 de setembre de 2019, [Recuperat de 06/02/2021].

⁷² Jiménez Lara, A. i Huete García, A. (2011), [Estudio sobre el agravio comparativo económico que origina la discapacidad](#), Universidad Carlos III, pp. 5 i 6.

dins la vivenda, persones amb diversitat funcional que no tenen espais accessible i dones majors vivint soles i en aïllament social en cases sobredimensionades per a elles.

Es podria valorar realitzar una guia o document de recolzament per a la ciutadania i, en concret, per a les persones professionals del sector de la construcció per a que a l'hora de dissenyar vivendes o reformar-les, tingueren en compte tots aquests aspectes comentats que apliquen la perspectiva de gènere⁷³ o estudiar la possibilitat de fomentar altres tipus de convivència que promoguen un millor aprofitament dels espais existents en les vivendes, noves relacions de suport mutu i cures comunitàries, l'apropament intergeneracional contra la soledat no desitjada, etc.

Bretxes de gènere en el dret a la vivenda

La primera bretxa a destacar és la problemàtica creixent en la dificultat per a emancipar-se que estan trobant les persones joves, de nou trobant una major incidència en les dones joves. A l'Estat Espanyol, només el 18,7% de les persones joves espanyoles s'havien emancipat a finals de 2019, 0,3 punts percentuals menys respecte a l'any anterior, segons dades publicades pel Consell de la Joventut d'Espanya (CJE) en l'última edició de l'Observatori d'Emancipació Juvenil (OBJOVEM)⁷⁴. El mateix estudi, reflecteix també que la població d'entre 30 i 34 anys ha experimentat una caiguda de 2,6 punts percentuals en la taxa d'emancipació, passant del 71,8% en 2018 al 69,2% en l'actualitat.

En funció del sexe, la major diferència quant a les trajectòries d'emancipació es troba en la creació de llars unipersonals, perquè en el cas dels homes és del 23,8% enfront del 12,9% en el cas de les dones joves, que tendeixen a independitzar-se juntament amb altres persones (no s'analitzen els motius d'una diferència tan significativa). També es

⁷³ Ayuntamiento de Fuenlabrada (2007), *Viviendas que concilian. La perspectiva de género aplicada a las viviendas de nueva construcción*. [Recuperado 06/02/2021]

⁷⁴ Consejo de Juventud de España, INJUVE (2019). *Observatorio de Emancipación. Balance General*. 2º semestre 2019 [Recuperat 06/02/2021]

mostra que són les dones les qui mostren unes majors taxes d'emancipació per damunt dels homes, revertint aquesta tendència a mesura que augmenta el nivell d'estudis.

Com senyalem en l'anàlisi socioeconòmica, l'atur de la població menor de 25 anys està disparada, castigada més durament per la crisi econòmica, afectant en especial les dones més joves. Al Comunitat Valenciana, l'atur d'aquestes va arribar a situar-se en el 55,4% en 2015, baixant fins al 32,6% actual, encara prop d'onze punts per damunt de la taxa d'atur masculina (21,7%).

A aquestes dificultats econòmiques s'hi ha de sumar la pujada del preu del lloguer, la pujada del preu de venda de les vivendes i la impossibilitat d'accedir a una hipoteca, condicions que les obliguen a allargar l'estància en el domicili familiar.

Una segona bretxa la trobem en les persones pensionistes, les quals presenten greus problemes econòmics. Segons el Pla d'Inclusió, per a aquestes existeix una significativa distorsió entre els seus ingressos regulars i l'augment del cost de la vida. Encara que la majoria de les persones pensionistes jubilades en Aldaia gaudeix de posseir un habitatge en propietat, el risc d'exclusió d'aquest col·lectiu augmenta molt quan viuen de lloguer, ja que la jubilació suposa una disminució important de la seua capacitat adquisitiva, mentre que els preus dels lloguers continuen el seu ascens.

Un altre grup que troba barreres i dificultats per mantindre la vivenda és aquell que es troba en risc de desnonaments. En una de les entrevistes se'ns afirma que els perfils més comuns en risc de desnonament en Aldaia són les famílies monomarentals (dones amb 3 o 4 fills, a vegades de diferents pares), parelles amb filles i fills que no són comuns a la parella o nuclis en que una persona de la parella és immigrant.

La crisi de la COVID-19, ha deixat a molta gent sense treball i, per tant, sense ingressos estables i constants. Hi ha alguns nuclis amb problemes per mantindre el lloguer i arribar a final de mes. Si bé no tenim dades oficials del nombre de desnonaments en Aldaia, de les entrevistes hem extret que hi ha hagut un augment de persones propietàries que estan acudint als jutjats per problemes amb el lloguer. Tot i això, hi ha la percepció de que els mitjans de comunicació estan sent alarmistes amb el tema dels desnonaments i

dels *okupes*, ja que, si bé és cert que s'han paralytats molts desnonaments durant els mesos de confinament per la COVID-19, els casos acaben resolent-se, quasi tots a favor de les persones propietàries.

Una percepció comuna de les persones entrevistades és que els Serveis Socials d'Aldaia són molt eficients en buscar solucions per a les famílies desnonades, bé oferint-los una vivenda municipal o amb ajudes econòmiques per fer front al lloguer o als pagaments de subministraments (aigua, llum, gas).

Banc d'habitatge municipal de l'Ajuntament d'Aldaia

Entre els habitatges socials de l'EVHa i els de l'Ajuntament d'Aldaia, la ciutat disposa d'un banc d'habitatge social, escàs i concentrat en certes zones, cosa que podria derivar en fenòmens de *guetificació*, com explica el Pla d'Inclusió. En concret, el banc d'habitatge social de l'Ajuntament és gestionat des de Serveis Socials, però el seu manteniment és responsabilitat del departament d'Urbanisme. Aquest fet es menciona com un punt dèbil a revisar, donat la perspectiva àmplia de concebre aquest banc d'habitatge com un servei a la ciutadania enlloc de com un recurs de Serveis Socials.

El Pla d'Inclusió comenta que en el seu moment els habitatges socials es van construir en parcs acumulats i es van adjudicar als estrats més exclosos. Les conseqüències d'aquesta planificació són evidents: s'han creat xicotetes zones on la falta de mixtura social provoca conflictivitat i *guetificació*, retroalimentant-se les situacions d'exclusió. Un exemple molt marcat és el Barri del Crist o les *finques roges* del Barri del Crist. També trobem el carrer Juan de Austria, on es concentra pobresa i ocupació de vivenda; La Pedrola i les vivendes de Lope de Vega, zones degradades amb edificis de vivenda social on conviuen llars pobres; la zona del Barranquet Alt, per ser un grup de vivendes aïllat de tot recurs i comerç que integre i cohesione el barri; per últim, les zones del Barrio de los Desamparados, el carrer Fernando Narbón, la Plaça Virgen de la Victoria i alguns punts del centre històric, per tractar-se de zones d'edificis en mal estat on han baixat els preus

del lloguer i ha sigut habitat per llars sensibles a la exclusió, en especial unitats familiars immigrants.

Es té la sensació de que, amb els anys, s'han dispersat els nuclis de pobresa. De fet, el 50%-60% de les persones que atén Càritas provenen del centre històric i no tenen a cap provinent de La Pedrola.

Ara mateix, en l'adjudicació de vivenda pública es dona prioritat a les dones víctimes de violència de gènere, als nuclis familiars desnonats i als nuclis familiars amb menors en risc. Per al primer cas de violència de gènere s'afirma que sempre es té una vivenda disponible per atendre a la dona, fins i tot el els casos en que no hi ha una denúncia interposada. A més, s'està elaborant un nou reglament per a l'adjudicació d'aquestes on s'inclouran nous aspectes com ara els nuclis familiars monomarentals, els nuclis familiars nombrosos, el nivell de renda i la diversitat funcional. En un percentatge molt elevat, les adjudicatàries són nuclis familiars monomarentals.

Es manifesta que les vivendes en propietat de l'Ajuntament no són suficients, però que augmentar-les dificultaria la seua gestió. Algunes de les vivendes socials estan ocupades des de fa molt de temps i no hi ha hagut relleu, cosa dificulta saber qui les habita i donar resposta a casos que podrien ser més urgents de solucionar. El Pla d'Inclusió afirma també que falta més habitatge públic, donades les necessitats de la població. "Hi ha molta gent en llista d'espera i es percep una certa discriminació en les concessions. També falten habitatges d'acolliment per a casos d'emergència".

D'altra banda, quan es pregunta per la vivenda buida, es comenta que la majoria d'aquestes es troben a mans de grans tenedors o promotors que no han acabat la promoció.

Per la seua part, en el full informatiu de La Quarta Pota apareixen els serveis ofertats per l'Oficina Municipal de la Vivenda de l'Ajuntament d'Aldaia. Aquests són: serveis d'assessoria legal, vivendes socials municipals, vivendes socials de l'entitat valenciana d'habitatge i sol (EVHA), ajudes municipals per al lloguer i hipoteca, ajudes municipals a l'emancipació de joves, suport amb la tramitació d'ajudes al lloguer de la Generalitat

Valenciana, realització d'estudis sobre la situació de la vivenda en Aldaia i actuacions davant de desnonaments. No es té constància que s'estiguen ofertant tots ells.

Com a servei extern de l'Ajuntament, trobem Ciudad de la Esperanza, propietat de l'Església catòlica. És un allotjament per a la gent sense llar amb 180 places només per a homes, la majoria estrangers. Es creu que haurien d'acceptar també a dones, ubicant-les en un mòdul separat, però es comenta que solen haver problemes quan hi ha dones. Des de l'Ajuntament volen plantejant un conveni de places, tot i que ja col·laboren i els deriven alguns casos.

En una de les entrevistes realitzada a una tècnica del departament de Serveis Socials, se'ns afirma que les dones migrants estan més predisposades que les autòctones a compartir pis, punt que es recalca com a molt positiu ja que fomenta la creació de xarxes socials fortes i de confiança entre dones, així com la vida en comunitat. Per abordar aquest tema i potenciar-lo, una de les propostes comentades es destinar una de les vivendes socials a dones perquè compartisquen pis, com per exemple la convivència de xiques que van a eixir d'acolliment familiar.

Per finalitzar, seria recomanable canviar el punt de vista i concebre l'habitatge com un servei a la ciutadania i explorar alternatives als models tradicionals que fomenten desigualtats i discriminacions. Així doncs, el foment de nous models d'accés i de tinença, noves condicions de manteniment i de relació amb la ciutat i amb el veïnat fomentaria la creació de xarxes socials fortes i de suport mutu que posarien les cures al centre de la vida. És el camí a seguir en el desenvolupament d'una Aldaia inclusiva, accessible, segura i sostenible.

7. SALUT I BENESTAR

El IV Pla de Salut de Comunitat Valenciana 2016-2020 constitueix el marc estratègic de planificació i programació de les polítiques de salut per a aquest període a nivell autonòmic, entenent la salut com un dret elemental que cal garantir per a totes les persones i com un actiu per al desenvolupament econòmic i social del territori⁷⁵.

Una de les aportacions que realitza aquest Pla és la definició explícita d'un marc conceptual que ha d'actuar com a principi rector de les polítiques de salut. Un dels component principals d'aquest marc és el model de determinants socials de les desigualtats en salut, el qual parteix de la realitat constatada que la salut i la malaltia són el resultat de la interacció de diversos factors i de la influència que hi exerceix la posició que cada persona ocupa en la societat. Les oportunitats i eleccions que realitzem diàriament estan condicionades per la nostra situació socioeconòmica, nivell d'educació, lloc de residència i habitatge, situació i entorn laboral, relacions socials i familiars, així com per l'accessibilitat als serveis sanitaris. Tots aquests aspectes, que tenen a veure amb l'organització social i les condicions de vida, influiran i delimitaran les possibilitats sobre l'adopció d'uns estils de vida més o menys saludables, com ara l'alimentació, la utilització de l'oci, les relacions socials, el consum, etc.

El gènere és, evidentment, un d'aquests determinants socials de la salut. Hem vist al llarg d'aquest diagnòstic com dones i homes presenten desigualtats en quant a les càrregues de treball de cures, el temps disponible per a activitats d'oci i esportives o per a la participació en la comunitat, el risc de pobresa i exclusió social, l'accés al treball i a determinades ocupacions, la precarietat laboral, els nivells de formació, etc. Tot això influeix, com no podia ser d'una altra manera, sobre la seua salut. La violència de gènere també hi té un gran impacte. En aquest sentit, el IV Pla de Salut estableix com a línia estratègica *Enfortir l'equitat i la igualtat de gènere, reduir les desigualtats en salut i fomentar la participació*, que inclou objectius com la intensificació de les accions en

⁷⁵ Generalitat Valenciana. Conselleria de Sanitat Universal i Salut Pública (2016). [*IV Pla de Salut de la Comunitat Valenciana, 2016-2020*](#). [recuperat 28/02/2021]

detecció precoç i abordatge de la violència de gènere o promoure la participació de la ciutadania i l'apoderament de la població en temes de salut.

Una altra línia estratègia del Pla és *Cuidar la salut en totes les etapes de la vida*, prestant atenció especial a la salut infantil, l'adolescència i la joventut, a la salut sexual i reproductiva, i promovent un envelliment actiu. Es tracta d'una línia molt vinculada a algunes de les qüestions que hem repassat al llarg d'aquestes pàgines, per estar estretament relacionades amb la Igualtat. Temes com l'atenció a l'embaràs de dones en risc d'exclusió que realitza Càritas, l'acompanyament i les facilitats per a la lactància des de diferents iniciatives, la col·laboració del Centre de Salut amb escoles i instituts en temes de salut sexual, les assessories especialitzades en sexualitat i els paquets d'accions en centres educatius sobre hàbits saludables del consorci Joves.net, l'atenció i acompanyament a les persones majors per a vigilar aspectes com la medicació, la higiene bàsica o el seu benestar físic i emocional, o les campanyes de sensibilització en salut de Creu Roja, són tot exemples d'intervencions que, des de l'administració local i les entitats que actuen en el territori, contribueixen a desplegar el IV Pla de Salut.

És també interessant l'èmfasi que el Pla posa en l'autoestima i el benestar emocional en els diversos entorns de la vida, ja que està demostrat que entre els trastorns més freqüents diagnosticats es troben els problemes nerviosos i les depressions, que afecten en major proporció a dones (14,2%) que a homes (7,1%). L'exposició a factors de risc psicosocial s'associa a malalties que van des dels trastorns cardiovasculars, mentals, respiratoris, gastrointestinals, dermatològics, musculoesquelètics, immunitaris o endocrins. La combinació entre altes exigències i baix control o baixes compensacions que viuen moltes dones en el seu dia a dia són causa de molts d'aquests desordres. A més, la salut mental i l'educació sexual són dos temes que presenten un alt interès, junt amb l'alimentació saludable o les malalties greus (càncer, covid...) per part de les persones joves enquestades recentment per a l'elaboració del Pla Jove d'Aldaia⁷⁶. La salut mental, d'altra banda, cobra una especial rellevància en el moment actual, ja que la pandèmia i les seues conseqüències estan agreujant problemes d'ansietat i depressió ja existents i provocant l'aparició de nous casos, relacionats amb l'aïllament social, el dol per la pèrdua d'éssers estimats (per covid

⁷⁶ Ajuntament d'Aldaia, Gent Jove (2020), *Amplificaveu...*

i altres causes), la sobrecàrrega de cures, la pèrdua del treball, la incertesa, les dificultats per a mantindre actives les xarxes comunitàries de suport, etc.

És important assenyalar, doncs, que des d'aquesta perspectiva de reducció de les desigualtats en salut mitjançant l'atenció als seus determinant socials, les estratègies de millora de la salut s'han de regir pel principi de transversalitat en tots els àmbits de les polítiques públiques, el sector productiu i el tercer sector, liderades des del sector sanitari però no com a competència exclusiva d'aquest àmbit. Així, les administracions locals, per la seua proximitat a la ciutadania i les seues organitzacions, es converteixen en peça clau. És per això que sorgeix Xarxa Salut, una xarxa de municipis valencians adherits al IV Pla de Salut, per tal de dotar de coherència i harmonitzar els programes d'acció emanats des dels diferents àmbits territorials (estatal o supraestatal, autonòmic, municipal) i sectors (salut, educació, benestar social, urbanisme, medi ambient, etc.). El municipi d'Aldaia es va adherir a Xarxa Salut en novembre de 2019.

El IV Pla de Salut propugna també, com a element innovador, un canvi de paradigma que combina l'enfocament clàssic dels factors de risc d'emmalaltir i l'atenció a les persones quan estan malaltes, amb l'èmfasi en la salut positiva o el que s'ha anomenat l'enfocament dels actius en salut. Aquest enfocament consisteix a identificar aquells factors o actius en salut que promouen el benestar físic, psicològic i emocional en una comunitat, per tal d'enfortir-los i apropar-los a la població, sobretot als sectors de població que hi tenen més difícil accés. Un dels primers passos quan un Ajuntament s'adhereix a Xarxa Salut és l'elaboració d'un diagnòstic de necessitats en salut i un mapa d'actius en salut del municipi, per a la qual cosa la Conselleria convoca una línia de subvencions específica. No ens consta que en Aldaia s'hagen dut a terme encara aquestes accions. Seria recomanable, doncs, realitzar aquest diagnòstic i mapa d'actius, incorporant en el procés la perspectiva de gènere i comptant amb tots els agents i iniciatives que, com recordàvem més amunt, estan actuant ja com a actius en salut en el territori.

Per últim, per a abordar els principals reptes que plantegen els canvis vinculats al progressiu envelliment de la població i el predomini de les malalties cròniques, el IV Pla

de Salut aposta per una reorientació del sistema de salut per a afavorir una atenció integrada i continuada que combine els distints nivells assistencials i centre la seua atenció en les persones pacients i el seu entorn familiar. Cal recordar que la majoria de persones que atenen a aquest sector de població són dones i que això també té unes conseqüències sobre la seua salut, tant físiques com emocionals. Segons l'*Estudi poblacional sobre la tercera edat en Aldaia* al que fèiem referència anteriorment, les malalties més freqüents entre les persones majors del municipi són la hipertensió, el colesterol, problemes de circulació, deteriorament generalitzat que deriva en problemes de mobilitat, i els casos de demència i Alzheimer diagnosticats i en tractament. També són comuns els problemes de pròstata en la població masculina i els d'artrosi, artritis i osteoporosi en les dones⁷⁷. Colesterol i hipertensió són els dos problemes de major prevalença entre les dones valencianes i les hospitalitzacions per insuficiència cardíaca han patit un increment progressiu, més acusat també en les dones⁷⁸. Si bé l'esperança de vida és major entre les dones que entre els homes, l'esperança de vida lliure de malaltia crònica és de 50 anys per a les dones i de 51 per als homes⁷⁹.

D'altra banda, el Pla reconeix la necessitat de fomentant la prevenció i l'apoderament de la ciutadania a través de la participació i la incorporació d'actius en salut comunitaris. Gran part d'aquests enfocaments, tan positius per a la reducció de desigualtats en la salut de dones i homes, s'han vist truncats en gran part per la crisi sanitària que ha colpejat greument el nostre sistema sanitari i ha obligat a focalitzar esforços, personal i recursos materials en la lluita contra la pandèmia. A més, l'impacte de la COVID-19 sobre la salut de les dones està sent especialment greu, en ser majoria en el sector sanitari, primera línia de defensa contra la malaltia, així com per la seua major exposició a ser contagiades en el seu contacte estret amb persones dins de l'àmbit de l'atenció sociosanitària i domèstica, ja siga professional o familiar, o per l'augment de càrregues de cures

⁷⁷ López, A., Gómez Lluna, S. i Orea Trujillo, I. (2017), op.cit.

⁷⁸ Dades del Registre de mortalitat de la Comunitat Valenciana, Direcció General de Salut Pública, recollides al *IV Pla de Salut de la Comunitat Valenciana*, p. 81

⁷⁹ Viedma Gil de Vergara et alt (coord.) (2010), *Encuesta de salud de la Comunidad Valenciana 2010*, Conselleria de Sanitat Universal i Salut Pública. Direcció General de Salut Pública.

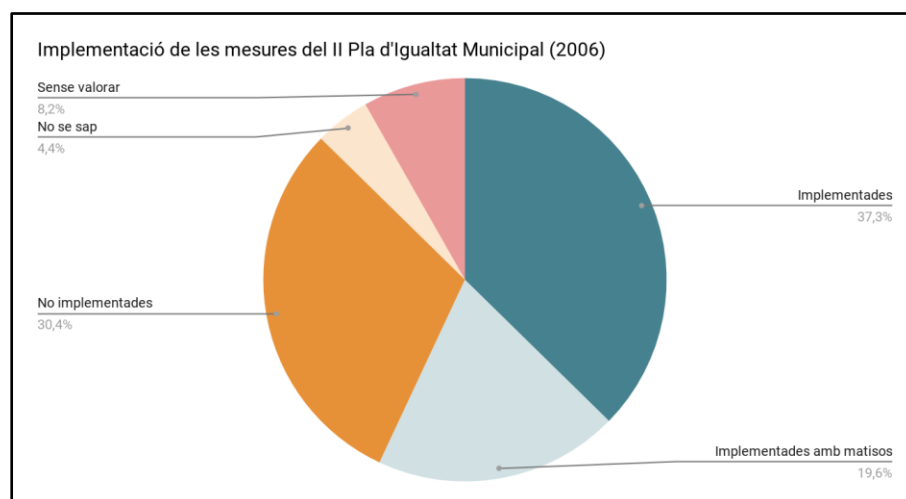
derivades de les restriccions sanitàries i el tancament de centres i serveis que atenen a persones dependents.

De nou les administracions locals, amb el suport del tercer sector, poden jugar un paper fonamental en reequilibrar aquesta situació. La manca de professionals del treball social en els Centres de Salut d'Aldaia es percep com un obstacle en aquest sentit, ja que sol ser aquesta figura la que actua de pont entre el sistema sanitari i la resta d'agents dels territoris. Seria recomanable reivindicar la seua incorporació.

8. L'AJUNTAMENT D'ALDAIA: SENSIBILITZACIÓ I TRANSVERSALITAT

Es detecta un important grau de sensibilització, motivació i coneixements sobre temes d'igualtat entre el personal tècnic entrevistat en determinades àrees de l'Ajuntament, en gran part derivat de la trajectòria prèvia de l'Ajuntament d'Aldaia en la implementació de polítiques d'igualtat. El primer Pla d'Igualtat Municipal es va aprovar en la legislatura 1999-2003, essent un dels ajuntaments valencians pioners en la posada en marxa d'aquest tipus d'estratègia, molt abans fins i tot a l'aprovació de la Llei d'Igualtat estatal.

El Segon Pla d'Igualtat Municipal, l'anterior a aquest que elaborem ara, data de 2006. Es tractava d'un pla molt complet i ambiciós, però alhora li mancava certa concreció per a poder executar-lo, mesurar la seua implementació i fer-ne un seguiment rigorós, tal i com han apuntat, amb la perspectiva i l'experiència que atorga el temps, algunes de les persones que van participar en la seua elaboració. Tot i així, de les 159 mesures que contemplava, se n'han executat (totalment o amb matisos) al voltant de 90, és a dir, gairebé un 57% del total, per la qual cosa ens atrevim a dir que el Pla ha tingut un alt grau d'execució, gràcies a l'esforç i la implicació activa de moltes persones de l'Ajuntament.

FONT: Elaboració pròpia a partir de qüestionari al personal municipal.

Eficàcia de les polítiques d'Igualtat

Com hem vist, el grau d'execució de l'anterior Pla va ser bastant alt. Una altra cosa és que l'impacte del Pla es puga valorar com a satisfactori, no tant perquè no ho siga, sinó per la manca de mecanismes i d'indicadors de seguiment. És difícil valorar l'impacte d'un Pla sense conèixer la situació de partida. Per això molts plans inclouen mesures relacionades amb l'estudi previ i exhaustiu de diversos aspectes de la realitat del municipi. En el cas del II Pla d'Igualtat Municipal d'Aldaia, les mesures que menys s'han dut a terme són precisament les d'aquest tipus, tal i com es pot comprovar en la següent taula:

MESURA	EXECUCIÓ
Actuació 1.1.4 Informe/diagnòstic sobre l'extensió del treball [remunerat i no remunerat] de les dones i la seua contribució a l'economia municipal.	No
Actuació 1.1.4 Informe/diagnòstic sobre els usos del temps i espai de les dones i els homes d'Aldaia.	No
Actuació 1.1.4 Informe/diagnòstic sobre com dones i homes participen en la creació i promoció cultural d'Aldaia.	Sí
Actuació 1.1.4 Informe/diagnòstic sobre la participació social i ciutadana de les dones d'Aldaia.	Parcialment o amb matisos
Actuació 1.1.4 Informe/diagnòstic sobre la pràctica de mujeres y hombres en las diferentes modalidades deportivas.	Parcialment o amb matisos
Actuació 1.1.4 Informe/diagnòstic sobre la pràctica de dones i homes en les diferents modalitats esportives.	Parcialment o amb matisos
Actuació 1.1.4 Informe/diagnòstic sobre les barreres amb les quals es troben les dones en l'accés al mercat de treball d'Aldaia.	Parcialment o amb matisos
Actuació 1.1.4 Informe/diagnòstic sobre l'ús que fan dones i homes dels Serveis Municipals (serveis socials, culturals, formatius, ocupacionals, consum,...).	No
Actuació 1.1.4 Informe/diagnòstic sobre les característiques de les unitats familiars en el municipi.	Parcialment o amb matisos
Actuació 1.1.4 Informe/diagnòstic sobre horaris escolars, laborals, comercials i serveis municipals de dones i homes.	No
Actuació 1.1.5 Elaboració d'una enquesta sobre l'ús de dones i homes de l'Oficina d'Informació Administrativa per a identificar les diferències existents en l'ús de temps horaris i espais.	No

Actuació 1.1.6 Difusió i ús de les estadístiques i informació desagregada per sexe entre els diferents departaments de l'Ajuntament d'Aldaia.	No
---	----

Sense conèixer la situació de partida, difícilment es poden portar a terme mesures com la 1.2.2: “Evaluación anual de la contribución que los programas municipales de promoción económica y bienestar social han tenido en la reducción de los desequilibrios entre mujeres y hombres en el mercado de trabajo”, que només s’ha pogut implementar parcialment.

Aquesta manca de seguiment de l’impacte de les seues accions és un problema compartit per la majoria d’administracions públiques espanyoles. Detectem, principalment, dues causes que expliquen aquesta dificultat. En primer lloc, hi tenim els obstacles per a recopilar, processar i analitzar de manera sistematitzada dades desagregades per sexe en els diferents camps d’actuació de les administracions públiques, malgrat la obligatorietat legal que hi estableix la normativa espanyola. Fins i tot els programes informàtics i bases de dades utilitzats a vegades són un problema per a realitzar aquesta tasca. És per això que l’anterior pla d’Igualtat contemplava com a mesura la “modificació de les bases de dades i fitxes de recollida d’informació perquè siga possible obtindre una anàlisi desagregada per sexe i ser utilitzat convenientment en tots els programes i serveis municipals”. El recent Pla Intern també recull la revisió i modificació dels mecanismes de recollida de dades desagregades per sexe.

Aquesta mesura pareix que s’ha implementat parcialment i que s’ha avançat en aquesta qüestió, tot i que encara queda camí per recórrer. Si bé és cert que hem pogut tindre accés a moltes dades desagregades per sexe, com la participació en els diferents programes de l’ADL, l’ús de la biblioteca, les fitxes d’inscripció a les instal·lacions esportives, l’assistència a activitats culturals, etc., encara hi ha alguns programes informàtics que no ho permeten (per exemple el de Serveis Socials), altres que sí ho permetrien però no es fa (com Policia), o departaments que sí recullen dades però no en tenen els procediments del tot sistematitzats, com Cultura. A banda, és necessari fer

extensiva aquesta recopilació de dades a les empreses de serveis externalitzats, com ha fet Joventut a través del plec de contractació de les activitats juvenils.

En segon lloc, hi trobem la manca del personal suficient per a abordar aquest tipus de tasques sense abandonar les responsabilitats del dia a dia, un problema que a més s'ha vist agreujat per la reducció progressiva de personal del sector públic dels darrers anys i per la manca d'adaptació de l'estructura dels ajuntaments als canvis econòmics i socials produïts en els darrers anys, amb departaments sobredimensionats i d'altres infradotats. Es disposa d'algunes dades, però no hi ha temps per a analitzar-les amb deteniment i fer un seguiment de la seua evolució. Per exemple, i continuant amb l'exemple de l'ADL, sabem quants homes i dones passen pels seus programes, però no sabem si aquest pas, a més llarg termini, està contribuint a reduir les desigualtats entre uns i altres en relació amb la seua inserció laboral. Caldria, doncs, comptar amb els recursos humans suficients per a poder abordar aquest seguiment amb garanties i continuïtat. Aquesta necessitat de reforçar el personal també es recollia en el PMICS, en àrees com ADL, Policia, Joventut i Serveis Socials, qüestió que s'ha tornat a posar damunt la taula en les entrevistes realitzades.

Amb el diagnòstic que presentem en aquest document, esperem haver contribuït a posar unes bases sobre les quals analitzar amb més profunditat aquesta realitat, pas imprescindible per a poder valorar l'impacte de les polítiques públiques en matèria d'igualtat. Caldrà invertir recursos, però, per tal de poder posar en marxa la maquinària d'anàlisi necessària per a fer-ho, bé siga amb la contractació de nou personal, o amb la contractació de suports externs.

Seria també recomanable millorar la coordinació entre departaments de l'Ajuntament. Per exemple, la difusió interna del nou Pla d'Igualtat Municipal també es detecta com una necessitat de millora respecte a l'etapa anterior. Si bé és cert que el Pla es va difondre entre el personal, amb uns tallers específics, alguns departaments només recorden haver-lo rebut per correu, depenent de la sensibilitat de cadascú el fet que després es llegira i s'incorporara en la pràctica al funcionament del departament. A més, les persones incorporades a la plantilla més recentment mostren un alt grau de desconeixement de

l'antic document. Des d'Aldaia Pròxima fins i tot afirmen que ni tan sols se'ls havia fet arribar.

D'altra banda, i pel que fa a l'eficàcia i la transversalitat de les polítiques d'igualtat, cal resalta que alguns departaments ja col·laboren i tenen una relació fluïda amb Igualta, com Cultura, Biblioteca, ADL (encara que la manca de temps i personal impedeix fer més coses), Festes, Serveis Socials, Joventut, Esports, Comunicació o Policia.

Un altre element positiu en aquest sentit és que es compta amb una agent de la Xarxa Valenciana d'Igualtat, de manera intermitent entre 2017 i 2018, fins que en 2019 s'incorpora ja de manera més estable a través de borsa de treball, cosa que sens dubte ajudarà a reforçar i donar un nou impuls a la transversalització definitiva de la igualtat a totes les polítiques públiques municipals, garantint una implementació òptima del present Pla. El Pla d'Igualtat Intern aprovat recentment recull l'afiançament d'aquesta figura mitjançant la seua inclusió en l'RPT de l'Ajuntament, reconeixent-la com a element clau per a la transversalitat de gènere a nivell intern, però també de cara a la ciutadania⁸⁰. L'ajuntament d'Aldaia també compta en l'actualitat amb la figura de promoció d'igualtat.

Per tal de millorar la coordinació, seria interessant posar en marxa una mesa tècnica general de polítiques públiques de l'Ajuntament, que es reunira, per exemple, trimestralment, de manera que hi haguera un major coneixement de les accions i programes d'altres àrees. Alguna de les persones entrevistades ens ha explicat que aquest tipus d'espai va existir en el passat, però es va interrompre per canvis polítics i que, a més, el personal es troba molt absorbit pel treball del dia a dia. Amb tot, considera interessant reprendre-ho. Pel que fa al Barri del Crist, aquest compta amb una estructura paral·lela que caldria integrar també d'alguna manera per a optimitzar esforços i recursos.

El desconeixement de l'anterior pla per una bona part del personal tècnic entrevistat demostra la necessitat d'aquest tipus d'espais d'intercanvi. La presència de l'agent

⁸⁰ El Pla d'Igualtat Intern de l'Ajuntament d'Aldaia 2020-2024 inclou també moltes de les mesures que l'anterior Pla d'Igualtat Municipal recomanava en relació al personal de l'Ajuntament, com les relacionades amb la conciliació i la corresponsabilitat, la presència equilibrada de dones i homes en tots els òrgans de decisió.

d'igualtat en aquest espai serviria per a garantir la transversalització de la igualtat i la implementació del Pla, i també per a conèixer de primera mà tot el que es fa a l'Ajuntament, detectar necessitats de formació o d'assessorament, etc.

A nivell extern, la col·laboració amb altres agents és bastant fluïda, i així ho destaquen moltes de les persones entrevistades. El treball amb el món educatiu en temes d'igualtat, per exemple, s'ha intensificat en els darrers anys, escoltant activament les necessitats detectades en els centres i aportant propostes al respecte, sobretot en forma de tallers i altres intervencions pedagògiques. Una de les entrevistades també ha apuntat, però, que hi ha un cert cansament entre l'alumnat per la gran quantitat d'activitats sobre igualtat. En aquest sentit, seria interessant formalitzar aquesta col·laboració, a través d'una o diverses meses externes de treball en Igualtat, a on es pogueren trobar diferents agents locals per a dissenyar un full de ruta compartit (figura CIC dels centres educatius, associacions que atenen i treballen amb col·lectius vulnerables, amb joves, centres de salut...), tal i com demanden algunes persones entrevistades. Potser això permetria reduir la quantitat d'activitats però alhora dissenyar, planificar i mesurar millor el seu impacte.

L'agent d'igualtat, present alhora en l'òrgan de coordinació intern de l'Ajuntament i en les respectives meses de treball, podria funcionar com a enllaç multilateral entre les polítiques de l'Ajuntament i l'acció dels altres actors en matèria d'Igualtat.

Formació en Igualtat

Moltes de les persones entrevistades apunten a la importància i la necessitat de millorar la formació en igualtat entre el personal de l'Ajuntament o fins i tot entre els càrrecs electes. En aquest sentit, l'anterior Pla recollia les següent mesures:

MESURA	EXECUCIÓ
Actuación 2.3.1 Formación sobre la aplicación de la Igualdad de Oportunidades entre mujeres y hombres dirigida al personal del Ayuntamiento.	Sí

Actuación 2.3.2 Realización de Formación especializada en la aplicación del enfoque integrado de género, dirigida a puestos directivos políticos y técnicos.	No
Actuación 2.1.2 Realización de acciones de formación y sensibilización sobre los derechos de las mujeres y el principio de igualdad, dirigidas a personas integrantes de equipos profesionales de intervención municipal.	Sí
Actuación 6.2.1 Organización de una acción formativa sobre la aplicación de Políticas de igualdad y enfoque integrado de género de asistencia obligatoria para las jefaturas de servicio de todas las concejalías y áreas de intervención municipal.	Sí
Actuación 6.2.3 Organización de acciones formativas sobre la aplicación del Enfoque Integrado de Género en todos los departamentos, concejalías y áreas de intervención municipal.	Parcialment o amb matisos

S'han dut a terme formacions en llenguatge inclusiu, impacte de gènere, ciberviolència o urbanisme feminista, accions amb una assistència considerablement elevada i valorades molt positivament pel personal entrevistat. Una d'elles fins i tot afirma que la formació rebuda li va suposar un abans i un després en la seua manera de concebre la seua feina i li agradaria que aquesta arribara a tot el personal de la seua àrea, la Policia. Comentar també que l'assistència a aquest tipus de formacions continua sent major entre les dones que entre els homes, segons apunten les dades d'avaluació dels cursos i tallers impartits.

Com a febleses, s'apunta el fet que les persones que decideixen fer la formació ho fan simplement perquè els interessa el tema, o que no hi ha formació pròpia de l'Ajuntament, només de Diputació o altres agents. La partida de formació de l'Ajuntament no s'utilitza, ja que s'acudeix a formacions externes. Algunes persones proposen fer aquest tipus de formacions obligatòries i altres que es valore en els processos de selecció de personal. Des de Joventut, per exemple, consideren que els requisits d'algunes ofertes de treball de l'Ajuntament no s'ajusten a les necessitats del lloc de treball, com el gradut escolar per a ser informador/a juvenil, tot i que els perfils de les persones que treballen en el departament sí compten amb una altra formació més adient, com per exemple Educació Social, i a més estan sensibilitzades en igualtat.

Entre les tasques assignades a l'agent d'igualtat, hi ha la realització d'una enquesta sobre necessitats formatives del personal. És una bona oportunitat per a dissenyar un programa de formació en igualtat, que incloga continguts més generals i altres específics per a les diferents àrees. Una persona de l'àrea d'esports, per exemple, demana formació sobre assetjament sexual perquè s'han trobat amb algun cas.

Comunicació

L'Ajuntament d'Aldaia té una política de comunicació potent amb capacitat d'arribar a molta gent a través dels mitjans de comunicació convencionals (premsa escrita, premsa gratuïta, tv, ràdio...) i a través de les xarxes socials pròpies: Facebook (amb unes 12.500 persones seguidores), Twitter (5.000), Instagram (4.500) i canal de Whatsapp (4.600). El seguiment està equilibrat entre dones i homes. Per edats, entre els 18 i els 30 anys cada vegada s'utilitza més Instagram, i Facebook a partir dels 30-35. Alguns departaments gestionen també les seues xarxes, com per exemple Joventut i Aldaia Pròxima. A banda, l'Ajuntament edita la revista *L'Informatiu*, amb una tirada de 10.000 exemplars que es reparteixen per les bústies, i s'està posant en marxa una ràdio municipal, de la qual estan encara per dissenyar els continguts, cosa que suposa una oportunitat per a treballar la igualtat des d'un nou espai. Des de Comunicació comenten que els agradaria visibilitzar a la ciutadania i les seues històries, donant veu als col·lectius del municipi.

També ens pareix rellevant el fet que des de Comunicació es contesta a tot el que els arriba per les xarxes socials, cosa que la població valora molt. Traslladen al departament que correspon la informació rebuda i fan seguiment de cada cas. Aquesta metodologia ajuda molt a palpar les inquietuds de la ciutadania, tot i que no se'n fa cap anàlisi acurada perquè, de nou, falta personal per a poder fer-ho. Seria molt interessant comptar amb els recursos humans suficients per a explotar millor aquesta font d'informació sobre la realitat del municipi.

Hi ha un esforç i un grau de conscienciació important per utilitzar un llenguatge inclusiu en totes les comunicacions de l'Ajuntament (web, xarxes socials, revista, etc). Una de les accions més esmentades i valorades en les entrevistes al personal és la formació que es va oferir en relació a aquest aspecte i que seria convenient repetir de manera periòdica, per tal de garantir que arribe a tot el personal de nova incorporació. El recent pla d'igualtat intern torna a insistir en aquest tipus de formació per a 2021, com és l'elaboració d'una instrucció municipal per un ús inclusiu i no sexista del llenguatge administratiu, aposta per aquest ús no sexista en tots els mitjans depenents de l'Ajuntament- ací tindríem també la nova ràdio- i inclou una revisió exhaustiva de tots els documents interns i externs per a la seua adaptació, en ambues llengües oficials. Algunes d'aquestes mesures ja apareixien en el Pla de 2006 i les seues actualitzacions posteriors.

Com a feblesa, detectem la dificultat d'accedir de manera àgil als continguts de la web referents a Igualtat. Seria interessant donar-li més visibilitat a aquest apartat de la web, o fins i tot crear una web pròpia, convertint-lo en un espai de centralització de tota la informació disponible: accions, ajudes, programes, notícies, recursos... tant de l'Ajuntament com enllaços a altres administracions o continguts de la societat civil.

La recent posada en marxa d'una ràdio local també es presenta com una oportunitat per a difondre totes aquelles iniciatives relacionades amb la igualtat al municipi, procedents tant de l'administració com de la ciutadania, ja que els continguts d'aquest nou mitjà de comunicació es troben justament en procés de definició. La participació i visibilització de la pròpia ciutadania en els espais radiofònics és una ferramenta de primer nivell per a atraure noves audiències i fer arribar continguts relacionats amb la igualtat a diferents sectors de població. Des de Comunicació valoren positivament aquesta possibilitat.

Convenis, subvencions i contractes públics

La majoria de convenis que signa l'Ajuntament són amb clubs esportius, AMPAs (per a festes de final de curs) i associacions diverses del municipi per a les seues activitats

regulars (persones jubilades, dones, entitats festeres, musicals). També amb entitats com Creu Roja per a diversos programes o Càritas per al banc d'aliments. No ens consta, per la informació disponible a la web, que s'hi incloguen en cap d'aquests convenis clàusules sobre el foment de la igualtat o la perspectiva de gènere en els projectes conveniats. Tampoc no hi ha cap exigència de proporcionar dades desagregades per sexe en les memòries justificatives, que podrien ser una bona font d'informació sobre possibles desigualtats en Aldaia per al disseny d'intervencions per part de l'Ajuntament, en la línia del que apuntàvem més amunt.

El Pla Estratègic de Subvencions 2019-2020 estableix que, en general, les subvencions seran per concurrència competitiva i, excepcionalment, podran tindre el caràcter d'ajuda directa o nominativa. En realitat, però, hi ha 61 subvencions directes a associacions i només 6 línies de concurrència competitiva (deixant a banda les ajudes a famílies, les beques o les ajudes d'emergència) per a entitats esportives, participació ciutadana, iniciatives d'emprenedorisme, contractació de persones desocupades, projectes de desenvolupament, esportistes d'elit i escoles esportives.

El Pla també preveu tres premis, en les àrees d'educació (Concurs Falles Escolars per a activitats culturals extraescolars), cultura (certamen literari) i joventut (activitats juvenils). Hem trobat també les bases dels Premis Carnavals, del Certamen Literari Juvenil Cristòfor Aguado i Medina i del Premi d'Estudis Locals. En cap d'aquestes convocatòries de premis i subvencions es contemplen criteris d'igualtat, ni pel que fa als continguts dels projectes subvencionats ni a la composició de les juntes directives de les entitats que les sol·liciten, tal i com recomanava l'anterior Pla d'Igualtat. Tampoc es valoren aquests criteris ni la paritat dels jurats en el cas dels premis, tot i que en algun cas ens comenten que en la pràctica sí que es procura aquesta paritat.

Algunes de les persones entrevistades coincideixen que la inclusió de criteris de gènere seria una bona manera de sensibilitzar i premiar la igualtat entre el teixit associatiu de la ciutat. La necessitat d'aplicar la perspectiva de gènere en els projectes ha servit en altres municipis per a atraure a les persones membres de les associacions locals cap a les formacions sobre com fer-ho, organitzades pels mateixos ajuntaments.

Pel que fa a la contractació de serveis, l'àrea de Joventut ha inclòs l'exigència d'un pla d'igualtat d'empresa en els plecs de condicions per a la contractació del paquet d'activitats juvenils, tal i com s'establia en l'anterior Pla d'Igualtat. Com ens comenta l'agent d'Igualtat, el visat del pla d'igualtat el demanen moltes empreses perquè estan obligades a fer-lo o perquè els ho exigeix alguna subvenció, així que incloure aquest requisit en la contractació pública és un bon mecanisme per a incentivar aquesta qüestió.

Hem revisat els plecs d'alguns contractes més, com els de les escoles i campaments d'estiu, la neteja de dependències municipals, l'escola de teatre, l'escola matinera i el servei d'atenció a domicili. Els únics criteris d'igualtat que hem trobat són la valoració del distintiu *Empresa en Igualdad* amb 4 punts d'un total de 170, en el SAD. En el contracte d'activitats juvenils, es valora com a possible millora la introducció d'assessories especialitzades, entre elles en desenvolupament personal i salut (sexualitat, gestió emocional, etc.), valorades amb un màxim de 3 punts. Es valoren també amb 1 punt les mesures de conciliació familiar en el conveni d'aplicació a la empresa que milloren les existents en la legislació vigent, i amb un altre punt les mesures de foment de la igualtat de gènere, com un Pla específic d'empresa, la paritat en la plantilla o la formació del personal en igualtat. Es tracta de mesures interessants que caldria intensificar, ja que només suposen un total de 5 punts sobre 100.

El ventall de possibilitats per a 'introduir clàusules socials en la contractació pública és molt més ample i variat, i en l'actualitat es compta ja amb nombrosos exemples pràctics arreu del territori espanyol. Recomanem la formació específica en aquest sentit per al personal encarregat de redactar els plecs de contractació dels diferents serveis externalitzats.

El pressupost municipal

Els pressupostos amb enfocament de gènere sorgeixen en Austràlia en els anys vuitanta. Des del 2007, arran de l'establiment del principi de transversalitat en l'elaboració pressupostària de les polítiques públiques, els Pressupostos Generals de l'Estat inclouen

un informe d'impacte de gènere i diverses comunitats autònomes, entre elles la valenciana, ja apliquen també aquests criteris. De la mateixa manera, molts ajuntaments estan treballant en aquesta direcció, sobretot en relació amb el pressupost de despesa. La Federació Espanyola de Municipis i Províncies ha creat en els darrers anys un grup tècnic de treball per a l'intercanvi d'informació i experiències entre ajuntaments. La Federació Valenciana va organitzar en 2018 una jornada a Castelló de la Plana en aquest mateix sentit.

En Aldaia, el Pla d'Igualtat de 2006 ja incloïa com a acció l'anàlisi del pressupost municipal amb enfocament de gènere per a adjuntar com a annex als pressupostos de l'ajuntament i l'organització d'unes jornades de treball sobre pressupostos sensibles al gènere i experiències realitzades. El Pla operatiu 2016-2017 va incloure com a acció que cada àrea municipal tinguera en compte l'impacte de gènere que les seues actuacions podien tindre, dedicant com a mínim un 5% del pressupost a actuacions amb un impacte positiu en les dones, millorant la seua posició de partida o contrarrestant possibles efectes negatius. Aquest impacte s'havia de documentar en la memòria anual d'impacte de gènere. No tenim constància que això s'haja dut a terme.

En alguns ajuntaments, l'enfocament de gènere s'ha introduït en el procés mateix d'elaboració del pressupost i no tant com un informe d'impacte annex. Aquesta metodologia és molt útil en la transversalització de les polítiques d'igualtat i la sensibilització del personal municipal, ja que no té per què suposar necessàriament una gran càrrega de treball afegit, però sí provoca una reflexió global i significativa per part del personal tècnic involucrat, així com un canvi real en la cultura de la igualtat d'un Ajuntament. És així com funcionen, per exemple, els departaments de Cultura i Biblioteca de l'Ajuntament d'Aldaia, integrant la perspectiva de gènere de manera transversal en totes les seues accions, sense necessitat de dedicar-hi una quantitat específica.

En quant al pressupost d'ingressos, és a dir, la fiscalitat municipal, l'enfocament de gènere comença també a treballar-se a nivell municipal. En primer lloc, perquè l'obligatorietat dels informes d'impacte de gènere en l'elaboració de noves ordenances fiscals o la seua

modificació substantiva, en tant que normativa legal, obliga a parar atenció a l'impacte d'aquest component pressupostari sobre les dones i homes del municipi. En segon lloc, perquè alguns ajuntaments estan adoptant una actitud més proactiva al respecte i han començat a revisar i reformular la fiscalitat municipal per a convertir-la en una ferramenta més de la lluita per la igualtat, donat que els impostos suposen la redistribució de recursos entre la població, alhora que poden potenciar o desincentivar determinades actuacions i relacions socials.

En el cas d'Aldaia, la majoria d'informes d'impacte de gènere realitzats han acompanyar a modificacions parcials de poc calat de diverses ordenances fiscals, com ara l'IBI, l'IAE o l'ocupació de via pública amb taules i cadires, no tenint aquestes modificacions una gran rellevància. Amb tot, els informes han introduït algunes recomanacions de cara a futures modificacions més substancials i han recordat la obligatorietat d'incloure la variable sexe en les estadístiques i recollida de dades per a poder avaluar l'impacte de gènere de les mesures aprovades. De nou, aquest aspecte es percep com a fonamental per a poder dissenyar, implementar i avaluar.

Un cas a banda és l'ordenança de taxes per a accedir a les proves de selecció de personal, que sí va patir una modificació substantiva, amb l'objectiu d'introduir bonificacions si es complien determinats requisits, com formar part d'una família nombrosa, família monoparental, presentar un grau de discapacitat superior al 33%, o ser demandant d'ocupació. En aquest cas, es considerava que l'ordenança podia afavorir la reducció de desigualtats entre dones i homes, per algunes de les raons que hem analitzat en l'apartat d'economia productiva, com ara les majors taxes d'atur entre les dones (i en especial entre les dones amb discapacitat), la presència majoritària de famílies monoparentals encapçalades per dones, el risc de pobresa d'aquests col·lectius, o les majors oportunitats que presenta el sector públic en relació a la igualtat en l'accés al treball, la conciliació o la igualtat salarial. L'informe recomanava també algunes modificacions, com afegir un 5% de bonificació addicional en el cas de les dones, incloure les dones víctimes de violència de gènere i les persones menors de 30 en els col·lectius bonificats. Les propostes, però,

es van desestimar, perquè la Llei d'Hisendes locals no permetia aquest tipus de bonificacions.

Seria interessant una revisió en profunditat de les ordenances fiscals per tal d'introduir de manera extensiva aquest tipus de consideracions en els impostos municipals, així com una major progressivitat en les taxes i preus públics. Alhora, caldrà establir contactes amb altres ajuntaments que estiguen treballant aquest tema, per tal de valorar quines modificacions són compatibles amb la legislació actual que regula els tributs municipals i valorar la necessitat de reclamar possibles canvis en la normativa vigent per tal de fer-la més compatible amb una fiscalitat al servei de la promoció de la igualtat de dones i homes.

9. CONCLUSIONS DAFO-CAME

ANÀLISI DAFO- CAME (comissió tècnica)

DEBILITATS			CORREGIR-LES
	AJUNTAMENT	MUNICIPI	
Personal i coordinació	Manca de personal en algunes àrees sensibles que dificulta el diagnòstic, la planificació i l'avaluació d'impacte.		- No es fa solament per falta de personal, sinó també per falta de formació i de dinàmica de treball
	Falta més formació en igualtat, general i específica. Manca de programa de formació propi.		- Formació obligatòria i continua en igualtat per departaments (sempre s'ha fet amb aquesta intenció) general i específica per departaments.
	Falta de cooperació entre alguns departaments i amb Igualtat (no transversalitat).		- Informació en igualtat a tot l'Ajuntament, per departaments.
	Aldaia Pròxima al marge de les dinàmiques generals de l'Ajuntament.		- Aprovar el Pla d'Igualtat d'Aldaia Pròxima amb suport de l'Ajuntament i millorar la coordinació.
	Manca d'informació i coordinació amb el Barri del Crist.	Desconnexió física i psicològica entre Aldaia centre i la zona sud d'Aldaia, separada per les vies del tren.	- Es considera problema polític
Cutura de la igualtat	Falta d'integració de la perspectiva de gènere en els pressupostos municipals.	Manca de formació i sensibilització en el teixit associatiu.	- Necessari atraure joves homes a l'associacionisme amb formació - Abordar aquest tema a través de l'educació per motivar i inculcar

	Dificultats per a comptar amb dades desagregades per sexe. Manca de sistematització i varietat de models entre departaments.	Dificultats per a comptar amb dades desagregades per sexe de les entitats que treballen al municipi.	- Jornada, manual per a crear processos de recollida de dades i poder tindre dades bàsiques, desagregades per sexe.
	No comptar amb una avaluació de l'antic Pla d'Igualtat. Manca de coneixement del Pla per part del personal.	Dificultats expressades pels centres escolars respecte al treball amb les famílies (sexualitat, corresponsabilitat...), problemes de conciliació.	- Involucrar les AMPES per a involucrar a la resta: falta de cultura de la participació. Falta de compromís. - Atraure l'atenció de pares i mares des dels centres educatius amb activitats específiques per a pares/mares i fills/filles. Tindre en compte les unitats sense pares, s'ha de pensar bé - Començar a crear cultura en famílies amb descendents des de 0 a 3 anys, que és on les famílies més es preocupen pels fills/filles (Llavoreta)
	No s'ha treballat molt el tema de les noves masculinitats i la implicació dels homes en la igualtat.	No implicació dels homes en la lluita per la igualtat, dificultats per a arribar a ells.	- Realitzar proposta per a treballar noves masculinitats. - Cursos, seminaris donats per homes i per a homes (exemples i referents d'homes sensibilitzats) - Comunicar-nos a través dels mateixos canals que la gent jove, actualitzar la comunicació, com arribar al públic jove?
Violència de gènere	Manca de coneixement o inexistència sobre protocols contra l'assetjament sexual o per raó de sexe.	Manca de coneixement o inexistència sobre protocols contra l'assetjament sexual o per raó de sexe.	- Redacció de protocols i coordinació i informació entre parts - Difondre sobre recursos municipals i possibilitats d'actuació
	Protocols febles en la unitat policial de violència de gènere.	Manca de claredat entre la població sobre el que significa la violència de gènere i les seues causes (fins i tot negacionisme entre professionals de l'advocacia del torn d'ofici).	- Campanyes i cursos de formació
	Manca d'informació sobre la realitat de la prostitució en el municipi.	Focus en la víctima de violència de gènere i no en l'agressor**.	- Obtenir informació real sobre prostitució en Aldaia
Cures i atenció a les persones	Desconeixement de l'estat de les cures a la ciutat (necessitats, oferta, etc.)	Falta de serveis destinats a tasques reproductives i de cures en l'espai públic.	- S'ha de visibilitzar el tema de les cures: Jornada de cures amb gent jove i gent gran per sensibilitzar i mostrar el món de les cures
		Insuficiència de places subvencionades en escoles infantils.	
		No treballador/a social en el Centre de Salut.	- Reclamar-la a la Conselleria de Sanitat.
Urbanisme, habitatge i mobilitat	Ferramentes de Planificació Urbana obsoletes (PGOU 1990).	Poca presència de les dones en noms de carrers, edificis, etc.	- S'estan gestant molts plans estratègics amb perspectiva de gènere, l'impacte dels quals es veurà a llarg termini.
	Concepció pobra del concepte "dret a la vivenda". Parc de vivenda insuficient i sols com a recurs d'inclusió social i d'emergència.	Dificultats per trobar dades desagregades per sexe en temes de mobilitat.	

Formació i treball		Economia submergida i alta precarietat en els treballs professionals de cures i de la llar.	
		Preferència pels homes en la indústria (operaris).	
		Teixit empresarial amb poques oportunitats per a les dones formades.	

**matisar des del punt de vista policial

FORTALESES			MANTENIR-LES
	AJUNTAMENT	MUNICIPI	
Personal	Personal molt sensibilitzat en Igualtat en determinades àrees.		- Mantindre i augmentar la inversió per a mantindre aquestes fortaleSES. - Mantindre i incrementar esforç econòmic i humà. - Mantindre i reforçar la transversalitat de gènere en tots els departaments. - Formació bàsica a tot el personal que entre a treballar a l'ajuntament i millora i reciclatge sobre aquest tema al llarg del temps. - Plantilles revisades en Firmadoc i similar. Reexpedir Nomena en Xarxa. - Sensibilitzar als qui no ho estiguen sobre aquest tema; valorar com traslladar que no és una opció sinó un imperatiu. - Incloure la figura de coordinador/a d'igualtat en cada departament de manera que reculla allò realitzat quant a igualtat i ho trasllade a l'equip d'igualtat. - Reconeixement al departament que més s'implique en la igualtat (premi, distintiu...)
	Agent d'igualtat i figura de promoció d'igualtat.		
Cultura de la igualtat	Camí ja obert i experiència pionera en polítiques d'igualtat: cultura, biblioteca, joventut, educació... i altres que ho estan començant a fer.	Experiència pilot del grup de Joves per la Igualtat.	- Repetir l'experiència de Joves d'Aldaia per la Igualtat.

Col·laboració supramunicipal	Pertinença a xarxes supramunicipals: joves.net, Xarxa Salut, Mancomunitat Horta Sud...		- Afegir les que no apareixen acó com la Xarxa Valenciana d'Iguadlad i altres. - Mantindre la col·laboració amb elles.
Cures i atenció a les persones	Alt grau de protecció social i Serveis Socials molt valorats.	Bona coordinació amb entitats que treballen en el sector de la exclusió social.	- Continuar mantenint un alt grau de perspectiva de gènere i enfortir-la en els SS.SS. per a pal·liar la feminització de la pobresa. Pensar quines polítiques públiques de SS.SS.
	Treball per a abordar la soledat no desitjada de la gent major	Taxes d'envelliment i dependència inferiors a les de l'entorn. També treball associatiu amb gent major.	- Coeducació i corresponsabilitat.
Violència de gènere	Recorregut en atenció a víctimes de violència de gènere: psicològica, jurídica, econòmica...	Punts violeta en festes.	- Mantindre l'atenció a víctimes de violència; - Manteniment de punts violetes en festes però també en altres activitats (poliesportiu o edificis municipals...) o actes públics. Per exemple, quan hi haja un torneig. No reduir-ho a festejos sinó que siga present en altres actes.
Urbanisme, habitatge i mobilitat	Redacció del Pla Urbà d'Actuació Municipal que inclou perspectiva de gènere.		- Exigència legislativa. Redacció d'acord amb aquesta. - Estendre la formació i sensibilització sobre urbanisme feminista a la resta de personal o equips relacionats amb Urbanisme. - Extensió de l'urbanisme feminista com a millora per a la població general.
	Redacció del Pla de Mobilitat Urbana Sostenible (2019) amb perspectiva de gènere, accessibilitat, seguretat...		
	Edificis municipals accessibles.		
	Activitats urbanisme i igualtat per a la Setmana Europea de la Mobilitat.		
Comunicació	Xarxes socials municipals i altres mitjans de comunicació prou actius.		
	Ús del llenguatge inclusiu prou integrat.		- Servei d'assessorament o revisió del llenguatge i la comunicació no sexista.
Participació i política	Estructures creades de participació: consells sectorials i de barri.		

	Presència política equilibrada de dones i homes en el Ple i en el govern municipal.		
--	---	--	--

AMENACES			AFRONTAR-LES
	AJUNTAMENT	MUNICIPI	
PERSONAL I COORDINACIÓ INTERNA	Rotació en el personal municipal i possibles discontinuitats (formació, implementació del Pla...).		- Consolidar els llocs de treball: conscienciació de la part política, cal consolidar equips.
	Augment inassumible de la càrrega de treball derivada del nou Pla d'Igualtat.		- Incloure els principis de la igualtat en les activitats que se fan habitualment, més que activitats a banda. - Aprofitar Plataformes supramunicipals que ja existeixen (exemple Dones Savies, Club de las Malas Madres...) - Pla molt concret i que siga aboradable - Pressupost per al Pla
		Manca de relleu generacional en associacionisme de dones i/o per la igualtat.	- Provocar a la gent més jove necessitat d'implicar-se en el tema, buscar revulsiu per a homes i dones en temes d'igualtat. - Buscar referents joves (youtubers, instagramers...). - Anar a on està la gent jove (escoles, instituts...): ja es fan molts programes (exemple On/Off amb 1r ESO). També es fan expedicions al centre jove. - Mantindre associacionisme amb una metodologia més actual (possibilitats de les noves tecnologies). Parlar més de grups de joves que d'associacions formals a l'estil antic. Incloure aquests grups en les convocatòries a subvencions.
COMPROMÍS I CULTURA DE LA IGUALTAT	Possibles canvis polítics i perill de tall en les polítiques engegades.		- Pla consensuat i que implique a tot el món.
		Creixent presència dels discursos masclistes i d'odi.	- Borrar tot els cartells masclistes i d'odi en la via pública (pintades, etc...). Implicar a la gent jove com a "col·lectiu de borrador" - Alguna campanya potent de sensibilització/comunicació i que se sumen diversos departament: assenyalar comportaments masclistes en plan "un mes una conducta" (hi ha qui ni tan sols els identifica), desmentir els principals

			mites amb dades i arguments reals..., animar a no callar-se quan presencien algun comentari.
	Possibles resistències en implementar el nou Pla d'Igualtat.	Accés a pornografia des d'edats cada vegada més tempranes.	
	Dificultats per a avaluar l'impacte real del Pla.	Saturació d'activitats d'Igualtat: possible "efecto rebote".	- Activitats molt concretes i no abarcar massa.
Urbanisme, habitatge i mobilitat		Falta d'accessibilitat i creixent inseguretat en la zona del pas a nivell de les vies del ferrocarril i altre punts de la ciutat.	- Urbansime està treballant ja en millorar-ho. - Coordinar policia i urbanisme. - Cinturó Verd, IES Salvador Gadea... i altres punt que han de millorar en il·luminació. - Donar visibilitat, càmares o algun sistema de detecció de risc (implicar a la policia que coneixerà millor com està el tema en drets), o sistema d'alarmes com en el metro. - Problema de rotació en la policia, insistir en formació i tenir cura en la selecció del personal (evitar posicions extremes). - Planificació urbanística amb perspectiva de gènere porta temps i diners. S'està incorporant la perspectiva de gènere en els Plans estratègics (PGE, PUAM i PMUS), que després guiaran l'execució. - Es farà molta sensibilització en els equips de treball.
Covid i conseqüències		Nova crisi de l'economia productiva derivada de la crisi sanitària: hostaleria i serveis, tancament d'empreses.	- Reciclatge de persones a través de l'ADL, cursos gratuïts... (revisar taxes) - Donar més visibilitat a tot el que fem. - Rentabilitzar EPA, FP en els instituts. - Titulació en tema cures i atenció a persones a través de la formació ocupacional (hi ha molta demanda, però hi ha un problema d'espai per a poder fer els cursos homologats). - Coordinar igualtat i ADL.
		Agreujament de la crisi de cures per la situació sanitària i sobrecàrrega sobre les dones.	- Ampliar places d'escoles, centres de dia, persones amb diversitat funcional... - Serveis per a edats intermitges, a la carta després dels 3 anys. - Polítiques de sensibilització: divisió sexual del treball provoca un desequilibri en tot en quant als temps i són tasques fonamentals per a la societat.
		Paralització d'activitats comunitàries i grupals per raons sanitàries.	

		Augment dels problemes de salut mental (depressió, ansietat...)	- Servei d'acompanyament psicològic (ara és més necessari però està bé previndre): moments de dol, tristesa... no deixar que s'agreu. - Caldrà veure com es materialitza pel tema de la rotació del personal, caldrà invertir. - Calen serveis comunitaris a banda d'atenció personalitzada.
OPORTUNITATS			EXPLOTAR-LES
	AJUNTAMENT	MUNICIPI	
Personal	Disponibilitat per millorar col·laboració entre alguns departaments i igualtat.		
Cultura i polítiques d'igualtat	Impacte potencial extern a través de subvencions, premis i contractes públics.	Suport de les administracions autonòmica i estatal en matèria d'igualtat.	- Creació i reforç de premis o similar on les dones estiguen subrepresentades. - Reprendre el lliurament de premis a dones representatives d'Aldaia en la setmana de la dona.
		Edificis públics sense nom i nous edificis projectats.	
		Ajuntament és referència de moltes entitats en temes culturals.	
		Major protagonisme de l'espai públic i les activitats a l'aire lliure arran de la covid.	
Urbanisme, habitatge i mobilitat	PGOU antic, possibilitat de redacció de nou Pla.	Mida i condicions físiques ideals per a fomentar els desplaçaments a peu i convertir-se en una "ciutat de 15 minuts".	- PUAM i altres plans que ja estan en marxa. Aprofitar equips de treball.
	Existència d'un Pla Municipal d'Accessibilitat Integral (1994) premiat en el seu moment.		

Comunicació	Nova ràdio local amb continguts per definir.		
	Xarxes socials municipals com a font per a sondejar opinió pública.		
Cures i atenció a les persones	Nova biblioteca amb espai de lactància (pot suposar exemple a seguir).	Salut i cures en el centre del debat polític i social.	
	Pla Municipal d'Inclusió i Cohesió Social en sintonia amb el Pla valencià d'inclusió i cohesió social (inclou Estratègia 6: lluita contra la feminització de l'empobriment)	Renda valenciana d'inclusió i Ingres Mínim Vital.	
Educació i joventut	Pertinença a la Xarxa joves.net, iniciativa Corresponsals, nou espai Gent Jove i nou Pla Jove participatiu	Treball i disposició a coordinar-se amb Igualtat per part dels centres educatius.	- Mantindre la col·laboració amb Xarxa Joves.net per la seua línia d'Igualtat, que ja està en marxa.
		Nova xarxa de CICs i agents d'igualtat.	
Formació i treball		Millora progressiva en el nivell formatiu de la població.	- Reforçar la formació.
		Augment de les dones que estudien ciències.	
		Fons europeus per a la reconstrucció post-covid.	
		Aposta autonòmica i estatal per un nou model econòmic.	

ÀREES ESTRATÈGIQUES DEL PLA

CANVI INSTITUCIONAL		seguiment		calendari			
objectiu gran	mesura	indicadors	responsable	2021	2022	2023	2024
Captació de dades desagregades sobre la situació de dones i homes en Aldaia	Integrar la perspectiva de gènere, de manera interseccional, en l'elaboració de tots els estudis i plans municipals de caràcter estratègic, així com en la seua implementació i avaluació.	Percentatge d'estudis/plans i seguiments i avaluacions amb aquestes característiques. Mecanismes de coordinació entre departaments i serveis implicats.	Tots els departaments				
	Emetre una instrucció que comprometa i garantitze la recollida de dades desagregades per sexe en tots els departaments municipals.	Percentatge de departaments/àrees que desagreguen sistemàticament les dades per sexe	Alcaldia i Igualtat				
	Incloure la variable sexe en les recollida de dades de denúncies rebudes en Policia Local. Recollir dades desagregades per sexe de les anomenades/denúncies rebudes en la Policia Local denunciant qualsevol tipus de delictes.	Percentatge de denúncies desagregades per sexe i tipus de delictes.	Policia Local				
	Exigir en contractes, convenis i subvencions la recopilació i aportació de dades desagregades per sexe en les memòries justificatives. Oferir formació i acompanyament a aquelles entitats que no sàpiguen com fer-ho.	Percentatge de memòries amb dades desagregades. Persones assistents a les formacions.	Departaments				

Consolidació de les polítiques d'Igualtat	Disposar d'un espai per a la Unitat d'Igualtat, obert a l'ús ciutadà per a reunions o activitats relacionades amb la igualtat.	Creació de l'espai	Igualtat				
	Millorar la visibilitat en la web municipal de l'espai del departament d'Igualtat.	Evolució de les visites a la web	Comunicació				
Formació en igualtat per al personal de totes les àrees municipals	Formació continuada del personal municipal en matèria d'igualtat amb continguts generals i específica de cada lloc de treball.	Quantitat de formacions implementades i persones assistents	Recursos Humans i Igualtat				
Coordinació i transversalitat en les polítiques municipals	Posar en marxa un espai de coordinació periòdica amb presència de tots els departaments municipals, per tal de facilitar la coordinació de les polítiques municipals. La presència de l'agent d'igualtat en aquest espai facilitaria la transversalització de la perspectiva de gènere de manera interseccional i la detecció de possibles necessitats formatives.	Quantitat de reunions i persones assistents. Temes tractats i actuacions coordinades portades a terme.	Responsables dels departaments i Igualtat				
	Continuar el treball en xarxa amb altres departaments i regidories responsables de les polítiques d'igualtat dels municipis de l'Horta Sud.	Quantitat d'accions dutes a terme de manera coordinada.	Igualtat				
Igualtat a través de la contractació pública	Incorporació i seguiment de clàusules socials amb perspectiva de gènere en els contractes, concessions i convenis nominatius de qualsevol departament. Formació al personal per tal que coneguen les diferents possibilitats de clàusules d'aquest tipus.	Quantitat de plecs que incorporen clàusules. Quantitat de contractes i convenis signats amb empreses o entitats que compleixen les clàusules.	Contractació, tots els departaments i igualtat				

	Instrucció per a valorar i desestimar la contractació amb empreses i mitjans de comunicació que continguén publicitat sexista i/o fomenten la prostitució.	Quantitat d'empreses valorades. Quantitat d'empreses desestimades.	Alcaldia i Igualtat				
	Valorar la formació en igualtat en els plecs de contractació d'empreses per al personal destinat a serveis que impliquen l'atenció i el treball amb la ciutadania.	Percentatge de plecs que inclouen aquesta mesura. Percentatge de personal format en els serveis contractats.	Contractació, tots els departaments i igualtat				
Igualtat a través de les subvencions	Premiar la perspectiva de gènere en les bases de tota subvenció i/o conveni municipal.	Evolució de la puntuació mitjana relacionada amb la igualtat (seguiment anual). Quantitat de persones formades.	Tots els departaments i igualtat				
Pressupost amb enfocament de gènere	Implementar progressivament la perspectiva de gènere en l'elaboració del pressupost municipal.	Percentatge de programes pressupostaris analitzats. Percentatge de despeses corrents amb impacte de gènere.	Intervenció i igualtat				

GRANS OBJECTIUS

Captació de dades desagregades sobre la situació de dones i homes en Aldaia

Consolidació de les polítiques d'Igualtat

Formació en igualtat per al personal de totes les àrees municipals

Coordinació i transversalitat en les polítiques municipals

Igualtat a través de la contractació pública

Igualtat a través de les subvencions

Pressupost amb enfocament de gènere

ECONOMIA PER A LA VIDA I USOS DEL TEMPS		seguiment		calendari			
objectiu gran	mesura	indicadors	responsable	2021	2022	2023	2024
Democratització de l'atenció a les persones	Impulsar el debat públic entorn a la importància social de les cures i l'atenció a les persones per al sosteniment de la vida i traslladar-ho a tots els àmbits d'actuació municipal, amb especial atenció en la implicació dels homes: educació, joventut, festes i falles, cultura, associacionisme, empreses...	Millora de la percepció de la població sobre la importància de l'atenció a les persones (enquesta).	Igualtat	-			
	Donar suport a les iniciatives comunitàries relacionades amb les cures i atenció a les persones existents en Aldaia i promoure'n la creació de noves: grups de lactància, envelliment col·laboratiu, grups de suport mutu entre iguals, etc.	Quantitat d'iniciatives detectades i persones participants. Iniciatives noves impulsades. Evolució.	Serveis Socials				
	Traure a les dones del rol tradicional de cuidadora a través de la promoció de la figura professional d'assistència personal per a les persones amb diversitat funcional des de la filosofia de la vida independent.	Quantitat d'accions de promoció. Evolució de l'accés a l'assistència personal.	Serveis Socials i Diversitat funcional				
Impuls als Plans d'Igualtat d'empresa i la seua execució	Informació i difusió sobre la obligatorietat de l'elaboració de Plans d'Igualtat Interns per a empreses amb una plantilla de més de 50 persones, així com els recursos disponibles per a elaborar-los i els procediments per a obtenir	Evolució de la quantitat d'empreses amb pla d'igualtat visat i segell.	Igualtat i ADL				

	el visat i el segell <i>Fent Empresa. Iguals en Oportunitats</i>						
	Impulsar un premi o segell comarcal de reconeixement empresarial de bones pràctiques en igualtat i conciliació. Difondre les bones pràctiques detectades entre el teixit empresarial i la població en general.	Quantitat de bones pràctiques detectades i compartides.	Igualtat, ADL i Mancomunitat l'Horta Sud				
Suport específic a l'emprenedorisme de les dones	Atendre les necessitats específiques de les dones que volen emprendre en els programes d'assessorament i acompanyament de l'ADL. Foment del cooperativismes i altres fórmules empresarials.	Evolució de la quantitat de dones assessorades que finalment han emprès (seguiment anual). Models d'empresa elegits. Seguiment, dos anys després, de cada projecte emprenedor.	ADL				
	Impulsar una xarxa comarcal de dones emprenedores que afavorisca l'intercanvi d'informació i experiències, la innovació i el suport mutu.	Quantitat de dones adherides a la xarxa.	ADL				
Nou model econòmic	Introduir la família formativa de Serveis Socioculturals a la Comunitat en la formació ocupacional, com per exemple el Curs d'ocupació domèstica (N1) i el Curs d'Atenció sociosanitària a persones en el domicili (N2)	Increment de les insercions i permanència al cap d'un any de les dones participants	ADL				
	Subvencionar el carnet de conduir (enfocat a les dones amb especials dificultats)	Quantitat de dones beneficiàries.	Serveis Socials i ADL				

	Captar l'interés de les dones en temes d'economia verda i sostenible i donar suport a aquestes iniciatives.	Increment de les insercions i permanència al cap d'un any de les dones participants	Igualtat i ADL				
	Contactar i coordinar-se amb els IES per a valorar la possibilitat d'introduir formacions relacionades amb els punts anteriors.	Quantitat de formacions introduïdes i alumnat matriculat.	Igualtat i Educació				
	Establir un acord amb els IES per al seguiment dels itineraris formatius i laborals de les dones que han elegit el batxillerat científic	Percentatge de dones detectades que han continuat la seua carrera científica	Igualtat i Educació				

GRANS OBJECTIUS

Democratització de l'atenció a les persones
 Impuls als Plans d'Igualtat d'empresa i la seua execució
 Suport específic a l'emprenedorisme de les dones
 Nou model econòmic

CIUTAT DE DRETS		seguiment		calendari			
objectiu gran	mesura	indicadors	responsable	2021	2022	2023	2024
Treball intensiu i coordinat amb infància i joventut, sobretot en temes d'educació afectiva	Creació d'un espai de coordinació en coeducació, entre el Departament d'Igualtat, les figures de Coordinació d'Igualtat i Convivència dels centres educatius i altres agents municipals que treballen amb infància i joventut, per tal de dissenyar un full de ruta compartit i guanyar en eficàcia.	Quantitat de reunions celebrades i accions impulsades des d'aquest espai	Igualtat i Educació				
	Continuar el treball encetat des de Igualtat amb els centres educatius en matèria d'igualtat, amb especial ènfasi en educació afectiva-sexual i diversitat sexual i familiar.	Percentatge de joves que han passat pels diferents programes	Igualtat i Educació				
	Treballar amb les famílies, a través de les AMPAs i altres espais, per tal d'implicar-les també en l'educació igualitària de les criatures, programar activitats extraescolars coeducatives, etc.	Quantitat de reunions i de persones assistents, quantitat d'activitats implementades.	Igualtat i Educació				
	Recolzar l'elaboració de currículums amb perspectiva de gènere als col·legis i instituts: oferir formació, acompanyament i recursos a la comunitat educativa (equips directius, professorat, AMPAs) per a la seua introducció	Quantitat de col·laboracions realitzades.	Igualtat i Educació				
	Inclusió d'un mòdul sobre igualtat en tots els cursos i tallers organitzats per a menors i adolescents.	Percentatge de cursos amb continguts en matèria d'igualtat i persones assistents	Tots el departaments i Igualtat				

	Buscar referents entre la gent jove (youtubers, influencers...) i utilitzar els seus canals de comunicació (codis QR, vídeos, noves xarxes socials...) per tractar temes relacionats amb la igualtat.	Quantitat de referents que col·laboren, quantitat d'accions i impacte en xarxes.	Comunicació i Igualtat				
	Foment de l'associacionisme juvenil i les iniciatives d'oci educatiu com a mecanismes per a apropar la gent jove als temes d'igualtat. Continuar el treball amb la Xarxa Joves.net.	Quantitat d'actuacions i d'associacions o grups constituïts.	Joventut				
Treball específic de les masculinitats	Apropar la reflexió feminista a la població masculina. Promoure la creació de grups d'homes de reflexió sobre la masculinitat en diverses franges d'edat. Treballar les noves masculinitats i nous referents (locals si pot ser) des de la infància.	Quantitat de grups creats, accions realitzades i homes assistents.	Igualtat				
Transversalitat i difusió de la igualtat	Apropar la Igualtat a espais d'assistència voluntària i espais a l'aire lliure i no només a escoles o instituts (espais esportius, festius, lúdics...).	Quantitat d'activitats, persones assistents i quantitat d'espais.	Igualtat				
	Continuar l'organització d'activitats, espectacles, exposicions, fons bibliogràfics... que difonen els valors de la igualtat i la contribució de les dones a la societat.	Quantitat d'activitats amb aquests valors i persones assistents. Quantitat de llibres i de préstecs.	Cultura i Biblioteca				
	Difondre en la web i xarxes socials municipals i entre la població els manuals i llistats de bibliografia, filmografia o altres materials amb perspectiva de gènere elaborats des de l'Ajuntament o altres instàncies.	Visites i descàrregues dels manuals i llistats.	Comunicació				

	Ràdio Aldaia: elaboració de la programació amb perspectiva de gènere, aprofitant per a atraure públic jove a la participació activa: parlar en la ràdio, muntar un programa... Formació en comunicació inclusiva a les persones responsables de la ràdio. Garantir l'equilibri de presència de dones i homes.	Quantitat d'espais amb perspectiva de gènere. Persones formades. Dones i homes participants.	Comunicació i Igualtat				
Visibilització i suport a la diversitat sexual i familiar	Continuar treballant pel respecte a la diversitat sexual i familiar a través de la programació cultural inclusiva i el fons bibliogràfic de la biblioteca.	Quantitat d'activitats i persones assistents. Quantitat de llibres i de préstecs.	Cultura i Biblioteca				
	Oferir suport professional a les persones LGTBI i promoure xarxes de suport.	Quantitat i satisfacció de persones ateses. Quantitat d'accions.	Diversitat Familiar i Igualtat				
	Donar suport a les iniciatives d'entitats que promoguen la presència i visibilitat de la diversitat sexual i familiar	Quantitat de col·laboracions i pressupost destinat a activitats i subvencions.	Diversitat Familiar i Igualtat				
Interseccionalitat i visibilització de la diversitat de dones: dones migrants, diversitat funcional...	Visibilitzar la diversitat de les dones, xiquetes i adolescents en les imatges i la comunicació de l'Ajuntament de manera no estereotipada: diversitat funcional, edat, pluralitat cultural, etc.	Quantitat de campanyes amb imatges plurals i impacte.	Comunicació				

Foment del benestar físic i emocional en temps de pandèmia	Promoure la participació i la visibilització de les dones a l'esport, així com la dels homes que participen en esports feminitzats.	Percentatge de joves que consideren que tots els esports són neutres i evolució del percentatge de xics i xiques en els diferents esports.	Esports				
	Fomentar la pràctica d'esport mixt en les proves esportives organitzades per l'Ajuntament i/o la comunitat escolar; i en defecte d'això, potenciar l'existència de categoria masculina i femenina en igualtat de condicions.	Percentatge de proves mixtes realitzades i percentatge de proves de categoria femenina realitzades	Esports				
	Continuar els tallers d'autodefensa per a dones duts a terme per Aldaia Pròxima, incloent continguts físics (punt d'atracció per a captar alumnat) però també aprofitar per a tractar qüestions emocionals, conceptuals, d'autoestima. Exigir professorat amb formació específica en igualtat.	Quantitat de persones assistents. Grau de satisfacció.	Esports				
Garantia d'una participació i representació més plural (dones, interseccionalitat)	Oferir formació en tecnologies de la informació i la comunicació, amb diferents nivells, per tal de combatre les actuals bretxes digitals i garantir la igualtat d'oportunitats en l'accés a l'administració i a la participació social.	Quantitat d'activitats i assistents. Grau de satisfacció. Evolució de l'ús de la seu electrònica per part de les dones.	Joventut, ADL i Igualtat				

	Incloure formalment els jurats paritaris en tots els premis que convoca l'Ajuntament, així com la perspectiva de gènere i criteris de valoració per a la visibilització de la contribució de les dones a la societat en general i a Aldaia en particular.	Percentatge de dones en els jurats i percentatge de premis amb criteris de gènere.	Tots els departaments i Secretaria				
Creació d'un espai i xarxa per la igualtat	Continuar commemorant les dates assenyalades com el 8 de Març, el 25N, amb programació d'activitats divulgatives i buscant la implicació activa de la ciutadania, etc.	Quantitat d'activitats programades. Assistència. Quantitat de persones i col·lectius implicats.	Igualtat				
	Continuar donant suport a les associacions que treballen per la igualtat i al treball en xarxa amb aquestes.	Quantitat de col·laboracions i pressupost destinat a activitats i subvencions.	Igualtat				
	Habilitar un Espai per la Igualtat, a on es localitze el departament d'Igualtat, assessorament, recursos i espais per a activitats associatives relacionades amb la Igualtat.	Creació de l'espai	Igualtat				
	Fomentar el contacte entre totes aquelles persones i entitats que treballen per la Igualtat, a través d'activitats i trobades periòdiques a l'Espai per la Igualtat, que puguin servir com a gèrmens d'un futur Fòrum o Consell més formal.	Quantitat d'activitats realitzades i persones i entitats assistents	Igualtat				
	Feminitzar el Centre de Majors del Carrer Major	Evolució de la presència de dones en aquest espai	Igualtat i 3a edat				

	Continuar i reforçar, de manera coordinada amb Joventut, l'experiència del grup Joves per la Igualtat, per tal de fomentar el relleu generacional del teixit associatiu feminista.	Evolució de la quantitat de joves participants.	Igualtat i Joventut				
--	--	---	---------------------	--	--	--	--

GRANS OBJECTIUS

Treball intensiu i coordinat amb infància i joventut, sobretot en temes d'educació afectiva

Treball específic de les masculinitats

Transversalitat i difusió de la igualtat

Visibilització i suport a la diversitat sexual i familiar

Interseccionalitat i visibilització de la diversitat de dones: dones migrants, diversitat funcional...

Foment del benestar físic i emocional en temps de pandèmia

Garantia d'una participació i representació més plural (dones, interseccionalitat)

Creació d'un espai i xarxa per la igualtat

CIUTAT HABITABLE I INCLUSIVES		seguiment		calendari			
objectiu	mesura	indicadors	responsable	2021	2022	2023	2024
Nous models de planificació urbana amb perspectiva de gènere.	Donar suport al procés d'elaboració dels plans de desenvolupament urbà promoguts per l'Ajuntament, especialment en els processos de participació pública i la perspectiva de gènere, com el Pla Urbà d'Actuació Municipal (PUAM) o l'Agenda Urbana Local. De la mateixa manera, es donarà suport, si es donara el cas, a la revisió dels qualsevol ja existents (Pla de Mobilitat (PMUS) i Pla General).	Indicadors incorporats per a mesurar la perspectiva de gènere i la no discriminació per diversitat funcional en el Pla.	Urbanisme				
	Redacció de normes i criteris per als projectes d'urbanització i per a les actuacions urbanes, específic de l'Ajuntament d'Aldaia, sobre l'Accessibilitat, Mobilitat i Perspectiva de Gènere.	Percentatge d'actuacions privades o promogudes per qualsevol administració pública amb aplicació d'aquestes normes Percentatge de Plecs de Prescripcions Tècniques en els procediments de Contractació amb aquestes exigències tècniques	Urbanisme				

Visibilització i facilitació dels espais i la mobilitat de les cures.	Recolzar el Pla de Mobilitat 2019, elaborat amb perspectiva de gènere, i vetllar per què les accions amb impacte de gènere siguin implementades, com la peatonalització i la millora de la il·luminació de determinades zones.	Percentatge de mesures del pla posades en marxa. Satisfacció de les dones en relació amb la mobilitat.	Urbanisme				
	Posar en marxa mesures que milloren l'accessibilitat d'Aldaia, incloses al Pla de Mobilitat 2019, atenent als principis d'accessibilitat universal.	Quantitat de marxades, participants, actuacions urbanístiques incorporades	Urbanisme				
	Fomentar una xarxa d'edificis públics amigables amb la lactància, visibilitzats a través d'un distintiu (cartell o enganxina) a l'entrada de l'edifici.	Quantitat de comerços adherits.	Igualtat i Infància, Adolescència i Família				
	Incloure en les ordenances municipals la obligatorietat d'incloure lavabos i canviadors de bebés en els banys d'homes i de dones en espais comercials i de restauració per a l'obtenció de noves llicències.	Quantitat de noves llicències atorgades sota aquests paràmetres	Urbanisme				
	Disposar banys públics accessibles repartits de manera homogènea per Aldaia, que siguin segurs i higiènics i situats en espais visibles.	Quantitat de banys planificats i percentatge dels banys instal·lats (evolució)	Urbanisme				

Transformació de patis: Patis coeducatius.	Impulsar la transformació de patis coeducatius, on les xiquetes s'empoderen per a ocupar també els espais centrals, on es fomenten relacions sanes entre xiquets i xiquetes i aprenen en igualtat d'oportunitats.	Percentatge de centres educatius amb patis coeducatius.	Educació, Urbanisme i Igualtat				
Participació de les dones en el disseny de la ciutat igualitaria	Realitzar marxes exploratòries amb grups de ciutadanes de diferents edats per a detectar punts de millora des del punt de vista de l'ordenació urbana i proporcionar informació als departaments amb competències en urbanisme per a l'elaboració dels diferents plans.	Quantitat de marxes realitzades, participants, actuacions incorporades a l'urbanisme	Igualtat i Urbanisme				
Millora de la sensació de seguretat de les dones	Crear un mapa de punts insegurs en Aldaia a través de la identificació dels punts de major inseguretat ciutadana i el tipus de riscos als quals s'exposen dones i homes, amb la col·laboració de la policia local i les conclusions extretes de les marxes exploratòries, per a trobar alternatives a la situació de vulnerabilitat actual.	Quantitat de punts detectats. Quantitat d'actuacions per a corregir aquests punts. Percepció de seguretat per part de les dones en l'ús de l'espai públic.	Urbanisme i Policia Local				
	Visibilitzar i sensibilitzar a la ciutadania en la cura i atenció a les persones, neteja i manteniment comunitari de l'espai públic, per donar resposta a la preocupació de les dones pel bé comú públic.	Quantitat d'accions de sensibilització.	Brigada d'Obres i Igualtat				

	Mantindre net el poble de pintades masclistes, xenòfobes, homòfobes, ... en tots els seus murs, façanes, places i espais públics.	Quantitat de punts detectats. Quantitat d'actuacions per a corregir aquests punts. Percepció de seguretat per part de les dones en l'ús de l'espai públic.	Brigada d'Obres				
Representació de les dones a l'espai públic	Incrementar la presència de dones en l'espai urbà d'Aldaia, incrementant el nombre d'edificis municipals, carrers, places, parcs, jardins i altres espais lliures de la ciutat amb nom de dones rellevants a nivell local, autonòmic, estatal i internacional. Indicar qui són aquestes dones en les plaques corresponents.	Percentatge de noms de dones en l'espai públic.	Arxiu i Biblioteca i Secretaria General				
	Utilitzar els carrers, murs, mobiliari urbà i transport públic de la ciutat per visibilitzar discriminacions i lluites socials en el municipi d'Aldaia (feminització de la pobresa, visibilització de la diversitat sexual, diversitat familiar, dones que destaquen per les seues aportacions, missatges contra la violència de gènere...).	Quantitat de campanyes i accions realitzades	Igualtat i Comunicació				
Perspectiva de gènere en les polítiques d'habitatge.	Procurar que les accions en matèria d'habitatge es realitzen amb perspectiva de gènere i interseccional garantint el dret a l'habitatge a totes les dones en situació vulnerable, les famílies monomarental i a les	Percentatge de mesures del Pla amb perspectiva de gènere i interseccionalitat.	Serveis Socials i Habitatge				

	dones joves en dificultats per a emancipar-se d'Aldaia.						
	Promoure la incorporació de la perspectiva de gènere en totes les convocatòries, com ajudes municipals al lloguer i hipoteca, licitació de contractes i serveis, redacció de projectes, contractes d'obres...	Evolució del percentatge de dones beneficiades.	Urbanisme i habitatge				

GRANS OBJECTIUS

Nous models de planificació urbana amb perspectiva de gènere.
 Visibilització i facilitació dels espais i la mobilitat de les cures
 Transformació de patis: Patis coeducatius.
 Participació de les dones en el disseny de la ciutat igualitaria
 Millora de la sensació de seguretat de les dones
 Representació de les dones a l'espai públic
 Perspectiva de gènere en les polítiques d'habitatge.

CIUTAT LLIURE DE VIOLÈNCIES CONTRA LES DONES		seguiment		calendari			
objectiu gran	mesura	indicadors	responsable	2021	2022	2023	2024
Treball de l'educació emocional i afectiva-sexual des de la infància	Educació afectiva/sexual i prevenció de la ciberviolència dirigida la població escolar des del primer cicle de primària, adaptant els continguts a les diferents franges d'edat. Posar especial èmfasi en l'educació emocional en general i en el foment de nous models de masculinitat.	Nombre d'actuacions implementades. Percepció del professorat sobre les actituds violentes i masclistes de l'alumnat (seguiment anual).	Educació i Igualtat				
Millora de la coordinació entre serveis d'atenció en Violència de Gènere	Articulació i coordinació de protocols de funcionament i dispositius de derivació entre els serveis públics d'atenció en casos de violència de gènere (serveis socials, centres educatius, socio sanitaris, jurídics, policia, etc.)	Quantitat de casos derivats entre serveis. Satisfacció de les persones ateses.	Serveis Socials				
	Aprovar un protocol contra l'assetjament sexual i la violència de gènere per a Aldaia Pròxima i un altre per a l'Ajuntament enfocat als espais on es desenvolupen activitats amb la ciutadania, com en l'àrea de Joventut i en l'àrea de formació en l'ADL.	Quantitat de protocols elaborats i aprovats. Situacions abordades i nivell de satisfacció de les persones afectades.	Aldaia Pròxima i Joventut, Igualtat				
	Millorar la coordinació i el treball interdisciplinari d'atenció a les dones víctimes de la violència de gènere i als seus fills i filles, amb la implicació dels departaments següents: serveis socials, àmbit d'infantesa i família, orientació laboral, policia, atenció jurídica i igualtat per a les intervencions comunitàries.	Satisfacció de l'equip constituït. Increment dels casos atesos. Grau de satisfacció de les usuàries.	Serveis Socials, Policia, ADL i Igualtat				

Implicació de tota la societat en la detecció i actuació front a la Violència de Gènere, especialment als homes.	Continuar realitzant activitats informatives sobre les causes i formes que adopta la violència de gènere, així com formes d'actuació en cas de violència.	Quantitat d'activitats i participació. Percepció de la població sobre aquest tema (enquesta).	Igualtat				
	Difusió i sensibilització sobre com actuar en cas de violència de gènere, tant si se n'és víctima com testimoni.	Quantitat d'accions de difusió i evolució de la quantitat de reaccions ciutadanes.	Igualtat, Policia Local i Comunicació				
	Formació sobre violència de gènere, com detectar-la i protocols de derivació, per a entitats i associacions que treballen amb dones, en especial dones en risc d'exclusió social, dones amb diversitat funcional i dones migrants.	Quantitat d'accions de formació i persones assistents. Evolució de la quantitat de derivacions.	Igualtat i Serveis Socials				
	Treballar amb grups d'homes per a sensibilitzar sobre la violència de gènere.	Quantitat d'accions i homes col·laboradors i participants. Percepció del homes sobre la violència de gènere (enquestes).	Igualtat i altres departaments				
	Estudiar ferramentes per recollir les problemàtiques en matèria d'igualtat als centres educatius i arregar queixes i demandes	Quantitat de peticions rebudes i ateses	Educació i Igualtat				

	d'ajuda en casos de violència de gènere (proposta de bústies morades del Consell de xiquets i xiquetes).						
Reforç d'aspectes relacionats amb la recuperació	Realitzar activitats dirigides a dones que generen espais de confiança per a la prevenció i la detecció de violència: tallers d'autoestima, d'empoderament, etc.	Activitats realitzades, persones assitents i casos detectats.	Igualtat i Serveis Socials				
	Continuar amb els grups d'empoderament per a víctimes de violència de gènere derivades pels servicis municipals. Coordinar aquesta acció amb altres agents del municipi.	Activitats realitzades, persones assitents i agents implicats.	Igualtat i Serveis Socials				
	Accés preferent de dones supervivents de violència de gènere en la promoció d'habitatge públic municipal en règim de lloguer.	Evolució de la quantitat de dones usuàries.	Habitatge				
Millora del coneixement de la situació de la prostitució en el municipi	Buscar estratègies o mecanismes per a conèixer la realitat sobre la prostitució en el municipi d'Aldaia.	Millora del coneixement de la situació.	Serveis Socials, Policia i Igualtat				

GRANS OBJECTIUS

Treball de l'educació emocional i afectiva-sexual des de la infància
 Millora de la coordinació entre serveis d'atenció en Violència de Gènere
 Implicació de tota la societat en la detecció i actuació front a la Violència de Gènere, especialment als homes.
 Reforç d'aspectes relacionats amb la recuperació
 Millora del coneixement de la situació de la prostitució en el municipi

GOVERNANÇA DEL PLA

IMPLEMENTACIÓ

El Pla de Justícia de Gènere d'Aldaia 2021-2024 s'implementarà durant els pròxims 4 anys, reservant l'últim per a realitzar l'avaluació final i la redacció del nou Pla d'Igualtat 2025-2028. Durant la implementació del Pla es treballarà per establir una coordinació entre tots els departaments i entitats públiques de l'Ajuntament d'Aldaia responsables d'implementar les mesures acordades per assolir els objectius del Pla. Durant tot aquest període de temps, la Comissió de Seguiment i Avaluació del Pla donarà suport i assessorament als departaments i entitats públiques que ho necessiten per a dur a terme les mesures.

SEGUIMENT I AVALUACIÓ

El Pla disposarà d'un sistema de seguiment continuat que permetrà valorar-ne anualment el seu grau d'execució. Per fer-ho, es crearan les següents figures:

- Una **Comissió de Seguiment i Avaluació del Pla**, encarregada de dur a terme el seguiment continu i l'avaluació final, així com d'estar en contacte amb les persones responsables del Pla de cada departament.
- Una persona **portaveu** o responsable del Pla de cada departament, que farà de pont entre la Comissió del Seguiment i Avaluació del Pla i les persones encarregades d'executar les mesures proposades al Pla.
- La **persona encarregada d'executar cada actuació**, assumint la recollida de les dades quantitatives i qualitatives que permetran mesurar els indicadors d'èxit establerts en cada acció del Pla, així com de fer entrega dels resultats a la persona responsable del Pla del seu departament.

La Comissió del Pla haurà de realitzar tres tipus de seguiment:

- **Seguiment semestral**, que servirà per a quantificar i valorar el grau d'execució del Pla, així com qualsevol dificultat que pugui sorgir durant el procés, necessitats de formació específica per al personal que ha d'executar les diferents mesures, resoldre dubtes, etc.
- **Avaluació anual**, que servirà per a tindre una visió general sobre l'estat d'implementació del Pla i el seu impacte, extreure'n conclusions i proposar actualitzacions amb xicotets canvis de millora. Per a fer-ho, es redactarà una **memòria anual** amb caràcter informatiu de la situació en matèria d'igualtat en el municipi d'Aldaia, que es difondrà entre tota la plantilla de l'Ajuntament i entre la ciutadania, en els espais que es considere més adient

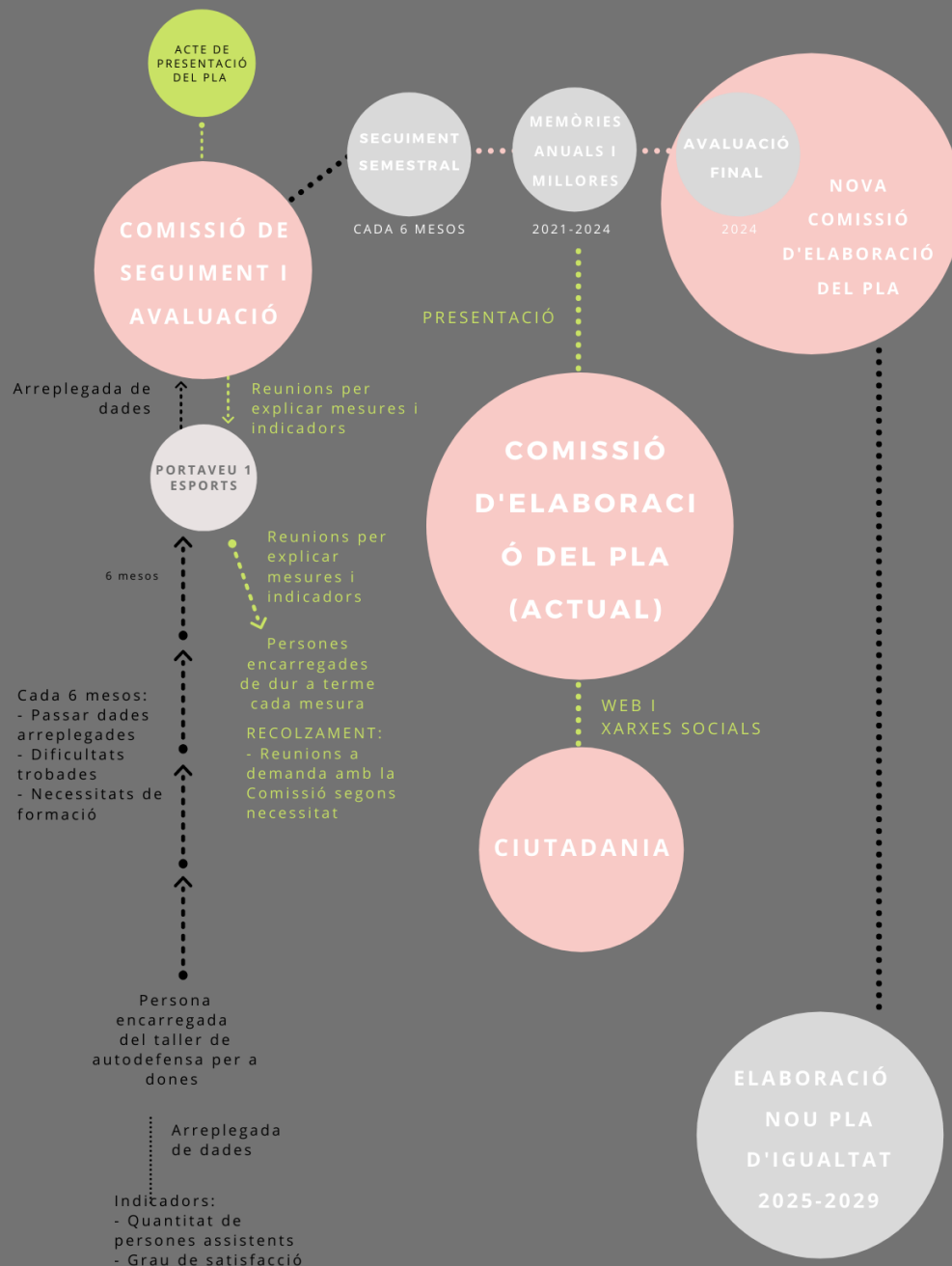
(per exemple, el nou Espai per la Igualtat). Aquesta memòria es presentarà també a l'actual Comissió d'Elaboració del Pla.

- **Avaluació final** o informe diagnòstic de resultats del Pla, que servirà també com a punt de partida i part del diagnòstic del nou Pla d'Igualtat 2025-2028, establint nous objectius i estratègies en matèria d'igualtat. Aquesta tindrà lloc l'últim any de vigència del Pla, és a dir, al 2024, en una nova Comissió Política-Tècnica del Pla, que podria convertir-se també en l'espai per a iniciar la coordinació del nou Pla, si es considera adient.

Els mecanismes de difusió, d'informació i d'assessorament del Pla seran:

- **Acte formal de presentació del Pla** a tota la plantilla de l'Ajuntament, a càrrec de la Comissió de Seguiment i Avaluació del Pla.
- **Reunions puntuals** de la Comissió amb les persones portaveu de cada departament de l'Ajuntament, per a informar més concretament sobre les actuacions que ha de dur a terme cada departament i oferir assessorament per a l'execució de les mateixes.
- **Reunions internes departamentals de les persones portaveu del Pla amb el personal** del seu departament, assistides pel departament d'Igualtat, per a explicar i assignar cada acció a la/les persona/es que l'hauran d'executar, així com les dades que hauran de recollir i de quina manera. Aquestes persones hauran de fer arribar les dades corresponents a la persona responsable del Pla del seu departament abans de cada reunió trimestral de la Comissió de Seguiment i Avaluació, perquè les hi pugui traslladar.
- **Reunions d'assessorament amb la Comissió, a demanda** del personal que ho necessite, per a executar alguna de les accions del Pla.
- **Reunions anuals** de la Comissió de Seguiment i Avaluació amb la Comissió d'Elaboració del Pla, per a presentar la memòria anual, informant del grau d'execució, i actualitzar-lo amb les millores adients.
- **Canals de comunicació interna** de l'Ajuntament per a dubtes i consultes puntuals a la Comissió.
- **Pàgina web i xarxes socials de l'Ajuntament**, per informar a la ciutadania sobre el grau d'execució del Pla.

SEGUIMENT I AVALUACIÓ DEL PLA DE JUSTÍCIA DE GÈNERE 2021-2024

BIBLIOGRAFIA I FONTS

["Aquest mes de febrer s'inicien noves línies de MetroBus entre Xirivella i València, Alaquàs i València i Aldaia-Manises"](#). Revista València extra, 04 de febrer de 2021

["El interés de las mujeres por el deporte sigue creciendo"](#). Artículo, Mujer y deporte, alianza de éxito. Iberdrola.

["Mujeres salen a correr en grupo por Madrid para evitar el acoso machista: nueve de cada diez se sienten inseguras"](#). La Sexta, 16 de diciembre de 2018.

Ajuntament d'Aldaia, *Memoria de evaluación del Observatorio de la Infancia 2018*.

Ajuntament d'Aldaia. Departament d'Igualtat (2018), *Informe sobre la situació del treball al Foro de Joves per La Igualtat d'Aldaia*. 25 d'abril de 2018.

Ajuntament d'Aldaia. Departament d'Igualtat (2016). *Informe de propostes del Fòrum de Joves per al Pla de Millora del Pla d'Igualtat d'Aldaia 2006-2009*.

Ajuntament d'Aldaia. Departament de Joventut (2021). *Pla Jove d'Aldaia*.

Ajuntament d'Aldaia. Departament d'Urbanisme (2019). *Pla de Mobilitat Urbana Sostenible d'Aldaia 2019*.

Ajuntament d'Aldaia. Departament d'Urbanisme (abril 2020). *Justificación de adecuación del proyecto de "Reforma Urbana Integral de los viales Melitón Comes y Camí Encreullades" (Aldaia)*.

Ajuntament d'Aldaia. Gent Jove (2020), *Amplificaveu. Informe Diagnòstic Participatiu Gent Jove Aldaia*.

Ajuntament d'Aldaia. Gent Jove (2016). *Adolescencia y Violencia de Género*

Ajuntament d'Aldaia/Fundació Horta Sud (2016), *Foro de Jóvenes por la Igualdad. Resumen de Propuestas Formuladas*.

Ajuntament d'Aldaia. Serveis Socials (2018). *Pla d'Inclusió i de Cohesió Social*.

Ajuntament de Barcelona (2016), [Estratègia contra la feminització de la pobresa i la precarietat 2016-2024](#).

Ajuntament de Barcelona (2017), [Mesura de Govern per una democratització de la cura](#)

Arellano, M. [Sobre la dislocación del cuerpo en arquitectura: El Modulor de Le Corbussier](#). Plataforma Arquitectura, 18 de desembre de 2018.

Ayuntamiento de Madrid (2016), *Diagnóstico interno: mapa de los cuidados en la ciudad de Madrid. Plan Madrid ciudad de los cuidados. 2016 - 2019.*

Ayuntamiento de Fuenlabrada (2007). [*Viviendas que concilian. La perspectiva de género aplicada a las viviendas de nueva construcción.*](#)

Ayuntamiento de Zaragoza, [*Zaragoza: hacia un modelo de ciudad cuidadora. Estudio sobre la organización social de los cuidados en el municipio de Zaragoza.*](#)

Ballester, Ll. i Orte, C. (2019). *Nueva pornografía y cambios en las relaciones interpersonales.* Universidad de Baleares.

Borderías, C., Carrasco, C. i Alemany, C. (comps.), (1994), *Las mujeres y el trabajo. Rupturas conceptuales*, Fuhem/Icaria, Madrid/Barcelona.

Borrela, S. "[*3 projectes d'habitatge cooperatiu en cessió d'ús*](#)". Xarxanet, 13 d'agost de 2021.

Colodron, O. "[*Las mujeres jóvenes hacen menos deporte según un estudio que hoy ha presentado la URJC*](#)". Article per a la URJC, 9 de maig de 2019.

Consejo de Juventud de España, INJUVE (2019). [*Observatorio de Emancipación. Balance General.*](#) 2º semestre 2019.

Consell Nacional de la Joventut de Catalunya, CNJC (2018). [*Formes alternatives d'accés i tinença de l'habitatge.*](#)

Delgado, A. [*¿Cómo se mueven por la ciudad hombres y mujeres?*](#) Dirección General de Tráfico (DGT), 16 de octubre de 2020.

European Anti Poverty Network (2020), [*El estado de la pobreza. Seguimiento del indicador de pobreza y exclusión social en España 2008-2019.*](#) 10º Informe 2020. Octubre 2020.

Eurostat (2018), *Encuesta Europea de Ingresos y Condiciones de Vida 2018.*

Fundació Horta Sud (2018). *Estudi d'avaluació de l'impacte de les associacions a l'Horta Sud.*

- (2020). [*Impacte de la COVID-19 en el teixit associatiu*](#)

Galaup, L. [*La bicicleta gana protagonismo durante la pandemia: varias ciudades europeas promueven su uso para evitar contagios.*](#) El diario, 15 de abril de 2020.

Gallego, R. "[La delegada del Gobierno contra la Violencia de Género, Victoria Rosell, presenta un balance sobre los datos de violencia de género y el servicio 016](#)". Article per a l'Observatori de Violència de Gènere, 1 de febrer de 2021.

García Ruiz, R. (2017), *Tendresa i equitat en els processos de cura*, Universitat Jaume I, Castelló de la Plana.

Garrell, D., i Bertran, C. (2017), *Situació laboral de la població estrangera a Catalunya*, Centre d'Estudis i Recerca Sindicals. Comissions Obreres.

Generalitat Valenciana, Conselleria d'Economia Sostenible, Sectors Productius, Comerç i Treball. Subdirecció General del Gabinet Tècnic. Unitat d'Igualtat (2019). [L'atur i l'ocupació segons sexe a la Comunitat Valenciana. 4t trimestre de 2019.](#)

Generalitat Valenciana, Conselleria d'Habitatge, Obres Públiques i Vertebració del Territori (2017). [SET per a introduir la perspectiva de gènere en el procés urbà.](#)

Generalitat Valenciana. Conselleria de Sanitat Universal i Salut Pública (2016). [IV Pla de Salut de la Comunitat Valenciana, 2016-2020.](#)

Generalitat Valenciana, Vicepresidència i Conselleria d'Igualtat i Polítiques Inclusives (2017), *Pla Valencià d'Inclusió i Cohesió Social 2017-2022*

Hiria Kolektiboa (2010), [Manual de análisis urbano. Género y vida cotidiana](#), Servicio Central de Publicaciones del Gobierno Vasco.

Gorospe, Pedro. "[El Gobierno vasco se mete hasta la cocina para promover la igualdad](#)". El País, 19 de setembre de 2019.

Hochschild, A.R. (2000), «Las cadenas mundiales de afecto y asistencia y la plusvalía emocional», en Anthony Giddens y Will Hutton (eds.), *En el límite: la vida en el capitalismo global*, Barcelona: Tusquets.

Instituto de la Mujer (2020) [La perspectiva de género, esencial en la respuesta a la COVID-19.](#)

Instituto Nacional de Estadística (2019), [El Empleo de las Personas con Discapacidad. Año 2019.](#)

- (2018), [Encuesta d'Estructura Salarial 2018](#)
- (2019), [Mujeres y hombres en España 2019](#)

INE/Eurostat (2019), [La vida de las mujeres y los hombres en Europa. Un retrato estadístico](#)

INE, IMSERSO, Dirección General de Coordinación de Políticas Sectoriales sobre Discapacidad, CERMI y Fundación ONCE. [*El salario de las personas con discapacidad. 2018.*](#)

InteRed, [*La pobreza de temps. Vincle amb la cadena global de cures.*](#)

Institute for Transportation & Development Policy (ITDP). [*Pedestrians First. Tools for a walkable city.*](#)

Instituto de las Mujeres (2011). [*Usos del temps.*](#) Estudi Dones en Xifres.

Instituto de las Mujeres (2020). 16 edició del [*Festival Ellas Crean*](#), del 5 al 28 de març de 2020.

Jiménez Lara, A. i Huete García, A. (2011), [*Estudio sobre el agravio comparativo económico que origina la discapacidad*](#), Universidad Carlos III

Llorente, A. "[*Coronavirus en Francia: qué es la "ciudad de 15 minutos" que está implementando París y cómo podría ayudar a la recuperación económica tras la pandemia*](#)". BBC News Mundo, 3 de agosto de 2020.

López, A., Gómez Lluna, S. i Orea Trujillo, I. (2017), *Estudio poblacional sobre la Tercera Edad de Aldia*. Ajuntament d'Aldia.

Mancomunitat de l'Horta Sud, [*Guia de recursos municipals en matèria de violència de gènere*](#)

Ministeri de Cultura i Esport (2019). [*MEMORIA 2019/ Licencias y Clubes federados.*](#)

Nacions Unides (2020), [*Policy Brief: The Impact of COVID-19 on Women. 9 april 2020.*](#)

Peñas, E. "[*¿Mueven el mundo el sexo y el dinero?*](#)" Article d'Ethic. 2 d'octubre de 2018.

Pérez Orozco, A. (2006) "Amenaza tormenta: la crisis de los cuidados y la reorganización del sistema económico". *Revista de Economía Crítica*, núm. 5.

Perez Orozco, Amaia i Lopez Gil, Silvia, (2011), *Desigualdades a flor de piel: Cadenas globales de cuidados. Concreciones en el empleo de hogar y políticas públicas*. ONU Mujeres.

Rodríguez, A., "[*Hacia un nuevo modelo de cuidados: cuando el mayor importa*](#)", La Vanguardia, 31 de juliol de 2020.

Sáinz, M. , Arroyo, L. Castaño, C. (2020), [*Mujeres y digitalización: de las brechas digitales a los algoritmos*](#), Instituto de la Mujer y para la Igualdad de Oportunidades / Red.es. Ministerio de Asuntos Económicos y Transformación Digital.

United Nations Population Fund (UNFPA) (2020). [*COVID-19: un enfoque de género. proteger la salud y los derechos sexuales y reproductivos y promover la igualdad de género*](#). Informe técnico. marzo 2020.

Universidad de Granada (2018). *Género y relación con la práctica de la actividad física y el deporte*.

Viedma Gil de Vergara et alt (coord.) (2010), *Encuesta de salud de la Comunidad Valenciana 2010*, Conselleria de Sanitat Universal i Salut Pública. Direcció General de Salut Pública.